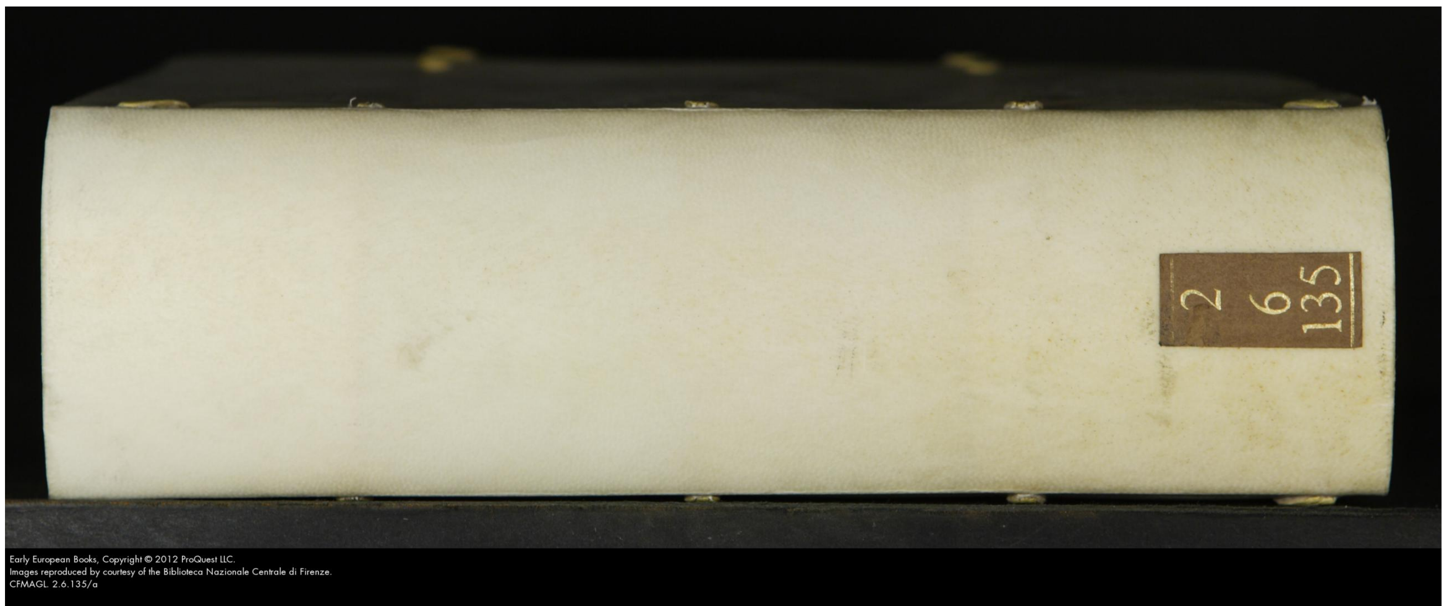

2
6
135

CHRISTOPHORI BESOLDI, JC. ET ANTECESSORIS Tübingensis,

Dissertatio Politico-Iuridica,

DE

MAJESTATE IN GENERE: ejusque Juribus specialibus, in tres sectiones distributa.

Accedit

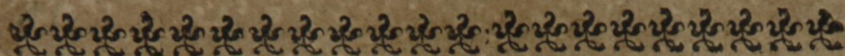
TRACTATIO SINGULARIS, DE REIPUBLICÆ STATU MIXTO.

ARGENTORATI,

Samptibus Hæredum LAZARI ZETZNERI.

M. DC. XXV.

SECTIO PRIMA,

DE

POLITICA MAJESTATE IN GENERE TRACTANS.

CAP. I.

De Etymo Majestatis: ac item de Majestate reali.

GENEROSUM, omníque favore dignum ingenium esse, Socrates olim judicabat, cui disciplinæ Politicæ sunt cordi: dicente Xenophonte, *in Memorabilib.* Et jam ideóque mihi, præcipuum aliquod Politices caput explicanti, nemo, ut spero, litem movebit: cùm præsertim cuncta ex aliorum repetam scitis; paratúsque sim lubens cedere, meliora docenti.

II. Imperium in Republicâ summum, cujus descriptio maxumam Politices absolvit partem; Aristoteles *3.polit.* 4. Græci *κύριον πολίτευμα, αὐτοκρατείαν, κυρίαν ἀρχήν, δύναμιν, καὶ ἀρχὴν πολιτικήν, ἄκραν ἐξουσίαν*, vocant. Bodinus 1. *cap.8. à princip.* Tob. Paurmeister. 1. *de Iurisdict. cap.3.num.4.* Italis *Signoria*, (nam & hæc vox sumitur interdum pro supremo Magistratu) *vocabulario della Crusca.* Gallis *Souveraineté* indigitatur. Hispan. *Mayoría* vocant. Vulgò Interpretibus Juris, est Imperium maxumum, Dd. *ad l.3 ff. de Iurisdict.* A B. Jacobo Patriarchâ, virga seu sceptrum indigitatur. Genes. 49. Joach. Stephan. 1. *de Iurisd.7.nu.8.* Et certe *Schebet*, pro sceptro authoritatéque regiâ in dicto Geneseos loco sumit, Targum triplex; sumunt ita etiam veteres Thalmudici Hebræi, Rabbiníque perquam multi: indéque frustrà sunt, qui aliter interpretantur. Dominus Buxtorff. *in Lexico.* Unicam tantùm Targumicam interpretationem, Onkeli scilicet adponam. Dominium erit in principio & in fine, magnificabitur regnum de domo Jehudah: quoniam de judicio occisionis, mi fili, animam tuam abstulisti: requiescet & habitabit in fortitudine sicut Leo, & sicut Leæna: neque erit regnum quod com-

commoveat eum. Non auferetur faciens potestatem de domo Jehudah, & scriba de filiis filiorum ejus usq; in seculum, donec veniat Meschias, cujus est Regnum, & ei obedient populi. Redibit Israël ad civitatem suam, populi ædificabunt templum suum: erunt justi undique in circuitu ejus: & factores legis in doctrina ejus: erit purpura vestimentum ejus: indumentum ejus sericum ex colore carmesino, & variis coloribus. vide Paul. Fagium *in annotat. ad Targum. d. cap. Genes.* Petr Cunæū, *de Republic. Iudæor. lib.* 1. *cap.* 9. *fol.* 80. Drusium *ad loca Genes. cap.* 129. Commodissimo, nec novo vocabulo (quamvis id innuere videatur Trebellius Pollio, *in Galienis fol. m.* 253.) Majestatem, à magnitudine (ut Festus author est) appellitamus frequentiùs: aut major quòd sit status, seu amplitudo & magnificentia in Republica. *l.* 23. *de legat.* 3. *l.* 4. *l. fin.* C. *de legib. l* 91. *de hered. instit.* Alberic. Gentil. *ad L. Iul. Majest. disput.* 2. *à princ.* Henning Arnisæus, 2. *de Majestat.* 1. Bornitius *tract. de Maiestat. cap.* 1. Autor *des antiquit. & recherches de la grandeur des Roys de France* 3. *cap.* 2. Goldast. 2. *de Moiorat. cap.* 6. *num.* 5 Dici etiam potest, Majestatem derivari à Majore: quemadmodum ab honore honestas: notante Prisciano. Sicque à Majestate, Jovem dixêre Majum. Macrob. 1. *Saturnal.* Uxor quoque Vulcani, Majesta vocabatur, quam quidam Majam adpellitabant. Sed tamen illas alloquutiones, *Vestra Maiestas, sua Maiestas &c.* innovatas, notasque effœminationis esse, Estienne Pasquier ait, *lib.* 7. *des recherches. cap.* 5. *fol.* 968. Primúsq; Gallienus attulit Romanis necessitatem dicendi, *Imperatoriam Maiestatem,* pro Imperatore: & ita Trebellium Pollionem capit Theodorus Marcilius, *in explicat. Institut. ad proœm. fol.* 5. *& seq.* Sic & Græci Imperatores, voce βασιλεία ita utebantur: ἡ ἁγία βασιλεία σου, Sacra Majestas tua. Et erat hic titulus communis cum Imperatore Sebastocratori, Cæsari & Despotæ. Ita tamen, quod simpliciter de illis dicebant ἡ βασιλεία αὐτῶν: ad Imperatorē verò, addebant ἁγία Meursius *in Glossar. Græco-Barbar. verb.* βασιλεία. Aliàs in Græco, propriè Majestati respondet; μεγαλοπρέπεια, Aristophanis & B. Chrysostomi, μεγαλοσύνη: hincque Cæsarem Scaligerum incurrere, notat doctissim. Andreas Schottus, *lib.* 5. *Tullian. quæst. cap.* 19. qui Majestatis vocabulum, apud Græcos ullum esse negat. At licèt Majestas tantummodò dicatur, de amplitudine & magnificentiâ Imperij summi: quod scilicet magnitudine suâ, omnes reliquas complectatur, superetque potestates; quod denotet magnitudinem, decus, Imperium, amplitudinem, potestatem, dignitatem, securitatem, status eminentioris aut sanctioris. Attamen interdum, quò major scilicet eorum æstimatio & auctoritas sit; Magistratus quoque seu Principe inferiores eam habere dicuntur. Bodinus *lib.* 1. *de Republ. cap.* 8. *num.* 151. & 3. *de Republ. cap.* 3.

*cap.3 num.*280. putà Prætor, *in l.penult.de iuſtit.& iur. l.ſi familia 9.de Iuriſdict.* Ita & Cicer. Magnum nomen eſt, magna ſpes, magna Majeſtas Conſulis. Et Plinius *epiſtol.lib. 8 epiſtol.6.* Majeſtatem Senatus, & Judicum vocat quæ propriè populi erat. Et accuratè ſi loqui velimus, longè errant ij, qui in territorij Jure, Landsfürſtlicher Oberkeit/ Oberbottmeſſigkeit/ jura Majeſtatis conſiſtere putant Bornitius *de Maieſtat. cap.1.ad fin.* Thom. Michaël. *th.44.diſputat. de Iuriſdict.*

III. Eſt autem Majeſtas, in Imperio atque omni dignitate populi Romani, vel alterius ſuperiorem non habentis. Cicero *pro Corn. Balbo.* Quintil. *lib.7 cap.3.* in qua jus totius civitatis conſiſtit. Eaque rectè in Realem, ſeu Imperij, (quæ in conſtituendâ) & Perſonalem (quæ in adminiſtrandâ , ſeu gubernandâ Republicâ conſiſtit) dividi videtur. Herman. Kirchner, *Diſputat. de Republ.2.th 3.* Philipp. Hoennon. *diſput. polit 3.th.37.* Iohann. Camman. *diſput. de Iurib. Maieſt. 1. theſ. 70.75. & ſeq.* Bôrtius *apud Arumæ. vol 9. diſcurſ. 30. cap. 1. th. 1. & 2.* Dn. Daniel Otto, *tract. ſing. de Maieſtat. cap.1.num.8* Cùm autem tribuunt Imperio Majeſtatem; non ideò inanimatæ rei eam adſcribunt: ſed illa perſonarum intuitu competit rei.

IV. Majeſtas Realis ſeu Imperij, Reipublicæ eſt coæva; quamdiu corpus eius durat, permanet, & etiam ſub interregnis & alterationibus perſiſtit: quam ideò fundamentum Reipublicæ poſſumus nominare. Chriſt. Matthias, Dithmarſ. *Colleg. polit.2. diſput.2.th.6.* Henric. Velſten. *Cent. quæſt. polit. decad.8. quæſt.1. ad fin.* Perſonalis concidit cum perſona; & ad Rempublicam redit. Huius Majeſtatis Realis intuitu, etiam poſt Regiam legem, populum Romanum aliquam retinuiſſe dicitur Majeſtatem. §.4. *Inſtit. de publ. Iudic. l.7. §. penult. ibi: Maieſtatem noſtram. ff. de captiv. & poſtlim. l.1. & l.3. verſ. Lex autem Iulia. ibi: Maieſtatem publicam ad L. Iuliam Maieſt.* Lex namque Regia, de Perſonalis tantùm Majeſtatis translatione intelligi debet: ego *in tract. de Monarchiâ cap. 4. num. 4.* ac tranſtulit ſolùm per eam populus poteſtatem adminiſtrationis, non conſtitutionis. Et conſtat *ex l.2 §.1. ff. de orig. Iur.* adminiſtrationem Reipublicæ, non aliquid ultrà, Imperatori datum eſſe. Et Maximus Imperator, (ut ab Herodiano proditum eſt) populi etiam Imperium agnoſcebat, cum ait: Neque unius tantùm hominis peculiaris poſſeſſio Principatus eſt; ſed communis antiquitùs totius populi Romani; ſiquidem in illâ urbe, ſita eſt Imperii fortuna; nobis autem diſpenſatio tantùm, atque adminiſtratio Principatus, unà vobiſcum demandata eſt. Nunquàm ſanè cenſendum eſt, totam & univerſam Rempublicam per Principem repræſentari. Caput eſt, non totum Corpus. Et quemadmodum in corpore humano, etiam aliarum partium functiones ſunt:

ita & adhuc corporis publici, & populi, aliqua est Maiestas. Ac Reipublicæ nomen, in quo & illa sanctissima patria adpellatio comprehenditur, in principatu abolitum esse, nemo statuet nisi adulator. Indéque Crimen Maiestatis, tàm adversus populum & Rempublicam, quàm ipsum Principem committi dicitur. *l.1.§.1. dict. tit.* Dn. D. Bocerus, *tract. de crimin. Maiest. cap.1. num.25. &c. item nu.55. &c. cap.2. nu. 13. n.74. &c.* Vulteius *1. Iurispr. Rom. cap.47. à princip.* Hodiè ita loqui solent Imperatores de Criminis Maiestatis Imperii reis: **Die wider vns vnd das H. Römisch Reich gehandlet.**

V. Ad Maiestatem realem, pertinent privilegia, **deß Landes Maiestatbrieff**: ad personalem ea, quæ imperantibus competere solent. Ideóque Maiestatem hanc Reipublicæ, seu realem, leges comprehendunt fundamentales (de quibus Reinkingk *lib.2. Class.2. cap.6.*) sub quibus nempe Respublica est constituta, & tanquam fundamento innititur, ex consensu communi, iisque sublatis, salutem & statum (quo nimirùm illa stat atque persistit) everti, aut ad minimùm in aliam speciē mutari, vel alterari necesse est. Lambert. Danæ. *3. polit. Christianæ cap.6.* Iohann. Althusius *polit. cap. 6. edit. prioris.* Keckermann. *1. polit. cap.6.* Börtius apud Arumæum, *discurs. de iur. public. 30. cap.2. th.2.* & idem Börtius, *ibid. discurs.33. th.9. fol.1015.* De tali fundamentali Lege, propriè dici potest; quod sit communis sponsio Civitatis, πόλεως συνθήκη κοινή. *l.2. in princ. ff. de legib.* Hûc respexit Althusius *cap.6. polit.* Iura Regni duplicia esse asserens, Legem scilicet Regni fundamentalem, & Ius Maiestatis. Notabilem etiam differentiam addens, quod Respublica, seu Regnum, absque fundamentalibus Legibus, constitui quidem, & constituta conservari, ad posterósque propagari possit; non etiam sine Iuribus Maiestatis. Quod tamen controversiâ carere non puto: omnis quippe Respublica, etiam ipse Dominatus, Maiestatem aliquam realem habere videtur. Et ita etiam Samuel, post electum Regem, Ius Regium conscripsit. Samuel. *1. cap. 10. vers.25.* Lexque fundamentalis facta fuit, quandò legitur in S.S. Scriptura, fecisse Reges fœdus cum subditis suis, ab initio Regni. *2. Samuel. 3. vers.21. & cap.5. vers.3.* In Democratiâ, quamvis realis, & personalis Majestas, concurrere videantur, vid. omninò Dn. Vulteium *1. Iur. Rom. cap.47. à princip. fol. m.254.* non tamen illa ita penes populum est; ut contra eam aliquid statuere queat populi pars major: sed in abrogatione fundamentalium legum, singulorum (si Ius inspiciamus) requiritur consensus. Lex namque fundamentalis, valet in vim pacti, & contractus: ad cujus rescissionem, omnium consensus, necessarius est. Sicque pax religiosa in Imperio nostro, votorum pluralitate tolli nequit: cùm inibi universi ut singuli, jus obtendere possint

quæsi-

quæsitum. Hacque ratione non omne Ius publicum concernit Majestatem realem: nam & in Iure publico, multa mutare possunt ij, penes quos est Majestas personalis, ut dixi *in meis Commentar. ad l. 1. ff. de iustit. & Iur. quæst. 16* Quod verò jam modò dixi, in abrogandâ vel constituendâ lege fundamentali omnium requiri consensum: id intelligo de iis, qui populum repræsentant universum: ut sunt in Imperio Romano Germanico Status. Sed nec unius aut alterius contradictio attenditur. Quandoque etiam immutatio fit per conversionem, ubi extraordinariè & violenter sæpè procedi solet.

VI. Cùm verò Majestatis Imperantis, ab Imperii Majestate, tanquam fundamentatum à fundamento distinguatur. Indè fit, ut Majestati Imperij, Imperantis Maiestas, tanquam superiori obstringatur. Eam Majestatem, legésque ejusdem, etiam is qui imperat, ne quid Respublica capiat detrimenti, comiter observare tenetur: nulláq; variatione cõmutari ea debent Ioh. de Terrâ Rubeâ, *de Iur. succeßion. in Regn. Galliæ tract. 1. artic. 1. conclus. 24.* pulchrè Bornitius, *de Maiestate cap. 9.* Imperans quippe, homicida suæ propriæ esset Maiestatis, si Rempublicam convertere niteretur ipsam. Princeps enim tenetur legibus Regni. Ioh. à Chokier. *2. cap. 2. fol. 55.* & consuetudo in ipsum Principem disponens, ipso Principe maior reputatur. Moditius, *in decis. §. lex dubit. 93. nu. 4.* Cùm tales leges obtineant vim pacti & conventionis: quibus etiam Princeps utcunque summus obligatur. Undè Bodinus *1. de Republ. cap. 8. num. 88. ad fin.* Quantum verò, inquit, ad Imperii attinet leges, cùm sint cum Maiestate coniunctæ, Principes nec eas abrogare, nec etiam derogare queunt. Contra tales leges, in contrarium dispensari non potest. Gerlac. Buxtorff. *dissertat. ad Auream Bullam th. 7.* Quamvis interim non ignorem, complures reperiri, qui abblandiendo contrarium scribant. Rectè & prudenter Barth. Keckermannus, *disputat. practic. 29. problem. 1.* Distinguuntur, ait, tales à Maiestatis Iure, atque adeò à potestate legibus cæteris solutâ, tanquam causa à suo effectu, eique nihil derogant. ut exempli gratiâ: An Fœminis regimen conveniat? an debeat potiùs electis ex omnium numero concedi, vel succedentibus hæreditario Iure? num indigenæ, vel peregrino potiùs offerenda maiestas? Quæ (si lege fundamentali sint decisa) non magis esse possunt in Principis potestate, ac sui ipsius constitutio, atque in Regnum immissio: siquidem non sunt instrumenta regiminis, ut cæteræ leges, sed causæ efficientes & fundamenta &c. Hancque propter maiestatem rectè dici videtur, Principem non esse maiorem Republicâ totâ. Canonhiero *8. dell. introduzz. cap. 4.* & iam monui, *lib. 1. polit. cap. 1. num. 37.* Eodem sensu Hispani dicunt; *No ay Rey que sea sennor del officio.* Absoluta ideóque pote-

potestas solùm pertinet ad personalem Maiestatem: eaque præsupponit Rempublicam constitutam. Nil autem potest Princeps utcunque summus, contra Reipublicæ constitutionem: Pariter ut homo seipsum interficere seu destruere nequit. Hoc enim impotentiæ magis, quàm alicui potestati adscribendum esset. Sicque Maiestas realis perficit personalem, & ideò non subiectio, sed potiùs perfectio existit: neq; propterea humanæ libertati aliquid decedit, quòd homo prohibetur occidere se, aut etiam sine causa alios quoscunque.

VII. Sic Regni Maiestas, Iurium dignitatis, Lancellot. Conrad. *templ. iudic.* 1. *cap.* 1. § 4. *fol.* 454. & territorii impedit alienationem. Nicol. Betsius *tract. de pact. familiar. illust. fol.* 72. *&c.* Heigius *part.* 1. *quæst.* 19. Moditius, *in decis.* §. *plebiscitum. dubit.* 95. Iohann. Savaronn. *de la souveraineté du Roy. part.* 1. *fol.* 20. *&c.* Barthol. Musculus, *disput. de confraternitat. th.* 20. Anton. Godofred. *disput. feud.* 9. *th.* 6. Dn. Bachovius ad Treutlerum, *disput.* 2. *th.* 3. *lit. F. tom.* 1. *fol.* 53. Dn. Lather *de censu lib.* 1. *cap.* 17. Bartholom. de las Casas, *tract. hac de quæstion. sing.* ego *de Ærar. cap.* 2. *&* 6. ut & *tract. de appellat. cap.* 2. *num.* 16. *fol.* 61. Neque inviti alienari subditi. Cravet. *consil.* 241. aut Vasalli; nec item subditi aliis infeudari possunt. Cardinal. Tusch. *lit. F. conclus.* 125. Hincque etiam in commissum cadere dicitur Regnum, si Princeps se subditum constituat alterius, hoc est, si Regnum, quod liberum à maioribus & populo sibi traditum accepit, alienæ ditioni mancipaverit, seque cum Regno (ut Iohannes Balliolus Scotus Eduardo I. Angliæ Regi, se submisit, Buchananus, *rer. Scoticar. lib.* 8. *in Balliol.*) extraneæ Maiestati subiecerit, Guilielm Barclai. *de Reg. lib.* 3. *in fin.* Sanè talis Princeps, etiamsi hoc eâ non fecerit intentione, ut Rempublicam everteret: tamen quia illud, quod principalis essentiæ præcipuum est, deperdit, (nempè quòd recognoscendo superiorem, in Regno amplius non est summus, nec solo Deo inferior) hoc ipso facto seipsum destituit, & desinit esse Princeps. Proindè non immeritò, maiorisque cautionis ergò, Iura Regni sui, & honorem coronæ illibata servaturos Hungariæ Reges; *c. intellecto.* 33. *extr. de iureiur.* ipsique Imperatores Romani & plerique alii Principes speciatim promittunt. vid. omninò *Marquard.* Freher. ad Petr. de Andlo. 2. *cap.* 8. *fol.* 187. *lit. b* Primumq; fuisse Lotharium Saxonum Imperatorẽ, notat Leheman. *lib.* 5. *cap.* 45. qui auro vendiderit Imperii Iura: Sed certè, quod sine magno discrimine non potuit servare, alienavit: eique iniquior videtur esse Dn. Lehmannus, quò is Imperator Clericis æquior fuit. Commendatque Carolum V. Imperat. Thuanus *lib.* 4. *m. fol.* 82. quòd candidè responderit, Paulo III. Pontifici Maximo de Parma & Placentia: Eas Civitates si ad Imperium pertinerent, non posse se in ditionis

tionis ac dignitatis Jmperialis præjudicium alienare. Sic & ab eodem Cæsare deliberata & desiderata fuit in Comitijs VVormatiensibus, rerum Jmperij alienatarum recuperatio, de Anno 1521. §. vnnd als wir in vnser Keyserlich Gemüth 2c. adde Reichs Abschied zu Augspurg, de Anno 1566. §. nach abgesetzten Articuln & R. A. zu Regenspurg, de Anno 1576. §. wir haben auch zum Sechsten Articul. Et de Franco-Gallia, Loquens Hotomannus, ita scribit, *Franco-Gall. cap.* 9. Est Domanium Regium quasi Dos Regni, sive quasi quidam Ususfructus certarum possessionum, Regi ad tuendum dignitatis suæ splendorem attributus. Dixi quasi Ususfructus: propterea quòd earum possessionum proprietas penes populum manet, neque ulla ejus pars alienari à Rege potest, sine populo Autore: h. e. sine ordinum & publici Concilij consensu. Jtem, Patet magnam esse differentiam, inter **Patrimonium** & **Domanium Regale.** Nam Patrimonium ipsius Regis proprium est, Domanium verò Regni: atque ut vulgus loquitur, ipsius Coronæ. Illud pleno iure Regis est, atque ideò plenam & summam ipsius pro voluntate alienandi potestatem habet. Hujus nuda proprietas est penes Universitatem populi, sive Rempublicam: Ususfructus autem, penes Regem. Quâ de causâ nullam illius alienandi potestatem habet. Ac planè verissima est Doctorum hâc de re sententia, par idémque esse ius Regis in suum Domanium, quod est viri in dotem suæ uxoris. Et modernæ etiam Galliæ leges, non, nisi certæ interveniant sollemnitates, & Curia id adprobet Parisiensis, alienationem Domanii, vel Jurium Coronæ permittunt Jean. Papon. *lib. 5. tit. 10. articul. 2. & 3. & per tot. tit. passim.* Dn. D. Lansius, *in Consultationibus, Oration. contra Galliam fol. 337.* In Germanica autem Republica, liberior est alienatio bonorum: quia subditis parùm decedit, cùm semper maneat sub Imperatoris & Imperij mediata Jurisdictione.

VIII. Leges quoque fundamentales sunt, circa successiones, quæ passim variæ reperiuntur majorum instituta. Præsertim jus primogenituræ, & ne Regnum inter plures heredes dividatur. Moditius. *d.* §. *dubit.* 36. In Imperio Romano, pro lege etiam fundamentali, agnoscenda est forma Electionis, Aureæ Bullæ sanctione expressa, & clausulis derogatorijs munita. P. Gregor. Tholosan. 7. *de Rep. cap.* 19. Kirchnerus *disput. de Republ.* 4. *coroll. ult.* Heig. *part.* 1. *quæst.* 5. *à princ.* & ideò ab Imperatore, nequit abrogari. Arumæus ad Auream Bullam *discurs.* 1. *th.* 7. Quamvis nec ea integrè observetur. Marquard. Freher. *tr. de testamentar. tutel. cap.* 12. Et paritèr, Legum fundamentalium obtinent vicem, multa in recessibus Imperialibus quæ habentur, licèt inibi plurima inveniantur juris publici non fundamentalis, quædam et-

jam spectantia ad Ius privatum. Fundamentalibus hisce Legibus, interdum temperatur personalis Majestas, & status redditur mixtus. Interdùm amplificatur magè & conservatur, sicq; impotentia, non potestas foret, si penes principem esset, Imperium deminuere ullâ ratione. Pariter ut non impedit arbitrij libertatem, quòd non sum Dominus vitæ ac membrorum propriorum.

CAPUT II.

De Majestate Personali. Quatenus ea aliquam Divinitatem habere videatur: & quòd sit summa potestas.

DE Reali hactenùs Majestate. Succedit nunc Personalis, quæ in personam confertur, & cùm eâ coincidit. Hæc summa & perpetua, Legibusque soluta definitur potestas; competens in res & personas suæ ditionis. Bodinus, 1. *de Republ. cap.* 8. *in princ.* Tobias Paurmeister, 1. *de Iurisdict. cap.* 2. *num.* 1. & 22. Clemen. Timpler. 3. *Polit. cap.* 1. *quæst.* 1. Potestas est, omnia media administrandi, quæ pro Republica necessaria existunt. Facultas est gubernandi, & omnes curas gubernationis pro Reipublicæ salute disponendi. Hæc potestas, est quasi Reipublicæ caput, soli Imperatori in Republica Romana competens. Bulenger 1. *cap.* 37. *de Imp. Romano.* In hoc Imperio præcipua vis totius consistit Civitatis. Imperium hoc, Reipublicæ quasi obtinet arcem: omnia ejusdem membra movens, in unumque cogens corpus. Errat itaque (ut opportunè monet Hermannus Kirchnerus, *de Republ. disp.* 2. *thes.* 2. *lit. a.*) P. Gregorius Tholosanus, dum, 8. *de Republ. cap.* 3. §. 2. Majestatem esse latens aliquid ait, quod præter naturam propriam, admirabile quidpiam reddit. Neç Iustus Lipsius Majestatis culmen attingit, *libr. polit. cap.* 16. quòd Majestatem reverendam quandam amplitudinem appellat, ob meritum virtutis, aut affinium rerum. Deniquè etjam Keckermannus malè definit Majestatem; quòd sit vis quædam, per quam Princeps sibi conciliat in animis hominum singularem quandam admirationem, venerationemque; & cum utrâque conjunctum metum. Licèt enim Majestas, nonnunquam pro auctoritate, ac gravitate Personæ, próque dignitatis reverentiâ usurpetur; quam post legitimæ potestatis adeptionem, ferè solet largiri DEUS, Althus. *polit. cap.* 19. *num.* 97. quâque multi deterriti, à proposito occidendi Regis revocati fuerunt: Piccart. *decad.* 6. *cap.* 1. in specialiori tamen hîc omninò sumitur

nitur significatu Iohann. Camman. *de jur. Majestat. disput. 1. th. 16.* vera sanè Majestas, de quâ nobis nunc est sermo, in potestate magis consistit, quàm in auctoritate; & ab hâc differt, ut causa ab effectu. Majestas cùm sumitur pro existimatione atque authoritate, non nisi uni tribuitur Personæ. Vndè ad Senatum Venetum cùm verba fiunt, haud dicimus, vestra Majestas &c. Porrò quòd Bodinus, aliud adhuc attributum proprium Majestatis agnoscit, ut nempè sit propria, vel jure successionis, vel Electionis concessa; & non aliena, seu precariò collata: non id mihi necessarium esse videtur. Cùm illud satis comprehendatur in primo atque secundo attributo: si enim Imperium perpetuum est & summum, haud precarium erit vel subalternum.

II. Cumque is tàm eminentem qui obtinet potestatem, homo licèt existens, potestatem adeptus sit Divinæ succedaneam; ut res honestas & Divinas instituat, sermone autem humano utatur. Quod Philippi Macedonis apophthegma refert: Stobæus, *sermon. 46.* Quódque qui inter alios Regnum exercere velit, is ὡς θεὸν ἐν ἀνθρώποις debeat esse, vide Reiner. Reinecc. *1. histor. Iul. in prolegom. cap. 3.* aut quòd Deo proximus sit. Iuretus *ad Symmach. lib. 10. Epist. 27. fol. 274.* Indè Majestatem cœlo delapsam finxêre; ac ut Deam, Honoris & Reverentiæ filiam coluêre prisci. Ovidius *libr. 5. Fastor.*

——— Honos placidoq; decens Reverentia vultu,
Corpora legitimis imposuêre thoris.
Hinc sata Majestas, quæ mundum temperat omnem,
Quâq; die partu est edita, magna fuit.

Et eadem proxima Deo creditur à Gunthero: qui, *5. Ligurin.* de illâ canit;

Semper terribilis, semper metuenda, suoq;
Plena vigore manet, nullique impunè premenda
Creditur, & semper cunctis & ubiq; timetur.

III. Hinc factum, ut divinas appellationes non rarò videamus Principibus aptatas; quódque Numinis & Oraculi verbo exprimuntur. Timpler 2. *pol. c. 1. q. 6.* Quòd item olim Divi agnominati & consecrati, seu in Deorũ numerum relati fuerunt. Bulenger, *in Imperatore Roman. lib. 1. c. 10. & seqq. usque* 17. Etiã Ebræi vocant Principes ac Iudices Deos; quemadmodũ omne aliud, quod in suo genere excellit, Divinũ vocant, Drusius *ad loca Genes. c. 37. & 59. ad loca Exod. 21. 32. &* 35. Hinc sacra & sancta in jure nostro audit Majestas, & Imperator sacratissimus salutatur; res ipsius etiã privatæ, vocantur sacræ. Brisson. *Lex. lib. 7. verb. sacras etiã &c.* Sixt. *de regal. c. 1. n. 31.* Non quòd hâc ratione, Deo, quòd ipsius propriũ, impiè eripere velint Principes boni; ut quidẽ colligit Bodinus *1. c. ult. de Rep. n. 113. & l. 2. c. 6. n. 225.* ac etiã Cujacius *ad: l. 9. C. d. Muril. l. 11.*

Non ut hoc superbiæ stimulos addere, sed Principes potiùs officij sui admonere, se nimirùm DEI ministros esse, DEIque clementiam, iustitiam & beneficentiam ut sequantur, instigare debeat. *Psalm.* 82. Iohan. *cap.* 10. *vers.* 34. *& seq. Auth. habitâ. ibi: & nobis ejus ministris. C. ne filius pro patre. l.* 1. *& 2. in princ. C. de offic. Præfect. Prætor. Afr.* ubi Imperator se ultimum DEI servum vocat. Bornitius *de Maiestat. cap.* 4. *fol.* 17. Iohann. Camman. *disput. de Iure Maiest.* 1. *th.* 13. Iohann. Forster, *disput. ad Instit.* 3. *thes.* 2. M. Anton. Pitsillius, *de instruendo Principe, Colore.* 2. *fol.* 34. VVaremund. *de subsid. cap.* 8. *num.* 2. *&c.* Paschalius, *in opere Coronar. lib.* 10. *cap.* 12. Ipse Homerus, Reges *διοτρεφεῖς* vocat, quasi in Iovis sinu, & ulnis educatos. Derivant etiam hinc nonnulli, virtutes, quibusdam Principibus in morbis quibusdam sanandis divinitùs concessas. vid. Marquard. Freher. *ad Petr. de Andlo lib.* 1. *cap.* 2. quâ de re etiam pertractant Cominæ. *lib.* 6. *cap.* 7. *fol. m.* 536. Michael Piccart. *observat. decad.* 7. *cap.* 7. Kirchner. *disputat. Candidator. ord.* 6. *thes.* 2. Roder. à Castro, *in Medico- polit. lib.* 4. *cap.* 3. Philipp. Camerar. *centur.* 3. *cap.* 42. Et ita de Regibus Hispaniarum habetur, quòd hæreditariâ quâdam virtute, Dæmones à corporibus fugent. Carolus Tapia. *in rubric. ff. de constit. Princip. c.* 1. *n.* 3. Reges Galliæ hæreditariam virtutem per manus traditam habere perhibentur, ut quoscunque strumis laborantes, (alij morbum Regalem dicunt. Chassanæus *in glor. mundi.* 5. *part.* 1. Tapia, *d. Rubric. ff. de constit. Princip. cap.* 1. *num.* 4.) atque affectos attigerint, sanos reddere valeant. Eamque omnes Francorum Reges à Sacrâ unctione (cuius oleum à Columba in baptismate Clodovæi à cœlo allatum, divino munere accepisse, putantur) virtutem solo tactu curandi strumos habere aiunt, ad eósque ex ultimis Hispaniæ finibus, strumosi accurrunt. Kornmann. *de miracul vivorum. fol.* 24. Anglos etiam ab Eduardo S. peculiarem morbos sanandi potestatem obtinuisse, Georgius Livius refert, *in Chronic. Anglor. Reg.* A. C. 1043. vide Del-rio, *disquisition. Magicar.* 1. *cap.* 3. *quæstion.* 4. *m. fol.* 60. Pyrrhus, Rex Epirotarum, in dextro pede pollicem habuit, cuius tactus lienosis medebatur, quem cremari cum reliquo corpore non potuisse, idem Kornmann. *ibid.* & Plinius etiam memorat. Vespasianus à naturâ donatus legitur, ut tactu & salivâ, & quandoque sine his pluribus morborum generibus mederetur. Kornmann. *dict. loc.* Ac legitur de eo, cùm esset iam à militibus salutatus Imperator, auctoritatem & quasi maiestatem quandam inopinato scilicet & adhuc novo Principi defuisse: quæ non priùs accesserit, quàm è plebe quidam luminibus orbatus; item alius debili crure, sedentem pro tribunali paritèr adiissent: orantes, ut Suetonius ait, opem valetudinis: demonstratamq; à Serapide, per

quietem

quietem restiturum, oculos si inspuisset, confirmaturum, crus, si dignaretur calce contingere: cumque vix fides esset, rem ullo modo successuram, ideóque ne experiri quidem auderet. Extremò hortantibus amicis palàm pro concione, utrumque tentavit, nec eventus defuit, atque ita quod primùm desiderabatur, auctoritatem indeptus est. Sed hæc quæ de Vespasiano narrantur, præstigiis Diabolicis adscribit meritò Bellarminus *lib. ult. de Eccles. cap. 14. ad fin.*

IV. Non possum hîc non meminisse: Divinitatem in Principe suo Eberhardo, primo VVirtembergensi Duce, agnovisse maiores nostros. Is enim Urbes suæ ditionis circumeundo, & apud cives de Magistratus, & Præfectorum integritate, apud peregrinos de hospitum fide diligenter inquirendo; tantum sibi comparavit omnium amorem, ut subditi viventem etiamnum inter Deos referrent, cum eiusmodi præconio: Nisi DEUS esset, noster Dux Eberhardus Deus esse posset. Hic est ille qui in Principum Comitiis, aliis alia ditionum suarum bona prædicantibus: Ego verò, inquit, hoc solo glorior, quòd nullus ex subditis meis sit, in cuius sinu solus in vastissimâ sylvâ quiescere metuam. Iohann. Agricol. *in Proverb. Germanic.* Sed hæc simplicitati priscæ illius gentis fero acceptum. Nimis tamen Pitsillius evagari in hoc argumento videtur, dum, *colore 3. fol. 46.* dicit: Maiorem ac sanè priorem à DEO Servatore curam de Principe, quàm de subditis geri: excelsioremq; Principi Angelum, quàm nulli subditorum, in custodem datum adfirmat. Ut & Moditius, qui *in §. Principum placita. dubit. 1. num. 4. &c.* Regibus ac Principibus, duos tribuit Angelos custodes, Non est quippe DEUS προσωποληπτης *arg. 1. Corinth. 1. vers. 26. & seq*; & in Regno cœlorum, id est, coram DEO, maximus est, qui contemptus in mundo, & parvulis similis existit. *Matth. 18.* Principúmque eminentia, pertinet ad solam vitam temporalem. Verè Altissimus DEUS non amat sibi similes creaturas, id est, altas & sublimes; sed humiles & pauperculas. Sic enim loquitur per Isaiam: *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum & contritum spiritu, & trementem sermones meos?* Et David, *Excelsus Dominus, & humilia respicit.* Imò verò diligit DEUS res altas & sublimes, ac per hoc sibi similes: sed verè sublimes, non quæ videntur, & non sunt. Itaque non amat DEUS superbos, qui elati & inflati, non alti & sublimes dici debent, amat verò humiles, & trementes sermones suos, quoniam illi qui magis se deiiciunt, eò magis ab ipso Domino exaltantur. Et qui à Domino exaltantur, illi verè sunt alti. Itaque iidem sunt humiles, & sublimes, humiles in oculis suis, sublimes in oculis DEI. Cardinal. Bellarminus, *in egreg. tractat. de ascensione in Deum grad. 10. fol. 244.* Quódque Reges, Principes, aliique magni

viri, DEUM custodem in præsentissimis periculis & insidijs habent; Camerarius *centur. 2. cap.* 7. hoc & omnes pij indies experiuntur. Undè nec apotheosis aut divinitas affectata, ulli bene cessit. Richterus *axiomat. historic.* 175. Ac impissima fraus est, si Principes (ut olim multi fecerunt) ex Diis se natos gloriantur. Camerarius *centur. 2. cap.* 9. Affectatámque Divinitatem, horrendæ subsequuntur pœnæ. Camerarius *centur 3. cap.* 18. Historia memorabilis est apud Eusebium, *lib. 2. histor. cap.* 10. de Herode Agrippâ; qui cùm se Deum passus fuit nominari, ab Angelo, suo aliàs custode, graviter læsus fuit. Sed verba Eusebij adscribam: Tertium, inquit, annum Imperii Iudeæ totius expleverat, cùm fortè Cæsaream, quæ prius Πύργος ςράτωνος vocabatur, advênit. Ubi cùm in honorem Cæsaris spectacula Civibus ederet, votivo, ut videbatur, salutis Cæsaris die: cúmque illius totius provinciæ viri, honore & facultatibus præditi, convenissent, secundo spectaculorum die, indutus veste fulgenti, ex auro argentóque mirabiliter contexta, incipiente die procedit ad theatrum. Ubi cùm primò solis radios argenteæ vestis gremio suscepisset, repercusso splendore, duplicatam spectantibus lucem fulgor metalli vibrantis effudit, ut intuentibus perstringeret aciem terror aspectus, & per hoc plùs aliquid de eo, quàm humanæ naturæ est, artifex arrogantia mentiretur. Ilicò adulantis vulgi concrepant voces, honorem sonantes, sed exitium conferentes, & hinc atque hinc caveis conclamantibus, Deus compellatur: utque fieret propitius, suppliciter exoratur, dicentibus populis, quòd nunc usque ut hominem, te timuimus, sed ex hoc jam supra humanam naturam te esse fatemur. Sed Rex acclamationem contra fas habitam non repressit, nec impietatem illicitæ adulationis exhorruit; donec respiciens paulò post imminentem atque insistentem capiti suo videret Angelum: eúmque sensit continuò exitii sui ministrum, quem priùs noverat provisorem bonorum. Et ecce repentè cruciatus eum ex dolore incredibili ventris atque inflatione corripuit: respiciénsque ad amicos: En, inquit ille, ego Deus vester, ecce propellor confestim, & deturbor ex vitâ, quoniam quidem Divina virtus nuper collatas in me falsas arguit voces. Et qui modò immortalis dicebar à vobis, præceps iam iamque rapior in mortem. Sed suscipienda est sententia, quam DEUS statuit. Nam & viximus haut contemnendi, & longævitatem, quæ beata putatur, explevimus. Et cùm hæc dixisset, vi doloris vehementiùs agitatus, instanter ad palatium reportatur. Cúmque divulgatum esset, eum propediem moriturum, ingens multitudo totius ætatis & sexus conveniens, more

patrio

patrio super cilicia strati, omnipotenti DEO pro Regis incolumitate supplicabant, omnis autem Domus Regia planctibus & gemitibus personabat. Cùm interim Rex ipse in excelso solario recubans, & deorsùm respiciens, ac pronos prostratósque omnes cum fletibus prævidens, ne ipse quidem temperabat à lachrymis: Verùm continuis quinque diebus ventris doloribus cruciatus, vitam violenter abrupit. Cæsares etiam Romani, omnes ferè morte tristi abrepti, Dii vocari gestiebant. De C. Julio Cæsare, testis Diodorus, *principio suæ historiæ*; Cajus Julius Cæsar, qui ob res gestas Deus appellatus est. De Augusto, Virgilius *Ecclog. 1.*

——— *Deus nobis hæc otia fecit &c.*

De Tiberio Scribonius Largus, *præfation. ad. C. Iul. Callixtum*: Ut primùm potuisti, non es passus cessare tuæ erga me pietatis officia, tradendo scripta mea medicinalia Deo nostro Cæsari; Tiberio scilicèt sub quo vixit: iterùm, *cap. 166.* Nam in Italiæ Regionibus nusquam eam vidi herbam, (loquitur de trifolio acuto) nisi in Lunæ portu, cùm Britanniam peteremus cùm Deo nostro Cæsare. Domitianum verò ultrà etiam sibi id nominis impiè arrogâsse, autor Suetonius est: Pari arrogantiâ, cum Procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic cœpit: Dominus & Deus noster sic fieri jubet. Undè institutum posthâc, ut ne scripto quidem ac sermone cujusquã appellaretur aliter. Observavit id non intelligenter Martialis, qui multis locis non aliter nominat, *lib. 5. Epigrammat*: Edictum Domini Deique nostri. Et de ejus statuâ *lib. 9.* Postquàm pulchra Dei Cæsaris ora geris. Et posteà illo defuncto, ac designato jam Imperatore, Trajano, *lib. 10.*

Dicturus Dominum Deumq; non sum. &c.

Addatur Iohann. Filesacus, *de Idololatriâ politicâ per discurs.* Sanè vetustas nimiùm adulatrix est, quæ tàm facilè Imperatores Divos finxit. Nec immeritò ea vanitas sanioribus displicuit. Aurelius quidem Victor, Paganus Historicus eius seculi, *libr. de Cæsaribus cap. 33.* liberè conquestus fuit, in cœlestium numerum referri quosdam Principes, ægrè exsequiis dignos: cùm illud verum atque unicum decus pessimo cuiq; gratiâ tribueretur, demptũ impiè bonis. Ex Christianis autẽ S. Prosper. Aquitan. Episcop. *libr. dimidii tempor. c. 7.* scripsit, execrabile esse quòd mortales Romæ vocarentur Divi. Iohan. quoq; Saresb. *Polit. l. 3. c. 10.* ait: à Romanis deificatos suos Imperatores, ac si cœlo, mundóq; regẽdo, nisi Tyrannis ascitis, non sufficeret manus omnipotentis. Addit

ſuo etiamnum ſeculo, Principes fidei luce præſignes, audere & gaudere ſe Divos appellari: veteri conſuetudine, in vitio, & adverſus Catholicam obtinente. Certè Illuſtriſſimus Cardinalis Bellarminus, *in princip. libri recognit.* aſſertat, nec Sanctos, Divos eſſe appellandos. Et Auctor tr. contra Synodum Græciæ, pro imaginibus adorandis, falsò Carolo Magno inſcripti, improbat, quod Conſtantinus & Irena dicunt: per eum, qui conregnat nobis Deus. *lib. 1. cap. 2. & lib. eod. cap. 3.* non probat, quod iidem Imperatores, geſta vel reſcripta ſua, audeant Divalia appellare.

V. Summi huius Imperii, quam Maieſtatem vocamus formale, in eo præcipuè conſiſtit, ut ſumma ſit, & univerſim imperet. Summum dicitur, quo nihil eſt ſuperius, & ſupremus eſt, quem nemo ſequitur. *l. proximus 92. de V. S.* qui ante aliquos, & ante quem nemo. *l. 34. de vulg. & pupill. l. 9. de reb. dub. l. 2. §. 2. de ſuis & legit.* is qui ſolus *d. l. 9. l. 1. §. 6. unde cogn.* Indeque Imperialis fortuna, omnes alias dicitur supereminere. *l. 7. C. de bon. quæ liber.* Maieſtatem autem cùm ſummam poteſtatem voco: ex eo ſequitur, eam etiam primam eſſe, & ſuæ quaſi originis: quippe cùm à ſuperiore nullo dependeat vel proficiſcatur, niſi à ſolo DEO; qui eam proximè antecedit, & cuius vicem obtinet in hoc mundo: Alberic. Gentilis *diſp. Regiâ. 1. pag. 17.* Gevvoldus *de Electorib. cap. 1.* Gerhard. *loco de Magiſtratu num. 33. &c.* Eleganter Guntherus, *in Ligurino, lib. 6.*

——— Nullum caput iſta ſuper ſe
Aſpicit, excepto Cœlorum Rege, poteſtas.

Nihil refert Maieſtatem ab alio transferri. Haud quippe à populo eſt Maieſtas, qui eam tranſtulit in Principem: ſed ipſa ea poteſtas, quam populus ab initio habuit, fuit à DEO; qui transfert & ſtabilit Regna. Nec indè, quòd à populo translata fuit, à transferente ortum habet, tanquam ab eo delegata, Bornitius *de Maieſtate cap. 4. fol. 16.* vide Arniſæum, *de ſubiect. Clericor. cap. 1. num. 2. fol. 5.* Bortium *apud Arumæ. d. diſcurſ. 30. cap. 5. theſ. 2. fol. 901.* Imperator ab Electoribus accipit Maieſtatem, ut causâ inſtrumentali: Viciſſim Regalem poteſtatem Principibus ac Statibus largitur Imperator, ut efficiens cauſa. Ita Pontifex à Cardinalibus eligi ſolet; ſed non ideò Pontificatus à Cardinalibus eſt inſtitutus. Quâ de re ità Bellarminus ſcribit: *lib. 2. de Pontific. cap. 17.* Electores verè dicuntur creare Pontificem, & eſſe cauſa, ut talis ſit Pontifex, & ut habeat eam poteſtatem, non taman dant ipſi eam poteſtatem, neque ſunt cauſa eius poteſtatis. Sicut in generatione hominis, quia anima infunditur à ſolo DEO, & tamen Pater generans, diſponendo materiam; eſt cauſa coniunctionis animæ cum corpore: dicitur homo generare

nerare hominem; & tamen non dicitur producere animam hominis. Porrò illa verba Electorum: *Quem quidem cum eâ potestate praeesse volumus &c.* solùm declarant & exprimunt perfectam electionem hominis, in successorem Petri. Et notatu quoque dignum est, quod item Bellarminus, *lib. 1. de Clericis cap. 7.* tradit: In Republica, naturaliter omnes homines liberos nasci: ac proindè politicam potestatem immediatè populum habere, donec eam transtulerit in aliquem Regem, &c. Sicque originem Majestas omnis à populo habet, sed tamen causa primariò efficiens est ipse DEUS. Et hinc illa sacra Elogia, de summâ Principum potestate: Nulla potestas nisi à DEO; Non hominum, sed DEI Iudicium exercetis; Deus transfert & stabilit Regna. Hincque Imperatores Romani passim profitentur, Imperium sibi traditum accepisse à cœlesti Majestate, & DEUM omne Imperium constituere. Hinc Imperator dicitur sequi DEUM, qui omnia gubernat, ut nil sit majus & sanctius Imperiali Maiestate à cœlesti Maiestate, Cæsari Imperium traditum, eidémque Deum Imperii coronam imposuisse. *Novell. 82. cap. 4. in fin. Novell. 83. cap. 1. l. 1. C. de Veter. Iur. enucle. l. fin. C. de legib.* Bornitius, *de Majestate cap. 4.* Et indè etiam videmus, ita hodiè Imperatores pingi, ut sinistrâ manu teneant sphæram, quę orbem terrarum designat, eique impositam crucem, quâ innuitur, fidei in Crucifixum beneficio, illos terrarum orbis Imperium esse adeptos. Primúsque se ita effingi fecit Imperator Iustinianus, Iohann. Meursius, *in Mantissâ cap. 8.*

VI. Indè etiam est, quòd Romanorum olim Imperatores Deorum providentiâ, hodierni, DEI gratiâ, von Gottes Gnaden / se constitutos scripserunt, & adhuc scribunt. Wesembec. *ad princip. proœmij Institut. num. 3.* Bodinus *1. de Republ. cap. ult. num. 177.* Quódque proindè à nullo, nisi qui solum DEUM, & ensem, nec ullum alium externum Principem pro superiore recognoscit, propriè fieri, iudicat Rebuffus. *tom. 2. const. Regn. tractat. uti beneficium ante vacation. &c. artic. 2. gloss. 1.* Chassanæus, *ad consuet. Burgund. in proœm. ad verba, par la grace du Dieu.* Menochius, *consil. 2. num. 104.* Ludov. Rodolphinus, *de Ducibus Italiæ num. 83. &c.* Háncque inscriptionem, ut suis detraheret rescriptis, Ludovicum XI. Galliæ Regem, Francisco, Armoricum Duci, jussisse, *dict. loc.* Bodinus refert. Testatúrque P. Ærodius, *rer. judicatar. lib. 7. tit. 3. cap. 9. fol. 563.* Sub Carolo VII. Comitem Arminacem, quòd se gratiâ DEI inscriberet, propterea Maiestatis fuisse accusatum: eò quòd hisce verbis Regiâ se potestate liberare videbatur, unúmque se, non Carolum velle observari. Eâque inscriptione Germaniæ Principes (ut potè Imperatori & Imperio subiecti) non jure proprio, sed ex privilegio, (aut ut alii censent, propter eminentiam aut ocraticæ

potestatis, & quia membra Imperii sunt) uti putat Matth. Stephani, *2. de Iurisdict. part. 2. cap. 7. numer. 40.*

CAPUT III.

De Pontificis Maximi Potestate temporali.

DIcendum hîc aliquid est, de Pontificis Maximi potestate temporali, & nùm omnes Christiani Reges, eius subditi sint ac Vasalli. Hâc sanè de re, non solùm ii disputant satis invidiosè, qui se ab eius potestate spirituali exemerunt: vid. Ioh Gerhardi, *loco de Magistratu. n. 295. &c.* Sed & libertatis Gallicanæ Ecclesiæ propugnatores. vide *les recherches d'* Estienne Pasquier. *lib. 3. per tot.* Sed è contrà, summum PONTIFICEM, habere summam in Mundo potestatem, etiam in temporalibus: non ratione solùm peccati, sed directò temporalitèr, non spiritualitèr, pluribus ante paucos annos probare nisus est D. *Marta, de Iurisd. part. 1. cap. 18. & multis seqq.* Quemadmodùm in Ecclesiâ triumphante, unus est Dominus, cui obediunt omnia: sic & in Ecclesiâ militante unius DEI vicarium Pontificem esse, idque etiam politicam exigere rationem. vid. Canonhiero *dell' introduzz. 10. cap. 2.* & adde Reinald. Corsum. *3. indagat. cap. ult.* Plutarchus in Numâ, Pontificem à potentiâ, dictum putat. Verè hoc etymon Canonistæ sequuntur, qui confidenter tradunt: Papam cœlestis & terreni Regni caput esse. Alexander. Carerius Patavin. *de potestat. Pontif. lib. 2. cap. 3. n. 5.* De Iure divino & naturali, ait, sacerdotium supereminet Imperio: & penes ipsum residet de Iure Divino & Naturali, utraque Iurisdictio. Augustinus de Anconâ, *in summâ de Eccles. potest. quæst. 1. art. 7.* Papa habet omnem, etiam Regalem & Imperialem potestatem, quia non modò consecratur, ut Sacerdos, sed coronatur ut Rex. Antonius Archiepisc. Florent. *part. 3. sum. tit. 22. cap. 6. § 4.* Summo sacerdoti, Christi vicario, Pontifici Romano omnes Reges Christianos oportet esse subiectos; sicut ipsi Domino IESU Christo. Iohann. Boterus, Cosmographus Italus, inquit; eiusdem Papæ Iurisdictionem agnoscere, tàm horizonte, quàm omnes terminos, sive montiū, sive mariū: & ipsas anni, solisque vias. Quid Principes aut homines loquor? (inquit Lipsius D. Halésis amplificator) ipsi aërei, terreni, inferi spiritus, sive genii verêtur, ac trepidant cœlestem illam (Pontificiam) in terris potestatem: vel inviti & reluctantes agnoscunt. In huius superioritatis & Maiestatis recognitionem, testificationemque, Pontificios pedes osculari omnes

Reges:

Reges: D. Marta scribit, *de Iurudict. part. 1. c. 46.* Lancell Conrad. *Templ. Iudic. 2. cap. 1. §. 1 fol. 555.* addatur Iohann. Gerhardi, *loco de Magistrat. n. 82.* Papæ etiam ideò mutatur nomen, quasi aliquid sit homine majus. Solebant enim olim mortuis consecratis, nomina quæ vivi habebant immutari. Lactantius. *lib. 1. cap. 21.* Talis etiam est inscriptio, quâ Cavalier Marino, librum quendam (*Dicerie sacre*) nuper obtulit Paulo V. *Alla immortalità di Paolo Quinto, Pontefice migliore degli Ottimi, maggiore de massimi; dell anime fedeli Padre beatissimo, custode della vigna Ecclesiastica; pastore della greggia Catolica; Nochiero della nave Apostolica; simulacro di Dio, Vicario di Christo, ministro dello Spirito sancto; Fonte di prudenza, specchio di bontà, Sole di gloria: Cultore della Religione, defensore della giustitia, protettore della pietà; domatore di rubelli; Conciliatore di Prencipi, di molt immense erettore magnifico, campione dell' autorità di Piero, armato di doppia spada spirituale & temporale. Il cui imperio si termina con le stelle; al cui scettro ubbidisce il mondo, trema l' inferno; le cui chiavi aprono, & serrano il paradiso; all' umbra del cui provido governo, verdeggia la pace, fiorisce l' abbondanza, ricovera la virtù, vivono felicii popoli; sotto la cui aquila giace prostrato il dragone, dal cui piede è conculcata l' Heresia. &c. Hactenùs Marino.*

II. Theologi Catholici nonnulli, Canonistarum hyperbolicas locutiones non agnoscunt, & ita dicunt: Ecclesiasticam potestatem esse omninò super secularem, eamque à Pontifice exerceri posse, in foro exteriore: facultate etiam punitiva, cùm quis subesse voluerit. Non solùm ratione lethalis criminis; sed ad virtutum quoque naturalium, & supernaturalium conservationem ac progressum. Verùm tàm Canonistarum à D. Martâ in scenam de novo introductam; quàm Theologorum, à Francisco Bozzio, *tractat. de temporal. Eccles. Monarchiâ*, assertam opinionem, refutat Guilielm. Barclajus, Romano-Catholicæ aliàs religioni addictissimus, *tract. de potestat. Papæ.* Illúmque filius, hâc de re masculè defendit. (qui tamen *in parænesis ad hæreticos præfat.* palinodiam canit) addatur Arnisæus, *tract. de exempt. Clericor. cap. 5. per tot.* Bellarminus *lib. 5. de Pontif. per discurs.* huic doctrinæ multorum odia parata videns, Principúmque offensionem: idcircò distinctionibus quibusdam, rei asperitatem mitigat, (eâ in re non dubitans opponere se Canonistis, & scriptoribus huius ævi multis) quarum distinctionum numero novem sub aspectum ponit, & singulas seorsim expendit. Petrus Molinæus, *tract de Monarch. temporal. Pontif. Romani. c. 21.* Auctor, deß Calvinischen Models *fol. 29. &c.* ita censet: Gott habe die höchste Oberkeit/ ratione directionis, dem Hohenpriester underworffen: Auch ratione coactionis, in Fällen da die Religion interessirt. Sed regerunt ad-

 versarii

versarii Catholicorum, utut Coloris bonitate hanc potestaté tueantur: in effectu tamen Theologorum, & Canonistarum opiniones concidere videri: cùm & Theologi dicant, spiritualis potestatis exercitium ex parte vires suas porrigere ad res temporales. vide *la premiere continuation* au Mercure François *sub Anno 1611. fol. 151. b. &c.* Et addunt etiam, parùm referre, directenè an indirectè ea potestas Pontifici tribuatur. Paurmeister. *2. de Iurisdict. cap. 3. num. 46. & seq.* Et quantum sibi in temporalibus arroget Papa, ex historiis, Pontificialibusq́, Decretis, edocere conatur, Petr. Molinæus *d. tract. de Monarch. cap. 5.* ut & Paurmeister, *dict. cap. 3. à princip.*

III. Ego litem hanc non facio meam, fateórque lubens, hâc de re si quis exactè, & pro rei dignitate ac antiquitate, disserere velit: requiri in eo Judicium, otium, industriam, historiarum Ecclesiasticarum exactam cognitionem. Quæ cuncta mihi desunt. Nec certè hìc sufficiens est, si quis ex indicibus, vel centonibus aliorum, compilare & congerere multa velit. Ego modo sollemniori protestor, me nunc agere narratorem. Et pergo ideò in recensione opinionis, sententiæque aliorum, qui ita dicunt: Si Pontifici quò ad temporalé, ullo respectu detur potestas, eo uno dato inconvenienti, quàm plurima indè consequi. Nempè Pontificem Maximum, nominare, denunciare, & declarare Regem Romanorum. Ius & auctoritatem examinandi personam electam in Regem, & promovendi ad Imperium, Pontificii muneris esse. *c. venerabilem de Election. clem. 1. §. nos de Iureiurand.* Imperatores de jussu & voluntate Christi, à Papâ accipere potestatem: *c. cum inter nonnullos. & cap. seq. extravag.* Iohann. *22. de verb. signif.* & etiam Imperium à Græcis ad Germanos, per Pontificem Romanum esse translatum. Bellarminus, *lib. ult. de Pontif. cap. 8.* Eodem hoc subnixi fundamento, Reges occidentis omnes, ipsumque cumprimis Imperatorem Romanorum, Vasallos suos venditare Pontificiam sedem, quasi qui ab ipsâ, Feudi ac beneficii loco acceperint sua Regna, eóque nomine, fidelitatem atque homagium ei præstare teneantur. *can. tibi Domino, distinct. 73. & d. Clementin. 1. de Iureiurand.* Franc. Hottoman. *in Bruto fulmine, tit. Crimen. Majestat. fol. 66.* Philippe de Marnix, Sr. d' Aldegonde, *part. 2. des tableaux de differens de la Relig. cap 9.* Mercure François. *tom. 3. fol. 308. &c.* Proindè si contumaces sint, eos à Papâ de throno dejici posse, non docere solùm, sed & in usu habere Pontifices Romanos. Rob. Bellar. Card. *l. ult de Pont. c. 7. ad fin. & c. seq.* ut & idem, *tract. de potest. Pontificis, in temporal. advers. Barclaium.* vide Stapletonum, *tract. de magnitud. Ecclesiæ Romanæ. lib. 2. per tot.* ubi latè de potestate Pontificis in Reges: cōtra quā disputat Lehman. *lib. 5. c. 68.* Ex hoc eodem fonte hauriri, axioma illud: Imperium

tium Romanorum tantum duraturum in Germanis, quantum Ecclesia Romana expediens judicaverit. quod asserit *lib. 3. de regimine Princip. cap. 18. & seq.* S. Thomas (aut quicunque alius illius libri Auctor sit: etenim Bellarminus *lib. ult. de Pontific. cap. 5.* probat, falsò B. Thomę illum adscribi.) Item, quod Imperator Romanus, si adversus Pontificem Romanum insurgat, Criminis Majestatis reus dici, & accusari queat; ut sentit Gigas, *tract. de Crimin. Majestat. tit. qual. & à quibus Crim. læs. Majest. comm. quæst. 2.* Decian. *prax criminal. lib. 7. cap. 8. num. 1.* Quin & Anno 1492. Alexander Sextus, novas insuper ac incognitas anteà Insulas, motu proprio, de merâ liberalitate, & ex certâ scientiâ, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine ex æquo bifariàm secuisse: & eam, quæ in Orientem, Portugalliæ; illam in Occidentem quæ vergit plagam, Castiliæ Regis arbitrio ac libidini permisisse. Lopes de Gomarâ, *in histor. Indicâ* & Hugo Grotius, *tract. Mare liberum, cap. 3. 6. & 10.*

IV. Odiosè & invidiosè dogmata jam proposita, exaggerant non solùm ii, qui vel à Catholicâ fide fecerunt secessionem, vel saltem Pontificiam oppugnant potestatem; sed & eadem hisce vel consimilibus, refutare conantur iidem, ac dicunt: quemadmodum Attabaliba Rex Peruanus, falsè respondit, donatorem illum insigniter fatuum, & impudentem esse, ex eo facilè prodi, quòd aliena tàm liberaliter largiatur. Benzo. *3. histor. nov. orb. cap. 3.* Ita Romanos Episcopos, non minùs actu & potentiâ, quàm alios cujusvis Ecclesiæ Antistites, ex sui officii naturâ, Jurisdictione seculari carere. Bodinus *3. de Republ. cap. 3. nu. 227. & seqq.* Duarenus, *1. de Ecclesiis. cap. 2. & 5.* Vasquius, *illustr. controv. 1. cap. 21. & seq.* Joh. Forster. *disputat. ad Decalog. dec. 2. probl. 2.* Cluten, *in Sylloge thes. 6.* Rationes etiam addunt: aliud nimirùm esse imperandi, aliud docendi Jus. Cluten *in Syllog. th. 5.* Nec solùm Aristotelem, Sacerdotum officium à civili Imperio distinctum esse, jubere. *4. polit. 15.* Sacerdotiúmque, præter curam rerum Divinarum, sui naturâ nil Imperij Politici, apud omnes gentes habuisse. Bodin. *d. n. 227. &c.* ac Joachimus Stephani, *4. de Jurisdict. cap. 2.* Sed & Dominum nostrum palàm negâsse, Regnum suum esse de hoc mundo. *Iohann. 18. vers. 36.* Quin imò ipsum solum fugisse in montem, cùm cognovisset, quòd populi venturi essent, ut facerent eum Regem *Iohann. 6. vers. 15.* Noluisse ipsum pronunciare de adulterâ, nec enim venisse Judicem, ut terrenum Magistratum. *Ioh. 8. vers. 2.* Adferunt illud S. Bernhardi, *considerat. ad Eugen. 1.* Ubi quispiam Apostolorum Judex hominum sedit, aut divisor terminorum, aut distributor terrarum? Stetisse lego Apostolos judicandos, non sedisse judicantes. Nec Petro dictum esse: rege aut subige, sed pasce: neque dictum; oves tuas, sed meas. Erasm. *in compend. Theolog. fol. m. 26.* ac per-

peràm Baronium adposuisse, occide, *in Script. contra Venetos.* Discipulis item omnibus Christi, prohibitum fuisse, in gentes dominari *Matth.* 20. *vers.* 25. *& seq.* Undè inexorabiles esse Pontifices, Waremundus ait, *in verosimil. cap.* 1. *num.* 12. dum non admittere dignantur: Vos autem non sic. *Luc.* 22. Cúmque Ecclesiæ ministris, potestas à lege Christi sit data expresse, ligandi & absolvendi; non ultra id, quàm quod nominatim eis est datum, sibi vendicare posse: ut scilicèt coarguant verbo delinquentes, & excommunicent contumaces. Omnem Ecclesiasticorum potestatem, hoc fine circumscriptam, ut ad vitam æternam obtinendam dirigamur. Quæcunque igitur hùc non faciunt, ad illam potestatem non esse referenda. Et cùm finis politicæ potestatis sit Reipublicæ salus, quicquid huic fini per se nō inservit; eò minimè referri debere. Arnisæ. *de exempt. Clericor. cap.* 1. *sub. num.* 3. *fol.* 7. *&c.* In cæteris Jesum Christum, Filium Dei, quatenùs homo factus, & ministerio docendi est functus, Magistratui Politico subditum extitisse. Hoc idem Apostolos, verbis & factis præstitisse, & ab ipsorum successoribus multa per secula observatū fuisse. *Disputat. polit. de transl. Imper. à Græcis ad Francos, cap.* 1. *quæ ante paucos annos Hanoviæ edita fuit, & nunc habetur in Polit. Imperial. Goldasti.* Hinc rectè de Bonifacio VIII. Platinam judicare, *in eius vitâ.* Quòd Imperatoribus, Regibus, Principibus, & Nationibus, Populísque terrorem potiùs, quàm Religionem voluerit injicere, Dominum temporalium omnium se dicens.

V. Ex hactenùs deductis, porrò cum Ferrariensi *pract. in forma libelli actión. confessor. gloss.* 7. *ad verb. plenam & omnimodā* dicunt multi: Secularem jurisdictionem Cæsari, Regive alicui tribuendi, aut adimendi; vel ullum superioritatis Jus, Pontifici in illos competere, dictu ridiculum, & abominabile auditu esse. vid. Pasquier, 3. *des recherches, cap.* 10. *& seq.* Oratio Iacobi Britann. Regis, *contra Cardinal. Perron. fol. operum.* 419. Reinking. *lib.* 1. *class.* 2. *cap.* 5. Nec ante Hildebrandum, qui fuit 1000. ampliùs annis à nativitate Christi, quenquam excommunicâsse, vel regno privâsse Imperatorem. Otto Frising. 6. *cap.* 35. Sigebert. sub Anno 1088. **Lehman in der Speyrischen Chronick.** 5. *cap.* 68. Sed videatur Cardinal. Bellarminus, 1. *de translat. Imp. cap.* 2. *fol. m.* 391. ac etiā *lib.* 4. *de Pontif. cap.* 13. & adde Syntagma Gerhohi, Præpositi Reicherspergensis, *de Henr. IV. & V.* Neque etiam id jus habere Sacerdotem ullum. Waremund. *de subsid. Regni. cap.* 2. *fol.* 31. *& mult. seqq. usque ad fin. cap.* Ut & falsum ajunt, à Græcis ad Francos per Pontificem Romanum; non populi electione, Imperium fuisse translatum. Perkins. *in problem. de Romanæ fidei ementito Catholicismo, verb. Regum potestas, num.* 3. *fol.* 480. *& seqq.* Marsilius de Padua, Flaccius Illyr. Francisc. Iunius

nius & Henning. Arnisæus. *tractatib. hâc de re singul* Freher *ad Petrum de Andlo*, 1 *cap.13. fol.156. b.* Dn. affinis meus Cluten, *in Syllog. thes.* 4. Bôrtius, *disput. de Maiest.* vid. etiam suprà *d. disputat. politic. cuiusdam German. ICti, de translation. Imperii à Græcis ad Francos. cap.3. & seqq.* in Imperialibus Latinis Goldasti, Reiner. Reinecc. *ad annales Poetæ anonymi. d. gestis Caroli Magni lib.4. fol.47. b. &c.* Cardinal. Cusa, *de concord. Catholic. lib.3. cap.3.* Reinking. *lib.1. class.2. cap.3. & 4.* Sed operosus est Cardinalis Bellarminus, in contrariâ opinione asserendâ, *tract. sing. de translat. Imper.* qui etiam *lib.2.* docet, quòd Imperium ad Germanos à Francis pervenerit auxilio Papæ.

VI. Ajunt porrò, quòd omnis Pontificis Principatus in Italiâ, partim Mathildis, partim Imperatorum aliquot beneficiis sit comparatus, Lehman. 5. *cap.35. fol.469.* Paulus Busius, 1. *de Republ. cap.5. fol.14.* Nempè à Pipino & Carolo Magno, qui non territorium dederint, sed tantùm usumfructum, retentâ superioritate. Lehman. 3. *cap.23.* Claude Fauchet, *tom.2. lib.1. cap.4. & 10.* Hæcq; amplificâsse Ottonem III. Imp. Lehman. 5. *cap.15.* (sed exactè satis hâc de re tractat Bellarminus, *lib.3. de Pontif. cap.3. fol.277. col.1.*) Undè & Imperii Vasallum Pontificem dicunt Vult. 1. *de feud. cap.4. num.9.* Et in Imperii territorio existere patrimonium Petri. Dn. Bocer. *de Crimin. Majestat. cap.1. num.18.* Quin & Crimen Majestatis adversus Imperatorem committere. Camman. *disputat. de Iurib. Maiest. 3. thes.11.* Nec ipsum regalia Majestatis habere, Cluten, *in Sylloge th.8.* & non diù esse, absolutum quòd Romanæ urbis se Principem jactat. P. Molinæus, *de Monarch. temporal. Pontific. cap.14.* Pasquier. 3. *des recherches, cap.4.* Olim quidem Constantini cessionem prætendisse; nunc ejus vanitatem ipsum Baronium detexisse (vide Freher. *tract. de Constant. Magni Donat. Papæ Sylvestro factâ.* Iul. Cæsar. Bulenger. *de princip. Roman. 1. cap.4.* Cardinal. Cusan. *lib.3. de concord. Catholic. cap.2.* Lehman. *lib.3. cap.25.*) firmiori qui censent niti fundamento, Pontificiam Monarchiam Sed regerunt ii, qui ab Ecclesiâ Romanâ secesserunt: cùm Pontifex Imperium suum à Christo nequeat habere, qui dixit: Regnum meum non est de hoc mundo, ut jam suprà attigi, cùm à D. Petro id non possit derivari: utpote qui Compresbyteris suis præcepit, ne dominentur Clero. 1. *Petr.5. v.1. & 3.* Restare itaque ut immensa hæc potestas ab eo profecta videatur, qui omnia regna mundi & gloriam ejus promittit. *Matth.4,9 Luc.4,6.* Hincq; Fridericus Tilemannus, *disputat. ff. penult. corall.5.* dicit: Pontificem, vi, metu, fraude tantam Majestatem acquisivisse: hisque iisdem mediis acquisitam servâsse. Et in hâc artificiosâ potestatis spiritualis, ad incrementum potestatis temporalis flexione, mysterium consistere iniquitatis, Sathanæq;

profun-

profunditates: ut latè id probare satagit Petrus Molinæus. *de Monarch. temporal. Pontif. cap. 26.* hócque eodem intuitu Papale Imperium Metaphysicum vocat, Paurmeister. 2. *de Iurisdict. cap. 3. num.* 48. Sed verò jam mox post Concilium Nicænum, Pontifex Romanus auctoritatem & prærogativam habuit insignem; ad eúmque Orthodoxi, contra Arrianos confugerunt: ejúsque Iudicium non levis momenti utrinque reputatum fuit. Historia tripartita, *lib. 4. cap. 6. ac 15. & lib. 5. cap. 29.* Sicque ejus magnitudo videtur originem habuisse à defensione Orthodoxorum, contra furores Arianorum, addatur Bellarminus, *lib. 2. de Pontif. cap. 17.*

VII. Quin & minimè consultum esse, tradunt multi, ut Ecclesiæ Ministri quicunque præter Leviticam portionem, etiam Castella possideant, Civitates, Principatus &c. Arnisæus, *de immunitat. Clericor. 1. fol. 18.* & vide *tom. 5. des memoires de la Ligue fol 88.* Haut verè Episcopos esse, qui honore & dignitate, non opere & officio, nomen hoc tueri volunt. Henric. Eckhard. *tract. de ord. Ecclesiast. part. 1. fol. 55. &c ac quoque fol. 117. &c.* hoc est, qui putant è re fidei ac Ecclesiæ esse, ut Episcopi simul Principes sint, & possideant terrena. Primus omnium Otho Magnus, politicâ Iurisdictione Brunonem fratrem suum, Coloniensem Archiepiscopum honoravit: eâq; de re, ita loquitur Chronicon quoddã vetus: Da begonten die Bischoffe zu erst weltliche Rechten zuhaben/ das dauchte damals unbillich manchen Manne. Reinecc. *comment. de Saxonic. orig. fol. 14.* Sed quòd hoc à Francis processerit, hujúsque rei progressum, prolixè & operosè proponit, ac etiam disputat, nùm hoc è re Ecclesiæ fuerit, Christophorus Lehmann, in der Speyrischen Chronick. *lib. 2 cap. 21 34. 35. lib. 4. cap. 3. lib. 5. cap. 12. & cap. 51.* Sed verò Bellarminus, *lib. ult. de Pontific. cap. penult. & ult.* rectissimè dicit, non necessariò bona secularia cum Ecclesiâ conjuncta, vel separata esse. Adde etiam Cusam, *lib. 3. de concord. cap. 29.* Et Thomam Bozium *de ruin. gentium passim.* ac S. Bernhard. *lib. 1. & seqq. consid. ad Eugenium.* ubi de officio Pontificis agit: qui si ita esset, tolerari posset. Et magnum latet in eo libertatis arcanum, si inter Consiliarios & Status, etiam personæ Ecclesiasticæ recipiantur, in quos Monarcha non habet absolutam potestatẽ, quos pro arbitratu deponere nequit, qui uxorẽ, liberísque carent. Sed divinè Divinus contemplator, Ioh Rusbroch. *in comm. in tabernacl. fœder. cap. 34 fol operum.* 287. Deus omnipotens, haut secùs Prælatis Ecclesiæ omni inclementiâ interdixit, ac crudelitate; quàm Iudæis omni accipitrum genere: sicque accipitres designare puto eos, qui populum Domini, non ut pastores, sed Principum secularium more regunt, ac moderantur. Isti interim Principibus secularibus, quos per falcones accipimus;

cipimus, pigriùs ac remissiùs volitant, ubi populi commissi procuranda salus foret: sed illis astutiores sunt, ubi prædam sibi certam pollicentur, &c.

VIII. Porrò haud unquàm cordatiores Imperatores fateri voluerunt Papæ vel etiam Ecclesiæ Romanæ nominationem, vel personæ approbationem necessariam esse; *can. in Synodo dist.* 63. quò ad potestatem, ullos Imperatori reservatos exercendi actus nec quoad Imperii titulum & nomen. Alberic de Rosate, *in l. benè a Zenone* 3. *C. de quadrien. præscript* Marsil. Patavin. Guil. Occam, aliique plures, *tomo* 1. *&* 2. *Goldasti de Monarch Imp. Roman. inserti.* Cusa *lib.* 3. *de concord. Cathol. cap.* 4. Ventura Vincentius, *in consil. super controversiâ Venetâ. cap.* 2. Simon Schardius, *tract. de Pontific. mutata confirm.* Andreas Osiander, Cancellarius quondam Acad. Tubing. *in Papa non Papa. loco* 20. Schönborner[?] 5 *polit. cap.* 8. Auct. *politicæ disput. de translat. Imperij cap.* 6. Camman. *disput.* [illegible] *thes.* 10. *& seq.* Lehman. *lib. ult. cap.* 17 ego, *tractat. de succession. & election. lib.* 3. *cap.* 1. Certè si Imperium, à solo Deo, conspirante eligentium consensu venit, nullum beneficium adest, cujus intuitu fidelitas juretur. Indè colligunt nostrates, & etiam ex Catholicis nonnulli, impertinenter Præsulem Romanum exigere fidelitatem. Quamvis enim Principes Romani soliti olim fuerint, à Pontifice inungi: non minùs tamen absurdè fecisse ajunt, quòd ille superioritatis exindè arripuit ansam; quàm si Archiepiscopo Hafniensi (nunc Roschildensi) vel Pragensi, hoc idem Ius quis tribueret in Daniæ ac Bohemiæ Reges. Busius, *disput. polit.* 1. *thes.* 24. Ipse Æneas Sylvius, *historia de Friderico III.* testatur, non olim à Pontificibus exactum fuisse jusjurandum illud, quod à Clemente V. authore Clementinarum, *in clementin.* 1. *de jurejur.* est introductum. Inter hoc, inquit, Legati summi Pontificis Fridericum sæpè adeuntes, juris esse, ac vetusti moris ajunt: jurare Imperatores Romanorum Præsuli, priusquàm B. Petri patrimonium ingrediuntur, &c. id ego, ait Æneas Sylvius, nullum unquàm Cæsarem exhibuisse comperi; nisi fortasse Carolum IV. & Sigismundum filium ejus. Henricus quidem VII. fidelitatem se jurâsse negavit; cujus causa editam Clementinam dicunt. Minimè verò Ludovicus Bavarus, eo juramento sese adstrinxit: qui recusante Papâ Romano, coronam accepit &c. addatur Alb. Abbas Stadensis, sub Anno Christi, 1111. ubi refert, Henricum IV. hoc juramentum recusâsse. Sic & Franciæ Reges, teste Bodino, 1. *de Republ. cap.* 9. servitutem Pontificum ferre, ne momento quidem potuerunt, nec interdictionibus ullis, quibus veluti facibus, Pontifices ad incendia Rerumpublicarum utebantur, commoveri: quod idem longo stylo assertat M. Johann. Savaron. *traict. de la souveraineté du Roy & de*

son Royaume ut & Pasquier, 3. *des recherch.cap.12.* Undè patere dicunt errorem Miczislai I. & Uladislai I. Regum Polonorum, qui Regio titulo sese abdicârunt:ad Papam pertinere rati,ut Regium Diadema conferret,ad quem etiam miserunt,licentiam Coronâ utendi petitum.Michovi.*lib.2.cap.*1. Cromer. *lib.5.* Rectéque in illos quadrare illud Neronis: Nescivissè eos, quantum ipsis licuerit. (At voluerunt forsan illi ex humilitate, amoréq; Christianæ religionis, benedici à Pontifice Christianorum summo, nec priùs imperare.) Insuper resignationem Imperii, haud in manus Pontificis Romani fieri debere: Buxtorff. *dissertat. ad Aur.Bull.th.*10. *lit.g. &c.* Reges nullo in casu à Pontifice regnis privari,vel posse,vel debere: Buxtorff. *d.loc.th.*11.*disput. polit. de translat.Imperij cap.9.* A Iudice Civili,qui Pontificis temporali jurisdictioni subjectus non est, ad audientiam Pontificis appellari non posse, ego, *tractat.de appellat.cap.*4.*num.*7. omnes semper candidiores Catholicos defendisse;tradereque ipsum Cardinalem Cusam;inconveniens esse, ut Imperator Pontifici Romano sit obligatus. *3. de concord. Catholic.cap.* 29.*& seq.* Ac hactenus propositæ quæstiones jam tempore Henrici IV. Imp.motæ fuerunt:Lehman.*lib.5. cap.* 31. *& seqq. multis.* disputabatur enim,an sine Imperatoris consensu, potuerit eligi Papa; an vicissim invito Pontifice Imperator:an Pontifex Romanus possit tali banno notare Imperatorem, ut simul subditi sint juramento, & subjectione liberati. Eædem quæstiones etiam renovatæ fuerunt, sub Henrico V. Imperatore.Lehman.5.*cap.*42. Reassumpsit easdem Fridericus I. Henrici IV. ex filiâ nepos, eiúsque filius Henricus VI. Lehman. 5.*cap.* 66. *& seqq.* ut & Fridericus II. Lehman.5.*cap.*79.*&c.* ac demùm Ludovicus IV. Imperator.Lehman. *lib.*7.*cap.*15.*&c.*

IX. Verùm si absque affectu,& remoto respectu fidei professionis,judicare hâc de re quis velit: satis tolerabiliter hanc rem proponere videtur Bellarminus,*lib.5.de Pontif. Roman.per discurs.qui & cap.*2. tradit,Pontificem Maximum non esse Dominum orbis, infidelium præsertim: & ita aliter interpretatur divisionem novi orbis, inter Castillanum & Lusitanum factam; ut & *cap. 6. ac 7* probat, Pontificem Maximum indirectè summam habere potestatem. Bellarminus item *lib. ult. de Pontific. cap.* 3. Papam non esse Dominum Christiani Orbis demonstrat, & *cap.* 4. ait: quòd Imperium non dependeat à Pontificatu, *ibid.* quoque dicit: directè jure divino, nullius loci dominum esse Papam. De censuris & excommunicationibus Regum, exempla habet idem Bellarminus,*lib.2.de Pontific.cap.*19. Ac non planè absonum esset, si ritè adhiberentur:quid enim impotentius est Rege, qui nec Deum, nec homines metuit.Húcque pertinent,quæ habet Campanella, *cap.8.politic.*

§..6.&

§.15.*&seqq.* ubi ita scribit: Papatus majoritas armata, utilissima est Christianis Principibus, dominatione temperatis: quoniam ipsorum discrepantias æquat; arbiter est pacis, bellique justi; & arma sua exercet pro illis, qui injuriam patiuntur, nec patitur quenquam alius Christiani Regnum invadere; conjungit eos contra hostes fidei Christianæ, separatq; ab hostium fœdere, & per cruciatas, & indulgentias & excommunicationes pro bonis, & contra malos regnatores, Rempublicam Christianam erigit, tuetúrque. Absq; ipso iam annihilatus esset Christianismus, (humanitùs & politicè loquendo) si quis historias consideret: sæpè quoque Principes minores à potentioribus iam devorati essent. Veruntamen Princeps nullus, vivens sub religione habente Summum Sacerdotem armatum cum superioritate super illum, potest propriam ambitionem prorsùs effrænare. Undè nullus hactenùs Christianus Princeps Monarchiam super cunctos Christianos populos sibi cõservare potuit. Quoniam Papa præest illis, & dissipat erigitque illorum conatus, prout religioni expedit. Quæ, si Princeps ille unicus in hæresin laberetur, ipsa rueret; & Pontificatus eius esset lenocinium ad regnandum, & Papa Capellanus. Sicut & Pythia olim, teste Cicerone, philippizabat. At Hebræorum Monarchia sub sacerdotio inermi unicum patiebatur Principem: & cum duplicaretur, facta est hæresis sub Jerobeam. Nihilominùs Reges plerunque impii fuerunt, ab inermi sacerdote non timentes. Christiani verò Principes illis longè meliores sunt, sub armato sacerdotio. Porrò ut Monarchiam universalem sub hâc religione tuerentur, alii se ipsos Summi Pontificis ministros, & liberatores & defensores primos declaraverunt, sicut Carolus Magnus & Constantinus. Quorum filii, Pontifici adversantes, deleti sunt. Alii voluerunt Papam absque armis efficere, ut Henricus & Federicus, & alii ultramontani Imperatores: & iacturam potiùs quàm lucrum ex hoc fecerunt; factionésque subortæ sunt perniciosæ Guelforum & Gibellinorum, Papalium & Imperialium. Alii hæresin Arrii, & aliorũ erexerunt, ut Constantinus & Zeno Imperatores, & consimiles; & in se aut in filiis extincti sunt. Julianus verò Gentilismum & Hebraismum in æmulationem revocare studuit: & in illorum corruptelâ ipse quoque interiit. Porrò quatenùs vacante Imperio, quædam pertineant ad Pontificem Romanum, egregiè disputat Bellarminus, *lib. ult. de Pontific. cap. 5. fol. m. 348.* Veram etiam dijudicationem controversiarum Ludovici IV. Imperatoris, contra Pontificem, suggerit magnificus Hervvartus, *in suo Ludovic. 4. contra Bzovium. fol. 735. & c. 762. & c. 804. &c.*

CAPUT IV.

De Imperatore Romano, ac num habeat aliquam potestatem in alios Reges?

MAjestatem definivi, Imperium summum: nec ideò IMPERATOR UNIVERSI MUNDI DOMINUS est: ita ut ei de iure, cætera omnia in Mundo quæ sunt, subdita esse Imperia, veràq; Maiestate carere censeam. Cardinal. Cusa 3. *de concord. cap.* 1. 5. *&* 6. Covarruvias *ad c. peccatum.* §. 9. Ferdinandus Vasquius, *in illustrib. controv. cap.* 20. *& seq.* Cæphallos, *in specul. commun. opin. quæst.* 576. Anton Gabriël. *lib.* 5. *conclus. ult.* Dn. D. Bocer, *de regalib. cap.* 2. *n.* 102. Andreas Knichen *in epopsi, n.* 23. Bornitius, *de Maiestat. cap.* 7. Marcilius, *comment. ad instit. in proœm. fol.* 8. Etherius Mohr. *disp. de Iurisdict. th.* 11. *&c.* Bachov. *ad disp. Treutler.* 3. *th.* 7. *lit. c. & ad disp.* 7. *fol.* 19 latè ego, *de appellat. cap.* 2. *sect.* 6. *& seqq.* Dissent. Marta, *tract. de Iurisdict. part.* 1. *cap.* 27 Lancellot. Conr. *Templ. omn. Iudic. lib.* 1. *cap.* 1. § 1. *fol.* 38. Paschal. *tract. de Coronâ, lib.* 9. *cap.* 21. Dn. Joachim. Cluten, *Sylloge th.* 1. 3. 9. *&* 10. Thomas Michaël. *disp. de Iurisd. th.* 9. 10. 15. *&c.* Paurmeister, 2. *de Iurisdict. cap.* 1. *& cap.* 4. *nu.* 27. *&c.* Matthias Stephani, *lib.* 2. *part.* 1. *cap.* 1. *n.* 48. *&c.* Bartolus etiam, *ad l. hostes, de captiv. & postlim. revers.* Imperatorem totius mundi Dominum & Monarcham negantes, hæreticos esse renunciavit; & Hieron. item Balbus Episcopus Gurcensis, propter eiusdem opinionis assertionem, Oldradi manes, magnis cruciatibus torqueri autumat. videatur Johann. Dauth. *in scripto suo Germanic. pro Civitat. Brunsvvicens. contra Andr. Knichen. fol.* 28. Sanè (1) Deus & post Deum, ratio naturalis, terminos Imperiorũ cõstituit certos, ex Iureq; Gentiũ, ut ait JCtus *l.* 5. *de iustit. & iur.* discretæ gentes & regna condita sunt. Cũq; Deus Opt. Max. omnia in mundo definiverit numero, pondere & mensura; indè quoq; necesse fuit, in mũdo constitui Imperia plura. Hoc etiã Imperium (2) naturæ repugnat legibus. Grues & apes ducem sibi unũ eligunt semper, non plures; sed non ex toto orbe confluunt apes, ut regem unum eligant: suis alvearibus cõtenti sunt reges singuli: ut & in gruibus universa caterva suum regẽ habet. (3) Humanum superat captum, unum hominem universum regere mundum, contra naturam hoc est Imperii: ut infinitam hominum multitudinem, locorum spacia innumera, naturâ disjuncta, moribúsq; separata coërceat. Nempè si Aristoteles, difficile esse, & fieri haud posse probat. 7. *polit.* 4. ut præclaris legibus regatur, nimiâ multitudine frequens

Civi-

Civitas: multò ſanè difficiliùs univerſus orbis ab uno rectore Principe regi poterit; etiã Imperiis ſuus ut adſit modus neceſſe eſt, & in cote prudentiæ ſubactum cenſent politici, Auguſti Cæſaris conſilium coërcendi intra terminos Imperii cum cœperit. Dn. Gruter. in diſcurſ. ad Tacitum fol. 149 &c. (4) Abſurdum eſt dicere aliquid eſſe à naturâ, in ipsâ rerum quod nunquam inventum fuit naturâ. Nulla autem unquam fuit Monarchia, limitibus quæ caruerit, quæ univerſum complexa fuerit mundanum orbem, ut axiomaticè enunciat Strigel. in Chron. p. 71. Omnia regna fatales habent limites, ultra quos progredi feliciter nequeunt. Richter. in axiomat. polit. cap. 37. pag. 13. quod in hunc ſenſum adducit Bornitius, cap. 7. de Maieſtat. Non ipſum Romanum Imperium, quod latè patuit. Alberic. Gentil. de Iur. Belli. fol. 11. & 12. quo Traiani ductu florentiſſimum, neque antè aut poſteà maius extitit, haut totum, imò ne dimidium quidem trium notiſſimarum orbis partium occupavit. Bodin. method. hiſtor. 7. fol. 300. quem vide, deſcribentem limites Imperii huius. Adrianus adeò ſe Mundi Dominum cenſeri haut voluit, ut regibus multis plurimum detulerit, à plerisque verò etiam pacem occultis muneribus redemerit. Spart. & Aurel. Victor. Nec denique eò amentiæ progreſſi unquàm ſunt juris noſtri conditores, ut Dominos ſe Orbis terrarum eſſe iactitaverint unquàm Honor. & Theodoſ. Impp. in l. 4. C. de commerc. & mercat. confitentur, ſe non eſſe univerſales totius mundi Dominos, Perſarum regem non ſubeſſe Imperatori, Perſiæ regnum à ſe alienum eſſe haut negant, Imperio ſuo limites nominant. Hinc liberi vocantur qui non ſunt ſubditi Romanæ ditioni. l. 5. 7. & 24. de captiv. & poſtlim. Et niſi eſſent Imperii limina, terminatíque limites, utique qui caperentur, jure poſtliminii redire non cenſerentur. § ſed ſi ab hoſtib. Inſtitut. quib. mod. ius patr. poteſt. ſolv. & t. t. ff. & C. de capt. & poſtlim. Hoc idem confirmatur per omnes leges, quæ iſtiusmodi verbis utuntur. Qui ſub Imperio noſtro ſunt, quos noſtrum regit Imperium, l. in omnibus ad Trebell. l. 1. C. de ſumm. Trinit. l. fin. verſ. ſancimus. C. de ædif. privat. cum ſimil. quæ relativa reſtrictioné operantur, & alios eſſe haud Imper. Romano ſubditos, innuunt. Dd. ad l. generaliter. § cum autem. C. de inſtitut. & ſubſtit. ſub condit. fact. &c. Hippolit. de Marſil. ſing. 308. incip. dicunt Dd. Alia ideò Iuris civilis loca, ubi Imperator Dominus vocatur mundi, modificatè per ſynechdochen accipienda ſunt. l. deprecatio, ad L. Rhod. l. fin. in princ. C. de his qui ad Eccl. confug. l. 2. §. hæc igitur. l. iubemus verſ. hanc edictalem. C. de teſtam. Petron. Arbiter, in appendic. Vergilii, Orbé iam totũ Victor Romanus habebat. &c. fol. 125. Forſter. d. hiſtor. iur. Rom. 1. c. 2. n. 3. de orbe nimirùm Romano, eâq; Mundi parte,

quæ ad Romanam pertinebat ditionem. *argum.l.in orbe Rom.ff.de stat. hom.l.2.in princ. C. de jur. cal.* non de universo orbe, quatenùs Indos, Parthos, Persas, Tartaros, & alias tum incognitas ad Occidentem & ad Meridiem gentes, ac provincias continebat; sed de eâ Mundi parte, quæ eorum Imperio subdita erat. Hósque Iuris nostri textus ita rectè interpretatur Covarruvias, *ad reg. peccatum. part. 2.§.9.* & Jacob. Bornit. *tract. de Maiestat. cap. 7.* Ex quibus omnibus justa consequentia infertur, eos populos, qui Imperio Romano de facto nunquam subjecti fuerunt, quos scilicet Romani Imperatores, vel nunquam vincere potuerunt, vel ignorârunt; nec de jure Imperium eorum recognoscere teneri; sed ratione Imperii Romani prorsùs liberos esse. Quia per rerum naturam non aliter potest dari totius orbis jurisdictio, aut potestas uni Principi, quàm si totius orbis Respublicæ in eum Imperatorem consentirēt, vel si is justo bello aggressos vi sibi subjecisset. Ac si Romanum Imperium, tanquam quarta Monarchia universi orbis habet jurisdictionem: sanè & præcedentes tres Monarchiæ jus habuissent: Sed hoc non est verum, quia Judæi jure divino fuerunt liberi; nec alii Regi parere debuerunt. Ergò negandum quoque prius, & quòd regna tempore trium Monarchiarum fuerint, explicat passim in Syntagmat. Reineccius. Date Cæsari, quæ Cæsaris; ex hoc concludit quidem Dauth. *contra Knichen, fol. 23. & seqq.* constitutam illam quartam Monarchiam, eíque subiecisse Christum etiam populum suum. Sed omninò ambigua est Christi responsio, viso enim numismate, ex eo collegit, Judęos subjectos esse, vel se subjecisse, ac eo ipso subiectos se profiteri Cæsaris, ideóque jubet dari Cæsari, non ea quæ Cæsarem nunquam agnoverunt: sed eos qui Cæsari se subjecerunt, iubet dare ea quæ promiserunt, & servare ea pacta, quibus mediãtibus in potestatem Cæsaris pervenerunt. Et filii Caroli Magni, ipsorúmque successores, absolutè regna diviserunt, nec unus in alterum Iurisdictionem habebat. Ac quidem tum ferè is, qui Italiam obtinebat, Imperatoris titulum habebat, & titulus ille solùm honoris insigne fuit, non quòd in cæteros haberet Iurisdictionem, Lehman. 2. *cap.* 46. Verùm fuit hæc divisio Imperiorum inter posteros Caroli Magni, quemadmodùm inter filios Constantini Magni, hique duo magni Imperatores, maxumè peccaverunt, quod Imperium diviserunt, unique non reliquerunt. Divisum etiam sub Lothario Imperium Romano-Francicum fuit, Germaniæque Regnum, ab Imperatoris titulo separatū erat. Lehman. *lib. 3. cap.* 40. Et fuit tamen aliquis respectus ad Imperatorem, ab eóque Galliæ petiit Rex Ius maiorennitatis, Lehman. 3. *cap.* 49.

II. Imperium Romanum temporis successu, multas provincias amisit: ac quomodo Hispania, à Germanico Imperio fuerit liberata, tradit

dit Johann Mariana, *rer. Hispan. lib. 9. cap. 5.* Et tempore Guicciardini, Italia magis nomen, quàm potétiam Imperii recognoscebat. Guicciard. 1. *fol. m.* 48. & de causis diminutionis Imperii multa habet Reinking. *lib. 1. claß. 2. cap.* 7. Quærere ergo hîc lubet: num præscriptio obsit Imperatori, quin vi & iniuriâ ab Imperio avulsas Provincias recuperare possit. Idque negatur communiter, post Zoannet. *de Imper. Roman. num.* 121. 127. *&c.* Dauth. *in script. à Brunsvvicensibus edito, de Anno* 1608. *fol.* 29. *&c.* (1.) Quia contra obedientiam jure divino & positivo Cæsari debitam, & ita contra jus divinum nulla præscriptio locum tueri potest. Fortun. Garzia, *de ult. fin. Iur. tàm Canon. quàm Civil. nu.* 51. (2) Nec ullâ præscriptioné contra nervum Imperii Romani admittere possunt nostræ leges. Sunt enim eæ conquæsitæ atque latæ ad incrementum, & amplitudinem Romani Imperii, nullâ igitur ratione possunt accipi, ullamve admittere interpretationem, quo diminutionem Imperii, per eam præscriptionis occasionem operentur, adinventa enim pro incremento, detrimentum præstare nequeunt. Zoannet. *ibid. num.* 128. & hinc neminem, ut Imperatori non subsit, præscribere posse, Interpretes nostri axioma censent esse firmissimum, *argum. l. competit. 6. in fin. C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor. c. inter corporalia de translat. Episc.* post multos Thomas Michaël, *de Iurisdict. thes.* 8. Pariter & de summis Maiestatis Iuribus, an præscribi possint, res adeò incerta putatur; ut si quis super eo jus suum fundatum dicat, instabili prorsùs & incerto fundamento se niti confiteri cogatur. Balbus *tract. de præscript. 2. part. 5. part. princip. quæst.* 2. Nec exiguæ sunt auctoritatis, qui negant ea, qui Maiestati in signum supremæ Iurisdictionis competunt, præscribi posse, *Dd. ad d. l. competit* Borch. *de regal. num.* 20. Frider. Mindan. 2. *de mandat. cap.* 67. *num.* 13. Paurmeister. 1. *de Iurisdict. cap.* 21. Matth. Stephani, 2. *de Iurisdict. cap. 1. membr. 1. num.* 98. At verò in horum ego castra ut sine conditione transeam, multa sunt, quæ me in viâ, ipsóque, quod dicitur, in limine offendunt. Quod enim attinet eos populos, qui nunquam Imperio Romano fuerunt subditi, Romanas tamen Provincias armis invaserunt, apertóque Marte quæ possiderunt, iam diu per multorumque annorum seu seculorum potiùs spatia possiderunt, quales sunt Franci, Angli, &c. his præscriptionis Ius non quidem ex Civili, (quo Romanis non subditi minimè ligantur) sed communi gentium iure descendens, non sanè adimere possum. Non etenim à condito mundo, orbem terrarum possiderunt Romani: sed aliis pedetentim adimerunt, & in suam, haud æquo semper jure, quicquid Alberic. Gentilis *lib. 2. de armis Romanis.* contrà disputet, redegerunt in potestatem, hîc ergo militat æquitatis illa ratio, ut quod quis novi juris introduxit, quandóque adversario postulan-

stulante eodem iure uti cogatur, sive æquum illud sit vel iniquum. *l.1.* *ff quod quisq; iur.* ac quo titulo infinitos populos Romani libertate pri-varunt, eodem Iure iidem populi partim pristinam recuperaverunt li-bertatem: partim alii Barbari, nunquam subiecti Romanis, Imperio exuerunt eosdem, ut dixi *tractat. de appellat. fol.* 40. Nam quod quis æquum putavit in alienâ causâ, idem admittere debet in propria *l. si duo. si quis iunct. §. seq. de iureiur.* proprium nî suum Ius, propriámque fa-mam condemnare velit. Ac quamvis iure potuissent ablatas recuperare Provincias Romani, iustúmque bellum censeatur, quod instituitur ad recuperandas res, quas peregrinus populus per violentiam detinet. *c. dominus noster, vers. sic g[?]ns & Civitas* 23. *quæst.* 2 Bocer. 1. *de bell. cap.* 6. *num.* 10 Attamen vetustæ nimis causæ ad bellum faciendum adferun-tur ineptè, & quod fit civiliter, si disceptatur, ut præscriptione temporis excludantur actiones, cur non & bellica excludetur actio Iure gentiũ? Sanè si iure legitimo sic arcentur actiones, cur non itidem causæ belli, & hæ arcentur actiones armatæ? Bono publico introducta est usucapio & præscriptio, ut sit litium aliquis finis. Quidni & Bellorum? Agnovit hanc æquitatem Dux Israëlitarum Iephthes, qui Ammonitarum Regi de iure hoc præscriptionis respondit Iudic. *cap.* 11. Dum habitavit Israël in omnibus illis civitatibus trecentos annos; quare non eripuistis eas tempore illo? & id multis aliis adhuc rationibus firmat, Albericus Gen-til. 1. *de bello cap.* 22. De subditis, maior mihi videtur esse dubitatio, annè scilicèt ii per præscriptionem, à subditorum numero, Principisque Ma-iestate eximi, & liberi fieri queant. Certè sententia negativa gravissi-mos habet & maximæ auctoritatis adstipulatores, quorum nonnullos recenset, & eidem suum quoque addit calculum eruditissimus Covar-ruvias, *part.* 2. *relect. c. possessor malæ fidei. §.* 2. *num.* 10. *junct. nu. ult. in fin.* Non hîc etiam desunt rationes prægnantissimæ. Etenim præscribi ne-queunt, quæ iure communi possideri non possunt, *cap illud. distinct.* 93. *c contra morem. dist.* 10 Et sicut in donatione oportet eum, cui rectè fa-cta est, illius capacem esse: ita multò magis requiritur in præscriptione, ut qui præscribere vult, rem præscribendam possidere queat, sicut mul-torum auctoritatibus probat Chassanæus *in consuet. Burgund. de Iustic.* § 2. *vers. & la preve num.* 12. *&* 13. & hinc dicitur, quæ concessibilia non sunt, nec præscriptibilia esse. Cravetta. *de antiquit. temp part.* 4. *§. mate-ria. num* 97 Subditus itaque, cùm quatenùs se subditum agnoscit, Ma-iestatis capax fieri nequeat; quia hâc ratione subditus esse desineret. Nec ideò subditum Maiestatem contra Dominum præscribere, & hoc iuris remedio se à subiectione liberare posse, videtur. Attamen hæc o-mnia excusantur per bonam fidem, quam probare oportet eos, qui præ-scriptio-

scriptionem allegant Cravetta. *de antiq. tempor. part. 4. §. absolutis enim. 45.* Atque sic rectè accipit sententiam eorum, qui præscriptionem etiam contra obedientiam concedunt, Arnisæus *cap. 2. de Majestat. fol. 347.* Quæ ratio & communis Dd. traditio me movet, ut populos, qui ab Imperatoribus olim Romanis contra hostes, prout bonum Principem decet, non defensi, sed quasi pro derelicto habiti fuerunt, & ideò propter hanc vel alias non prorsùs irrationabiles causas ab Imperii Romani subjectione & obedientiâ legitimè se subtrahere putaverunt: hácque libertate & exemptionis possessione ultra memoriale tempus bonâ fide fruiti fuerunt; hos inquam ego populos non libertatem optimo maximóque jure habere, pronunciare omninò vererer. Quamvis verò civitatibus Italiæ & aliis Principibus, qui se Romano Imperio subdolè & apertâ fraude subtraxerunt, nil ex hâc assertione subsidii nascatur, ut *dict. loc. fol. 248.* Arnisæus ostendit. & Paurmeister, *2. cap. 4. nu. 48. & c.* ac passim latè deducit. & Alberic. Gentil. *1. de bell. cap. 22. fol. 175.* ridiculа esse ait, quod Theologus quidam benè possideri à Turcâ omnia erepta nobis, docere tentat. Attamen nihilominùs non imprudens mihi videtur, Bald. *consil. 248 & consil. 267. incip. quæritur.* responsum, ubi ait, periculosum esse consulere Imperatori, ut armatâ vi recuperare, seu, ut ipse loquitur, revangare conetur Mundum, quod multa possent inde sequi valdè mala & periculosa: & cavenda, quæ generarent scandalum valdè magnum. Et quemadmodum nocentissima esse judicatur corpori humano, vehementior quædam exercitatio sanguinisve largior profusio, si illud non optimè constitutum sit, ita Imperio Romano ac Reipublicæ cuilibet alii, multis & quàm periculosissimis morbis internè affectis, non posset non offensivum bellum, quàm plurimas afferre incõmoditates. Melius est benè tueri quæ habemus, & ritè gubernare: quàm aliis inhiando etiam reliqua periculo exponere. Insuper non casu, sed propter peccata & iniquitates, ac sic justissimo Dei judicio, de gente in gentem transferuntur regna, (sempérque legitima est Deo regnorum translatio, Warenm. de Erenberg. *part. 1. fol. 34. de fœderib.*) cui divinæ ordinationi ac punitioni: non sanè bello aperto: sed seriâ obviam primò omnium ire debemus pœnitentiâ.

III. Ex hoc dogmate (quod scilicet Imperatorem mundi Dominum esse negat) porrò concluditur ritè; non posse jurisdictionis vel majestatis actum exercere Imperatorem, in regnis aliorum, Dn. D. Bocer, *2. de regal. num. 102.* Sicque Sigismundus Imperator, Lugdunum cùm transiret, prohibitus fuit, privilegia Ducis, tribuere Comiti Sabaudo. Paradin. *histor. de Lyon. 2. cap. 92.* adde Girard. *tom. 2. lib. 16 fol. 329.* Et tamen idem Sigismundus, Equitem creavit in pleno parlamento,

cùm controversia esset inter nobilem & plebejum: hicque potius obtineret jus, sed alter ob nobilitatem plures haberet adstipulatores, Pasquier. *5. des recherch. cap. 31.* Et exindè colligo quoque ignaros esse politicæ disciplinæ, qui dicunt, jus Romanum obligare etiam alias nationes; inter quos item est Hieron. Treutler. *disputat. 1. th. 5. a.* & Jacob. Cramerus, *disput. instit. 1. th. 27.* Zieriz. *de prærog. Princ. cap. 6. & mult. seqq.* vide me, *tract. de appellat. cap. 2. num. 7.* haud enim infrequens est, civitatem aliquam uti jure peregrino. Ita Romani leges Rhodias in maritimis causis observârunt. *l. deprecatio, & t. t. ff. ad leg. Rhod.* Ita liberè non coacti, jure Saxonico, Poloni ac Silesij; & Lubecensium legibus Vandalicæ, Hanseaticæque Civitates multæ, utuntur. Bart. Musculus, *tract. de success. convent. & anomala. memb. 2. claß. 1. conclus. 5. fol. 85.* Sicque jus civile in Hispania adpellari commune, & doceri; non ob auctoritatem vel potestatem, sed propter rationem, tradit post alios Arias Pinelus, *part. 1. rubr. de bon. matern.*

IV. Nihilominus Principes omnes universi Orbis Christiani, Imperatori Romano primas omni jure cedunt lubentes. *Novell. 30. à princ. cap. 2. à princ. de re judicat. in 6.* Cassiodor. *1. var. 1.* Johann. Dauth. *cont. expos. Andr. Knichen fol. 25. b.* Bernard. Zieriz. *de princ. prærogat. lit. C. 1. & multis seqq.* Schônborn. *5. cap. 6.* Buxtorff. *thes. 29. lit. e.* ego, *de session. prærogativa. cap. 2. num. 2.* Sícque Coronas clausas, neminem portare præter Imperatorem, notat Guyon. *tom. 2. lib. 3. cap. 26.* Ita etiam de Imperatore Romano-Germanico Guntherus, *in suo Ligurino, lib. 1.*

Suscipe cunctorum Regnator maxime Regum,
Suscipe lux mundi, cui nullum parve priúsve
Spirat in orbe caput: te gaudet Principe mundus:
Te populi, te regna timent: te Solis ab ortu
Solis ad occasum, submisso vertice, cuncti
Suspiciunt, dominúmque simul, regémque fatentur.

Et fœdo hîc lapsu Bodinus corruit, qui *lib. 1. de Republ. cap. 9.* scribit: Turcam Francorum Reges, cæteris omnibus anteferre, & etiam Principum Christianorum appellitare maximos. *argum. cor. quæ habentur apud* Leunclav. *in supplem. annal. Turcic. sub anno* 1582. Haud unquàm Francorum Regum legati ausi fuerunt, præcedentiæ quod vocant jus, Imperatoriis adimere Nuntiis: sed eos tantùm pro Regis Hungariæ legatis agnoscere: hâcque de causâ, illis ullâ ex parte cedere noluerunt. Michaël Heberer Brettanus, *in servitut. Ægyptiac. lib. 2. cap. 15.* Imò non Imperatorem solùm: sed & Romanorum Regem, præcedere Galliæ regem, probat Guetta, *consil. 1.* est enim tanquàm filius primogenitus Imperatoris, certúsque sublimis hujus dignitatis hæres. Potest autem populus

pulus vel Rex, superior alio populo vel Principe dici, non potestatis; sed comis observantiæ respectu. *l.7.§ 1. de captiv. & postlim. revers.* Præcedentiæ, non Imperii ratione, ut aliàs non uno loco dixi.

V. Romano-Germanicum Imperium hodiernum, rectè Romanum indigitari: probat Alberic. Gentil. *lib.1. de jur. Bell. cap.23.* Arumæus, *vol.1. jur. public. discurs.2.* Dn. Daniel Otto, *dissertat. de jur. publ. cap.5. fol.107.* Reinking. *lib.1. class.2. cap.3.* Bellarmin. *lib.3. de Pontif. c.5.* Durat certè adhuc Romana Monarchia, quia Daniel loquitur de Imperio aliquo duraturo, usque ad finem. Nam & Romani Imperatores fuerunt, Constantinus Magnus, ejusque successores; licèt sedem fixerint in Constantinopolitanâ urbe: Carolus Magnus etsi in Galliis & Franciâ, non Romæ commorârit. Hócque idem jus prætendit olim Fridericus I. Imperator Germanus. Namque apud Otthonem Frisingensem, *lib. 2. cap.21.* ita ad eum Legati Romanorum: Audi serenâ mente benignis auribus, quæ tibi ab almâ orbis Dominâ deferuntur; urbe cujus in proximo adjuvante Deo, futurus es Princeps, Imperator & Dominus. Orbis Imperium affectas, Coronam præbitura gratanter assurgo, jocanter occurro. Cur enim suum visitaturus populum non pacificè adveniret? Hospes eras, Civem feci: Advena fuisti ex transalpinis partibus, Principem constitui. Quod meum jure fuit, tibi dedi. Cui Imperator: multa de Romanorum sapientiâ, seu fortitudine hactenùs audivimus, magis tamen de Sapientiâ. Quare satis mirari non possumus; quòd verba vestra plùs arrogantiæ tumore insipida, quàm sale sapientiæ condita sentimus. Clarum est qualiter primò nobilitatis tuæ robur, ab hâc nostrâ urbe translatum sit ad Orientis urbem Regiam. Supervenit Francus verè nomine & re nobilis, eámq; quæ in te adhuc residua fuit, ingenuitatem fortiter eripuit. Vis agnoscere antiquam tuæ Romæ gloriam: Nostram intuere Rempublicam: Penes nos cuncta hæc sunt. Ad nos simul omnia cum Imperio hæc dimanârunt. Non cessit nobis nudum Imperium, virtute suâ amictum venit, ornamenta sua secum traxit. Penes nos sunt Consules tui, penes nos est Senatus tuus, penes nos est miles tuus. Revolvamus modernorum Imperatorum gesta. Si non divi nostri Principes Carolus & Otto, nullius beneficio traditam; sed virtute expugnatam Græcis seu Longobardis urbem, cum Italia eripuerint, Francorúmque apposuerint terminis. Principem tuum militem meum feci, téque deinceps usque in præsentiarum in meam ditionem transfudi. Legitimus possessor sum. Eripiat quis, si potest, clavam de manu Herculis. Nondum fracta est Francorum seu Teutonicorum manus invalida.

VI. Sed alia nunc sub manu subnascitur quæstio: An quatuor, ut vulgò creditur communissimè, in mundo fuerint Monarchiæ, sub

Monarchiæ autem vocabulo, non universale Orbis Imperium, non etiam præcisè, illam politiæ speciem intelligunt, in qua unus aliquis absolutè imperat, undè videlicet μοναρχία Græcis propriè dicta est; sed in præsenti disputatione de hujusmodi Imperiis loquor, quorum inter reliqua mundi regna, singulis temporibus insignis fuit auctoritas: & quibus deinceps Populi Dei, Ecclesiæque status magis, quàm aliis obnoxius est. Quemadmodum lucidissimum Solis lumen, solùm lucere præ omnibus stellis aliis videtur; ita potentissimum Imperium quod aliis prædominatur, μονάρχειν, hoc est, solum & unum dominari, κατ' ἐξοχὴν, respectu ad alia minora regna habito putatur. Conrad. Grasserus *in histor. Antichristi. exercit.* 1. Kirchner. *disputat. de Republ.* 3. *thes.* 6. *a.* & *thes.* 7. *c.* ego, *de jure territorior. cap. ult. num.* 4. Talia Imperia quatuor fuisse, putà Assyriorum, Persarum, Græcorum ac Romanorum; ex Græcis scriptoribus notat clarissimè Dionys. Halicarnass. qui, *lib.* 1. *à princ.* Assyriorum Imperium vetustissimum appellat, idque ad fabulosa usque tempora revocari autumat. Huic Medicum & Persicum, pòst Macedonicum subjungit, iisque superaddit Romanum, quod primum & solum post hominum memoriam, ortu & occasu fines Imperii sui terminaverit. Hæc eadem quatuor summa Imperia agnoscit passim, Annius Viterbiensis, Berosi commentator, & adstipulatur omnis historicorum recentium turba: à quibus tamen contétiosissimè dissentit Bodinus, *meth. histor. cap.* 7. ejúsque Apologista Herpinus, *fol. m.* 14. *&c.* quibus etiam Tremellius, *ad cap.* 7. *Danielis*. consentit. Qui quatuor illa Imperia nec summa; nec sola magna fuisse assertant. Bodino dicam scribunt, Matth. Dresserus, & Fridericus Tilemannus, ille huic rei oratione, hic singulatim dissertatione dicatâ. Quibus accedunt Conradus Grasserus, *in histor. Antichristi, exercitat.* 1. Kirchnerus, *disputat. de Republ.* 3. *thes.* 6. & 7. Christianus Matth. Dithmarsus, *colleg. polit.* 1. *disputat.* 6. *thes.* 34. *&c.* Joachim Cluten. *Syllog. thes.* 2. Christoph. Helvicus. *apud Goldast. in polit. Imperial. fol.* 747. & vid ibid. *fol.* 631. Fredr. Braunborn. *flor. Flamineor. lib.* 2. *cap.* 11. & *seq.* Joh. Gerardi *loc. de Magistrat. nu.* 135. *&c.* Reinking. 1. *class.* 2. *cap.* 1. *contra Aben Ezram*, Oecolampadius, *ad Daniel. fol. m.* 27. & *item* 83. Qui evincere nituntur, quartam Monarchiam, ejúsque statum (typicè tamen) à Daniele Prophetâ, præfiguratum esse. Utriusque partis argumenta, ad duas referri queunt classes. Quædam enim ex Theologicis mysteriis, *cap. nempè.* 2. 7. & 8. Prophetiâ Danielis desumuntur; ubi de Statuâ quæ Nabuchodonosori in somnis apparuit, & quatuor bestiis grandibus de mari ascendentibus, tractatur. Quædam ex Historiarum monumentis, Imperiorúmque successione & conversione petuntur. Visiones istas Danielis (Prophetæ sanè magni, & qui

dignus

dignus habitus fuit, ut sub utroque fœdere, peculiari virtutis elogio ornaretur, Ezechiel. *14. vers. 13 & 19. & cap. 28. 3.* Matth. *24. vers. 15.*) ad suprema illa Imperia referenda. Ac visionem, quatuor belluarum & colossi seu statuæ, totidem Imperia significare, ita ut nec plura futura sint, sanè quàm probabile est. Quippè ita ipse Propheta interpretatur *cap. 2.* Tu Rex Regum es, (inquit ad Nabuchodonosorem.) Tu es ergò caput aureum. Et post te consurget inferius tuo argenteum. & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit universæ terræ. Et regnum quartum, fortitudinis ratione velut ferrum. *cap. 7.* Quatuor bestiæ dicuntur esse quatuor regna, quæ consurgent de terrâ. *cap. 8.* nominatim Regis Medorum, atque Persarum Regis, item Græcorum, mentio fit. Nec etiam hanc Prophetiam cum Bodino sine temeritatis notâ interpretari licet de Babylone, quæ in potestatem Medorum, Persarum, Græcorum & Parthorum provenit. cùm *cap. 2. vers. 28.* dicatur, hanc visionem continere, quæ ventura sunt in novissimis temporibus. *cap. 12. vers. 4. & 9* legimus, librum Danielis signatum, clausúmque esse usque ad tempus finis. Ergò hæc Prophetia continet seriem temporum usque ad finem Mundi. Jam verò multi sunt anni, quòd nescitur, quo in loco Babylon fuerit. Loquitur item Propheta de Regnis separatis, non de Babyloniæ urbe. Deus non Babylonis gratiâ, sed Ecclesiæ causâ Prophetias revelavit. Haud cum Francisco Junio & Tremellio, quartam Danielis bestiam, non de Romanis; sed de Alexandri posteris intelligere possumus. Id quod ex professo & operosè refutat Conrad. Grasser. *dict. loc.* Cui itidem opinationi & hoc obstat, quòd Danielis Prophetia in novissimis demùm diebus intellectum iri diximus. Et quod *cap. 2. vers. 41.* dicitur, Quartum regnum divisum iri: hoc Constantinopolitano & Romano Imperio applicari potest: adde ***meum tract. de Iurisdict. Imper. Roman. quæst. 2.*** Sed hâc de re judicium relinquo Ecclesiæ: inquit enim Daniel *cap. 12. vers. 10.* neque intelligent omnes impij, porrò docti intelligent. Nec sunt privatæ interpretationis Prophetica, ut ait. B. Petrus. Ac porrò hoc addo, ex mente quorundam, qui plurimùm in interpretatione Prophetarum se callere, arbitrantur. Quòd scilicet hunc divinitatis habent characterem Prophetiæ Sacro sanctæ scripturæ; ut iis non unus tantùm respondeat eventus, & ut mirè inter se diversæ, sed tamen typicâ harmoniâ unitæ implicentur historiæ: ut fit Matth. *cap. 24.* ubi excidii Hierosolymitani, quod primum adventum sequutum, & pœnarum quæ secundum adventum mox subsequentur, alternatim quasi mentionem fecit Salvator noster. Ita hæcce prædictio Danielis, non de regnis ante & post Christum, ac item de ipso Antichristo accipi forsan potest, habet Sacrosancta scriptura multiplices & mysticos intellectus: hocque auget

 sacra-

sacrarum literarum Majestatem. Guilielm. Parisiens. *de legib. fol m.22. b.* addatur etiam Bellarminus *lib.3. de Pontif. cap.16.* Hûc pertinet, quod scribit Brocard, *in præfat. Biblior. interpr. præfixâ ejusd. commentar. in Genes.* Ille unus habeatur Deus, qui nuntiârit ab initio illa, quæ essent omnium statuum futurorum in mundo. Item, ille unus habeatur Deus, qui effecerit omnia in diversis statibus & ætatibus Mundi &c. Verbum Divinum id debet habere, ut referat quæ sunt præteriti temporis, quæ præsentis, quæ futuri: inveniatur in se habere consignata mysteria divina. Evangelium Christi, continet veritatem & expositionem omnium quæ sunt in Mose. Præterea in narratione rerum gestarum primi adventus Christi, est consignata narratio pariter gerendarum in secundo. Et doctrina Christi, effunditur ut prophetia in omnes ætates. Idem Auctor, *in præfation. com. apocalyps.* est ille solus Deus, qui distinguit omnia tempora, nuntiat quæ sunt omnium temporum, efficit omnibus temporibus omnia. Initium igitur & progressus Prophetiæ videtur ita ductus, ut in ipsâ fabricâ Mundi, in ipsis creaturis, & opere suo, consignârit Deus, qui erat effecturus in mundo, à primo tempore ad postremum tempus. Hinc *Psalm. 78.* Propheta clamat: Aperiam in parabolis os meum, eructabo occulta à jactis fundamentis &c. Sicque (ut tandem derelicta vestigia legam) iidem interpretes, Pontificem & Imperatorem propheticè à Daniele, & omnium Prophetarum epitomatore, S. Johanne, *in Apocalyps.* confundi simúlque unâ præfigurari dicunt: maximè cùm Pontifex Imperatorem (suum Vasallum) jactet Dominum Mundi; ut ipse (Dominus directus) eàdem vel majori fruatur prærogativâ. Vasquius *in præfat. quæst. illustr. num.25.* Consentit Paracelsus ad Danielem, *fol. m. 8* & adde Campanellam, *de Monarch. Hispan. cap. 4. & 5.* Sed hæc sunt supra captum meum; eáque tantùm refero ex sententiâ aliorum. Simul tamen adhortans omnes, ut hisce de rebus judicare non præcociter velint. Illud autem certissimum videtur, prophetiam perpetuam temporum futurorum, esse in Prophetis & tota S.S. scriptura: quam in rem ex Origenis Philocalia, *cap.1. fol. 44. &c.* quædam adscribam: Quòd si Evam affabre fecit Apostolus & ad Ecclesiam retulit, non mirùm est, Cain ex Evâ prognatum, & deinceps omnes qui ad Evam referuntur, figuras esse Ecclesiæ, cùm omnes ex Ecclesiâ principali ratione nati sint. Si verò terrorem injiciunt quæ de Israël, & de tribubus & populis ipsius nobis dicta sunt, cum Servator *Matth 15* prædicet, Non sum missus nisi ad oves, quæ periêrunt Domûs Israël! non hæc accipimus, ut mentis inopes Ebionæi; qui ab inopiâ consilii nomen suũ ducunt; Ebio enim pauper Hebræis appellatur: ut existimemus corporeorum Israëlitarum causâ potissimùm Christum advenisse: non enim filii

filii carnis, filii ſunt Dei. Rursùs Apoſtolus de Hieruſalem hujusmodi quæpiam docet: Cœleſtem Hieruſalem liberam eſſe, quæ Mater noſtra eſt: & in aliâ Epiſtolâ, *Hebr.12.* Sed perveniſtis ad montem Sion, Civitatem Dei viventis, Hieruſalem cœleſtem, ad myriadas angelorum, ad celebritatem, ad Eccleſiam primogenitorum, qui deſcripti ſunt in Cœlis. Si igitur eſt de genere animarum Iſraël, & in Cœlo quædam Civitas eſt Hieruſalem, conſequens eſt, Civitates Iſraël habere Principem, quæ in Cœlis eſt Hieruſalem, ut toti Judææ reſpondeat. Quæcunque igitur de Hieruſalem præſignificantur, & dicuntur de ipsâ à Deo, audiamus tanquam Deum, & ſapientiam pronunciantem. De Cæleſti Civitate, & de omni ſpacio, quod continet terræ Sanctæ Civitates, intelligendum eſt ſcripturas loqui. Fortaſsè enim Servator ad illas nos evehens Civitates, eos, qui minas quinque benè adminiſtraverunt, quinque aut decem civitatibus præficit. Si igitur Prophetarum vaticinia de Judæâ, Hieruſalem, Iſraël, Judâ, & Jacob, modò nè ſecundum carnem hæc intelligamus, myſteria tanta ſubjiciunt, neceſſe eſt, Prophetarum oracula de Ægypto & Ægyptiis, Babylone & Babyloniis, Tyro & Tyriis, Sidone & Sidoniis, aut de reliquis gentibus, non ſolùm de corporatis hiſce, de Ægyptiis, Babyloniis, Tyriis, Sidoniis præſagire; ſed de iis qui ſecundum intelligentiam. Si enim ſunt mente Iſraëlitæ, conſequens eſt mente Ægyptios & Babylonios eſſe: neque enim omninò convenit, ut quæ in Jezechiele de Pharaone Ægypti Rege dicuntur, de homine aliquo dicantur, qui Ægypto imperarit, vel ei ſit imperaturus, ut planum erit obſervantibus. Ad hunc modum quæ de Principe Tyri ſcribuntur, de homine aliquo qui Tyri Principatum geſſerit, intelligi non poſſunt. Tum quæ de Nabuchodonoſore pluribus locis dicuntur, maximè in Eſajâ, de illo homine accipi non poſſunt: neque enim de cœlo delapſus erat, neque Lucifer erat, neque manè oriebatur ſuper terram Nabuchodonoſor homo. Sed nec quæ apud Jezechielem de Ægypto habentur, annis quadraginta exterminatum iri ut neque hominis veſtigium ibi reperiretur, & bello ita devaſtatum iri, ut per eam totam ſanguis ad hominis genua exundaret: hoc nemo ſanæ mentis intellexerit de eâ Ægypto, quæ Æthiopibus Sole aduſtis & ardore denigratis aſſita eſt. Et alius interjectis. Forſan autem quemadmodum qui hinc communi fato diſcedunt, pro rebus hîc geſtis locum obtinent; ſi judicentur digni regione Orci, quam vocant, diverſa loca pro ratione criminum ſortiuntur: ſic qui illîc, ut ita dicam, moriuntur, in Orcum hunc deſcendunt digni judicati diverſis domiciliis commodioribus aut deterioribus totius terræ circumjecti ſpacij: idque apud hos & illos Patres, ut quidé poſſit Iſraëlites in Scythas incidere, & Aegyptius in Judæam devenire: cúmq; Servator

tor venerit congregaturus oves, quæ perierant domûs Israël: cúmque multi de Israël doctrinæ ipsius non acquieverint, vocantur qui è gentibus. Abstrusa porrò hæc sunt, ut existimamus, in Historiis, *Matth.*13. Regnum enim cœlorum simile est thesauro defosso in agro, quem repertũ homo abscondit, & præ gaudio illius subducit se, & vendit quæcunque habet, & emit agrum illum. Attendamus igitur, an quod oculis videtur, quódque eminet in scripturâ & ad manum est, sit omnis ager plenus omnis generis arboribus; quæ autem reposita sunt, nec ab omnibus videntur, sed veluti sub illis quæ cernuntur arboribus defossa sunt, thesauri sint sapientiæ & cognitionis absconditi, quos quidem spiritus per Esaiam obscuros, non visibiles & absconditos vocat; cùm solus Deus possit, quæ ipsos concludunt, portas æreas conterere, & ferreos vectes portis appositos confringere, ubi inveniantur quæcunque in Genesi de diversis & veris animorum generibus, & veluti seminibus, quæ propè Israël vel procul sunt, continentur: & in Aegyptum profectio septuaginta animarum, ut ibi ad multitudinem cœli stellarum augeantur. Sed quoniam non omnes, qui ex eâ gente, lumen sunt mundi, non enim omnes qui ex Israël, hi Israël sunt, ex septuaginta, & ut arena quæ ad littus est maris innumerabilis, multiplicantur. Ut autem omnia Dei dona, multis partibus majora sunt mortali quâvis substantiâ; ita accurata ratio cognitionis horum omnium, quæ penes Deum est, qui hæc omnia scribi decrevit volente Patre Verbi, reperiri potest in eâ mente, quæ cũ omni studio & conscientiâ humanæ imbecillitatis in comprehendendâ divinâ sapientiâ, summoperè sit expurgata. Si quis vero confidentiùs seipsum projiciat, non cognito arcano sapientiæ Dei & verbi, quod fuerat in principio apud Deum, & ipsum est Deus, nec animadvertens secundum verbum & Deum, & secundum eam, quæ apud eum est, sapiẽtiam, hæc quærenda & invenienda esse, necesse quoq; est, ejusmodi hominem, qui in fabulas, nugas & figmenta inciderit, se in impietatis periculum injicere. Quare in memoriam veniendum est præcepti ejus, quod in eam rem apud Salomonem in Ecclesiaste *cap.* 5. habetur: Ne festines proferre sermonem coram Deo. Deus enim in cœlo sursum, & tu in terra deorsum: propterea sint sermones tui pauci. Sed & convenit sanctas literas nullum habere apicem Dei sapientiâ vacuum, credere: qui enim mihi homini mandavit & dixit, *Exod.*34. Non apparebis vacuus in conspectu meo; multò magis ipse nihil vacuum dicet: ex abundantia enim & plenitudine illius, cùm accepissent Prophetæ, dicunt, spirant omnia è plenitudine. Et nihil est in Prophetarum oraculis, aut Lege, aut Evangelio, aut Apostolo, quod non sit à plenitudine. Idcircò quoniam est à plenitudine, spirat plenitudinem iis, qui oculos habent,

quibus cernuntur, quæ à plenitudine sunt, & aures audientes ea, quæ à plenitudine, & instrumentum sentiendi suavissimum odorem qui è plenitudine exhalatur. Si verò interdum in legendis Scripturis offendas ad sententiam, quæ est veluti lapis offensionis, & petra prolapsionis, accusa teipsum. Neque verò dubitaveris sententiis inesse lapidem hunc offensionis, & petram ruinæ, ut fiat quod dictum est; *Roman.9.* Qui crediderit, non confundetur: primùm crede, & sub eo, quod putatur esse, offendiculo plurimum sanctæ utilitatis invenies. E commentariis in *Psal.* 40. postquàm principium historiæ de Uriâ ad reconditum sensum rapuit, refert: Si cui autem violentum esse videtur, quòd partem historiæ ad abstrusum sensum transtulerim, nec eam æquabiliter interpretatus sim, apertum est, hæc temerè dictum iri, alia porrò in hunc locum inquirenda esse, nisi quidem qui locum hunc accuratissimè perpenderit, inveniat quo modo omnia conciliet, quæ de homine interfecto & ejus illa bonitate dicuntur, cùm nollet domum suam adire, ibique requiescere, quòd populus in castris esset, & militiam toleraret. Sed nescio, quo pacto, qui reconditum in his sensum nolunt admittere, & dictionem per se nudéque scriptam esse putant, assequentur voluntatem Sancti Spiritus, qui scriptione res eas dignas judicavit, in quibus non solùm turpis libido, sed & crudelitas & inhumanitas David coarguitur, qui ausus esset in Uriam facinus alienissimum à quovis homine, qui vel mediocriter bonis moribus fuisset excultus. Dixerim equidem, quemadmodum Judicia Dei magna, & inexplicabilia sunt, quæ videntur rudibus & ineruditis mentibus erroris causam dare: ita Dei scripturas, magnas quidem & arcanis abstrusisque, & difficillimæ considerationis sententiis refertas esse; sed & difficillimam habere explicationem, & videri rudes ac incultos dissentientium animos in errorem impulisse, qui inconsideratè, nec sine dementi temeritate Deum reprehendunt, ob eas quas non intelligunt scripturas, indéque ad alium Deum fingendum prolabuntur. Itaque tutissimum est, explanatoris verbi interpretationem exspectare, & ejus, quæ in arcano latet, sapientiæ, quam nemo Principum hujus seculi novit, secundum denudationem mysterij temporibus æternis conditi, declarati Apostolis & eorum similibus per scripturas propheticas, & Servatoris nostri Verbi, quod erat in principio apud Deum, in ipsos exortum. E secundâ in Leviticum homiliâ, statim à principio. Judaismi qui oculis videtur, & ejus qui mente percipitur, hoc est, Judaismi manifesti, & occulti discrimen cùm non intelligerent impij, & omni execratione digni hæretici, discesserunt statim à Judaismo, & harum scripturarum, totiúsque legis autore Deo defecerunt, & alium Deum ab eo, qui legem & Prophetas dederat, & qui cœlum &

F terras

terras fecerat, confinxerunt. Quod certè alienissimum est. Qui enim dedit legem Deus, dedit & Evangelium: qui fecit ea quæ videntur; dedit & ea quæ oculis non cernuntur: & cognationem habent inter se quæ videntur, & quæ oculis non apparent. Eam autem cognationem habent, ut quæ videri non possunt opera Dei, à creatione mundi effectis cognita videantur: cognationem habent quæ videntur in Legibus & Prophetis, cum iis quæ non videntur, sed intelliguntur in lege & Prophetis. Quando igitur constat scriptura quoque ipsa velut ex corpore, quod cernitur, & ex animâ, quæ in ipso intelligitur & concipitur, tùm ex Spiritu per exemplaria & umbram cœlestium: agè invocato eo, qui scripturæ fecit corpus, animam & spiritum, corpus iis, qui nos præcesserunt (Judæis) animam nobis, spiritum iis, qui in futuro seculo possidebunt vitam sempiternam, & ad cœlestia & veritatem legis venturi sunt, non literam, sed animam in præsenti pervestigemus: Si verò tantum efficere possumus in morem sacrificiorum, quæ in scripturis leguntur, ad spiritum ascendemus.

VII. Restat historicas lustrare argumentationes. Bodinus ait, Germaniam non pro ultimâ Monarchiâ, hoc est, pro summâ unius Reipublicæ potentiâ, quæ aliarum opes & copias superare queat, sumendam; cùm vix centesimam orbis terrarum partem suâ ditione teneat, & Hispaniarum Princeps habeat Imperium Hispanico majus. Adhuc esse ac fuisse, non quatuor modò, sed propè infinita Imperia Babylonico majora. Omitti Imperia Chaldæorum, qui primi Babylonis fundamenta jecerunt; oblivisci Imperij Parthorũ, prætermitti Arabes &c. Molinæus pariter, *de Monarch. Franc. num. 7.* adnotat, misceri Regna Babylonicorum & Assyriorum, qui erant duo separati populi, & distincta Regna. Idem *num. 14. & 15.* scribit: à Gothis Imperium, Romanámque Monarchiam extinctum & abolitum fuisse. Enimverò his & similibus objectionibus omnibus operâ facillimâ occurrere poterit, qui sequentia axiomata animo infixerit. 1. De iis tantùm Imperiis agere Danielem, sub quibus maximè peregrinabatur Ecclesia: etenim *cap. 2. vers. 44.* dicitur, in diebus autem regnorum illorum suscitabit Deus regnum, quod in æternum non dissipabitur. quæ verba innuunt, spirituale regnum Christi durantibus iis & in medio illarum Monarchiarum erigi cœpisse. Quæ causa est, quod Daniel barthorum, aliorúmque sat magnorum Imperiorum, cum quibus utpotè Ecclesia haud multa habuit communia, non rationem habuerit, eò quòd fuerunt extra Ecclesiã cõstituta. 2. Notandum, quod ipse Daniel. *cap. 2. vers. 37. & seq.* pronuntiat: Nabuchodonosorem esse caput aureum, itaque Babylonis regnum prima Monarchia erit necessariò. Non immeritò Chaldæorum & As-

syriorum Imperium pro uno eodémque Historici sumunt. Neutram enim gentem distincta alia & peculiaria regna habuisse; sed alternatim potestatem hanc possedisse. Reinecc. *tom.1. Syntagmatis* docet. Quemadmodùm secunda Monarchia Medorum & Persarum Regnis cēsetur, eò quòd Medos Persæ non sustulerunt, sed exceperunt. Reinecc. *tom.2.*
3. Sciendum Danielem *d. cap. 2. vers. 41. &c.* prædicere ultimum Imperium, hoc est, Monarchiam quartam ad finem divisam iri, Imperium illud circa finem ex parte fragile, & ex parte validum fore. Item *cap. 7. vers. 7.* ait; ultimam bestiam dissimilem esse cæteris, & habere cornua decem, quibus omnibus significatur ultimæ Monarchiæ extrema infirma futura, imò decem regna alia ex ea oritura. Indéque quod Romani Imperii Majestas, primò ad Græcos, post ad Francos, tandem ad Germanos pervenit, quòd Germani, Bodino urgente, exiguam mundi portionem adhuc hodiè Imperio suo coërcent quodque, ut Cordatus quidam è nostris dixit, magni saltem nominis umbra est. Spegelius *in Lexic. verb. Lex* hoc ipso Bodinus, inscius & invitus nostram stabilit sententiā, suam destruit propriam. Ex quibus singulis colligi haud difficile est, Bodinum errare, & Danielem non alia de re, quàm quatuor illis notissimis mundi Imperiis loqui. Sed tamen non ita argumentando concludendum est. Daniel prævidit Imperii illa futura maxima. Ergò injustè iis resistitur. Ergò quartæ Monarchiæ dominium Orbis jure destinatum est. Quemadmodùm eò res rediit, ut quidam hujusmodi summorum Imperiorum certa confinxerint jura. Hinc Kirchnerus, *coroll. 2. disput. de Republ. 3.* postulationem aquæ & terræ, de qua Herod. 7. de jure Imperii summi, Persarum fuisse prodit. Indè idem approbat, quod apud Tacitum legimus, *13. Annal.* Ita Diis placitum, ut arbitrium penes Romanos maneret, quid darent, quid adimerent, neq; alios judices, quàm seipsos paterentur. Et addit Kirchnerus, Monarchiis hoc jus à naturâ tributum; quippe cùm inferius paneat superiori; impotentius subsit potentiori; nobilius dominetur minori. Quo sensu etiam Athenienses contra Melios disceptabant apud Thucyd. *lib. 15.* Sic inter homines esse comparatum, ut æquis quidem viribus instructi de jure disceptent. Valentiores autem quæ fieri possunt, injungant, & inferiores non detrectent. vide alia exempl. apud Enenckel. Thucyd. *fol. 618.* Hæc, inquam, Tyrannicæ sunt potiùs dominationis flagitia, quàm juris alicujus nomine dignanda, à Nimrodo potente illo Dominatore initium habentia, & iis argumentationibus si uteremur, jam omnis æqualitas & justitia inter homines sublata erit, & verè secundum Augustinum, magna Regna propter hanc vitiositatem, magna latrocinia esse.

VIII. Ex hactenùs dictis consequitur porrò, committi Majesta-

tis Crimen, non tantùm adversus Imperatorem Romanum; sed & adversus quamcunque Rempublicam, superiorem non recognoscentem: sive jure Justinianeo utatur, sive non. Dn.D. Bocer. *de Regalib. cap.3. num.307. & 1. de crim. Majest. num.28.* Sixtin. *1. de Regalib. cap.4. num.19.* Dn.D. Plebst, *disput. feud.2. thes.66.* Johann. Camman, *disput. 10. th. 26.* Theod. Petrei. *in Thesaur. conclus. crim. th.77.* contrà Dn.D. Harpprecht. *ad §.3 n.19. &c. Institut. de Publ. Iudic.* vid. Nicol. Betsium, *de pact. famil. fol.427. &c.* Nec impedit quòd Dn. Reinking. *lib.1. class.3. cap. 11. fol.81.* ait: Solum Imperatorem habere Majestatem; eò quòd cæteri Reges, Ewer Königl. Würde/ non Ew. Majest. &c. compellantur. Etenim non vis in nomine est, sed in potestate; hócque respicit majoritatem, non superioritatem. Et regula receptissima est, tàm Politicorum, quàm Juriconsultorum; quòd Reges non recognoscentes superiorem, Monarchæ sint, suo in regno: quódque conveniant iis tituli Imperatoris. Petra, *de potest. Princip. cap.3. quæst.4* Piso Soacius, *tractat. de compar. Rom. & Venet. Magistr. num.16.* Moditius, *in decis. §. Lex. dubit.4. à princip.* Arumæ *disputat. feud.3. thes.12. &* 13. ego, *de appellat. 2. num.2.* Sic etiam generale, & tritum, tàm apud Politicos, quàm Jurisconsultos nostros est axioma, de populo & civitate superioris nescia, idem judicari, quod de Principe Romano, ac tantam eos habere, & quandoque etiam majorem potestatem, in suo Dominio, quàm Imperator per Orbem Romanum, quod dixi *tractat. de appellat. cap.2. fol.23.* Superiorem non recognoscens in suo territorio, idem quod universaliter Principi est, habet Imperium. Nihilque à summo Principe, nisi ratione minoris ambitus, sicuti scapha differt à nave. Pruckmann. *de jure mulierum fol.132.* Est enim Rex Monarcha in suo regno. d. Afflict. *cap.1. num.8. de novo form. fidel.* Chassan. *in procem. consuet. Burgund. verb. Duc. num.3.* Schneidvv. *part.5. de feud. num.64.* Aliarum quoque gentium Principes, superiorem non recognoscentes sua habent regalia, & jura Majestatis, ac quidem jure proprio, ut ait Gabriel. Roman. *5. conclus. tit. de acquir. rer. Dom. conclus.3. num.3. &c.* Vultej. *de feud. 1. cap.5. num.7. vers. aliis etiam.* Ruding. *observ. fol.268.* Omnes pariter ii, qui sunt supremi, & supra quos, his in terris, nemo alius est, quique superioris Domini, & peregrinæ jurisdictionis majoris nescii sunt, adæquè regalia concedere possunt. Sixtin. *1. de Regal. n.16.* Clarus, *§. feudum. 10. quæst. 10.* Knichen, *de Sax. non prov. jure verb. Ducum, cap.1. num.6.* Plebst, *2. disputat. feud. thes.33.* Vicissim talis Rex, vel populus, superiorem non habens, etiamsi contra Imperatorem Romanum hostili animo & fraudulenter aliquid moliatur: non tamen Crimen committere dicitur Majestatis vel perduellionis. Bocer. *cap.1. de crimin. Majestat. num.19. & seq.* Sicut item

Maje-

Majestas Reipublicæ cuivis tribuitur rectè: ita quoque Majestatis jura, soli Monarchico statui perperam adscribuntur, contra ac communiter censent Doctores. Johann. Camman. *disput.1.thes.*104. Cùm ergò habeant Majestatem Aristocratia & Democratia, earum si lædatur, crimẽ Majestatis committi ritè dicetur. Quis itidem nisi in politicis planè hospes negârit, populum Romanum ante legem Regiam habuisse absolutissimam, propriatimque ita dictam Majestatem: ego, *in œcon. t.*3.*&* 4. *ff.quæst.9.ad fin.* & crimen perduellionis ritè vindicâsse. Sanè, adversus Solem Theodorus Marcil. *in proœm. Instit. fol. m.5.* loqui videtur, cùm negat, Romulo, aliisque Regibus Romanis suam fuisse Majestatem: eâ ex ratione, quòd omnia manu à Regibus gubernabantur: cùm omnia Regiâ gubernare manu, maximus sit absolutæ Majestatis effectus. Et adversus Regnum vel Rempublicam liberam committitur tale Crimẽ, sive jure Justinianeo utatur, sive non; quamvis item infidelis, seu à religione Christianâ sit alienus. Sunt enim regna, ex gentium jure: & Salvator noster Cæsari quæ Cæsaris sunt, tribuenda esse præcipit, qui tum idolorum cultor erat. Sixtin.1.*de Regal.cap.4.num.*19.

IX. Quid ergò tum respondebimus, si alterius Clientem se profiteatur Princeps? annè tunc quoque Majestatis jura assignabimus eidem? Sanè Proculus J. C. *in l. 7. de captiv.* ait, liberum populum illum esse, qui nullius alterius populi potestati subjectus est, sive is fœderatus sit: item sive æquo fœdere in amicitiam venerit, sive fœdere comprehensum sit, ut is populus seu Princeps, alterius populi Majestatem comiter conservaret, id est, observationem non indignam libero populo, superiori exhiberet, Brisson.2.*de formulis.* hoc enim adjici, ut intelligatur alterum populum superiorem esse, non ut intelligatur, alterum non esse liberum. Non enim confœderatio jurisdictionem tribuit, vel subjectionem inducit, in eum, cui quis adhæret. ex Bald. Waremund. 1.*de fœderib.*3. *num.*45. *& prob. in c. ex parte Abbatissæ ext. de Privil.* Sunt nempè fœderum duo propriè genera: alterum æquum, amicitiæ causâ factum, ubi pari in honore consistunt fœderati, quando nempe pares bello, de captivis reddendis, urbibus tradendis, æquis conditionibus transigunt, *l. in libello, l. si captivis. d. t.* vel qui nunquam hostes fuerint, ad amicitiam sociali fœdere inter se jungendum coeunt. Alterum fœderis genus impar est, cùm pactio fit, ut is populus alterius populi potestatem comiter tueatur. In hoc fœdere quamvis aliquid subjectionis & deditionis deprehendatur, ac quamvis hâc in parte facilè Machiavello & Waremundo, *1.cap.ult.de fœderib.num*4. subscripserim, sub amicitiæ dulcissimæ, & clientelæ utilissimæ specie, minores à majoribus facilè opprimi, & in servitutem redigi posse; hoc tamen ego approbare ne-

queo, id quod interpretibus arrisit communiter, Majestatis nempè Crimen committere fœderatum populum contra Imperatorem vel populum Romanum, si quid moliatur: qua de re videatur Dn. Bocerus. *tract. de Majest. cap. 1 num. 44*5. Ut nec id mihi arridet, quod magni nominis Jureconsulti, putant: Majestatis Crimen scilicet committi, si exterus populus, qui Romani Imperii Majestatem comiter conservare, ex pactione tenetur singulari, aliquam in Imperatorem vel Imperium Romanum concitet. Non hoc, inquam, juris & politicis defendi potest rationibus. Etenim qui ratione suæ personæ subditus non est, non committit Crimen Majestatis. *c. pastoralis. §. rursus ut gl. & CC. de sent. & re judic. in clem.* Populus autem talis, qui nimirùm alterius populi Majestatem observat, non subditus fit; sed liber manet populus. *d. l. 7. de captiv. & postlim.* Ergò in eum Crimen Majestatis cadere non potest. Aliud est, Majestatem ex pacto conservare esse obligatum, aliud Majestati esse subditum, contra pacta & conventiones agere potest ille populus, non verò Crimen perpetrare Majestatis. Ita Vasallus contra pacta agit, contra Dominum insurgens, non verò committit Majestatis Crimen. Et quòd interdùm populus superior alio dicitur, hic non potestatis, quæ utrinque eadem est & æquè summa: sed observationis diversæ fit respectu. Bornit. *de Majest. cap. 2. fol. 8.* Apud Doctores quidem nostros adhuc alia ponitur fœderum species, quam & Dion Gothofr. *ad d. l. 7. lit. t.* agnoscit, cum bello victis dantur leges, ubi omnia ei, qui armis plus potest, sunt dedita. Sed hoc genus non immeritò miserabile & flebile appellat Waremundus. *d. cap. 4. n 6.* hujus formulam recitat Livius, *lib. 20.* Estísne vos Legati, Oratorésq; missi à populo, ut vos populum dederitis? Sumus, &c. Tales dedititii non sunt verè in fœdere, sed in ditione esse dicuntur; propiùs ad captivos, quàm confœderatos accedunt, fiúntque ferè subditi tributarii ac vectigales. Hoc genus fœderis rectiùs legem, aut superioris Imperium dici, probè autumat Cabotius. *2. disput. cap. 10.* Huic autem fœderum speciei, ubi nempè quis alterius Majestatem comiter observare tenetur, quàm proximè accedere puto Protectiones, Clientelas, Advocatias, Schutz vnd Schirmsgerechtigkeit. Dn. Dieter. *disputat. Basiliens. 1. thes. 16.* Quo pariter casu protector assumptus non consequitur in clientem jurisdictionem, pòst Gailium Bernh. Græv. *2. conclus. 54.* Forsterus. *part. 2. tract. de jurisdict. fol. 473.* & probat *t. t. de domest. & protect. lib. 12. C.* Indè est quod Kirchnerus. *disputat. polit. thes. 1. lit. e.* affirmat, Majestatis rationem Clientelæ jus non imminuere, sed conservare potiùs clienti, & regulariter in universum de omnibus Principibus, & Rebuspublicis, quæ in alterius non potestatem, sed fidem & clientelam se committunt, quòd Majestatem indè
non

non perdant, concludit & longo stylo illustrat Arnisæus *cap.4. de Majestat*. Sed egi hàc de re ego *in tractat.meo.de fœderib.* & omnium diligentiam superavit in explicando Clientum jure Magnificus Dn. Martin. Magerus, *in tractat.de Advocat.armatâ*.

Idem mihi judicium est de iis, qui annuam aliis solvunt pensionem, ne excursionibus regionum suarum finibus damnum inferant. Quam Imperator Romanus tanquam Ungariæ Rex olim Turcarum Regi præstabat. Princeps hic sui officii memor, boni patrisfamiliâs personam sustinet, nullis parcendo sumptibus, damnum quod inevitabile est, avertit. Quod si majestas hìc detrimenti aliquid caperet, nec ipse Turcarum Imperator, qui Tartaris & iis populis, qui Arabiæ montes tenent, magnam pecuniam quotannis solvere legitur, illius particeps esset. vide Soranzii *Ottoman.cap.29.48.* & dixi *tractat. de appellat.cap.4.fol.115.* Ita olim Romani, Dacis tributum pependerũt. Soranz. *cap.86.* Adrianus etiam à plerisque regibus pacem redemit, hócque excusavit Catonis exemplo; qui Macedones liberos pronunciavit, quos non poterat tenere. Ælian. Spartian. *in Adrian.* Nec etiam subditi fuerunt illi Reges, qui se Romanorum, Montaigne, *2.cap.22.* & alii, qui se Caroli Magni servos appellârunt. Girard. *tom.1.fol.365.*

CAPUT V.

Cùm Majestatis sit Imperium summum, quid indè consequatur?

SUMMUM hoc Reipublicæ Jus, reliquarum in Republicâ potestatum omnium, fons & scaturigo est augustissima. Bodinus *method. hist.cap.6.fol.m.170.* basis est & origo, tùm jurisdictionis & judicii, tùm magistratus & Imperii; adeóq; in eâdem Republice existentis potestatis cujuscunque. Menoch. *2.de præsumpt.14. num.2.* Mascardus, *conclus. 1054. num.2.* R.S. Ludovicus Molina, *de justit. & jur. tom. 6. disput.3.* Gail. *de P. P. 1. cap. 11. num.4. & 5.* Calvinus, *in process. Iudic. fol. 227. num.14.18. &c.* Wesembec. *in parat. de jurisdict. num.9.* Majestas enim absoluta, ipsam Rempublicam repræsentat, omnémque ejus dignitatem, robur ac potestatem, & nihil aliud omninò est, nisi suprema omnis Juris & Imperii, in qualibet legitimâ, & ab aliis separatâ Republicâ, secundum Dei, naturæ & communis politiæ legem, potestas. Haud secùs ac animæ facultates, omnésque sensus ac motus corporis humani, ab animæ virtute proficiscuntur, & in eâdem subsistunt. Ita ab Imperio illo subli-

ſublimi, omnia alia inferiora, Bornitius, *de Majeſtat. cap. 4. fol. 16. & cap. 12. fol. 105. &c.* vid. meum *tractatum de appellat. cap. 2. ſub nu. 16. fol. 60.* Quemadmodum ab Oceano omnia flumina oriuntur; & ad eundem refluunt cuncta: ita hoc eodem modo per Inveſtituras, Commiſſiones, Conceſſionésque varias, omnis jurisdictio provenit à Majeſtate, & ad eandem redeunt per avocationes, provocationes &c. Guilielm. Onciacus, *quæſt. Iur. philoſoph. 29.* Sanè majeſtatis munia, curæ & officia, pluriima ſunt; adeò quidem, ut Princeps ſolus, vel populus vel optimates ſimul iis omnibus per ſemet obeundis, minimè pares eſſe queant. Quocircà Majeſtas (aut lex majeſtatem repræſentans) poteſtatem ac munia ſua, & ita etiam jurisdictionem atque Imperium, magiſtratibus & aliis per partes communicare varias, ac variè & liberrimè diſtribuere: quandoque autem & rursùs adimere, vel ad ſe aut omninò, aut quatantenùs revocare ſolet, ut proindè magiſtratus & præfecti, judices ac conſiliarii à Majeſtate, tanquam rivuli à primogenito fonte primitùs in Republicâ oriantur, ac ſemper dependeant, eique indivulſo nexu cohæreant, ac etiam quicquid ſunt, ac rectè peragunt, majeſtatis jubentis aut permittentis intuitu ac vigore, validum ac firmum exiſtit, Calvinus, *in proceſſ. fol. 27. & ſeq. & latè fol. 404. per tot. cap.* Hocque intuitu appoſitiſſimè Etherius Mohr, *diſputat. de jurisdict. cap. 2. th. 2.* ſcribit: Duplici modo ſpectari jurisdictionem: priori, quatenùs in ſummo Principe, nullum ſuperiorem agnoſcente reſidet; generaliſſimâ ſignificatione, & dici abſolutam, incommunicatam, ſpeciem infimam, quæ alias in ſpecies non ſubdividitur; poſteriori, quatenùs inferioribus magiſtratibus communicata eſt: & quidem à ſolo Summo; mediatè vel immediatè: Undè etiam cautum eſt jure civili; quòd privatorum conſenſu, non poſſit alicui jurisdictio, aut judicandi tribui poteſtas, nec Judex fieri queat is, qui Judex non exiſtit. *l. 3. C. de jurisdict.* Bronchorſt. 1. *miſcell. aſſ.* 10. Hoc eodem majeſtatis eſſentiali attributo, ſuffulcitur axioma illud vulgatum: utcunque in ampliſſimâ formâ quis inveſtiatur, vel alicui jurisdictio concedatur, nihilominùs tamen ſupremam jurisdictionem concedentem ſibi reſervare, Petra, *de poteſt. Princ. cap. 9.* & dixi, *in tractat. de appellat. cap. 2. §. 16.* Et ſic ſtatus in Imperio Romano, jure proprio dicuntur habere jurisdictionem, autocraticúmque Imperium: non quòd non accepta ferant territoria ſua Imperio & Imperatori; ſed quòd territoriis adhæreat jurisdictio, ea verò illi habeant ab Imperatore irrevocabiliter, in iiſque exerceant jurisdictionem liberè; attamen ſub fiduciâ Imperii & Imperatoris.

II. Pertinet hûc quæſtio illa famoſa, Azonis & Lotharii, veterum Jurisconſultorum, de quâ diſputaverunt coram Heinrico VII. Imperat.

perat. Annè Imperator solus habeat Imperium merum, num verò & alii magistratus? Equidem cùm hac de re inter duos illos Jurisconsultos nō conveniret, æqui sponsione factâ, judicium Imperatori commiserunt. Azo merum Imperium in Imperatore, tanquam in fonte residere, sed nihilominùs alios etiam magistratus hanc potestatem habere contendit. Lotharius solum Imperatorem merum Imperium, cæteros ejus saltem exercitionem habere respondens, sponsione vicit. Azonis verò sententia communi Doctorum calculo recepta fuit. Nihilominùs hincque dicitur Imperatorem adjudicasse Lothario, sed non æquum judicavisse adversus Azonem. Hoc quidem verum est, Papin. *in l. 1. de offic. ejus cui mandat. est jurisdict.* differentiam agnoscere inter eam jurisdictionem, quæ specialiter tribuitur lege, vel Senatusconsulto aut etiam Principum constitutione & eam quæ competit jure magistratus: háncque propriam vocari jurisdictionem, *in l. 4. d. t. l. 13. de offic. procons. l. 5. ibi: suo jure. de jurisdict.* eò quod illa jure quasi proprio uti queat magistratus. Certum item est, qui universas seu integras provincias regunt, jus gladii habere *l. 6 §. 8. de offic. Præsid.* Non etiam pro Lothario militare potest, *d. l. 1. de offic. ejus cui mand. &c.* Quippe quòd ibi habetur, magistratus habere publici Judicii exercitationem, hoc ibidem restringitur expressè, ad eam jurisdictionem, quæ tributa est lege vel constitutione singulari hancque opponit jurisdictioni, quæ competit jure magistratus. Nihilominùs tamen Lotharii scitum, politicæ veritati, & hactenùs deductis consona magis est: nempè solum Imperatorem merum Imperium; cæteros Reipublicæ Romanæ magistratus, ejus saltem exercitionem habere. *l. 4. de offic. præsid.* Bodin. *method. histor. cap. 6.* Scipio Gentilis, *lib. 3. de jurisdict. cap. 3. fol.* 348. contra Obrecht. *de jurisdict. c. 4. num. 77. &c.* Dn. D. Bocer. 8. *de jurisdict. num.* 3. Arumæ. *disp. ad ll. præcip. 2. thes. 3. à princ.* Bronchorst. 1. ἐναντ. 15. adde Alciat. 2. *parerg. 6.* Bellon. *supput. 1. cap.* 1. Lyclamam, 5. *membr. cap. 8.* Tilemann. *vol. 1. disput.* 4. *thes. 29* Magistratus enim nil proprii habet juris, sed ejus potestas quasi radius quidam est luminis à majestatis fulgore egredientis. Jurisdictio & Imperium, propriè quidem spectant ad officium magistratûs; hincq; nonnulla jure magistratus competere dicuntur: sed tamen officium ipsum, ad Principis nutum, ejúsve, penes quem est majestas, dari & adimi solet. *l. 1. in princip. ad L. Iul. ambitus.* ideóque in personam, nil nisi exercitium transfertur. Hûc facit quòd criminum coërcitio, gladiique potestas, ad solum Principem spectat; cujus solius est animadvertere in caput Civis Romani; quod anteà nemini licebat injussu populi. *l. 2. §. exactis. 16. de orig. jur.* qui precariò saltem illud Imperium concedebat. Unde Joach. Stephan. 1. *de jurisdict. cap. 2. num. 6. 7. &c.* Ut populus, inquit,

quit, primò jure suo merum Imperium habebat, idque Rectoribus Provinciarum, Comitiis Curiatis, interdum etiam Centuriatis dabatur. Sic cùm posteà omne jus populi, ad Principem fuit translatum; Princeps per se, seu jure officii, plenissimum hoc Imperium, solus occupabat. Licèt autem Prætorio Præfectus, etiam plenissimum habuerat, seu ut Evagrius, *lib.3.* scribit: κορυφαίαν τῶν ἀρχῶν: non tamen jure magistratus, sed lege speciali huic dabatur. Vid. eund. Joach. Stephan. *1. de jurisdict. cap.3. num.25. &c.* Qui *ibidem num.35.* dicit: Lotharii sententia non impugnanda videtur, si status Imperii Romani consideretur, qualis fuit principiò, cùm omnia aut populo, aut majestati Principis, vel jure Patrimonii, vel Fisci subjecta fuerunt; easque Provincias, præsides missi, & proconsules administraverunt; qui exercitionē, non jus ipsum Imperij habuerunt. Jus enim tunc apud populum, vel Imperatores semper residebat. Verùm hodie, mutatâ Reipublicæ formâ, cùm Provinciæ in Feuda sint commutatæ; non ut olim muneris & administrationis, sed patrimonii sunt nomina, nec revocari possunt, &c. ut precariò, sed jure, contractus collatum. Addatur etiam Wesembec. *in parat. de off. ejus cui mand. jurisdict. num.3. & seq.*

III. Huic eidem fundamento, etiam superstruitur illud: Quòd si supervenerit majestas; nullus magistratus jurisdictionem suam retineat non impeditam, *argum. l.58. de judic. l.5. C. de offic. Rector. Provinc.* Bodinus, *3. de republ. cap.6. num.313.* Hinc & in Jure Saxonico, Landrecht *lib.1. artic.58. §.* wann der Graff/ etc. sancitum invenimus: In welch Landt der Keyser kompt/ daselbst ist jhme das Gericht ledig/ daß er alle Klag richten mag/ die vor jhne kompt/ etc. Princeps enim supremus, cum inferioribus semper concurrit, eósque prævenire potest. Elbertus Leoninus, *emendat. lib.6. cap.7.* Quo sensu aptissimè, Plinius, *in Panegyr. fol. 120. edit. Iust. Lips.* Altissimæ ait, Civium dignitates, collatione fastigii Imperialis, quasi deprimuntur: quantóque propiùs ad magnitudinem ascenderint Principis, tantò etiam à suâ descendisse videantur. Ita Episcopus, Legato de latere præsente, benedicere populo, & Episcopalia signa deferre nequit. Johann. Aloys. Riccius, *prax. Ecclesiast. decis. 570.* Sic & Patriarcha crucem portare non potest Romæ. Nec Prætores Civitatum, baculum justitiæ ferunt, assistente Provinciæ Prætore, Rodolph. *de Ducib. Ital. num. 342.* Sicque Princeps omnes ingreditur Senatus, non verò inferiorem Senatum, superior Senator. Langlæ. *semestr. lib.7. cap.15.* Non aliter ac Solis luce, stellæ cæteræ obfuscantur; Soleq; etiam supter horizontem existente, non alio quàm solari lumine splendent: ita eo, qui majestate præfulget, præsente, omnes aliæ potestates conticescunt, Gunther. *in Ligurin.2.*

— *Atque omnis Iudex, omnisq́; poteſtas,*
Atque magiſtratus, ipſo præſente quieſcant.

Vid. tamen Caſp. Schifordegher. *lib.3. tract. quæſt. ult.* qui docet: Vicarios Principum, ipſis præſentibus nihilominùs ordinariam ſuam Iurisdictionem retinere. & adde Dn. D. Bocerum, *tract. de Iurisdict. cap.* 8. *num.* 80. idem hoc enunciatum, in Statibus Imperii irrevocabiliter inveſtitis, limitantem. Indè Klockh. *diſputat. de vectigal. th.* 19. tradit, non poſſe Imperatorem alicui vectigal per alterius territorium concedere. & *th. ſeq.* ait, fallere nunc ſuprà ex Jure Saxonico regulam allatam. Namque Principes & Comites, Imperiique alii Vaſalli, in exercitio Iurisdictionis ſuæ hæreditariæ, per Imperatorem non poſſunt impediri, *tit.* 7. *de nat. feud lib.* 1. *feud.* Sic & Imperii Status alii, etiam ex privilegio irrevocabili, ac non ſolùm ab Imperatore, ſed & inſimul Imperii beneficio ſuam poteſtatem habent; ejúſque Imperii membra quoq; & partes eſſe cenſentur. Hícque dubitatur; Annè Imperator veniam dare poſſit, ſi quis delinquat in territorio alicujus ſtatus? (eáque de re dicam etiam Deo benè juvante, *infrà diſſertat.* 3. cùm de Jure Maieſtatis, in veniâ criminum concedendâ agam.) Et habent Spirenſes Privilegiũ ſingulare, à Ludovico IV. Imperatore conceſſum: daß keiner ſo von ihres Gerichtes wegen verweiſet iſt vor jhrer Statt / von der Keyſ. Maješt. ꝛc. wider darein geſetzt / oder darein geführt werden ſolle. Lehman. 7. *cap.* 21. *fol.* 759. ídque confirmavit Carolus IV. Idem Lehman. *eod. libr. cap.* 41. *fol.* 787. Húcque pertinet, quod Ludovic. Rodolphinus, *de Ducib. Ital. num.* 81. ſcribit: Reſpectu Ducis Mediolanenſis Imperatorem eſſe Privatum, ut quoad eius territorium, nequeat Ius dicere, vel privilegiare, *ac num.* 90. dicit: Comites Palatinos Imperatoris, haud poſſe legitimare in Principum terris, ſine licentia eorum, ut & *nu.* 92. tradit: quòd Italiæ nonnulli Principes fecerint Decreta; ut nemo poſſit impetrare privilegium ab Imperatore ſub graviſſimâ pœnâ. Idémque Rodolphinus, *in num. ſeqq.* dilucidè agit eâdem de re; ita tamen, ut non putem ea pertinere ad Imperii Status, Imperatori ac Imperio arctiùs obligati qui videntur. Sic & ex Imperatoris univerſali Iurisdictione deſcendit, quòd Camera & ipſe Imperator in Statuum territoriis exiſtentes, propriâ authoritate citare queant. Rodolphin. *de Ducib. Ital. num.* 101. Ummius, *diſputat.* 5. *num.* 60. *circa med.* An autem hodiè iurisdictio regulariter privativè, vel communicativè quò ad concedentem, vel ordinarium cõceſſa & translata præſumatur? docent Caſpar. Leipold. *apud Arumæum diſcurſ.* 13. *quæſt.* 1. Berlichius, *tom.* 1. *cap.* 2. *concluſion.* Et in ſpecie, an Imperator cum Statibus Imperii, in eorum territoriis, concurrat in Iurisdictione, conſule eund. Leipold. *quæſt.* 3. Caſpar Ziegler, §. Landſaß / *concluſ.* 1.

clus.1. in limit. in princ. fol. 190. Reinking, *lib.1. class.5. cap.7.* Ac porrò, cùm ut Baldus eleganter scribit; ubi loquitur superior, tacere deceat inferiorem; proindè de delictis, à domesticis & apparitoribus Principis in civitate commissis; non civitas, sed Princeps superior, vel eius Consiliarii cognoscere debent. P. Heigius, *2. quæst. 25.* ego *tractat. de Iure Universitat. cap. ult. num. 9. &c.*

IV. Itidem quia maiestas, summa potestas censetur: longè ideò ab aliorum magistratuum auctoritate & potestate, est diversa: neq, hæc altitudo potestatis, cum aliorum Imperiis commisceri debet. Et indè Regem vel Principem alium summum, haud rectè summum appellari magistratum, qui acutiores sunt Politici docent. *arg. l.3. de Iurisd.* Arn. Clapmarius *de arcan. Rerump. 2. cap. 4.* Vincent. Cabotius, *1. disputat. Iurisp. & privat. cap. 7.* Dn. Hilliger, *ad Donell. 17. cap. 7. fol. 54. & seq.* Dissentiente Dn. D. Bocero, *de Iurisdict. cap. 8. num. 53. 54. & 71.* Qui iidem inter Regem, & magistratum etiam summum accuratè distinguunt. Etenim magistratum esse, est vel ordinaria Iurisdictione fungi, vel merum Imperium obtinere, *l. 13. de Iurisd.* non maiestatem habere. Et vox magistratus, apud Pompon. *in l. 2. de orig. Iur.* significat eum omnem, cui judicandi functio commissa fuit, non ut Jus (perpetuum) constitueret, (quod solius est maiestatis) sed ut id quod constitutum est, diceret, seu administraret. Sicque Imperium illud quod præses in Provincia habebat, maius est omnium aliorum, *l. 4. de offic. præsid.* Sed tamen longo intervallo post se relinquit Principis maiestatem. Exindè apparet, toto genere Iura maiestatis, à Iurisdictione differre, Dn. D. Bocer *de Iurisd. cap. 1. num. 43. & cap. 5. num. 7.* Distinctè & appositè loquitur Cicero, *pro Rabirio,* Imperium cùm magistratibus, auctoritatem Senatui, plebi potestatem, maiestatem populo tribuit. Quòd autem Prætori Romano, utpotè Reipublicæ officiali, tribuitur quædam maiestas: *l. 9. de Iurisd. l. 11. ad fin. de just. & jur.* id fit per metonymiam, quâ id quod populi erat reipsâ, magistratui, qui honorarii Iuris functione maiestatem illius referebat, minimè imperitè applicatur. Paul Busius, *subtil. Iuris. 1. cap. 2.* Marcilius *ad proœm. Instit. fol. m. 4.* Dn. D. Bocer, *de Crimin. Majestat. cap. 1. num. 58. & seq.* ac dixi ego *ad l. 8. & 9. ff. de just. & jur. quæst. 9.* Eadem ferè ratione, quorundam magistratuum potestas, summa dicebatur. Tileman. *disput. 2. thes. 7. in notat. vol. 1.* Et maiestas in Consiliariis violari dicitur, aliisque qui pars corporis sunt principalis, *l. quisquis. C. ad Leg. Iul. Majestat.* Arnisæus, *de Majestat. 1. num. ult.* non quòd proprio jure habeant maiestatem; sed quòd in principalis maiestatis iniuriam ac contemptum vergat, si, qui Principis nomine populum gubernant, violentur; Est porrò maiestas supra omnes gradus, à

quibus

quibus alii magistratus procedunt. Quis ausus fuisset populum Romanum, antequàm Principi suam contulit potestatem, vocare magistratū? Sic itidem Princeps summus, cùm sit principium & fundamentum dignitatum, haud debet facere gradum dignitatis. Sicut dicitur de stipite, à quo proveniunt gradus; & de unitate quæ non est numerus, sed principium numeri. Piso Soacius, *de Roman. & Venet. Magistrat. comparat. num.* 15. Pariter ergò & optimates in Aristocratiâ, haud erunt magistratus, Philipp. Hœnon. *disp. t. polit.* 10 *th.* 12. & 38. Ita etiam Imperatorem, dignitatum gradibus haud annumerari; sed potiùs dignitatum culmen esse, docet Frizius, *apud Arumæum, discurs.* 16. *thes.* 18. *b. fol.* 440.

CAPUT VI.

Qòud Majestas, sit perpetua Potestas.

Addidi in definitione Majestatis, illam perpetuam esse Potestatem. Summa quia reverâ non potest esse Potestas, quin etiam perpetua existat. Bornit. *h. cap.* 8. *à princ. & c.* 11. Perpetua verò intelligitur ea potestas, quæ nullo temporis spacio terminatur, vel definitur: sed cum Imperio, ut oritur, ita moritur. Hæcque in Democraticâ ac Aristocraticâ Reipublicæ formâ, tàm diù durat, donec evanescat, vel convertatur, seu in alium mutetur ipse status: quanquam Personæ, quæ eam sustinent, intereant, alijs suffectis. *l. proponebatur* 76. *de Iudic.* In Principe illa perpetuitas accipitur, donec vivat, *ut in l.* 1. *ff. pro socio.* vel in æternum: aut Status seu formæ Imperij ratione, ut familiæ respectu, ad quam Jus succedendi spectat. Et ideò cui committitur ad tempus, vel ad certas res gerendas, sublimis potestas; non is Rex; sed summus est dicendus Magistratus. Illis quibus ad breve aliquod tempus, summa tribuitur potestas, propriè non competit Majestas, sed potiùs summæ Potestatis ac Imperij custodes, Reique publicæ Curatores, tantùm sunt appellandi. Bodin. 1. *de Republ* 8 *à princ.* Richard. Dieter. *disput de Majestat. th.* 18. *quæ est in Disp. Basileensibus, prima* Camman. 1. *thes* 63. Et potest itaque aliquis summum habere jus qui tamen careat Majestate, *l.* 2 §. 16. *de orig. Iur.* Bornitius *de Majestat.* 2. *fol.* 7. Quamobrem nec Dictator in Republicâ Romanâ, Rex erat; licèt ei ad tempus summa crederetur Potestas, *l.* 1. *ff. de offic. Præt. Præfect.* Nec apud Heduos Vergobretus (Werckoberster: indè adhuc Bawmeister alicubi pro præcipuo sumitur Magistratu) annuus ibi qui creabatur, & vitæ necisque habebat potestatem. Vincent. Capot. *disput. variar. jur. publ. & privat. lib.* 1. *cap.* 7. *à princ.* Sicut & Consulibus

sulibus Romanis, ante legem Valeriam, de provocatione latam; nil quicquam de regiâ potestate ademptum fuit, præter quam quod annuum eorum Imperium erat. *dict.* §. *exactis* 16. *ff. de orig. Iur.* Dieter. *d. disp. de Majest. thes.* 19. Coras. *ad rubric. ff. de offic. Consil. num.* 2. Ac quamvis posteà, ne per omnia Regiam obtinerent potestatem, ut ab eis provocatio esset, fuerit effectum: & tamen eis interdùm, à Senatu negotium dabatur; viderent ne quid Respublica caperet detrimenti; ac tunc maximâ pollebant domi forisque potestate, Coras. *d. loco num.* 4. ego *tractat. de Appellat.* 2. *cap.* 5. *à princip.*

II. Ac ita Aristoteles errat, quòd Æsymnetas Græcorum, qui nempè suffragio, ad aliquod negotium, aut bellum conficiendum deligebantur, & quasi Rectores seu jussores dicti fuerunt; pro Regibus venditat, Monarchisque accenset, 3. *polit.* 10. *&* 11. Quippè cùm Monarcha, majestatísque particeps dici haud mereatur, cui Populus vel optimates, pro lubitu abrogare Imperium queunt; vel tempore, quod præfinitum est, elapso, ipse illo sese cogitur abdicare. Indéque labuntur pariter nostri Dd qui dicunt; Populum Romanum, si velit adimere seu revocare Principis Imperium, posse. vid. Zasium *ad l. non ambigitur* 9. *ff. de legib.* Eò quòd Populus in Principem dum transtulit majestatem; eo ipso, ex suâque naturâ, perpetua illa existat: hincque dicitur *in l. un. de offic. Præfect. Prætor.* regimenta Reipublicæ perpetuò ad Imperatorem translata esse. Veros item puto esse Monarchas, qui suffragio Populi, ad vitam Tyranni fiunt: contra Bornit. *h. cap.* 11. ut Cæsar qui perpetuus Dictator factus fuit. Verùm nil obstat, quò minùs Rex spontè se Imperio abdicare, illúdque populo vel St atibus, aut successori legitimo consignare queat. Clariss. Dn. D Lans. *in consult. orat. pro German. fol.* 83. & Dn. Hilliger *ad Donell.* 17. *cap.* 7. *fol.* 55.

III. Nec ergò majestate sunt prædit; vacante qui Imperio administrationem habent ejusdem: quales in Romano Imperio sunt Palatinus Elector (in Rheni tractu, vnd da man sich deß Fränckischen Rechtens gebrauchet) & Saxoniæ Dux (in terris viventibus Saxonico Jure) Carol. IV. Aurea Bulla *tit.* 3. Goldast. *constitut. tom. Latin.* 2. *in articulis oblig. reg. Rom. num.* 22. *fol.* 141. ego, *in disput. Nomic. polit. de success. & election lib.* 3. *dissertat. ult. num.* 35. *& seq.* Dieter. *disput. Basileens.* 1 *th.* 21. Thomas Michaël. *disputat. de Iurisd. thes.* 29. *à princ.* Non itidem majestas competit iis, qui vel absente Principe, aut Minorenni, mentisve haut compote illo existente, Rempublicam administrant. Proreges, vel Proprincipes, Regentésve appellitantur regni, Vinc. Lupanus, *tractat. de magistrat. Francicis. lib.* 1. *tit. Regens Franciæ.* Dieterus, *d. disputat. de majestat. thes.* 20. Nec item ipse Rex Romanus, hanc sibi potestatem sumere

mere potest, ut verè majestatem habere dicatur; quamvis ut perpetuus Imperii Vicarius, mandatum cum liberâ habere, omniáque, Imperatore absente, quæ ipse præsens, facere posse censeatur: Thomas Michaël, *disputat. de Iurisd. thes.* 29. non enim verè perpetuum est censendum, quod vicarium est; cessat enim potestas præsente eo, cujus geruntur partes.

CAPUT VII.

De Potestate legibus solutâ.

MAjestatem summam imperandi potestatem esse, nec agnoscere superiorem, non etiam parem habere, suprà est deductum; ex hoc autem necessariò consequitur & illud, Principem, Senatum, vel populum, cui summa hæc competit potentia, ut Imperio alieno, ita quoque legibus obstrictum planè esse nullis; nam summus non est, qui vel legem supra se, vel hominem habet. Hinc Ulpian. *in l. 31. de llb.* Principem legibus solutum esse, pronunciat. Ubicunque verbum Regis est, ibi dominatio, & quis dicat ei quid facis? ait Vir sapiens. *Ecclesiast. cap.* 8. *à princ.* Sic quoque loquitur noster Imperator, *Novell.* 105. *cap.* 2. §. 4. *in fin.* Imperatori, & ipsas Deus leges subjecit, legem animatam eum mittens hominibus, Princeps juris totius vicem obtinet. *l. omnium. C. de testam.* ac plùs valet majestas, quàm leges. Summum ergò Imperium, etiam legibus solutum est: non enim potest Princeps suis legibus obligari, cùm se ipso inferior non sit, & solùm à superiore, inferioribus leges ferantur, Bellarminus, 2. *de Pontif. cap.* 27. *ad fin.* Et quoque aliàs Imperativus primâ personâ caret, ut olim facetè quidam dixit. Mathesius, *in* 39. *cap. Syracid. fol.* 144. Quâ de re variè differunt nostri Doctores, Dn. D. Harpprecht. *ad princip. Instit. de rer. divis. num.* 124. *&c.* Dn. D. Bocer. *tractat. de invest. cap.* 3. *num.* 78. *&c.* Dn. D. Thomas Lansius, vir undecunque clarissimus, *in eleg. suo discurs. de l. Regia. thes* 58. *&c.* Paurmeister. 1. *de jurisdict. cap* 6. eruditiss. Bachovius, *ad disputat. Treutler.* 1. *fol.* 24. *&c.* Henriq. Scotanus, *disput. ad* 1. *lib. C. thes.* 3. *& seqq.* Dn. Johann. Camman *disputat.* 1. *de Iure Majest. thes.* 28. *&c.* Valent. Forsterus, *tract. de jurisdict. Rom ad l. Romuli* 2 *num.* 7. *& seqq.* M. Anton. Del-rio, *in miscell. ad l.* 31. *de legib.* Hackelman. 1. *Illustr. thes.* 10. Hilliger. *ad Donell.* 1. *comm. cap.* 17 *lit. A.* Arumæus *tom.* 2. *juris publ. discurs* 14. Andr. Gerhardi, *disput. ad Instit.* 1. *th.* 7. Piccolomin. *in Philosoph. moral. grad.* 10. *cap.* 19. Ohemius, *discurs. de Consulib. cap.* 1. *num.* 14. *&c.* Keckerman. *disputat. practic.* 29. *problem.* 12. Henr. Velsten. *cent. quæst. politic. decad.* 8. *thes.*

8.*thes.6.* Dn. Val. Riemer, *dec.1. th s.7.* ego, *in Oeconomia. tit.3. & 4.*
lib.1.ff. quæst.1. ac tot ferè hac de quæstione sententiæ sunt, quot capita
eorum, qui hanc quæstionem in manus sumpserunt: ex ejúsque decisio-
ne, infinitarum ferè controversiarum, (quæ multis nodo illo Gordio
difficiliores videntur) resolutio dependet; quarum nexus celantur, &
in semetipsos implicati manent, hæc nisi vel solvatur, vel dissecetur dif-
ficultas. Ego ita opinor; adstipulantibus politicis & Jurisconsultis no-
tæ melioris. Iis, penes quos est Majestas, duplicem tribuendam esse po-
testatem: Ordinariam scilicèt legibúsque conformem, seu πολιτικὴν,
hoc est, simpliciter Civilem; & aliam insuper extraordinariam, anoma-
lam, seu architectonicam, aut Civilem nomotheticam, legibúsque solu-
tam; quam vulgò potestatis plenitudinem vocant. R.P. Martin. Becanus,
in Theolog. Scholast. de leg. cap.6. quæst.12. Alberic. Gentil. *disput. Regiâ.*
1. fol.28. Aut. Antimach. *1. theor.1. fol.60. &c.* Johann. Dauth. *in expli-*
cat. leg.3. C. de testam. num.2. fol.398. Hen. Arnisæus, *de majestat. 1. cap.3.*
fol.50. Ludov. Rodolphin. *tract. de absol. Principis potest. cap.1. nu.3. &c.*
Petra, *de potestat. Princip. cap.2.* contra Covarruv. Pinelum aliósque ad-
ductos à Petr. Augustino Morlâ, *empor jur. part.1. quæst.1.* vide quæ dixi
ego, *de appell. cap.1. ad fin.* Qui absolutæ potestatis nomen, juri contra-
rium, & omninò à Jureconsultis ablegandum, esse tradunt; sed ut hi no-
lunt Principi dare absolutam potestatem, ne peccet; ita qui absolutam
concedunt potestatem, eam illi non aliter dant, nisi ut benefacere possit;
quemadmodum infrà dicam.

II. Ordinariam si majestatis potestatem inspiciamus, legibus il-
la submissa esse censetur regulariter omnibus. Et legibus etiam suis, ac
à semet latis obstringitur, *l.6. de Iur. fisci. l.6 § 1. de condit. & demonstr. l.*
7. C. qui testam. fac. possunt. l. ult. ff. eod. l. penult. de hered. instituend. l. 4.
C. ad L. Falcid. l.8. § 2. de inoffic. testam. cum similibus. Bornitius *h. cap.10.*
Est enim executrix, non destructrix legum. Et de hac potestate intelli-
genda sunt omnia loca, ubi dicitur in legislatione Justinianeâ; legibus
quibusdam, reverâ Principem esse alligatum: Falcidiâ putà, Glyciâ. &c.
Post. Bart. Salicet. & alios. Alberic. Gentil. *disputat. regal.1. fol.28.* Nec
quippè perspicere queo, quòd debeat sanus quispiam dubitare vel quæ-
rere: Princeps an Falcidiæ sine onere capere legatum, ex testamentóve
imperfecto hæreditate regulariter gaudere debeat, vi solutæ potestatis:
nulla cùm inibi prorsùs appareat ratio, locum quæ cedat huic exorbi-
tanti Juri, & quod insuper, arbitrarium cùm sit, certam ideò regulam
non admittit. Sanè proprium Imperii est quem legibus vivere, *l.3. C. de*
testam tantámq; majestatem decet, eas servare leges, quibus ipsa soluta
esse videatur. *l.23. de leg.3.* Sanè verbum videri & esse diversa sunt, Go-
thofr.

thofr. *in not. ad l. 16. C. de testam. milit.* ac videri fictionis interdùm verbum est, & significat improprietatem. Calv. *Lex. vid. videri.* Legibus itaque Princeps solutus videtur omnibus: sed inverecundum est, *ut in alleg. L.* dicit JC. Paulus, ex imperfecto testamento legata vel fideicommissa vindicare. hoc enim in privatum Principis commodum vergeret, non salutem procuraret Reipublicæ. Et ita licèt legibus omnibus, & omnibus in casibus non ligatus videatur Princeps, in rei tamen veritate etiam civilibus legibus adstringitur, si non aliud velit, ac exigat Reipublicæ salus & necessitas. Quo etiam confert, quod dicitur, dignam vocem esse majestate regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri, *in l. 4. C. de llb.* hoc idem est quod Divi Severus & Antoninus rescripserunt, licèt legibus soluti simus, attamen legibus vivimus, *§. fin. Inst. quib. mod. testam. infirm.* Indè Apoll. D. Thyanæus *apud Philostr. 8.* Hæc cùm dicta sunt, inquit, de legibus, Quas si tibi imperare non putaveris, ipse non imperabis. Plin. *in Panegyr. de Trajan.* In rostris simili tu religione, ipse te legibus subjecisti Cæsar, quas nemo Principi scripsit, sed tamen nihil ampliùs vis tibi licere, quàm nobis. Tiberius, qui bonũ Principem simulando & verbis expressit, cùm edicto vetuisset sibi statuas poni, addidit præscriptionem illis verbis: Nisi ego permittam, atqui non permittam. Xiphilin. eo interpretationem Principis apparentem, & veram distinguens. Eò etiam fit ut multis casibus eodem cum cæteris utatur jure Princeps. *Novell. 89. cap. 11. l. 31. ff. qui testam. fac. poss. l. pen. de hered. instituend. l. 15. ff. de condit. inst. l. 23. de leg. 3. l. 60. de condit. & demonstr. l. 6. & 22. §. 2. de jure fisci. l. 2. & 3. C. ne Fiscus vel Respublica.* Sed hîc non possum non eorum notare errorem, qui summam potestatem atque Imperii Majestatem à voluntate, humanitate atque bonitate Principis distinguunt, qui quæstionem de voluntate Principis à quæstione separant obligationis. Qui ajunt, obligatio nulla est. Voluntas ad modestiam & bonitatem spectet Principis; ut cogitet, non omne quod liceat, honestum esse, &c. Erronea est hæc opinio, & fundamenta tyrannidis ponit. Inseparabile est accidens, propriúmque πάθος legibus solutæ potestatis, humanitas, bonitas, voluntatis individuus esse debet comes honestas, obligationis vinculum est arctissimum, quo modestiæ & bonitati adnectitur Princeps. Et conditionaliter certâ de caus, â salutis nimirùm publicæ gratiâ solutus est legibus Princeps. Ergò conditionaliter quæ data est, conditione non eveniente, hoc est, salute publicâ non exigente ademptâ censeri debet, Raudens. *1. de analog. cap. 37. n. 4.* est enim conditio qualitas, quâ quid condi, id est, fieri actum est. Alciat. *l. debitori. C. de pact.* & in conditione positum, non est in dispositione. *l. si quis sub conditione ff. si quis omissa causa test. l. is damnum quod. §. pen-*

det. de Reg. Iur. & conditionalis dispositio non est propriè & simpliciter talis; sed secundum quid *l. 1. §. si quis simpliciter. de V. obl. l. hoc legatum. de leg. 3.* & quicquid ex causa conceditur, secundum illam causam regulari debet. Bonitatem, conscientiam, modestiam, verecundiam, decentiam, à Principis Majestate aliena esse nunquam dixerim. Non aliud mihi est, quærere quid possit facere Princeps ex summâ potestate, & aliud quid faciat Princeps bonus. Princeps aliquid faciens contra id, quod bonum decet Principem, non principali potestate utitur, nulla enim est ad peccandum Principi largita potestas, sed impotenter agit & tyrannicè: nec unquam enim à decentiâ potentia est separanda. Illa denique opinio, quæ vult, non jure & ex legis præcepto; sed ex Principis arbitrio, benignitate & humanitate legibus se subjicere Principem, etiam legibus nostris reprobari potest. Etenim *in l. 4. C. ad L. Falcid.* Alex. Imperator ait: Et in legatis Principi datis legem Falcidiam locum habere meritò: ubi notanda vox meritò: Est enim idem quod Jure, ex debito aut lege desiderante, *l. 51. in pr. pro Socio l. 17. de probat. l. 1. in princ. quod jussu, l. 1. in fin. de loco public. l. 3. §. 2. de penu. leg. l. 4.* ibi: *meritò constitutum est & rationem habet.* Hincque dicitur *in l. 8. §. 2. de inoff. testam.* Si Imperator sit hæres institutus, posse inofficiosum dici testamentum, scilicet invito & reluctante Imperatore, posse enim quis creditur, quod potest invito adversario, &c. Dn. Bocer. *de invest. 3 nu. 81. & 83. &c. item* 87. Nec subsistere potest Covarruv. opinio, quam habet *in relect. c. alma mater part. 1. §. 1. num. 5.* qui Principes legis humanæ vi coactivâ solvit: & Principem teneri vi quâdam directivâ, asserit. cui opinioni favet Fachin. 1. *cap. 2.* Guil. Barclajus *3. contra Monarchomach. cap. 15.* & ferè eadem est cum Græcorum errore, qui legibus solvunt pœnariis Principē, ita ut Princeps omnem delicti à se commissi effugiat pœnam, Harmenopul. 1. *tit.* 1 Cujac. *15. observ. cap.* 30. Vultejus, *Instit. §. sed & quod Principi, de jur. nat. &c.*

III. Sed hîc eorum refutabo opinionem, à quibus magnas propter rationes cogor dissentire. Cujac. enim *lib. 15. observ. cap. 30.* Ulpianum *in l. 31. de legibus* interpretatur, de legibus caducariis Juliâ & Papiâ, quibus solutus sit Princeps, eò quod *d. l. Princeps. 31.* ex Ulpian. *lib. 13. ad L. Iul. & Papiam*, quæ de caducis lata erant, id testante inscriptione, sit desumpta. Ast indigna est hæc opinio, tanti nominis quam tueatur JCtus. Caducarias quippè leges sustulit Imperator Justinianus, *in l. un. C. de caduc. tollend.* & nihilominùs post hanc legem latam, *in Novell. scil. 105.* testatur idem, Deum ipsas leges subjecisse Imperatori, non sanè eas, quæ jam antè abrogatæ, & quibus omnes subditi jam modò soluti fuerunt. Porrò modus ille argumentandi, locus ille undè argumen-

tum

eum pro suâ opinatione desumit Cujac. inscriptio nimirùm ab ipso Imperatore, non approbatus; sed rejectus est prorsùs. Etenim propter reverentiam tantùm, nomina prudentium taciturnitati tradere noluit Imperator, non ut indè aliquid inferri, vel legis alicujus erui possit reconditus sensus. §. 10. *const. de confirmation. digestor.* Insuper non solùm caducariis, sed & aliis pluribus legibus, solutum esse Principem evincunt. *l.* 14. §. 1. *de manumiss. l.* 56. *de leg.* 2. *l.* 3. C. *de testam. l.* 23. *de leg.* 3. Prætereà non desunt, qui Ulpianum exaudiendum putant, de solennibus tantùm juris, à quorum observatione liberum pronuntiant Imperatorem. Coras. 2. *miscell. cap.* 25. Donell. 1. *comm.* 17. *à princ.* Duaren. *de legib. cap.* 5. Fundamentum habet hæc opinio, *in l. ex imperfecto. C. de testam.* ubi habetur: Ex imperfecto testamento, nec Imperatorem hæreditatem vindicare posse, sæpè constitutum est. Licèt enim lex Imperii solennibus juris Imperatorem solverit: nihil tamen tàm esse proprium Imperii, quàm legibus vivere. Indè à contrario sensu argumẽtantur: juris solennibus lex Regia Imperatorem solvit. Ergò aliis legibus solutus haud est. Sed perversa, & haud bona est hęc argumentatio; argumentum quippè à contrario suo sensu legis alicujus in Codice existentis, desumptum, exiguum admodùm habere putatur ponderis, Vult. *in* §. *sed & quod Principi num.* 7. *de jur. nat. & discept. cap.* 10. Donell. *de pignorib. cap.* 16. Sunt enim Decreta ad propositos accommodata casus, magis quàm edicta & indè in hâc pariter lege, cùm circa testamentum aliquod sollemnibus destinatum quæ orta fuit disceptatio, Imperatori proponebatur, non nisi de sollemnibus is poterat respondere. Ac licèt hodiè rescripta illa auctoritatem constitutionis habeant; in ratione tamen interpretandi multùm differunt: ad speciem enim propositam accommodata, non continent generales definitiones juris, Duaren. *ad tit. C. si in communi eademq; causa &c.* Hæc item ipsa lex, ex quâ sollemnibus Imperatorem solutum esse, deducere conantur, efficit contrarium. In eâ namque respondetur, Principem non ita sollemnibus solutum esse, ut ex minùs perfecto aliquid capere possit testamento. Hócque Imperatoris rescriptum optimè meæ congruit opinioni, quâ dico, legibus & ita sollemnibus solutum esse Principem; sed tamen non fruisci potest legibus non conformis testamenti commodis; quippè non privatæ Principis utilitatis; sed publicæ salutis & necessitatis intuitu eidem hæc cõpetit summa potestas. Tandem ergò hæc nostra est sententia, Politicæ & juris Justinianæi auctoritati conformis, Princeps legibus solutus est Civilibus, *l. Princeps.* 31. *de legib.* quæ lex generalitèr loquens, & sub generali posita rubrica, generalitèr sanè intelligi debet. non eâ tamen potestate uti potest, nisi necessitas, vel non scripta æquitas, salúsve hoc

exigat populi, *l.15.de condit.Inst.& infra latè hoc tractabo.* Hincque rescripta contraria, juri generali & utilitati publicæ, irrita pronunciantur, *in l.6.C.si cont.Ius vel util.publ.* hinc nunquam præsumitur, hàc absolutâ potestate contra rationem usum fuisse Principem, & ea in dubio ad justitiam redigitur. Undè pariter descendunt Interpretum nostrorum placita, Clausulam motu proprio jus alteri quæsitum non tollere. Hinc Fiscus vel Cæsaris ratio cùm in privati jus succedit, privati jure pro anterioribus suæ successionis temporis utitur. *l.6.de jur.fisci.l.60.§.1.de condit.& demonstr.* nec potest sub prætextu debiti, procurationem contra privatos præstare Fiscus. *t.t.ne fisc.vel Respubl.* hinc ex imperfecto testamento legata vel fideicommissa Imperator minimè vendicat. *l.23.de leg.3.l.3.C.de testam.l.7.C.qui test.fac.poss.l.ult.ff.qui testam fac.poss.* non litis causâ heres institui potest Imperator. *l.pen.de hered.inst.l.22.§.2.de Iure fisc.* Indè lege Falcidiâ tenetur Princeps, ei si legatum sit relictum, *l.4.C.ad L.Falcid.* Indéque si Imperator sit heres institutus, inofficiosum dici potest testamentum, *l.8.§.2.de inoffic.testam.* non potest nec Imperator, nec lex filium naturalem invitum in patris redigere potestatem. *Novell.89.cap.11.à prin.* Quò & refero Interpretum nostrorum conclusum: Rescripta ad jus commune reduci debere. Guil. 1.*observat.num.6.*

IV. Quamvis autem per ea, quæ hactenus latè deducta sunt, regulariter Princeps jure ordinario utatur: attamen sollemnibus juris, legibus item caducariis, & similibus aliis, ordinario quoque jure, & ex privilegio singulari, solutus est Princeps. *l.3.vers.licet.C.de testam.* Convenit enim, æquè Principem ac Clericos, Nobiles, Doctores, Mulieres, Minorennes &c. Privilegia certa habere. Juris namque ejusmodi minutias, optimâ dedignatur sequi ratione, qui Majestate præfulget. Quomodo etenim non tantæ detraheret auctoritati, Principis si testamentum, propter defectum sollemnitatis alicujus à jure civili receptæ, invalidum diceretur, Mantica, *de conjectur.ult.volunt.lib.6.tit.1.ad fin.* Menoch. *consil.351.num.8.& seq.* Sichard. *in l.sancimus, in princ.num.18.& seq.C.de donat.* Rosenthal *de feud.cap.12.conclus.10.num.15.&c.* Pruckman. *de regal.§.soluta potestas 4.capitis membr.3.effect.1.fol.645.& effect.2.fol.661.* Barry, *tract.de success.lib.1.tit.2.* ego *de success.& elect.lib.1.dissert.2.* Si Principis præsentia, reliquarum sollemnitatum defectus, in testamentis privatorum non resarciret. Pruckm. *d.loc.effect.3.fol.677.* Barrii, *d.loc.* Si contra eum, qui à Principe emit, vel causam à fisco habet, regressus daretur. *L.benè à Zenone.C.de quadrien.praescript.* Moditius *in decis.§.lex dubitat.83.* Si donatio quam Princeps confert in Augustam, *l.penult.C.de donat.inter.vir.& uxor.* Peck. *de testam.*

conjug.

conjug.3.cap.26. aut in filium. Bern. Grævæ. *2.conclus. pract. conclus.38. num.25.* non rata censeretur. Si donationes Imperiales, aut quæ à privatis Principi fiunt, monumentis indigere judicarentur. *l.34. vers. exceptis & auth. subsequent. C. de donat. Novell.52.* Cùm tamen id, quod super donationibus apud acta conficiendis tenet, ex hâc solùm inductum sit ratione; clandestinis ne aliàs fraudibus, facilè quidvis pro negotii opportunitate confingi possit; vel id quod verè gestum est, aboleri, *l. 27. C. de donat.* Num autem jura Regalia habens donare, testamentum sine sollemnitate condere possit, &c? disputant Hartman. Pistor. *lib.3. quæst.9.* Petra *de potest. Princip. cap.4. num.14.* Rosenthal *cap.12. conclus.10. num.15. &c.* Dn. Bocer. *de donat. cap.3. nu. 76. &c.* Wehner, *cons. Franc.* 1. ego, *in consil. singular. inserto tractatui meo de Imperio subalterno.* Sic ad honores non admittuntur minores. *l. 8. ff. de munerib.* Hoc Principem non concernit privilegio singulari, ante alios qui major censetur, & cujus tutela ita pubertate finitur, ut non ei detur curator sive regens. Paul. Montan. *tract. de tutel. cap.37. num.68.* ab optimâ quòd indole, numerus iniquè exigatur annorum, institutióque imperaturo accommoda, defectum facilè supplere queat ætatis. Undè & Camerali usu juréque, Princeps minor regens, pro majore habetur, potestque in jus vocari propter consiliarios, quorum consilio omnia agere censetur: Et cui ideò quod ætas minuit, supplet consilii plenitudo, Rutger Ruland. *decis. juris controvers.5.* Sic & in nuptiis non ita observant ii, qui majestatem habēt, prohibitos gradus, jure positivo vetitos, & id à sanctâ Synodo approbatum esse ait Isaacus Angelus Imp. *cap. 2. suar. constitut.* Et alia insuper, ex iisdem ferè rationibus, privilegia habet majestas, Gothofr. *ad Novell.105.* (quæ enumerant Ludov. Bossius, *tract. de Principe, ejusq; privileg.* Læl. Zecch. *pol.1. cap.5. num.85.*) eóque pertinet. *t. C. ne rei Dominicæ vind. temp. præscript. submoveatur, tit. item. de privileg. Dom. Augustæ. lib.11.* Et alia quæ Bornitius, *tract. de majest. cap. ult.* & Speckhan. *1. quæst.72.* enarrant. Sic privilegium etiam Principis est, ut ipse, vel Fiscus, si vendat aut donet rem, non posteà queat à vero illius rei Domino possessor inquietari. *l. benè ad Zenonem. C. de quadrien. præscript.* Tuschus, *lit. E. conclus. 142. & seq.* Hæc autem privilegia, etiam Augustæ tribuit Princeps. *l.31. §.1. de leg.* ego, *in œconom. tit.3. & 4. lib.1. ff. d. quæst. 7. ad fin.* Et ideò differunt à plenitudine potestatis: quæ ei non competit, nec tribui eidem debent regalia aut jura magistratus; neque etiam sub specie curationis, Bodin. *1. de Republ. cap. ult. fol. m.258. & seq.* Eleganter Froissart, *lib.1. cap 139. Sire, ne me vueillez sçavoir nul maulgrè, si je ne le rendi tantost au mandement de Madame la Royne; car je tien de vous, & mon serment ay de vous, non d'elle.* Et etiam non omnia privilegia

habet Augusta, quæ ipse Princeps. Principi enim si quid legetur, id (si is ante testatorem moriatur) successori debetur, (cum fictione quâdam juris, nunquam principatus interrumpi credatur) non si quid legetur Augustæ. *l.56.& seq. de leg. 2.* Sicque Augusta eadem privilegia habet, quæ Princeps: quatenùs ei competere possunt; quorúmque illa capax est. Augusta non succedit Augustæ, ut Augustus Augusto: carere potest Imperium Augustâ, non Augusto; quia non moritur dignitas Imperatoris.

V. Verùm enim verò, quemadmodùm DEI Opt. MAX. gubernatio, Providentiæque ipsius Imperium, communem ferè semper naturæ seriem sequitur (quâ ratione Naturam Scaliger definit, *exercit.* 188. *sect.* 1. quòd sit ordinaria DEI potestas) sed interim sæpiùs eundem ordinem, tanquam author Naturæ spernit, negligit. Psalm. 105. *vers.* 37. & pro sapienti ac benignâ suâ omnipotentiâ, quicquid lubet miraculosè sistit & efficit; quandóq; etiam non agit secundum modum, quem ipse suis promissis determinavit Jehova DEVS. Arnisæus 1. *de Majest. cap.* 4. *num.* 3. Jac. Martini *lib.* 1. *Metaph. exerc.* 3. *th.* 8. Quo etiam intuitu Salvator noster, Dominus Sabbathi dicitur. Marc. 2. *vers. ult.* & fratres ac sorores conjunxit liberos Adami; fratrisque viduam ducere Deus jussit fratrem. Alberic. Gentil. *de nupt. fol. m.* 535. Ita paritèr quoque, in Republicâ interdum publicus favor ac necessitas, ordinariam & legibus consentaneam respuunt potestatem. Indéque non sine magnâ ratione, extraordinariâ sublimioríque illâ potestatis plenitudine, eatenùs instructum est Imperium summum (imago & exemplar DEI in terris. undè & Magistratus Dii vocantur in SS. Scripturâ, ac Principem in suâ Republicâ corporalem quendam Deum, nominavit Baldus, §. *fin. de prohib. feud. alien.* ac Plautus, *in Casinâ*, eum humanum Jovem vocat) ut quoties populi salus, publica utilitas, necessitas, justitiæ ratio, aut similis id postulat causa; cunctis consulere (tanquam perpetuus Reipublicæ Consul. *Novell.* 105. *c.* 2. *ad fin*). & in commune pro arbitrio jubere possit ac debeat, Jurium apicibus repudiatis, 3. *polit. cap.* 7. (dissentit Althusius *cap.* 9. *fol.* 123 qui absolutam potestatem, non personali Majestati; sed corpori universalis consociationis adscribit: quod tamen vix ille obtinebit) Opus est, ut alicubi in Republicâ, non tantùm forte aliquod sit Imperium; verùm etiam liberum, & legum vinculis exsolutum: quod Rempublicam in quâvis parte temperet, ordinétve; quod illam ad nutum fortunæ & tempestatum, motúsque mutationum gubernare possit: aliàs regi nequit. Hujus arbitrio multa sunt relinquenda; paritèr ut Nauclero, vel etiam Patrifamiliàs, non leges certæ dari possunt. Qui enim legibus non est solutus; quomodo, quæsò, legum rationes, pro varietate circumstan-

cumstantiarum mutabit, aptabitque? Bodin. 1. *de Republ. cap.* 10. Arnold. Clapmar. *de arcan. Rerumpubl. 1. cap.* 11. *&* 12. Lex duntaxat loquitur universè, non ad ea quæ eveniunt accommodatè: itaque in quâvis arte, secundum scripta præcisè judicare, stultum reputatur. Contzen, *lib. 1. polit. cap.* 15. *num.* 3. Hócque in Facultate Medicâ cumprimis observare licet. Sicque & in Republicâ, necessarium tàm forte & liberum Imperium reputatur; quod interdum singulorum commoda, communi præferat utilitati. *l.* 3. *c. de primipil. lib.* 12. Bornitius, *de Majestat cap.* 6. *fol.* 32. *&c.* Amirato, 4. *discurs.* 7. Et sufficit solutam hàncce potestatem, unicam habere legem, populi nempè salutem; quam ideò rectè vocant legem supremam. Hûc pertinet quod dicitur, *in l. unic. in fin. pr. ff. de offic. Præfect. Prætor.* Data est plenior licentia, ad disciplinæ publicæ emendationem, *& in l.* 3. *de offi. præf. vigil.* Salutem Reipublicæ tueri, nulli magis convenire credidit, nec alium sufficere ei rei, quàm Cæsarem. Propter Rempublicam, & ut ea salva sit, factæ sunt leges: non Respublica propter leges. Ideóque videre debet Princeps, Respublica ne quid detrimenti capiat, etiamsi legum negligatur subtilitas, Jura constitui oportet, quæ ut plurimùm, non quæ ex inopinato, vel quæ fortè uno aliquo casu accidere possunt: quódque semel aut bis existit, prætereunt legislatores. *l.* 2. *l.* 3. *l.* 6. *de legib.* nullæ leges ita scribi possunt, ut omnes casus, qui quandoq; tàm ad publicum, quàm privatum jus spectantes inciderint, comprehendantur. *l.* 10. 12. *d. tit.* Ideóque planè necessarium est, ut aliquâ in Republicâ sit potestas, quæ vel jure non decisos casus discernat, vel contra legum tenorem, propter aliquam communem utilitatem, occasione ita ferente aliquid faciat, vetet aut permittat, *argum. l.* 11. 16. *d. t.* Quod Aristoteles innuit, 3. *de Republ. cap.* 7. Leges, ait salutares valere oportet, ejúsque qui præsit, sive unus sit sive plures, summam in iis rebus esse potestatem: de quibus leges, quoniam non facilè est de omnibus omninò & totum explicare, cavere nullo modo possunt. Alii magistratus leges semper: Princeps si Reipublicæ interesse arbitretur, legibus spretis solum sequitur rationis dictamen, regulásque virtutum. Absurdum est dicere legem dominari in ipsam majestatem, cùm nullæ leges possint esse in Republicâ, nisi à majestate promulgatæ; nemo verò sibi legem ponere possit, à quâ recedere non liceat, *l. si quis in princ. de legat.* 3. & Ulpian. cum aliquem sibi posse legem imponere negent, *l. quod autem.* §. *uxori, de donat. inter vir. & uxor. l.* 40. §. *ult. de fideicommiss. libertat.* neque imperare sibi, neque se prohibere quisquam potest, *l. si de re suâ de recept. arbitr. &c.* Bornit. *cap.* 8. Ac licèt in Prætoris edicto dicatur æquũ esse, ut quod quis in alterius personâ æquum credidit, id in suâ quoque personâ valere patiatur, *l. hoc edictum.* §. 1. *ff. quod quisq; jur.* Sed de Prætore

tore hoc accipiendum est; tanquam magistratu, qui peracto officio in jus vocari potest, in quorum numero majestas minimè continetur, Arnisæ. *3. num.7.* Prætor autem magistratum deponens privatus est, privatis similis, nulla verò inter majestatem & subditum unquam esse potest proportio. Privatus legibus tenetur, Princeps leges ipsas gubernat. Ac ita legibus soluta potestas extenditur ad legum correctionem, & novarum legum sanctionem; ad neglectionémque legum positarum in casibus certis. Hinc dicitur majestatis finé principalem esse, summo illo Imperio, animare universam Rempublicam, Bornit. *cap.5.* Quod enim Nauclerus in navi, quod primum motus principium in horologiis, id sanè est Princeps, quem format majestas. Analogia hujus Imperii à nexu alieno absoluti (ut innui jam suprà) patet in patrefamiliâs, (undè & familia, quæ pusilla Respublica ab Apulejo, & ejus ipse Princeps dicitur, *in l. familiæ.195. de V.S.*) & qui in suâ familiâ solus familiaribus imperat, neque ab ullo alio, sive uxore, sive liberis legem accipit, & sua jussa propria, si ita videatur, revocat, limitátve. Ac idcircò majestatem solutã esse, non tantùm ejus natura exigit, verùm etiam usus & finis. Bodinus *1. de Republ. cap.10.* Clapmar. *1. cap.11. & 12.*

VI. Ex hactenùs dictis, mox, quatenùs, ubi & quando summâ illâ potestate Princeps, senatus vel populus, uti debeat vel possit, apparet. Etenim cùm ad Reipublicæ salutem eò faciliori operâ procurandã inventa sit, & concessa, ergò ad injuriosa & iniqua non illa extenditur, nec ad peccandum ulla Imperanti, adscribenda est privilegiata potestas. Quippè quod ea, quæ ad unum introducta sunt finem, contrarium haud operari debeant, *l. eleganter 23. §. si quis post. 3. in fin. de condict. indeb. l. legata inutiliter 19. in princ. de leg. 1. & l. cum tale 71. §. fin. de condit. & demonstr.* Hart. Pistor. *1. quæst. 48. num. 8.* Et quæ posita sunt ad Reipublicæ augmentum, non debent deminutioni præbere occasionem, Cacheran. *consil. 40. incip. visis verbis. num. 16.* Sicque hujus juris extraordinarii forma est, statuere bono publico, contra jus commune, & utilitatem privatam. *Il est forcè de faire tort en detail, qui veut faire droict en gros.* Montaigne, *ult. cap. ult. fol.* 1080. Adeò ut nonnunquam speciem quandam iniquitatis præ se ferre videatur; quæ tamen rependitur publicâ utilitate. Bornit. *cap.29.* Undè plenitudinem potestatis definit Ludov. Rodolphinus, *tract. de suprem. princip. potestat. cap.1.* derogationem juris communis seu ordinarii: plenitudinem arbitrii, nulli necessitati subjectam, nullísque juris publici regulis limitatam, *ac vid. eund. cap.5.* ubi latè docet, quid illa potestas operetur. Et de eâ tandem verba legis Regiæ, Vespasiano scriptæ capio: ut quæcunque ex usu Reipublicæ, majestatéque divinarum, humanarum, publicarum, privatarúmque

rúmque rerum esse censebit, ei agere, facere, jus potestásque siet; uti Augusto fuit &c. *ex Anton. Augustin.* Gentil. *disput. Reg.* 1. *fol.* 32. Hujus juris elegans exemplum, Declamatores nobis exhibere solent, qui de Vergilii testamento, ita loquentem inducunt Augustum Imperatorem:

Hæc dedit, ut pereant? ipsum si dicere fas est.
Sed legum servanda fides: suprema voluntas
Quod mandat, fieriq; jubet, parere necesse est!
Frangatur potius legum veneranda potestas,
Quam tot congestos noctésque diésque labores
Hauserit una dies &c. ———————

VII. Potestas hæc, jus Dominationis (undè etiam Imperatores Domini indigitantur, Bulenger. *de Princip. Romano* 1. *cap.* 36.) vis potestatis, Italis dicitur *Ragion* vel *Ragionamenti di Stato*; quasi dicas jus publici boni. Undè & jus regni, δίκαιον πολιτικὸν, ab Aristotele nominatur, Clapmar. 4. *de arcan. cap.* 2. Dicitur item Regia manus, à Pomponio Jureconsulto, *l.* 2. *de orig. jur.* Albertus Bolognet. *tractat. de L. jur. & æquit.* *cap.* 10. & 13. Joachim. Stephani, 3. *de jurisdict. cap.* 2. Manus enim sumitur pro potestate, *l.* 4. *de justit. & jur.* Status, est convenientia propria cujuslibet rei in suo statu: *conveniencia propria de cada uno en su estado.* Perez *in aphorism. fol.* 171. *ad fin.* Et rationes Status, media sunt, hanc cōvenientiam sartam tectámque asservantia, Canonhiero, *dell. introduzz.* 10. *cap.* 1 ut dixi, *in tract. de Arcanis Rerumpublicar.*

VIII. Verùm ratione hujus extraordinariæ potestatis, legibus soluta est Majestas, Civilibus tantùm; non Naturalibus, Gentiúmve jure primævo, Camillus Borell. *tract. de magistrat. lib.* 2. *cap.* 1. quibus, utpotè providentiâ Divinâ constitutis, æquè Imperantes ac subditi obtemperare tenentur. Has quicunque perrumpere, aut infirmare tentabit, Divinæ Majestatis non effugiet judicium, *can. quæ contra mores dist.* 8. Vasquius, *illustr. controvers.* 31, *num.* 21. & 22. Bodinus 1. *de republ. cap.* 8. *num.* 102. & *ad fin. capit.* Herman. Vultejus *in* §. *sed & quod principi* 7. *Inst. de jur. nat. gent. & civil.* Johann. Camman. *disputat.* 1. *thes.* 37. 41. & *seqq.* Benedict Winckler, *de princ. jur.* 3. *cap.* 7. & 5. *cap.* 4. Scotanus, *disp. ad libr.* 1. *C. thes.* 4. Intuitu divinæ legis, & legis item naturalis, rectæque rationis; non ut Princeps, sed ut homo consideratur is qui imperat, quâ omnes homines inter se sunt æquales. *l. quod attinet. ff. de reg. jur. cap.* 1. & c. *non licet. distinct* 10. Illustris Enenckelius, 1. *de privileg. cap.* 8 *n.* 16. Hincque jus naturale indispensabile dicitur, *distinct.* 13 & *seq.* Quare olim Dionysius matri iniquum petenti, respondit: Jus Civitatis mutari quidem posse, naturale non posse. Plutarch. *Apopthegm.* Hæc considerans Canutus, Nortmanniæ, Daniæ & Angliç Rex, sedile suum in lit-

tore maris poni vel statui jussit, & mare alloquens, ait: Tu mare ditionis meæ es, & terra in quâ sedeo est mea; Impero & denuncio tibi, ne ascendas terram, nec vestes vel membra Domini tui, nec Dominatorem madore perfundas. Quâ voce non perterritum mare, & terram & pedes Regis madefecit, undè Rex clamavit: Sciant omnes habitatores terræ, & universi Orbis, vanum esse meum Imperium, vanas jussiones, & vanam potentiam Regni; & statuant, neminem verè dignum nomine Regis, præter eum, ad cujus nutum & mare quiescit, & omnia obediūt elementa. Eberhard. à Weihe, *de vanitat. glor. human fol. 95.* Quódque summi Principes non soluti sint legibus naturæ, adparet etiam ex eo; quia plerunque brevioris sunt vitæ. Zamoriensis, *in specul. lib. 2. cap. 4.* Quâ ratione Fridericus III. Imperator dicere solebat: Eos se Consiliarios amare, qui non magis Principem metuant, quàm Deum. Æneas Sylv. *in parall. Alphonsinus.*

IX. Ex hoc porrò immediatè subsequitur & illud, si à populo provenit Imperium, legibus Imperii seu Fundamentalibus, aut Status non solutum esse ullo modo Principem; quod & dixi *supra cap. 1.* Nempè populus non omnem transtulisse potestatem censetur, quam ab initio vel tacitè exemit, vel expresè; non secùs ac pacta incontinenti contractui adjecta formant, & legem dant conventioni. Schraderus, *tract. feud. part. 2. partis 9. section. 3. quæst. 6. num. 144.* Tiraquell. *de utroque retract part. 1. §. 1. gloss. 13. num. 39.* Valdè sanè periculosum est, ut ait Bodin. *cap. 6. method.* Regem ita creari, ut nullis omninò legibus teneatur, sed omnia nutu, arbitrióque suo gerat. cùm facilè fieri possit, ut tale Imperium in tyrannidem degeneret. Quocircà Politicus in fundatione Status, maturè provideat, ut omnis occasio tyrānidis prævertatur; quod non tàm fit Principem bonum eligendo, quàm ritè disponendo, ne regimen tyrannicum evadat; aut si eò flexerit, tempestivè occurratur. Idque legibus & pactis Imperialibus optimè caveri potest, quæ lex de forma majestatis esse censetur, quæ Principem efformat. Et ideò si eas evertere niteretur Princeps, consequenter seipsum & Principatum, nec non salutem publicam conturbaret, Bornitius, *cap. 9.* Tales leges quam plurimas singulari providentiâ Dei, præ aliis Ducatus Würtembergicus habet; quarum præcipuæ sunt Erectio, sive Cæsareum Diploma, quo Ducalis dignitas Eberhardo I. collata fuit, ut & der Tübingische Vertrag / rc. adeò ut Statum illius Ducātus accenseat Aristocratiis Keckermannus *in polit.* Et porrò non extra Naturæ limites ponitur, & in Divorum refertur numerum, qui in Principem eligitur. Et Alexander Magnus à suis pro Deo habitus, pòst in prælio quodam vulneratus, ipse suam Divinitatem & Jovis Hammonis risit, quæ ipsi adscribebatur, agnatio-

gnationem. Ergò naturæ jus, hoc eſt, rationem rectam obſervare tenetur, qui imperat. Naturale voco jus quod in lege continetur & in Evangelio, *c.1.& 2.diſtinct.* 1. quo quisque jubetur alii facere, quod ſibi vult fieri, & prohibetur alii inferri, quod ſibi fieri nolit. Eſtque lex divina & naturæ, ſeu rectæ rationis eadem, Alberic. Gentil. *de Nuptiis fol.552. &c.* Non audiantur à Rege illa verba, quæ Moſi respondit Pharo, Quis eſt Dominus ut audiam vocem ejus? Lex Imperatorum non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtus, *c.1.& 2.diſtinct.10.c.tua extr.de decimis.* His ſeſe Princeps ſubjectum fatetur, *l.penult.C.de legit. hæred. l.pen. in princ. C. de adopt.§. ſed hodiè.§.minorem.inſtit.eod.l.47. in princ. ibi conſentimus natura, C.de Epiſcop. l.188 § 1.de reg.jur.* Hinc non pœnam meretur, ſed præmium ille adquirit grande, qui legibus contra Dei voluntatem latis non vult parere, *c.1. diſt 9.* Magis enim Deo, quàm hominibus eſt parendum. An gentium jure liberata Majeſtas ſit, non fruſtrà dubitatur. Perſæpè in jure noſtro jus naturale & gentium ponitur pro eodem. *l.1.in princ.& t.t.de acquir.rer domin.l.84.§.1.de reg.jur.l.30.circa med. C.de jure dot.§.1.4 5 11.12.40. inſt.de rer. diviſ.§. Ius autem Civile de jur. natur.* Sic jus civile ponitur pro jure gentium, *in l.32.de R. Iur.* Servi jure civili pro nullis haberi dicuntur cum tamen ſervitutes jure gentium introductæ, non uno loco pronuncientur. Undè quicquid in contrarium Bronchorſt, aliique diſputent, in Primævum & Secundarium diſpertiendum eſt jus, quod vocamus Gentium. Quædam enim quæ juri adſcribuntur Gentium, à ſimplici ratione naturali proficiſcuntur, & homini in primâ creatione inſevit Natura, ut normæ ſint honeſtorum, turpiúmque diſcrimina, cujus Exempla ſunt religio erga Deum, Pietas in Patriam & Parentes, alterum non lædere, non cum alterius locupletari jacturâ. *l.2.de juſtit.l.nam hoc de condict.indebit.* Illud jus Gentium primævum vulgò dictum ſuprà indigitavi Divinum & Naturale. Jure quia naturali hæc animo hominis inſita fuerunt, antequàm gens ulla eſſet, & ideò rectiùs à potiore ac antiquiori cauſa Naturalia, quàm Gentiũ appellantur. Illuſtr. Enenckel. *1.cap.8.de Priv nu.31.&c.* Ab hoc aliud eſſe bella, Servitutes &c. & alia quæ per ratiocinationem, uſu & humanis neceſſitatibus exigentibus homines communi conſtituerunt aſſenſu. Quis non niſi captus ratione perſpicit, hæc ab illis planè eſſe diverſa & ideò à ſe invicem ſeparanda. Ergò quicquid naturam ſequendo Gentium præſcripſerunt jura, Principem quoque tùm Naturali lege cogente, tùm publico conſensu ſuadente, ligare ajo. Si quid verò aliquid contra naturam qualiſcunque conſenſus introduxit, hoc Princeps corrigere debet Enenckel. *cap.8.num 52.&c.* Si quid uſu Gentium exigente inventum, ſi particularis ſuæ Reipublicæ id exigat uſus, negligere poteſt,

I 2 quod

quòd semper generi per speciem derogetur in jure, in eóque consistit ratio & necessitas Civilium Legum. Paritèr ut interdùm à naturali æquitate recedit rectè Gentium jus secundum, cujus rei exemplum est luculentissimum in præscriptionibus. Non enim eò, quòd naturæ conveniat, ne quis cum alterius damno locupletetur, *l. 14. de condict. indeb. l. 6. in fin. de jur. dot. l. 206 de reg. jur.* non propterea quòd æquum sit, ne id quod est nostrum, sine facto nostro ad alium transferatur, *l. 11. de reg. jur.* ideò iniquum est præsidium præscriptionis. Publica enim hîc utilitas, ne dominia sint in incerto, & ut lites abbrevientur, præponderare debet privatæ. Vultejus §. *sed naturalia institut. de usucap.* Ergò restat ut cum Dione dicamus, *lib. 53.* legibus soluti sunt Imperitantes, liberi nimirùm ab omni legum necessitate: nec ullis constitutionibus seu scriptis coërcentur, non scilicèt à natura innatis, vel gentium omniū consensu introductis. Positivo jure solutus est Princeps, quod scilicèt pro voluntate & judicio legislatoris ponitur & deponitur, Bodinus 1. *de republ. cap. 8* Vultej. *instit. de jur. natur. §. sed & quod principi, &c.* & hæc propriè lex appellatur, §. *6. instit. de jur. natur. l. 1. de llb. l. ult C. eod.* & à jure differt omninò naturali, *l. jubemus 37. C. de Episcop.* eodem verò ligatur quatenùs ratione, vel æquitate nititur naturali, vel ex ea necessariò sequitur, & per se Covarruv. *3. variar. resolut. cap. 1. num. 8.* Anton. de Petra *tract. de jure quæsito cap. 3. quæst. 3. nu. 78. &c. & cap. 24. nu. 93. &c.* Non enim lex fit Civilis æquitas, si naturalis in scripturam redigatur: pariter ac consuetudo manet, si literis mandetur.

X. Ex hactenùs deductis nemini obscurum esse potest, à nobis quæ expectari responsio possit, ad quæstionem: An in gradibus jure divino, respectu copulæ matrimonialis prohibitis, dispensatio ullius hominis locum habere possit, Beust. *tract. de matrim. cap. 56.* Beza, *tract. de divort. & repud. pag. 75.* Covarruvias *p. 2. de matrim. cap. 6. §. 9. nu. 10.* Zepper, *de legib. Mosaicis. 1. cap. 10. num. 2.* Arithmæus, *in peric. 2. disput. de affinitat. fol. m. 58.* Ac de Cambyse sororem ducente, vide Gothofred. *ad l. 8. C. de incest.* Interim tamen supremâ gaudens potestate, jus naturale determinat, & applicando quasi mutat. *l. 6. de Iustit. & Iur.* Sarmient. *2. select. interp. cap. 14.* Bortius *apud Arumæum, discurs. 30. cap. 3. thes. 15. fol. 870.* Eóque respectu nonnulli dicunt, etiam contra jus Divinum dispensare Majestatem. Lancellot. *in Templ. omn. jud. fol. 331. &c.* Vasquius, *in illustr. quæst. 25. num. 18.* Est enim dispensatio rationabilis temperatura, Vasquius, *ibid. num. 7.* Et quatenùs verò Princeps, etiam secundario Gentium jure sit obstrictus, consule Benedict. Wincklerum, *tractat. de Princip. jur. 4. cap. 13.* Quódque Princeps, contravenire nequeat, quæ de jure Gentium sunt, tradit etiam Cravetta, *consil. 908.*

XI. Et

XI. Et cùm nulla humana Poteſtas ſit infinita, Tob. Paurmeiſter. 1. *de juriſdict. cap. 3. num. 11. & ſeq.* Supremum etiam hocce jus, duo ſepimenta habet; internè conſcientiam, externè pudorem. Horum jurium obſequium (Naturalis ſcilicèt & Divini, ſeu Gentium Primævi, hoc eſt, rectæ rationis) tàm Principi, quàm ſubditis, aurea imponit regula JCti *in l. 5. de condit. inſtit.* Quæ facta lædunt Pietatem, exiſtimationem, verecundiam noſtram; & ut generaliter dixerim, contra bonos mores fiunt, ea nec facere nos poſſe credendum eſt.

XII. Quoque extraordinaria illa Potentia, cujus intuitu jure Poſitivo omni, abſoluta reputatur Majeſtas. *l. 31. de legib.* tùm demùm eſt uſurpanda; aliàs quando juris legalis propter rigorem, ſalus publica, aut veritas aut juſtitia periclitaretur, *l. 23. de legat. 3. l. 4. ff. de Legib. l. 3. C. de Teſtament. §. fin. Inſtit. quib. mod. teſtam. infirm.* Bacchov. *ad diſput. Treutler. 1. fol. 22.* Ego *in œconom. tit. 3. & 4. lib. 1. ff. quæſtion. 7. §. ſed cum hæc præcellentia &c.* Cujuſmodi ſi abſit cauſa, legibus quoque Civilibus, quæ ad ipſos rectâ, vel per analogiam ſaltem referri poſſunt; obligati ſunt etiam ii, majeſtatem qui habent, Bornitius *de majeſtat. cap. 10.* Imperium ſummum, ſemper jure extraordinario munitum eſt, ſed non eo ſemper uti debet. Flagitioſiſſimi pernitioſiſſimiq; Conſiliarii ſunt, qui hanc legibus ſolutam poteſtatem, in horribilem licentiæ quidvis faciẽdi tempeſtatem, contra Dei, Gentium, Statúſque Reipublicæ leges improbè transmutare; & ſic purpuram majeſtatis, maculoſo tyrannidis vellere; Civium dignitatem ac libertatem, aſininâ & ſervili abjectiſſimæ patientiæ veſte, induere ſatagunt: nec aliter Principum jura, & exiſtimationem, ſalva eſſe poſſe, confidentiſſimè nugantur. Dn. D. Lanſius, *in dec. theſ. per ſaturam. quæ extat tom. 4. diſput. Baſileenſ. theſ. 2* Jus certè minuitur, ſi poteſtas creſcat: nec Imperio eſt utendum, ubi legibus agi poteſt. Pierre Matthieu, *in Sejano, fol. 18.* Ac perpetua regula eſt, media extraordinaria ceſſare: ubi ordinario eſt locus. Tum demùm leges obſervantur, ſi Princeps eas ſervat. *No vi malguardadas leyes, quando el Principe las guarda.* La Loya, *en conceptos morales, num 436.* Aliter Reſpublica non conſtat, niſi Princeps ipſe leges obſervet. Piccart. *obſervat. dec. 12. cap. 1.* Ergò non eò extendenda eſt regia poteſtas, ut pro lubitu negligere poſſit leges, ſibíque competente abſolutâ poteſtate ex affectu uti. Quo pertinet quod dicit Anton. Perez. *in Aphoriſm. fol. 23. num. 119. Camino à la ruina de las Monarchias, el abuſo del poder abſoluto.* Abuſus ſolutæ poteſtatis, ruinam accelerat regnis, Πολιτικῶς tantùm, reſpectu rogationis, abrogationis, derogationis & ſurrogationis civilium legum, non innexus legibus dicitur Princeps. Cæterùm legibus vivere, nec contra pietatem, jus rationis, bonóſque mores, quicquam audere tene-

tur. Propterea namque Imperium de Cœlo constituit Deus, ut difficilibus imponat, quæ apud eum sunt bona, & leges aptet secundum naturæ varietatem. *Novell.73.in princ.* Rerum abusus venit ex justitiâ dominii, non ex justitiâ judicii, quarum hæc, non illa Principi competit, ut dixi *in polit.meis lib.1. cap.1. num.36.* Quin & Remonstrantes æquè ac nos, absonum esse dicunt, quòd tradit Nicol. à Schure, Deum ex justitiâ dominii condemnare plures, quàm salvare. *Appendix presbytoru declarat. in præfat.* Non ideò legibus solutus est Princeps, ut ex lubidine, atque omnia ex animi sui impetu agat; sed ut pro ratione justitiæ liberè imperet: ferendo leges, mutando, atque omnia variando; prout salus Reipublicæ exegerit. Bornitius, *de Majestat.cap.*10. Et quamvis Princeps dicatur lex animata in terris, *Novell.de Consulib.*105.*ad fin.* tamen id non dicitur eo respectu, quòd suam voluntatem debeat præferre legibus positivis, vigorem adhuc habentibus, nec legitimè abrogatis; nisi id fiat absque alterius injuriâ. Quin potiùs ideò dicitur lex animata, quòd legi mutæ animam addat, eámque tueatur & defendat. Hegenitius *tract. de possess.*1.*cap.6.num.* 25. *&c.* Legésque suas, & suorum Antecessorum observet, Guyon. *lib.*4 *tom.2.cap.* 23. *des diverses leçons* utpotè quibus tantùm quò ad pœnam, non quò ad culpam est solatus. Claudius de Carmin. *in Turri Babel.part.3.cap.1.fol.*536. Princeps non habet potestatem, nisi quæ ipsi vel à Deo, vel à populo est concessâ. Præsumptio autem est, neutrum absolutam Principi dedisse potestatem, quâ nisi in casu necessitatis utatur. Princeps faciens quod non debet, resistit Deo: id autem non potest (potentia enim est jus) idcircò conveniunt debitum & potestas. Pulchrè M. Antonius Pitsillius, *colore* 5.*fol.*71. Quin etiamsi geminâ, ait, sit præditus potestate: absolutâ quam vocant, id est, quæ ipsa in se, non ut negocialis ordo requirit; sed expeditiùs quæstiones decidit: & ordinariâ, id est, quæ rectè & juris ordine, civiliter communitérque procedit. Ordinariâ illi omninò utendum dixerunt prudentiores: absolutâ nunquam, nisi major urserit causa, si divinam vitare cupierit indignationem. Quocircà nec posse quidem illâ uti videtur; quando nec dicitur posse, quæ contra jus, ac sanè cum peccato fecerit. Est enim institutus, ut faciat justitiam &c. Hùc pertinet. *t.tit.C.si contra jus vel util. public l.*3.*C.de prec. Imp. offerendis*: ubi habetur, invalida esse rescripta, si sint contraria juri, & publicæ utilitati, nisi petenti prosint, nulli noceant, *l.*9.*C.d.tit.*

XIII. In hoc à tyranno differt bonus Princeps, quòd ille absolutâ utitur potestate cùm non debet. vide Lælium Zecchium, 1. *polit.*5. *ad fin.* Vana est ergò distinctio, (ut & monui jam *supra*) quam hìc adhibent nonnulli, inter potestatem & voluntatem; inter posse & non debere, Wa-

re, Waremund. *de reg. ſubſid. cap. 15. num. 6. fol. 178.* Keckermann. *diſput. practic. 34. quæſt. 13. à princ.* Non poteſt uti plenitudine poteſtatis, quando non debet; niſi dicere velimus; Tyrannum eſſe, & Imperii flagitia committere poſſe, ſed non debere. Vetitum eſt ſceleri nihil: ſummæ etiam potentiæ prohibitum & ſcelus. Principem non debere uti plenitudine poteſtatis, niſi raro; niſi cùm magnâ causâ; nervosè etiam, & multorum authoritate probat, Ludovic. Rodolphin. *tract. de abſolut. princ. poteſtat. cap. 4.* Qui idem, *cap. 6.* latiſſimè deducit, plenitudo poteſtatis, quando non operetur. adde Lancellot. Conrad *Templ. omnium judic. 1. cap. 1. §. 4 fol. 443. & multis ſeqq.* Petra, *de poteſtat. Princip. cap. 3. quæſt. 3. & cap. 21. ac ſeqq.* Camill. Borell. *in ſummâ deciſ. tit. 12.* Inprimis cum jure ordinario agi poteſt; haut utendum eſt abſolutâ poteſtate. Amirato, *lib. 17. diſcurſ. 2.* Hinc eſt quòd quando Princeps aliquid concedit, id ſecundum jus commune conceſſiſſe videatur; niſi contrarium liqueat ſpeciatim. *l. 35. C. de inoffic. teſtam.* vide Rodolphinum *cap. 3.* Quòdque reſcripta reducenda ſunt ad jus commune, Gail. *1. obſervat. 33. num. 6.* nec extendenda ad ea, quæ facere non poteſt Princeps, niſi ex plenitudine poteſtatis. Undè ea quæ à ſolo Principe pendent, tàm cenſentur difficilia impetratu, ut in jure pro impoſſibilibus habeantur. *l. cum ſervus 39 §. final. de legat. 1.* Hinc etiam non retardari, impedirivè debere juſtitiæ ſecundum leges adminiſtrationem, ullâ pragmaticâ ſanctione, etiam geminatâ, rectè ſancitur *in Novell. 113.* Quod & ordinationi magni conſilii Mechlinienſis inſertum conſpicimus, *tit. 1. art. 2.*

XIV. Omnia Principis arbitrio ſunt relicta; ſed arbitrium illud jure & æquitate informatum eſſe debet. Cum Imperium Principi ut viro bono concedatur, non in meram voluntatem conferatur, *l. 75. ff. de leg. 1.* vide Johann. Camman *diſput. 1. th. 105.* Ex ſolâ ideò neceſſitate & ſalute populi, metiri convenit hanc abſolutam poteſtatem. Nec enim Principes Domini ſunt ſubditorum, ut paſtores Ovium, quas laniis vendere poſſunt. Boccalini. *2. di Parnaſo cap. 6. fol. 32.* Rex tanquam populi ſui tutor, præſcriptam Tutoribus regulam ſervare debet; ut tùm demùm pro Domino habeatur, cùm pupillis providet, hoc eſt, cùm ſalutem & incolumitatem populi tuetur. Nicolaus Betſius, *de pact. famil. cap. 6. fol. 54.* Quod de Pont. Maximo pronunciat Hiero. Savonarola, *in Oratiõe della renovatione della chieſa ad fin. lib. 1.* hoc nos etiam de Principe poſſumus uſurpare. Papa omnia poteſt: *Quello* (omnia) *s'intende che puo tutte le coſe, che conſanno con Chriſto, & che concordano con la ſua intentione. Lsponi adunque quello* (omnia) *cive tutte le coſe buone. Perche, quello ch'e male, ch'e ingiuſto, e nulla.* Manus Regia, ait Scipio Gentilis *1. de Iuriſdiction. 1.* non minùs juſtitiâ, quàm poteſtate eſt definienda:

enda: sed inprimis simplicitate quâdam, & celeritate in exequendo quod est dictum. adde Sixtinum, *de Regalib. lib. 2. cap. 3. num. 41. & c. Assoluti Monarchi si monstrassero* (ita Principes instituit Boccalini 2. *di Parnaso, ragguagl. 6. fol. m. 31.*) *de gli stati loro, nell' essequire le deliberationi de negoti loro più importanti: ma nel consultarle, capi di una ben ordinata Aristocratia.* Quin imò Prudens Princeps, licèt subditis prosit absolutam usurpari potestatem; id tamen haud facit, nisi iisdem sit gratum: exemplo Henrici Magni Galliarum Regis; *qui estoit resolu, de ne point faire de bien par force.* Mercure François, *tom. 1. fol. 45. b.* Et Princeps qui uti cogitur contra æquitatem naturalem, sed tamen ad publicum bonum, vel ex necessitate, tali potestate absolutâ; eò minus est felix, optimè & ferè divinè Michel de Montaigne, *lib. 3. des Essais, c. 1. fol. m.* 810. Interim tamen in Principe pro absolutâ potestate aliquid faciente, præsumitur in dubio justa causa. Lancellot. Conrad. *temp. omn. judic. 1. cap. 1. §. 4. fol.* 422. Tandem ne Sacrilegus videar, quòd tam latè de Principum disputo potestate, *propter l. 2. C. de crim. sacrileg. & constitu. Sicularum. lib. 1. tit. 4.* munio me auctoritate & ratione Ludovic. Rodolphini, *concl. juris pract. 9* adde Petram *de Potestat. Princip. capit. 1.* & meum *discurs. de jurisd. Imper. Rom. quæst. 1.*

XV. Quicunque potestate absolutâ, ac non ordinariâ sine causâ utitur, licèt hominem non habeat, sua qui facta dijudicet; certum nihilominùs est, quòd peccet apud Deum, ut dicit Isernia, *in c. unic. num. 7. quæ sint regalia in usib. Feud.* qui potentes potenter exquiret. *Psalm. 82. Sapient. cap. 6.* Verissimum etenim est effatum Tauleri: Quò status est altior, tantò casus est gravior, & culpa major. Eleganter Seneca *in Thyeste:*

Quicquid à vobis minor expavescit,
Major hoc vobis Dominus minatur.
Omne sub Regno graviore Regum est.
Si genus humanum & mortalia temnitis arma;
At sperate Deum memorem fandi atq; nefandi.

Non equidem punitur ab aliquo judice humano Princeps; sed hoc tantùm fit de facto, & propter publicam utilitatem. Dn. Bachov. *ad Treutler. disputat. 5. th. 6. lit. c.* Ioh. Gerhard *loco de Magistratu num. 265. & c.* Pœnâ caret; sed non culpâ, Carnin. *in oppugnat. Turris Babel. fol. 542. & c.* Non est jus contra Deum; nec quod peccatum est, jus dici potest. Sicque subditus punire Principem nequit, ex defectu jurisdictionis: non quòd is egerit jure. Graviter Dominicus Baudius. *Civil. sap. lib. 1. fol. 37.*

——— *Ius habet Rex in suos,*
Sed Numen atque immensa Majestas Dei

Reges

Reges in ipsos est, ut humanas vices
Tyrannus evitare possit, qui sacrum
Profanat omne, jusque jurandum Iovis:
Sed pœna quamvis tarda laneo pede
Progressa tandem deprehendit improbos,
Nec linquit unquàm debitum noxæ caput.

Quin & eum, qui omnia pietatis, juris ac honestatis repagula nefariè perfringit, in judicium vocari, & publicâ authoritate contra eundem procedi posse, magis communiter placuit. Cùm talis tyrannis, non ampliùs potestas sit; sed purum latrocinium, Johan. Gerhard. *in cent. quæst. polit. decad. ult. thes. 6.* Dn. D. Lansius, *discurs. de l. Regia: th* 94. *&* 101. Hócque si vi alicujus jurisdictionis fieri non possit; defensionis tamen jure ritè procedit; cujus rei tractatio, ad curationem Reipublicæ spectat. *de eâque re* ago ego, *polit. cap. ult. lib.* 2.

XVI. Facessant ergò ab hâc potestate, Tyrannicæ vel voces, vel cogitationes, Juvenal. *Satyr.* 6.

Hoc volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.

Si lubet licet, an nescis te Imperatorem esse, & leges dare, non accipere? quibus verbis Imperatoris Severi vidua, filium est allocata, Spartianus, *in Caracallâ.* Et iisdem ferè verbis, in marito reprehendebat olim Izebela, animi abjectionem, & consilii inopiam, tanquam Rege indignam; cùm vineam ipsi denegâsset Naboth Iizrehelita: Túne nunc exerceres regnum super Israëlem? 1. *Reg.* 21. *vers.* 7. Exulet Caligulæ responsum, qui Antoniæ aviæ, pro suâ authoritate monenti, ut quædam secùs ageret: Memento, ait, mihi omnia in omnes licere, Erasm. *apophtheg. lib.* 6. Et hic idem, cùm destinâsset interficere fratrem, eúmque suspicaretur sese medicamentis præmunire adversus venenum, ita locutus est: Antidotum adversus Cæsarem. Quasi Cæsar multis aliis modis posset trucidare, quem vellet extinctum. Erasm. *ibid.* Ac etiam ille inter multos senatores discumbens, risu ferè disrupit. Interrogatus cur id faceret, respondit: Quia in meâ potestate est, hosce capite multare. Suetonius. Tyrannica est jactantia Neronis: Neminem Principum ante ipsum scivisse, quid sibi liceret. Improbandam esse arrogantem ejusdem vocem apud Senecam, 1. *de Clement.* Joachim. Stephani dicit, 1. *de jurisdict. cap.* 2. *num.* 14. Ego vitæ necísque arbiter, quid cuique mortalium fortuna datum velit, meo ore pronunciatur. Nulla pars usquam nisi volente me, floret. Hæc tot millia gladiatorum, quæ pars mea comprimit, ad nutum meum stringentur. Quas nationes funditùs exscindi, quas transportari, quibus libertatem dari, quibus eripi, quæ ruant urbes, quæ

oriantur; Mea jurisdictio eſt. Non dicatur de Principe bono, quod de Achille Horatius canit:

——— *Iura negat ſibi data.*

Sic & author belli Saxonici, de Alberto Archipræſule Bremenſi ſcribit, quod Heinrico IV. Imperatori juveni adhuc inculcaverit, ſequentia præcepta. Fac omnia quæ placent animæ tuæ, hoc ſolùm obſervans, ut in die mortis tuæ in rectâ fide inveniaris. Stultum eſt, ſi non in omnibus ſatisfacias deſideriis adoleſcentiæ tuæ. Ille verò ita docebat, quaſi ſit in hominis poteſtate, in unâ horâ mutare vitam ſuam. refert etiam Lehman. *lib. 5. cap. 25* qui idem *lib. 5. cap. 58. fol.* 510. conſimilia alia exempla habet, & ego *in templo juſtitiæ, num.* 101. Utinam has vel ſimiles voces, nunquam audirent Principum Chriſtianorum aures; aut ſi audiant, ſeveritate ſimili, quâ Antigonus Macedonum Rex, rejiciant. Qui cuidam dicenti, omnia Regibus juſta, honeſtáque eſſe: Sunt per Jovem, inquit, Barbarorum duntaxat Regibus. At nobis ea tantùm honeſta ſunt, quæ honeſta ſunt, (ſui ſcilicet naturâ) & ea tantùm juſta, quæ juſta ſunt. Vaſquius, *in præfat. lib. 1. quæſt. illuſtr. num.* 103. Pii & prudentes Principes, aures habeant cum Homerico Ulyſſe, cerâ obduratas ad omne carmen; quod dulce ſolùm Aulicis; ſed miſeris ſubditis, & lugubre & funeſtum exiſtit. Obdurent aures ad adulatorias illas ſuggeſtiones, quemadmodum Aſpis ad vocem incantatoris; eámque præmuniat illis dictis: Potentes potenter exequentur, peccatum non remittitur, niſi reſtituatur ablatum, &c. Abſoni ſunt nonnulli JCti, qui in Topicâ legali, certum argumenti locum ſignant, ubi à poteſtatis plenitudine argumentum deducitur ad id, ut ſemper juſtum cenſeri debeat, illud quod Principi arridet, *l. . de conſtitut. Princip. §. ſed & quod Principi Inſtitut. & Iur. natur. gent. & c.* poſt Everhard. *in Topic.* Matth. Stephani, 2. *dialect. Iur. loc.* 77. Graviter & cordatè Reinhard Lorichius Hadamarius, *in locis commun. de Inſtitut. Principum tit. de Princ. poteſtat. fol. 43. b.* In nonnullis, inquit, Principum aulis ſunt, qui ejusmodi quædam ad aures Dominorum occinunt. Quid etiam gratioſiſſime Domine hæſitas? an te Principem eſſe oblitus es, qui legibus (quæ ſolummodò pertinent ad homines plebeios) nullis obſtrictus, regnas? An non jus eſt quod tibi placuit? Tua Celſitudo major legibus. Regnum non eſt ex præſcripto; ſed ex animi libidine vivere. Quicquid uſquàm tuorum quisquam poſſidet, id omne tuum eſt. Tibi liberum donare vitam, liberum eripere. Tibi fas eſt addere rem, cui viſum ſit; fas eſt, ubi velis, adimere. Alia aliis vitio & laudi vertuntur: Tibi nihil non honeſtum, nihil non laudi futurum. Vis tu Philoſophraſtis iſtis ac Scholaſticulis, præpoſterâ Rempublicam ſapientiâ turbantibus, auſcultare? Faceſſant iſti, & hominibus privatis,

Sacer-

Sacerdotibus, Monachis dogma suum inculcent (Hæc quamvis non apertè dicantur, tamen has esse cogitationes multorum Aulico-Politicorum, eventus sæpius sat supérque docet, *argum. Psalm. 14. à princip.* At docti & prudentes Domini, licèt aliquando tartareis palponum Aulicorum stimulis ad maleficia impellantur, concessis tamen Imperij sui viribus, nunquàm abutuntur. Hactenùs Lorichius. vide etiam me *in templ. iustit. num.* 100. *& seq.* Ac hùc quoque pertinet tota Tragœdia Sophoclis, Antigone dicta. Adulatores, ait Waremundus, *de subsid. regnor. cap. 15. ad fin,* de plenitudine potestatis tradiderunt, quæ adeò sunt deformia & impia, ut abhorreant ab omni ratione, humanitate & pietate: ut quandoque dubitare cogar, an ab homine vel Diabolo sint prolata. Placeant magnis, mihi non placent. Placeant mancipiis Aularum & Dæmoni, Deo non placebunt. Estienne Pasquier, *lib. 6. des lettres, fol. 239. &c.* Non immeritò Boccalini, *Pietra de Paragone, fol. m. 92.* expetit & optat; ut qui de casibus Conscientiæ, quotannis ingentia volumina protrudunt, & non nisi in Privatorum actiones sollicitè inquirunt, quandoque Magnatum Conscientiis parili ausu certos terminos ponere non dubitarent.

XVII. Alibi quidem Aristoteles, 4. *politic.* 8. Finis, inquit, summus Aristocratiæ, virtus est, Oligarchiæ opulentia, Democratiæ libertas. Videmus item Reges ac Principes, nō aliud antiquius durare, quàm sui Status firmitatem, quæ in existimatione & authoritate, promptâque subditorum obedientiâ, consistere putatur: In omni Republicâ componenda conservandáque præcipuè in considerationem venire experimur, securitatem eorum, penes quos est πολίτευμα, id est, summum Imperii jus, & præsentis Reipublicæ Status conservatio ac corroboratio. Hinc Imperiorum arcana, arcana dominationis, simulachra Imperii, de quibus tractat Clapmarius. Attamen Imperantium tranquillitas, tùm etiam præsentis Reipublicæ Status diuturnitas, quam communem rationem Status nominant Politici, non principalis, sed subordinatus Imperiorum finis est. Dum enim præsens Status conservatur, & Imperii Constantiæ prospicitur, eo ipso finis ille Imperiorum principalis, justitia nimirùm, honestas & salus publica, sarta tecta servari censetur. Undè Imperii arcanorum finem esse prodit Clapmarius, 1. *cap.* 5. bonum publicum, & *cap.* 6. iis limites præscribit fidem, honestatem, virtutem, quod exemplo probat Sepulveda *ad Aristot. lib. 3. polit. cap. 9. fol. m.* 149.

CAP. VIII.

Continens Dissertationem singularem, DE *Iure Regio Samuelis Prophetæ: quod habetur,* lib.1. ejusdem cap.8. vers.11. & seqq. multis.

Junctâ brevissimâ exegesi, *versiculi 6. Psalm. 51. Davidis.*

NIL frequentius hodiè, & omni etiam ferè seculo fuit, quàm non ex Politicis solùm multos; sed & Theologos quosdam, Regibus ac Magnatibus aliis blandiri, & cumprimis absolutam iis, liberámque in subditos firmare potestatem: eúmque pariter in sensum, abuti sacrarum literarum authoritate; quò nempè conscientia Principum secura magis, & subditorum ad Imperium Tyrannidi compar, animo patienti perferendum, adstrictior fiet. Minimè culpo eos, qui legitimæ aliàs studiosissimi libertatis, non vitio adulationis; sed eo tantummodò fine, duram quoque Regum tuentur potestatem, ut conatus quoscunque seditiosos, in herbâ, quod ajunt, succidant, nec succrescere ullo modo sinãt: sed nolim tamen ego Regium jus, vel Regale nominari; quod si temerè usurpetur, in hoc seculo dominantes, æterni post exitii mancipia facit; Regésque licèt non ad pœnam temporalem, ad culpam tamen adstringit. Lubet nunc pressiùs examinare S.S. Scripturæ bina loca, quæ hîc urgentur; & primò quidem famosum illud *Regium Ius*, quod proponi videtur, *libr. 1. Samuel. cap. 8.* quódque secundum vulgatam versionem, ita se habet:

11. Hoc erit jus Regis, qui imperaturus est vobis. Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis: faciétque sibi equites, & præcursores quadrigarum suarum.

12. Et constituet sibi Tribunos, & Centurio-

turiones & Aratores agrorum ſuorum, & meſſores ſegetum, & fabros armorum & curruum ſuorum.

13. Filias quoque veſtras faciet ſibi unguentarias, & focarias & panificas.

14. Agros quoque veſtros & vineas, & oliveta optima tollet; & dabit ſervis ſuis.

15. Sed & Segetes veſtras & Vinearum reditus addecimabit, ut det Eunuchis & famulis ſuis.

16. Servos etiam veſtros, & ancillas & juvenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo.

17. Greges quoque veſtros addecimabit: vóſque eritis ei ſervi.

18. Et clamabitis in die illâ à facie Regis veſtri, quem elegiſtis vobis: & non exaudiet vos Dominus in die illâ, quia petiſtis vobis Regem.

II. Uno ferè ore hîc omnes, qui Biblia ex Hebræo, alias in linguas converterunt, illud quod eſt in originali, *Miſphat hammelech*, *Iudicium Regis* per *Ius Regis* reddunt. Ita fecit Hieronymus, ſeu Latinæ & à Romanâ Eccleſiâ approbatæ verſionis auctor; Translatores Tigurini, Caſtalio & Pagninus interpretatur *Lex Regis*; Lutherus deß Königs Recht. Senes illi, quos ſeptuaginta Interpretes nominare ſolemus, habent ibi δικαίωμα τοῦ βασιλέως: & quod adhuc magis eſt, Chaldæus Paraphraſtes נמוסא דמלכא ſeu Statutum, aut Lex Regis. Eſt namq; נמוס, ut alia Chaldaica multa, tranſſumptum ex Græco; & tàm literis, quàm ſignificatu, idem quod νόμος notat. Britanniæ magnæ Monarcha, Jacobus, aliquot ante annos, & quidem nomine ſuppreſſo libellum publica-

vit, *de Iure liberæ Monarchiæ* vide Thomam Rosam, *in enarrat. de virtutib. Iacobi Reg. fol. 50. qui nunc Regiis operibus est insertus*, ubi *fol.* 184. censere videtur: Monarchiæ constitutionem inter Judæos, atque ejusdem hancce legem, exemplar esse, ad quod omnes Christianæ & benè institutæ Monarchiæ possint, imò debeant conformari; utpotè ab ipsomet Deo fundatam, & oraculo sacerrimo, ejus ore prolato sancitam. cōsentit Conradus von Einsidel. *tractat. de regalib. quæst.* 1.

III. Alii jus hoc, in extremâ demùm necessitate; ubi tàm Princeps, quàm subditi, Patriæ debent parere omnes, *l.* 2. *ff. de iustit. & jur.* usurpandum esse contendunt. Waremundus de Erenberg, *tractat. de subsid. ac onerib. subditor. cap. 7. num. 13. & seqq. & cap. 9. num. 8. &c. item cap. 11. num. 21.* qui ait: generalitèr Dominum explicare populo voluisse morem, consuetudinem, statum, uniuscujusque Regni; videlicèt tempora sese objicere Regibus posse, ut nolentes volentes cogantur uti, & quasi abuti subditis, in salutem & commodum Regni. Cui consonat interpretatio Nicolai Lirani (ita dicti, quòd Brabantinus, oppidóque Lirâ oriundus erat, Drusius, *ad loca Genes. cap. 15. & ad loca Exod. c. 33.*) qui *ad d. cap. 8. Samuel.* censet, quòd ea sic ratio sit pro tempore necessitatis. Quibus quoque adstipulatur (hâc de re prolixè disputans) Joann. Camman. *disput. de iurib. Majestat. 2. thes. 11. & seqq. multis.* & in eodem acquiescit Joh. Gerhardi, *locor. Theologicor. tom. 6. tit. de Magistrat. polit. num. 128.* Ac sic & *lib. 2. Chronici.* scribit Melanchthon: Deus ad petitionem Israëlitarum constituit Regem; sed prædicit onera Regni: *Hoc est Ius Regis, &c.* Hìc dicunt aliqui describi Tyrannum, non Regem, nec dici hæc ità, tanquàm approbante Deo servitutem. Sed textus nominat Jus Regis, & loquitur de oneribus, stipendiorum causâ impositis, non tribuit potestatem instituendi extremam servitutem contra legem divinam. Quia *Deuteronom.* 17. præceptum est, ut Rex discat legē, & eam sequatur in tota gubernatione. Et punitur Achab, qui distinctionem Dominiorum, in lege sancitam, tollere voluit, cum Nabotho invito erepturus erat vineam: Quanquam autem & interdùm mitis & salutaris est forma Regni, tamen asperior est, quàm Aristocratia. Et pauci in magnâ potentia sunt moderati.

IV. Sed ferè est, ut veriorem, seu probabilem magis putem eorum opinionem; qui nullum hìc constitui Jus Regis; sed omnia, quæ Samuel eo loci habet, ad mores ac consuetudines pravas vicinorum Regum, referenda esse censent; cui sententiæ, dum viveret adstipulabatur quoque Dn. Matthias Hafenrefferus, Vir omniscià excultus doctrinâ: pro eâque in dissertatione quâdam publicè habitâ, operosè etiam propugnavit. Ita ut sermo hìc non de Privilegio vel Jure; sed de Tyranni-

de atque

de atque injuriâ esse videatur: quibus etiam legitima potestas, si summa & perpetua sit, non rarò subditos vexare solet. Hàc namque animi sumus infirmitate, potentiæ magnæ ut nil citiùs desit, quàm moderatio ejus, vide me *polit. 1. cap 9. num. 24. vers. 1.* quæ repetii *intr. de comparat. rerumpubl.* Sic & D. Marta, *in tractat. de jurisdict. part. 1. cap. 35. num. 1. & seqq.* scribit Samuelem cùm consecrasset Saulem Regem, electum jussu Dei, composuisse librum, circa concernentia Principis Majestatem: sed à Hebræis annotatum inveniri, Reges successores illum concremasse, ut sine lege in subditos tyrannidem exercerent; & ideò decipi Melanchthonem, putantem Jura Regum consistere in iis, quæ *d. cap. 8. Samuelis*, consignata inveniuntur. Ac rectiùs ea intelligi de his, quæ facturi sunt Reges, non legitimâ regnandi lege; sed abutentes potestate. consentit Johann. Molanus, *de fid. hæretic. servandâ lib. 4. cap. 14.* & eruditissimus Martinus Becanus, *in analog. cap. 16. quæst. 9.* omníque exceptione majus est, quod scribit B. Gregor. Magnus, *Reg. 10. expos. 4.* Jus Regium hoc, non ad historiam præcipi, sed eo ostendi, quid acturi sint Reges reprobi, quid vitaturi boni. Item Georg. Buchananus, *de Iure Regni apud Scotos, mihi lit. B b. 8.* ubi ait: cavendum esse, ne quæ in tyrannorum vitâ Dominus execratur, nos Regibus ab eo concessa putemus. Et item Johann. Althusius, *Politic. cap. 19. num. 51. & seqq. multis.* qui putat, Samuelem illìc loqui de iniquis, immoderatis, & non necessariis contributionibus servitiísque; ad lubidinem Regis, non ad Reipublicæ utilitatem exactis. Idque innuere censet, *vers.* 28. qui dicit: ideò Israëlitas ad Jehovam, pro exoneratione harum calamitatum clamaturos esse. Pariter Caspar Kloke, *de contributionib. conclus. 46.* opinionem hanc, non plausibilem modò; sed & æquitatis autumat plenam esse; ita ut ii, qui contrarium mordicùs tuentur, & Principibus habenas nimis laxant, sive adulationis, sive metus, sivè odii sivè obligationis insimulari possint: magis Placentiam, quàm Veronam iter dirigentes.

V. Argumenta & rationes, quæ pro firmandâ hac opinatione adduci possent, multa sunt: ex quibus aliquot hìc sistam, (1) Non dicitur hæc sectio, nisi ad metum Iudæis incutiendum: ut loquitur Rab. Juda teste Drusio, *ad loca difficiliora Samuel. ibid.* Ex causâ finali Orationis, indagamus ejus mentem atque sensum; ea extendit, restringit, & declarat dispositionem omnem, & principaliter est attendenda. Tiberius Decian. *respons. 41. incip. sequendo ordinem dubiorum, sub. num. 21. lib. 1.* Finis autem hujus Samuelis propositionis, dehortatorius est, constans malorum, quæ occasione, (non jure) hujus petitionis poterant evenire. Nihil Samuel constituit aut definit: sed minatur tantummodò mala, aut injurias à Rege metuendas. Per modum sollemnis contestationis, jus illud

illud putativum proponit; non per modum præcepti. Minimè loco juris; sed prædictionis futuri mali. *argum. d. cap.* 8. *vers.* 9. (2) Loquitur ex ore Dei irati, *argum. vers.* 7. *& seqq. dict. cap.* 8. *Samuelis*. Idque disertis verbis apud Oseam *cap.* 13. *vers.* 11. dicit Jehova: Dedi tibi Regem in furore meo, & abstuli in irâ meâ. Futuri ergò Regis potentia, ut pœna temeritatis populo denunciatur. At verò legitima potestas, & magistratuum reditus justi, non sunt pœnæ subditorum. Ac sic quoque Flavius Josephus sentit, *lib.* 6. *antiq. Iud. cap.* 4. qui ait: Populi voluntatem de habendo Rege, vehementer Samuelem contristâsse, qui propter justitiam innatam, non amabat Regiam potestatem, ut nimiam; valdè enim Optimatum gubernatione delectabatur, non aliam existimans conducibiliorem ad populi felicitatem. Huic Deus se præbuit ad videndum, consolatus eum, ne postulata populi ægrè ferat: dicens, nō tàm ad ipsum pertinere hanc contumeliam, quàm ad se, quem nolint sibi solum esse Regem. Idq; moliri cœpisse jam indè, ex quo primùm ope suâ ex Ægypto sint educti. Verùm non multò pòst futurum est, inquit, ut eos consilii hujus serò pœniteat, quando nec factum, infectum esse poterit, & ipsi suam erga me, æquè ac te, ingratitudinem damnabunt. Non jubeo te eis creare Regem, quem ego designavero: idque priùs quàm facias, præmonebis quantum malorum sibi ultrò adsciscant, protestaberisque eos, te invito, ad mutationem status in deterius properare.

VI. (3) Samuel noluit Populum subjicere servituti, contra legem; sive ratione primitiarum, sive distinctionis dominiorum & proprietatis, in Decalogo sancitam: Non facies furtum; non concupisces alienum &c. (4) jus Regis describitur *Deuteronom. cap.* 17. *vers.* 14. *& seqq.* illúdque pluribus explicat R. P. Martinus Becanus, *in analog. cap.* 16. *quæstion.* 8. *& seqq. multis.*

14. Cùm ingressus fueris Terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitaverisque in illâ, & dixeris: Constituam super me Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes.

15. Eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem

Regem

Regem facere, qui non ſit frater tuus.

16. Cúmque fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero ſublevatus: præſertim cùm Dominus præceperit vobis, ut nequaquam ampliùs per eandem viam revertamini.

17. Non habebit uxores plurimas, quæ alliciant animum ejus: neque argenti & auri immenſa pondera.

18. Poſtquàm autem ſederit in ſolio Regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis hujus in volumine: accipiens exemplar à Sacerdotibus Leviticæ tribus.

19. Et habebit ſecum, legétque illud omnibus diebus vitæ ſuæ: ut diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias ejus, quæ in lege præcepta ſunt.

20. Nec elevetur cor ejus in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet in partem dexteram vel ſiniſtram: ut longo tempore regnet ipſe, & filij ejus ſuper Iſraël.

Hocq; Regium jus, ex Talmudicâ doctrinâ, ita explicat Paulus Riccius *cap.2. fol.mihi* 281. Rex non judicat, & minimè judicatur. Nullum dicit teſtimonium, neque de eo dicitur: Diſcalceationis legem non ſubit, quam etiam cum ejuſdem defuncti Regis uxore frater minimè obſervat. Non jungitur matrimonio defuncti fratris, nec frater defuncti

Regis vxori, alterius tamen Regis derelictæ viduæ Regem sociari licet. Funus pro arbitrio comitatur, ac ad funebre epulum in subsellio (quod cubile Fortunæ nonnulli vocant) recumbet, & universa multitudo residet humi. Bella gerit arbitraria, magni senatus consensu. Macerias (ut patens sibi fiat iter) & quascunque structuras diruit pro nutu. De militum prædâ, ipse imprimis sibi partem reservat. Plures quàm decem & octo uxores non ducat. Equorum copia non major sit, quàm equestris ejus ordo requirat. Argenti quoque & auri cumulum aggregare non sit sollicitus, nisi prout militiæ, & Reipublicæ usus deposcit. Legis pentateuchum sibi conscribat, quem secum foris retineat, & in castris ac domi collo appensum reservet. Regis inequitare equo, ejusque insidere solio non licet, regali quoque uti sceptro nefas. Regem capitis abradentem capillos, & in balneo nudum neque adire, neque intueri licet. Jus hoc Regis verè est, animo sanciendi legem, à Deo Opt. Max. prolatum; discrepans planéque contrarians ei, quod minitans & dehortans populo Samuel diù pòst indicabat. At regerit Albericus Gentilis, *disput. Regia 1. fol. m. 18. & seq.* Promulgare Mosem legem imperandi, Samuelem parendi legem; per hanc, quid ferre subditi; illa quid facere debeant Reges, ostendi. In eundem sensum ferè, Guilielm. Barclaius, *contr. Monarchomach. lib. 2. fol. m. 255. & seqq. multis, item lib. 3. cap. 6.* Talia facere, quæ Samuel de Rege proponit, tyrannidem & injuriam esse in facto; jus tamen in impunitate delicti versari, ait. Potestatem hìc intelligi non eam, quæ competit ex præcepto, neque etiam eam, quæ est ex permissu, quatenùs liberat à peccato; sed quatenùs pœnis legalibus eximit operantem &c. Ac ita ex sensu Barclai, & eorum qui illum sequuntur; Officium Regis, propositum à Mose, à potestate licitâ, quam Samuelem explicare censent, sejungendum est. Non equidem ego nego, liberum haut esse populo, absolutum legitiméque vocatum Regem, solio turbare, etsi limites justitiæ, & charitatis transcendat, eáque & graviora etiam faciat, quàm quæ à Samuele prædicta fuerunt. Sed ambigo, an hoc juris nomen, propriè mereatur; non sit ex quâdam juris permissi prærogativâ; & tantùm scandali majoris evitandi causâ, (ita salvo aliorum judicio puto) & ne motus graviores suboriantur, subditi impedire non possunt. Et haut justâ consequentiâ deduci videtur: Populus Principem in subditos injustum, punire nequit: Ergò licet Regi vel Principi præter fas in subditos sævire. Nam & cùm quis contumeliâ aliquē afficit, non propriâ authoritate is se vindicat ritè, *l. 25. §. 1. ff. de procurator.* Et tamen injuriam (non jus) esse, nemo dubitare potest. Non video, quomodo aliquid contra, vel præter officium factum, juris nomen mereri queat. Transgressio officij quæcunque, peccatum habetur: Peccatum

vix ullâ

vi x ullâ ratione jus nominari poſſe, videtur. Quod & attigi, & latè deduxi *jam ſuprà.*

VII. (5.) Vſurpantia ſubſequuta, quæ regina habetur omnium interpretationum, præclarè docet; illa à Samuele enumerata, non jure in ſubditos uſurpari: nec quoque populum Iſraëlis, ad ea patienda, obſtrictum extitiſſe 1. *Samuel.* 11. *verſ.* 5. Saul etiam poſtquàm Rex creatus fuit, agros adhuc aravit ſuos: nec talem habuit aulam, qualem ipſi concedebat lex illa Regia putativa. Sed tamen mox ingruente neceſſitate, præcipit toto populo, ut iret ad bellum. Veteres enim Reges, inprimis eo fine creati fuerunt, ut præcederent populo ſuo, in bellum proficiſcéti: quod & hodiè apud Canibales fieri ſolet. Montaigne, *des eſſais lib.* 1. *cap.* 30. *fol. m.* 181. 1. *Samuel. cap.* 14. *verſ.* 45. Populus impedit atque intercedit, quò minùs Regis filius iniquè puniretur. 2. *Samuel. cap. ult.* & 2. *Paralip. cap.* 21. *verſ.* 23. dixit ad Davidem Ornan; Tolle & faciat Dominus meus Rex, quodcunque ei placet: ſed & boves do in holocauſtum &c. cui *verſ. ſeq.* Rex David reſpondet; Nequaquam ita fiet; ſed argentum dabo quantum valet, neque enim tibi debeo auferre. Verùm habuiſſet David juſtiſſimam cauſam hanc regiam legem uſurpandi, & aream auferendi, ut eam conſecraret, ibíque erigeret altare. Adhûc magis urget, quòd tacuit de eâ ratione, ſive jure aut judicio Regis Rechabamus; quódque hujus conſiliarii, tam ſeniores, quàm juniores cuncti ſiluerunt; cùm Iſraël à jugo duro levari ſe vellet, 1. *Reg. cap.* 12. quod, (ſi Samuel parendi legem præſcripſiſſet) tàm pertinaciter non ritè potuiſſet peti. Sceleſtiſſima conjuratio fuiſſet decem tribuum Iſraëlis; quòd eâ occaſione à Rechabeamo defecit, & Jeroboam elegiſſet regem: quod tamen factum nullibi conſpicitur vituperatum; quin magis diſertè approbatur, *d. cap.* 12. *verſ.* 24. A Domino quidem factum id fuit; ſed non ille peccata facit, vel juſtificat contra jus facta. Quî Achabus, & Jezebela, 1. *Reg. cap.* 21. pretio magno, majoríque dolo, infamiâ maxumâ, cupierint vineam Nabothi; quàm per verba legis, *Vineas veſtras accipiet,* habere potuerunt? Improbatur *dict. cap. verſ.* 19. quòd contra officium Regis, poſſederit illam vineam Achab. Jezabel Regina, *ſæp. dict. cap. verſ.* 7. dicit quidem ad maritum; Grandis es auctoritatis, & benè regis regnum Iſraëlis: quod geminum eſt cum illo, itidem fœminæ impotentis; ſi libet, licet, an neſcis te Imperatorem eſſe &c. ut attigi *jam ſupra.* Pœnam luit ille ob regii muneris abuſum. Sed Naboth non ullo culpatur loco; quòd renuit, regíque reſpondit. Prohibeat mihi Dominus, ne dem hæreditatem Patrum meorum tibi. *verſ.* 3. quod, ſi ex lege obediendi, vineas dare debuiſſent Iſraëlitæ, à Nabotho perperàm factum eſſet. vide Pareum, *exercit. theolog. lib.* 2. *cap.* 14. Ac Rabinicum commen-

tum est: quod Judæi ajunt: quia in ipso vitæ extremo anima ejus cum ardente ultionis desiderio emigraverit, factum fuisse ad explēdam vindictæ libidinem Spiritum mendacem in ore Prophetarum, Riccius, *in epitom. Talmudicæ doctrin. fol. 277:*

VIII. (6) Non aliud innuit proprietas genuina sanctæ linguæ. Haut textus Hebræus de jure quicquam dicit; sed *Misphat hammelech (Judicium Regis)* idem significat hoc loco, quod *supra hoc lib. eod.* Samuel *cap. 2. vers. 13.* Hæc erat ratio sacerdotum (filiorum Eli) *Misphat hacohanim*, hoc est, hæc erat prava consuetudo, & injuria quotidiana. Eadem significatio vocis *Misphat*, quâ morem & consuetudinem notat, invenitur itidem, *1. Samuel. cap. 27. vers. 11.* Et hoc erat judicium (id est, ratio, mos & consuetudo) Davidis, omnibus diebus. *1. Samuel. cap. 30. vers. 25.* Posuit hoc in legem, seu statutum, ac in judicium, (id est, morem) Israëli. Nec Samuel solùm hâc voce *Misphat*, pro consuetudine, usurpat; sed & passim hoc in sacris Bibliis fieri solet. Sic *Genes. cap. 40. v. 13.* Dabis calicem Pharao, in manum ejus, secundum judiciū pristinum, id est, *veterem morem.* Josuæ, *cap. 6. v. 15.* circumiverunt civitatem, secundùm judicium (*morem*) hoc. Judic. 13. *vers.* 12. quod erat judicium pueri, hoc est, mos & ratio vivendi, *Ibid. cap. 18. v. 7.* juxta consuetudinem Sidoniorum. *Psalm. 81. v. 5.* Ritus Dei Jacobi. *Psal. 19. v. 132.* Respice me, & miserere mei pro judicio, (*consuetudine*) erga amantes nomen tuum. Ecclesiast. *cap. 8. vers. 5.* Tempus & judicium, (id est, *morem & consuetudinem*) cognoscet cor sapientis. *lib. 1. Reg. cap. 18. vers. 28.* Incidebant se, secundùm ritum, (hoc est, consuetudinem suam) suum. *2. Reg. 1. v. 7.* quæ erat dispositio viri. *2. Reg. 11. v. 14.* stetit ad columnam juxta morem. *2. Reg. 17. v. 33.* Diis suis serviebant juxta judicium (consuetudinem) gentium. *ibid. mox. vers. seq.* 34. Usq; in præsentem diem, sequuntur judicium, (id est, *morem*) antiquum. *Nehem. 8. vers. fin.* fecerunt sollemnitatem juxta morem. Ex quibus liquidò patescit, vocem *Misphat* accipi tam in bonam, quàm malam partem. Hîc verò in malam sumi, adducta suprà docere videntur argumenta. De eâdem re etiam Vatallus, ita *ad eundem locum* scribit: Ad verbum, *hoc erit Judicium* Q. d. his moribus, & hac consuetudine utentur erga vos reges: talem exercebunt tyrannidem, cui parere necesse erit. Quidam Hebræorum dicunt, hæc esse licita regibus: alii verò dicunt, Dominum hæc dixisse, ut deterreret populum à petendo rege &c. Sic Arias Montanus, in versione interlineari, & etiam Tremellius, húncce locum vertunt: Hæc erit *ratio* Regis. Ac etiam Homerus, *Odyß.* 4. vocem (*δίκη*) pro consuetudine usurpat:

—— Ἧ τ᾽ ἐςὶ δίκη θείων βασιλήων &c.

—— *Quæ conſuetudo eſt divinorum regum,*

Alium odere mortalium, alium amant.

Addere lubet, quæ ad eundem locum notat, *in Comment.* Petr. Martyr. Oratio Samuelis eſt diſſuaſoria: Scopus eſt, ut populus ſibi retineat libertatem ſuam. Contra illi omninò regem volunt; qui cauſas cognoſcat, qui libertatem aſſerat, qui hoſtes profliget. Contrà Samuel enumerat incommoda, quæ ſint ſecutura: ac ſi diceret, ſi vultis commodè vivere, & effugere tot mala, nolite vobis creare regem. Hoc Samuel exemplis non confirmat, cùm tamen ſuppeteret exemplorum copia. Habuerant enim Judæi Regem Abimelechum, hominem ſuperbum & impotentem; qui, quas turbas in eâ Republicâ dediſſet, non poterant non meminiſſe. Videbant vicinas gentes à regibus ſuis opprimi, & expilari. Meminerant, Pharaonem perdidiſſe & ſe & regnum ſuum: ſed iſta Samuel non commemorat. Tantùm monet, quid ſit eventurum. Ita Deus, cùm homines deterret à peccatis, proponit ſupplicia. In quâcunque die comederitis, inquit, morte moriemini. R. Chimhi ait, Judæos inter ſe diſcrepare, an hoc verè ſit jus regium. Alii ajunt, quòd nomen ipſum regis, ſine hoc jure non poſſit conſiſtere. Alii negant, quòd Deus nihil hìc conſtituat; ſed tantùm minetur; quid ſit ſecuturum. Simpliciùs reſponderi poteſt, verum jus Regis deſcriptum eſſe in Deuteronomio: hìc autem non verum jus proponi; ſed tantúm uſurpatum. Quis enim præſcribat Regi? Cor ejus eſt in manu Dei. Tantum putat ſe habere juris, quantum libet. Sed quomodo, inquies, poteſt tueri Rempublicam, & jus dicere ſine ſatellitibus? Quomodo pugnare poteſt ſine armis & equis? Quomodo alet aulam ſuam, ſine proventu? Verum quidem eſt: ſed in exigendo adhibendus eſt modus. Aulam tueri debet, & aliquam pompam; ſed ad uſum Reipublicæ, non ad luxum. Tributa cum ratione & modo exigere licet: verùm per vim & oppreſſioné, ipſam animam miſeris ſubditis, quod hodiè fit, auferre, intolerabilis tyrannis eſt. Tales erant aliarum Gentium Reges: tales ſunt, qui ſplendore & pompâ, ſubditos perterrefaciunt. Tales iſti ſibi dari poſtulant. Primus Rex commemoratur fuiſſe Nimbroth. Itaque dicitur fortis venator coram Domino; quòd eſſet magnus Tyrannus, & oppreſſor populi. Peccata Judæorum excreverant in eam magnitudinem, ut omninò caſtiganda fuerint hâc ſervitute. Habuerant bonos & moderatos judices. Sed ut olim Ranæ non contentæ trunco Principe, impetrârunt à Jove ciconiam; ita iſti, non contenti judicibus, poſtulant à Samuele Regé. Somniârunt fortaſſè, talem fore Regem, qualis deſcribitur *in Deuteromio*: qui ſtuderet legi *Dei*, & ejus verbum perpetuò legeret. Sed longè aliter ac-

 cidit.

cidit. Nam in toto Regno Judæ, vix quatuor inventi sunt boni Reges: David, Josias, Josaphat, & Ezechias; quamvis ipsi quoque non parvis vitiis contaminati essent. Alii autem non Reges; sed pestes esse videbantur Reipublicæ. Et tamen quicunque erant, non licebat excutere jugum, & ab illis deficere. Hucusque Pet. Martyr. Planè cum hisce consentit Dn. Andr. Osiander, *in notis*: Judicium, ait, hoc loco, ut & aliis quibusdam Scripturæ locis, morem vel modum significat, quo aliquid fieri solet. Describentur autem paulò post Regis mores, non qui ipsum deceant; sed qui Monarchis ut plurimùm sint familiares. Non igitur adprobat vox divina ea, quæ contra officium Reges admittunt. Sic & Paulus Tossanus, *in notis margin.* voculam Recht/à Luthero usurpatam, explicat per verbum Weise. Et inquit: **Allhie wird nicht gehandlet von dem/ das einem König von Rechts wegen gebürt: Sondern dessen sie sich pflegen anzumassen.**

IX. Licèt ea, quorum hîc Samuel facit mentionem, jure licita fuissent in Israëlitico regno, non tamen hæc ad alia regna trahi possent. Loquitur enim Propheta de Rege, à Deo irato, pœnæque loco dato: ut innui *jam modò suprà*. Loquitur de Dominatu, rerum & personarum dominium secum trahente. *arg. d. cap. 8. lib. 1. Samuel. vers.* 17. & dixi, *politic. lib. 1. cap. 5. num. 22.* Ecce quoque ipsi ajunt ad Samuelem: Pone nobis Regem, sicut omnes gentes. *vers. 5. & 20.* Atqui reges gentium vicinarum, tales proculdubio erant, quales hodiè Turci, Tartari, Moscovitæ, &c. Námque ut Asiæ populi, servili magis animo sunt, quàm Europæi; ita Tyrannorum Imperiis faciliùs semper parebant; quod ferè idem prædicari potest de Africanis. Indè sunt, qui particulam illam Deo displicuisse putant, *sicut omnes gentes*. Nam in gentibus non Deus imperitabat; sed Rex. Drusius, *ad difficil. loca Samuelis*. Ac itidem Aristoteles agnoscit; Deum imperitare, ubi lex imperat, non regis absoluta potestas, *lib. 3. polit. cap. 21.* Eandem ob causam, noluit Gedeon dominium habere in Israëlitas: Non ego, ait, dominium habebo in vos: Jehovah habiturus est dominium in vos. *Iudic. 8. vers. 23.* Ergò non pertinet assertum illud jus, ad Monarchiam regalem, & adhûc minùs ad eam, quæ legitima vocatur, statibúsque mixtis aggregatur. Et certè omnia capita illius regii juris, dominatoria sunt. Námq; ait populum futurum regi in servum, *1. Samuel. 8. vers. 17.* Regem capturum filios subditorum suorum: id quod nunc facit Turca, qui hâc ratione colligit Janitsaros.

X. Nunc paucis agere lubet, *de versiculo 6. Psalm. 51.* qui secundum Hebraicam verborum proprietatem ita se habet: *Tibi, soli tibi peccavi, & malum in oculis tuis feci; ut sis justus in loquendo te, mundus sis in judicando te.* Sanè Davidem, (quia Rex erat, aliúmque non timebat) haut

haut in Uriam (cùm ejus subditus fuerit) verùm soli Deo peccâsse, non solùm dicit Ovvenus *lib.3. Epigrammat.51.*

Subditus in legem peccat, regémque Deúmque.
Rex peccat soli (Rex quia nempè) Deo.

Sed & hoc idem dicunt, (ac meo quidem sensu) admodùm inconsideratè ex sanctis Patribus nonnulli (quorum aliàs negligentiam sequi malo, quàm diligentiam quorundam sciolorum obscuram) idque etiam placet Henning. Arnisæo, *lib.1. de jure majestat. cap.3. num.3.* Sic B. Ambrosius, *in Apolog. David, cap.4. & 10.* Peccavit David, inquit, quod solent reges; sed pœnitentiam gessit, flevit, ingemuit, quod non solent reges. Quod erubescunt facere privati, rex non erubuit confiteri. Qui tenentur legibus, audent suum negare peccatum; dedignantur rogare indulgentiam, quam petebat, qui nullis tenebatur legibus humanis. Rex utique erat, nullis ipse legibus tenebatur; quia liberi sunt reges à vinculis delictorum. Neque enim ullis ad pœnam vocantur legibus, tuti imperii potestate. Homini ergò non peccavit, cui non tenebatur obnoxius. In eundémque sensum allegantur etiam in aureâ catenâ, in 50. Davidicos Psalmos, Cyrillus ac Didymus quoque. Consentit Antonius Agellius, ex congregatione Clericorum regularium Episcopus Acernensis, *in libro qui inscriptus est, Commentarii in Psalmos, & in divini officii cantica, impreßi Romæ ex Typographiâ Vaticana, Anno 1606. pag. 236. ad Psalm 50. Tibi soli peccavi.* Quia cùm regiâ dignitate ac potestate cæteris præstem omnibus, & nulli factorum meorum rationem reddere debeam, tuo solius judicio subjectus sum, téque solum judicem habeo. Itaque si quid peccavi, Tibi soli peccavi, tuus reus sum, à te solo aut damnãdus aut absolvendus. At verò si quis ex fundamentis fidei Christianæ, hanc rem dijudicare velit; aliter eam se habere comperietur. Princeps Christianus, æquè proximum diligere debet, ac vilissimus quisque subditorum, si velit esse Christianus: hoc si negligat, erga proximum peccat, cui debet charitatem. Juri naturali, Princeps ut homo est obstrictus; quod docui *jam supra.* idque inter nos quandam instituit cognationem; & consequenter, hominem homini nocere, nefas est, *l.3. de just. & jur.* Quod si quis faciat, debitum certè reciprocum violatur, & impingitur in jus illud naturæ. Neque conclusio concludens est: Princeps à subditis puniri nequit. Ergò illos injustè offendens, in eos haut peccat. Diversa namque sunt, injuriam pati, & eam vindicare posse: nec est necesse, ut, hoc sublato, illud auferatur. Sic námque filius punire nequit Patrem; & tamen non perperàm dici potest, patrem in filium deliquisse. Sicque Saul peccavit in Gibeonitas, & fuerunt ii expiandi sanguine posterorum Saulis, *2. Samuel. 21. vers. 3.* Sic Pharao, dicit Mosi atque

que Aharoni: Peccavi in Dominum Deum vestrum, & in vos. *Exod. cap.* 10. *vers.* 16. Et erant tamen illi subditi Pharaonis, planè absoluti. Absit autem ut humaniorem Pharaonem prædicemus, quàm fuerit pientissimus David. Ac quoque, 2. *Samuel.* 12. apologus propositus à Nathane arguit; Davidem etiam in Uriam maxumè peccâsse. Is itaque: Tibi soli, ait, peccaveram; id est, tu sciebas peccati gravitatem, cùm adhuc non palàm illud esset. vide Emanuel. Tremell. *notas ad d. Psalm.* 51. Dn. Johann. Arnd. In der Außlegung deß Psalters/ *Psal.* 51. *concion.* 2 *nu.* 2. Ideò etiam dicit ad Davidem Nathan. 2. *Samuel.* 12. *vers.* 12. Quòd Deus retributurus sit Davidi in propatulo, quod in abscondito perpetrârat. Soli Deo, cæcum domus scelus, ut *lib.* 1. *Æneid.* Virgilius loquitur, retectum erat. Et ita etiam intellexit hunc locum Paraphrastes Chaldæus; qui habet: Coram te solo peccavi, & malum coram te feci. Nec impertinenter Aretius Felinus, (quo nomine se occultavit Bucerus) *in explanat. Psalmor.* Peccârat, & in fidissimum militem Uriah, ac totum exercitum, quem hujus necandi causâ, in periculum adduci jusserat; sed dùm perpendebat, quantum hoc suo scelere contempserat, & offenderat Deum: indè ita torquebatur, & animo discerpebatur, ut id unum sentiret, unum quereretur, ac diceret Domino: *In te, in te unum peccavi.* Idque & quod tuum adeò verbum contempsi, quòd te tantoperè irritavi; hoc, inquam, me enecat, dilaniat, excarnificat, &c. Quæ posteà Flaminius, ferè ad verbum, inseruit suis explicationibus in Psalmos. Sed non omittam etiam, quæ habet de hoc loco Savonarola. Nimium tibi soli peccavi: quia mihi præcepisti, ut diligerem te propter te, & creaturarum amorem ad te referrem: ego autem dilexi creaturam magis quàm te, diligens eam propter se. Quid est autem peccare, nisi amori inhærere creaturæ propter se? Quid autem hoc, nisi facere contra te? Certè qui amat creaturam propter se, facit creaturam Deum suum. Ego itaque tibi soli peccavi, quia creaturam Deum meum constitui. Abjeci ergo te, tibi soli injuriam feci. Non enim contra aliquam creaturam peccavi, si finem meum in re creatâ constitui: quia non mihi præceptum fuit, ut aliquam creaturam diligerem propter se. Si enim mihi mandâsses, ut Angelum solum propter se amarem, & ego pecuniam propter se dilexissem, utique Angelo peccâssem: at cùm tu solus diligendus sis propter te, & creatura amanda in te, & ad te, equidem tibi soli peccavi; quoniam propter se, creaturam amavi. Sed quod deteriùs est, Et malum coram te feci. Non enim erubui peccare coram te. O Deus, quot peccata commisi coram te, quæ nullo pacto coram hominibus perpetrâssem, imò quæ nullo modo homines scire voluissem? Timui magis homines, quã te, quia cæcus eram, & cæcitatem amabam; ideò nec videbam, nec considera-

ſiderabam te; oculos ſolùm carnis habebam; ideò ſolùm homines, qui caro ſunt, cernebam, eóſque timebam. Verùm, tu omnia peccata mea intuebaris, & enumerabas ea: idcircò nec ea celare te, nec tergiverſari, nec fugere à facie tuâ potero. Quo ibo à ſpiritu tuo? & quo à facie tuâ fugiam? Quid igitur faciam? quo me vertam? Quem inveniam defenſorem? Quem obſecro, niſi te Deus meus? Quis adeò bonus? Quis ita pius? Quis tam miſericors? Qui pietate omnes creaturas incomprehenſibiliter ſuperas. Tibi enim proprium eſt miſereri & parcere, qui omnipotentiam tuam, maximè parcendo & miſerando manifeſtas. Fateor Domine, tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci. Miſerere mei, & omnipotentiam tuam manifeſta in me, ut juſtificeris in ſermonibus tuis. Nam tu dixiſti: Non veni vocare juſtos; ſed peccatores ad pœnitentiam. Juſtifica me Domine, in ſermonibus tuis; voca me, ſuſcipe me, da mihi agere fructum dignum pœnitentiæ: propter hoc enim crucifixus es; propterea mortuus & ſepultus. Dixiſti etiam: cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum. Juſtificare in ſermonibus tuis. Trahe me poſt te: curremus in odorem unguentorum tuorum. Dixiſti iterùm: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Ecce ego venio ad te, onuſtus peccatis, laborans die ac nocte in gemitu cordis mei. Refice me Domine, ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cùm judicaris. Nam multi dicunt: Non eſt ſalus ipſi in Deo ejus; Deus dereliquit eum. Vince Domine iſtos, cùm ita judicaris ab eis, ne me derelinquas uſquequaque. Da mihi miſericordiam & ſalutem, & victi ſunt. Ajunt enim, quòd mei non miſereberis, quòd me projicies à facie tuâ, quòd me ampliùs non ſuſcipies. Ita judicaris ab hominibus, ita de te loquuntur homines, hæc ſunt eorum judicia: ſed tu pius, tu miſericors, miſerere mei, & vince eorum judicia; oſtende in me miſericordiam tuam, laudetur in me pietas tua. Fac me unum de vaſis miſericordiæ tuæ ut juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cùm judicaris. Te enim homines judicant rigidum & ſeverum: vince tuâ pietate & dulcedine judicium eorum, diſcant homines peccatoribus miſereri; & accendantur delinquentes ad pœnitentiam, videntes in me pietatem, & miſericordiam tuam. Hactenùs Savonarola. Varias explicationes variorum habet R. P. Johan Lorinus, Theolog. è Societ. Jeſu, in erudito operoſiſſimoque Commentario in Pſalmos.

Sed hæc omnia, cunctaque mea, cenſuræ rectiùs candidéque ſentientium ſubmiſſa ſunto.

CAP. IX.

Consectaria hactenùs dictorum: & variæ, de absolutâ potestate, quæstiones.

QUamplurimæ ex hujuscemodi absolutæ potestatis rectâ dijudicatione, resolutionem habent quæstiones maxumi momenti. Exindè enim deduco: Majestatem sine causâ, hoc est, publico commodo non suadente, Civibus res suas, earúmque dominium, aut jus etiam ex jure civili descendens, auferre, vel subditorum bona usurpare non posse. *l.13.ff.commun.prædior.* Del Castill. *quotid.controvers.cap.28.* Pinel, *part.1.rubr.cap.2.de rescind.vendit.* Cævallos *tom.4.quæstion.906.* Latè Dn. D. Harpprecht, *in pr. Institut. de rerum divis.num.94.&c.* Dn.D.Bocer, *de Investit.cap.3.num.74.& de collectis,cap.6.num.25.&c.* Cravetta, *consil.172.463.625.630.& 749.* Betsius, *de pact.familiar.fol.515.&c.* Bornitius, *de Majest.cap.10.fol.76.* Bronchorst. *2.ἐναντ.63.& 1. Miscell.1.* Pruckman, *in §.soluta potestas. fol.292.&c.* Freherus, *ad Petr. de Andlo lib.2. c.8.fol.187.* Hardevv. *ad Dassel.consil.1.* Camman. *1.th.59.& 2.th.33.* Arumæus, *disputat.feud.3.thes.11.* Brunning. *disput.de univers.thes.4.a.* Bornitius *in Ærar.7. cap.ult.* Hunnius, *de transact. cap.4. exercitat.1. & 2.* Keckerman. *disput.practic.34. quæst.7.ad fin.* húcque pertinet tot.tract. Petr. Ant. de Petra, *de jure Principis. Lex.15.§.2.de rei vindic. & l.11.de evict. l.11.§.1. de publican.* quæ in contrarium adferuntur, exaudiendæ sunt de hostium agris; quos deditittiis relinquebant non jure mancipii, sed possessionis, hosce expellere, & prædia militibus pòst assignare vel publicare, ex jure belli licebat: in quo casu nos non versamur. Gothofred. *ad d.l.11.ff.de evict.* & idem latè *ad l.20.de captiv. & postlim.* ac dixi ego *in œconom.tit.5.& 6.lib.1.ff. quæst.3* Adde Ærod. *rer. judicatar. lib.4.tit.7.cap.3.ac tit.seq.cap.1.* & de æquitate Romani Senatus, in aquæductibus ducendis, vide Frontinum *de aquaduct.Romæ, fol.m.126.* Nulla Majestas, nec libertatem, nec bona mihi sine causa auferre potest, nec sufficiens causa est, si ornatus vel delectationis gratiâ hoc fiat: ut probat interitus domus Achabi. *1. Reg.21.* & pertinet hùc maxima pietas cujusdam Regis Arabis: de quâ notanter Boterus, *de detti.fol.107.* Sic & Cicero, *pro Cecinnâ*, inquit: Si populus jusserit me tuum servum esse, putasne id jussum ratum atque firmum futurum? Et idem, *2.offic.* Videndum erit ei, qui Rempublicam administrat, ut sua quisque teneat, neque de bonis privatorum, publicè deminutio fiat. Quin nec in casu publicæ utilitatis,

tilitatis, rem mihi meam adimere potest Majestas, nisi pretio refuso: etenim necessitatis periculum ad omnes, non ad unum spectare debet, vid. Gail. 2. *observ. 56. & ibi in concluss.* latiss. Græveum. Et facit huc quod Principis Imperio, non Dominio, omnia sunt subjecta, ut dixi *lib. 1. polit. cap. 1. num. 36.*

II. Ex hoc deducunt nostri Doctores, Fidei commissariam substitutionem, à Principe everti non posse, etiam de plenitudine potestatis: Cravetta *consil. 736.* nisi concurrente aliquâ causâ, respiciente publicam utilitatem, & quòd fidei commissarius ad minimum æstimatione recompensetur. Petra *cap. 32.* Intrigliol. *de substit. centur. 3. quæst. 95.* Principem ex imperfecto testamento, non adire hæreditatě, nec capere legatum, Pruckmann. §. *soluta potestas. membr. 3. effect. 10. fol. 801.* Testamentum, quod ob defectum sollemnitatum irritum erat, vi solutæ potestatis confirmare, Pruckman. *effect. 7. fol. 746.* vel testamentum justum, firmúmque immutare, aut clausulas à testatore dictas commutare. Sueton. *in Tiberio cap. 33.* Covarruv. *variar. 3. cap. 6. num. 5. &c.* Vasquius *illustr. 52. num. 26.* Pruckmann. *effect. 8. fol. 770.* Nudo decreto, alienationem Pupillarium bonorum non firmare, Dn. Nebelkra *decis. 7.* Tolleréve jus antiquæ possessionis. Cravetta. *consil. 639.* aut jus Majoratus. Castillo. *lib. 1. pract. quæst. quæst. 28.* Non item in præjudicium agnatorum filiam habilitare, Pruckman. *fol. 332.* Invito marito statutum, ne uxor absq; consensu ejus testetur, tollere: Peck. 3. *de Testam. conjug. cap. 25.* peremptoriam concedere, aut remittere exceptionem, Cravetta, *consil. 555.* Bronchorst. 1. *miscell. 3.* ad venditionem rerum suarum cogere aliquem, Arithmæus, *peric. 1. disput. 9. thes. 3.* aut similia, non posse.

III. Hîc itidem notanda esse videtur distinctio, inter casus ex quibus jus tertii læditur; & inter illos, ubi tertio haut præjudicium infertur. In priori solùm necessitas & utilitas publica, in posteriori Principis mera gratia aliquid operatur. Verùm de potestate absolutâ in præjudicando jure à tertio quæsito, vide latè disputantem Petrum Antonium de Petrâ, *tractat. hâc de re singular. cap. 24. 25. & ferè per tot. libr.* Ac ajunt nostrates, etiam circa ea, quæ indirectè jus tertii lædunt, nil posse illam potestatem: indéque nequit Princeps institui in re litigiosâ, Petra, *cap. 14.* De Clausulâ motu proprio, *fol. 633.* ex certâ scientiâ, *fol. 640.* ex plenitudine potestatis, *fol. 651.* non obstante, *fol. 655. dicti tractatus*, pluribus agit Petra, & consulatur Marta, *tractat. de Clausulis.*

IV. Sic Princeps, non naturali tantùm; sed & civili ratione, contractibus, ut alius quisque privatus obligatur, nec revocare, etiam cum subditis initum Contractum potest. *l. 26 C. de donat. inter Vir. & uxor.* Scheplitz. *ad consuetud. Brandenburgic. part. 2. tit. 8.* § 3 Petrus

Wesembec. *consil.2. num. 65. &c.* (quippè nam hîc maxumè Principem decet esse sincerum, Marnix. *section.7. resolut.2.*) nisi aliqua justa causa, quæ bonum publicum respicit, illum suadeat revocari. Cæphallos, *opin. commun. contra commun. tom.2. quæst. 852.* Vincent. Cabotius, *2. disput. variar. cap.10.* Betsius, *de pact. famil. fol. 47. &c.* Camman. *disp.5. th. 37.* Brunning, *disputat. de Vniversit. th.4. b.* Bronchorst. *1. miscell. 2.* Keckerman. *disput. pract. 29. problem. 13.* Heinricus Velstenius, *decad. 8. thes. 7.* Distributivam justitiam, nō ita ad unguem observare cogitur Princeps: ut jam modò monui: Commutativæ verò respectu, cùm contractus nequeant claudicare, Princeps non minùs obstringitur, quàm privatus. Henricus Scotanus, *disp. ex lib. 1. C. th. 5.* Sed tamen ex causâ liberare se potest Princeps obligatione, ex contractu descendente; ut ante aliquot annos fecit Hispaniarum Rex, Rod. Botereius, *histor. lib.3. fol. 102.* idque & jam antè etiam attentavit, Meteranus *lib.5. fol. 284.* Si Princeps duobus vel pluribus eandem rem indulserit, promiserit, vendiderit; &c. priorem, quamvis posterior rem teneat, potiorem putant: contrà ac in privatis fieri solet. Scotanus *dict. disput. thes. 6.* Hîc tandem quæri potest, num fidei Principis stetur, siquidem is solus de facto attestetur? & magis est, ut Bodino adsistam, qui Principis attestationem, adminiculis aliis deficientibus, insufficientem putat. *1. de Republ. 10. & lib.6. cap. fin.* Fridericus Tilemannus, *disput. ff. volum.2. disput.3. th.37.* (qui alios plures allegat &c.) Bachovius *volum.2. disp.5. thes.7. lit. a.* Volcmar. *tractat. de Testib. centur. 1. part. 1. fol. 6.* Mynsing. *centur. 5. observat. 34.* Sed trimembris hæc mihi videtur esse disceptatio. Aut enim Princeps pro alio testimonium fert, aut pro Imperio, seu in Regni, aut verò proprium ipsius commodum. Princeps cùm pro alio testimonium dat ut Privatus, aut ut Princeps, officii scilicèt ratione, unius omninò testis responsionem, non esse audiendam, etiamsi præclarè Curiæ præfulgeat honore, rescripsit olim Constantinus, *in l.9. §.1. C. de testib. l.20. de quæstion.* idque more majorum comparatum scribit Cicero, *pro Roscio.* hóceque juri divino, seu ut nos loqui malumus, naturali, videtur esse consentaneum; secundum illud: In ore duorum vel trium testium omnis consistit veritas. Jurisjurandi religione, testes priùs quàm testimonium perhibeant, arctandos esse, *in supr. d. l. 9. in prin. & c. 51. extr. de testib.* sancitur, & testium depositionem duobus constare, ipso testimonio & juramento, quorum alterum sine altero non valeat, notatur *in c. fraternitatis extr. dict. t.* adeò ut tralatitium sit apud nostrates testes, præcisè ad juramentum, & quidem sollemne, compelli posse, Ruland. *de commiss. part.2. lib.2. cap.11.* in tantum ut consuetudo non impediat, etiam de Illustribus differens personis, Ruland. *dict. loc. & lib.4. cap.11. ad fin. part.2.* quò

confe-

conferunt, quæ scribit, *in tract. de Existim.* Freherus *lib. 2. cap. 4. num. fin.* Quin nec sufficere Hand gegebne Trew an eines Eydsstatt/ in personis quoque Illustribus, signat idem Ruland. *part. . cap. 10. lib. 4. num. 26. &c.* Hæc autem an in Principe locum habeant, & an nimirùm Principi pro privato aliquo sibi subdito, & contra subditum, testimonium dicenti, contestem si non habeat, credatur? an Principi non jurato adhibeatur fides, dubitatur haut immeritò. Scio quidem Principem, justitiæ plenum præsumi, & omnia deliberatè prout convenit, facere, ac ideò non esse dubitandum, quin dicat verum. Quæ ratio effecit, ut nostri dicant Dd. simpliciter, Principis assertioni credendum esse planè, nec solùm Papæ, Regis & Imperatoris; sed etiam cujuslibet alterius habentis jura Imperialia & regalia, Farinac. *de oppos. contra Pers. test. quæst. 63. cap. 3. num.* 84. *&c.* Scio sanctitati & sinceritati Xenocratis, tantum apud Athenienses tributum olim fuisse, ut cum aliquando testimonium dicere coactus, ad aram jurandi causâ accessisset, universi consurrexerint judices, & ne juramentum daret, proclamârint. Indéque incivile esse, non injuratorum Principum dicto fidem habere: cùm partium plerunque ipsarum consensu, & voluntate corporale remittatur juramentum claris & opinatis universim, Freher. 2. *de Existim. cap. 6. num. 18.* Sed potest tamen incidere casus, & negotiorum quorundam hoc exigere momentum, ut ad amussim necesse sit hanc discuti controversiam. Et tunc sanè nec Principi injurato, nec unicus si sit testis, credendum esse, interrogatus responderem. In omnium quia est ore, dictum unius, dictum nullius, *l. Iurisjurandi C. de testib. c. licet universis. c. veniens. &c. cum similib. ext. de testib.* Idque non solùm de Jure Canonico & Civili; sed & de jure procedit divino. *Deuteron.* 17. *&* 19. *Math.* 18. 1. *Corinth.* 13. Quoniam nec Evangelium, nec ulla divina humanáve lex unius testimonio, etiam idoneo, quempiam condemnat vel justificat, *c. admonere 33. quæst. 5.* adeò ut statuto vel consuetudine, nec etiam à Principe vel Papâ fieri possit, ut unico testi plena adhibeatur fides. Farinac. *de Oppos. contra Pers. test. quæst. 63. num. 8. &c.* Cùm Q. Scævola, vir excellentissimus, testis in reum productus, testimonium dixisset, discedens adjecit, ita sibi credi oportere, si & alii idem asseverâssent: quoniam unius testimonio credi, res esset pessimi exempli, Valer. Maxim. 4. *cap.* 1. Hoc idem facere debet bonus Princeps. Hócque exemplum imitari si nolit Princeps, vestigia Parlamenti Parisiẽsis sequi debet bonus quilibet Senatus. Cùm enim Rex Galliæ Henricus II. hominem quendam damnare jussisset, quòd eum in Crimine capitali deprehendisset, nec tamen nomen & circumstantias criminis pervulgari vellet, judices tùm ei Parisienses responderunt, se juratos esse, nisi sceleris convictum damnatu-

rosneminem. Bodinus *6. de Republ. fol. 757.* cui assistit Tilemann. *21 part. disput. 3. thes. 37.* Eundem regem in causâ quâdam gravissimâ, privati modo, & quidem jurato coram judicibus testimonium dixisse, idem refert Bodinus, *ibid.* Hucque confert, quod receptum est communissimè, Principi nullatenùs credendum esse soli, si de facto attestetur alieno. Farinac. *dict. quæst. 63. cap. 3. num. 157. &c.* vel si tertii præjudicium inde metueretur; aut si Principis assertio, alteri sit allatura detrimentum, Mascard. *conclus. 139. num. 4. conclus. 141. & conclus. 1234. num. 104.* Farinac. *quæstion. 63. num. 174. & seq.* Sic in iis, quæ non dependent à Principis voluntate & potestate, non est standum assertioni illius, sive respiciat factum alienum, sive proprium. Farinac. *sæp. dict. quæst. 63. nu. 151. & seqq.* putà si attestetur, quòd talis proditor fuerit, & quòd proptereà ad se redierit feudum, Aurel. Corbul. *de jure emphyteutic. cap. 12. quæst. 5.* Contrarium respondendum, & Principis dicto fides adhibenda plenissima, si officii ratione aliquid à se, vel coram se actum vel gestum esse, verbo vel literis, attestetur. Farinac. *d. quæst. 63. cap. 3. nu. 80. 98. 139.* Hinc verba literarum apostolicarum, quibus Papa proprium factum narrat, plenè probant, si super illis gratia vel intentio Papæ fundetur, *clem. un. de probat.* Nam si statur literis judicis attestantis aliquid de his, quæ pertinent ad officium suum, *l. si Publicanus §. de rebus. ff. de public.* Baldus *in rubr. c. de fid. instrum.* Hócque si præcedit, licèt Judex esset, Ribaldus, ut post Bald. dicit Jason, *l. pacta novissima num. 7. de pactis.* quantò magis standum erit dicto Principis, cujus authoritas supereminet omnes? Mascard. *conclus. 1234. num. 1. & multis seqq.* Magis credendum est Principi, quàm Notario uni, vel etiam pluribus. Anto. Gabriel. *tit. de probation. conclus. 2. num. 11.* Ubi tamen & hæc videtur adhibenda esse limitatio Oldradi, *conclus. 258.* ubi distinguit, quòd verba Principis aut sint narrativa, aut assertiva, aut dispositiva. Primo casu non probant, verba assertiva in facto proprio probant. Et verba dispositiva, sive per modum causæ prolata, indistinctè probationem inducunt. Ad hócque ut verba Principis etiam officii ratione aliquid attestantis, sufficienter probent, necessariò requiri, quod super iis intentio fundetur. Mascard. *dict. conclus. 1234. nu. 93. &c.* Adeò ut verba enunciativa, quibus Principis haut nititur intentio, nec etiam præsumptionem inducant, quâ de re latissimè Mascardus, *conclus. 622.* Cephalus, *cons. 465. num. 47.*

SECTIO

SECTIO SECUNDA DE ECCLESIASTICO MAJESTATIS JURE.

CAP. I.

Vitia primæ Tabulæ, etiam dijudicari, & puniri ab Imperio Politico.

SI ullâ in parte Politicæ tractationis; certè vel maxumè in hâc præfari lubet illud B. Augustini, *lib.1. de Trinitat. c.11.* Non pigebit me, sicubi hæsito, quærere; non pudebit, sicubi erro, discere. Háncque præscriptionem præpono animo simplici & sincero. Fateor enim, me aliorum narrare scita, & ad confessionem Ecclesiæ, in quâ nunc vivo, accommodata. Quæ si cui libuerit suggillare, sciat me invidas calumnias non curare: censuram verò ut maximè expetere bonorum. Sed jam exordiri lubet.

II. Summa & perpetua, legibúsque soluta potestas, majestatem quam dicunt; propria quædam connexa habet. Summum & absolutum Imperium illud, vim suam in Republicâ exerit distinctim. Certæ sunt affectiones, quæ ἑπομένως superioritatem concomitantur: sine quibus neque regnum salvum & incolume consistere, neque Regia vis & dignitas elucescere potest. Ea in Monarchicis Imperiis, Regalia, Regia ac Basilica, Regiæ item potestatis jura, à Regis vocabulo indigitantur: Keyserliche Hochheiten vnd Reservaten/ &c. vide Johann. Cammann. *disput. de Iurib. Majestat. 1. thes. 86. & seqq.* Paurmeister. *1. de jurisdict. c. 4. per tot.* Rectiùs voce generaliore, summi Imperii seu Majestatis vocantur jura. Non enim solùm Imperatores ac Reges; sed & populi liberi, aliísque in Rerumpublicarum formis, ii, apud quos summa est potestas, ejusmodi eminentias habent. *argum. trad.* à Deciano, *resp. 18. nu. 315. volum. 1.* quas ideò gentium magis, quàm civili juri adscribo. Contra Dn. Bocerum, *tract. de Monet. cap. 1. num. 24.* Cæterùm Imperium hócce

hócce summum, quamvis tàm latè pateat, quàm latè ejusdem cura, officiúmque sese extendit; ejus tamen vis omnis, duo summa genera habet: quorum unum Politicas, alterum res Ecclesiasticas concernit, Matth. Bortius, *apud Arumæ. discurs. 30. cap. 3. thes. 2. fol. 861.*

III. Jus rerum sacrarum; quod jus sacratum Vergilius vocat, (quódque conciliat ingentem reverentiam, atque majestatem) ad summum quoque Imperium, Arnoldus Clapmar. refert, 1. *de arcan. Rerumpubl. cap. 15.* Et certè ita proprium esse Principis, curare & tueri sacra, veteres statuerunt; ut plerique habuerint sacerdotii & regni munera conjunctim. Petr. Gregor. Tholosan. 8. *de republ. 2. num. 6. &c.* Henning. Arnisæus. *tract. de exemption. Clericor. cap. 1. num. 4.* hinc & Vergilius, 3. *Aeneid.* canit:

Rex Anius, Rex idem hominum, Phœbíq; sacerdos.

Quin & conjuncta olim fuit scientia juris divini atque humani; vid. Marcil. *in epistol. dedic. comment. ad instit.* latè Cluverius, *de Germania fol. 204. & seq.* hócque intuitu, rerum etiam divinarum notitia, jurisprudentiæ adscribitur. *l. 10. §. ult.* ubi Gothofr. *ff. de justit. & jur.* & in utroque simul jure, renunciantur adhuc hodiè Doctores. David. Pareus, *tractat. de potestat. Regum. contra Papam, fol. 74.* vocat potestatem Regiam circa Ecclesiastica; item potestatem Ecclesiasticam externam. Hócque jus adeò ad majestatem spectare dicunt nonnulli ex iis, qui à Pontifice Romano discesserunt, ut eos, qui in re divinâ, & in causâ religionis constituendâ, superiorem sibi Romanum Pontificem tenent, supremos Principes vocandos esse negent. Alberic. Gentil. *disput. reg. 1. fol. 8.* Waremund ab Ehrenberg, *cap. 1. verosimil. num. 5. 11. 21. &c. & cap. 2. num. 11. & seqq. & præsertim num. 16. & 27.* vide Fridericum Balduin, *disputat. de Hæretic. cap. 2. th. 51.* Hócque respectu non absolutè verum esset, quod Sixtin. 1. *de regalib. cap. 4. num. 1.* dicit: Regalium materiam, merè secularem esse. Sed tamen videri posset, Ecclesiasticum jus, reverâ separatum quid esse à Majestate; eò quòd Turca id non habeat in Christianos in suo territorio habitantes.

IV. Hâc verò de re, cùm variè à variis disseratur; mihi nunc ex multis pauca, ullo sine cujusvis sectæ præjudicio, delibare lubet, lubens tamen me subjiciens meliore suppeditanti. Et primùm quidem, certum expeditúmque esse videtur; Magistratum Civilem, custodem esse Decalogi Tabulæ utriusque. Vitia nempè morum, etiam contra primam tabulam commissa; Blasphemiam putà, Magiam, Atheismum, Epicureismum, perjurium, &c. quia prohibet punitque. Et hûc pertinent ea, quæ mixti fori esse dicuntur; de quibus Dn. Rutger Ruland. *de process. executiv. cap. 9.* Blasphemiæ, cujuscunque eæ generis sint, ad seculare fo-

rum,

rum, ſub quo acciderunt, cognoſcendæ, puniendæque pertinent. Jeh. Papon. *de arreſt. lib. 22. tit. 3. per tot.* Theodor. Petreius, *in theſaur. concluſ. criminal. theſ. 57.* Cardinal. Tuſchus *lit. B. concluſ. 96.* de earúmque pœnâ vide Eber. Speckhan, *centur. 1. quæſt. 94.* Zepper. *de legib. Moſaicis 4. cap. 8.* Berlich. *tom. 4. concluſ. 2.* Quin & tale crimen, qui non manifeſtat, punitur, *can. ſi quis per capillum. 2. quæſt. 1.* Conſt. Auguſt. Elector. *part. 4. artic. 1.* Conſt. Principis Anhaltini, *artic. 4.* Idémque jam olim ſancivit, Ludovicus Pius Imperator, *in Comit. Aquisgran. artic. 52.* & Richard. Anglus, Rom. Imp. *apud Goldaſtum tom. 3. fol. 229. & 404.* Aliud verò eſt tentatio Blaſphemiæ, quali etiam B. Jobus tentatus fuit, cùm malediceret horæ ſuæ nativitatis, Albertus Magnus, *tract. de adhærendo Deo cap. 11. à princ.* Perkinſus, *in tractat. de caſibus Conſcient. lib. 1. cap. 10.*

V. Sic & hoc intuitu Magiæ crimen, ad Laicos judices ſpectat. Papon. *arreſt. lib. 22. tit. 3.* Binsfeld. *in prælud. 14. fol. m. 119.* Magos autem (qui vulgò Malefici, ob facinorum magnitudinem nuncupantur) etiam gentes, tametſi veram religionem ignorarent, ac in idololatriâ prorsùs eſſent demerſi; attamen lumine quodam naturali, damnandos eſſe intelligebant, *l. cæteræ. §. 1. ff. fam. erciſcund. & 12.* Tabul. Lex fuit adverſus eos, qui fruges excantâſſent. vide Theod. Marcil. *in interpr. 12. tab. §. 79.* Hincque B. Auguſtinus, *in libris de Civitat. Dei.* veteres laudat Romanos, quòd licèt multa impia ſacra fuerint amplexi: ſemper tamen ejecerint Magiam, omnésque præſtigias Chaldæorum. Si quis per monumentum tranſiſſe veſpere argueretur, ut Veneficus, ſepulchrorúmque horrores, & errantium ibidem animarum ludibria colligens, reus capitis interibat; ait Ammian. Marcellin. *lib. 19.* Magiam hîc voco pactionem cum Diabolo, quâ homo ſe totum tradit in Diaboli poteſtatem; eúmque ſibi viciſſim ad obſequium, beneficium & maleficium devincit. Jerem. Nicolai *Theol. 3. cap. 16.* Quod variis modis fieri ſolet. vide Zepperum, 4. *de legib. Moſaic. 4. & ſeq.* Alberic. Gentilem, *ad tit. C. de malefic. & lect. Vergil. cap. 16.* Georg. Pictorium. Villingan, *tractat. de ſublunar. dæmonum ortu, unâ cum epitome Magiæ ceremonialis.* Nec verò ejusmodi artibus dæmonibus neceſſitatem imponi, (quod quidē Theodoretus etiam *ſermon. 10. Græcar. affect. curat. fol. m. 139.* fateri videtur) ullus credere debet: quamvis interdum vigore pacti initi cum ſuperiore, ſpiritus inferiores verè cogantur, hócque eſt per Beelzebub Dæmonia ejicere. Tales omnes, legum Cæſarearum præſcripto, flammis exuuntur, *l. 3. & ult. C. de malef.* Sereniſſimus Magnæ Britanniæ Rex Jacobus, *in Dæmonologiâ.* Petrejus *in concluſ. crimin. theſ. 164.* Interdum verò & ii convertuntur, qui ſe, ſuámque ſalutem hoſti generis humani,

sollemni etiam scripto devoverunt. Exemplum egregium est, *in vitis Patrum lib.1. in vitâ Basilii fol. 120. edit. Dn. Rosvveidi.* Aliud & recentissimum habet Magnif. Dn. Martin. Magerus, *in tractat. de Clientelâ armatâ.* Et summa porrò est impietas eorum Magnatum, qui Magos ejusmodi nefandos in delitiis habent. Qualis fuit nostrâ patrúmque nostrorum memoriâ quidam Placentinus, nomine Scotus, ac etiam hoc vitio laboravit Wilhelmus Hollandus Rom. Imperator, si vera sunt quæ de eo ac Albert. Magno scribit Johann. de Beka, *in Chronic. Vltraject. fol. m. 69.* (& consentit Lehman, qui ex Trithemio, aliísque hanc eandem historiam refert, *lib. 5.* der Speyrischen Chronick *cap. 90.* Sed certè Magiam detestatus est, Alb. Magnus, vir verè pius, & ad miraculum doctus, vide *ejus vitam, ejusd. libello de adhærendo Deo subjunctam, & nuper Antuerpiæ impressam. cap. 9. & seqq.* aliæque fabulæ multæ, de eo referuntur quas Autor ejus vitæ *cap. 50. & seqq.* refutat, & falsitatis convincit.) Sed dictus Johann. de Beka, ita ait: Appropinquante Theophaniâ Domini, Rex migravit ad Coloniam, ut ibidem in honore trium Magorum sollemnem immolaret hostiam. Fuit enim illis diebus regens & legens apud Coloniam Dominus Adelbertus Ratisponensis Episcopus, de ordine Prædicatorum, magnus in Nigromantiâ, major in Philosophiâ, sed maximus in Theologiâ; qui Regem humillimè precabatur, ut in die sollemni secum discumbere dignaretur. Rex autem sperans aliquod prodigiale signum videre, noluit eidem reverendo Patri preces supplices denegare. Celebratis igitur Epiphaniæ sollemniis, idem Episcopus à studorio suo progrediens, Regem cum suâ familiâ gratiosè suscepit. Quem extra cænaculum in quodam viridario secum adduxit, ubi ministeriales miræ pulchritudinis fuerunt; qui ad convivalem lætitiam quævis necessaria præparaverunt. Fuit utique diebus illis hyems asperrima, totáque superficies terræ cooperta nive maximâ; quapropter universa multitudo procerum murmurare cœpit adversus Episcopum, quod in tàm horrido frigore convivas suas absque foco prandere jussit intra pomarium. Sed postquam Dominus Episcopus futurorum omniũ conscius, unâ cum Rege resideret ad mensam, & omnis conviva secundum statum dignitatis suæ locatus, expectaret escam: ecce glaciei & nivis immensa moles in momento disparuit, ac æstivus calor, emicantibus Solis radiis ferventer invaluit, terra gramineum germen edidit; ut vernantes flores in mirâ venustate floruerunt, una quævis arbor frondibus extemplò viruit, & maturos fructus ad vescendum cunctis exhibuit; vinea florens odorem suavitatis reddidit, & recentes uvas in ubertate magnâ citò præbuit, garritus volatilium applaudentibus alis illîc introivit; quarum grata modulatio cunctis accumbentibus magnam exultatio-

nem

nem intulit. Quare in longius algor hyemalis frigiditatis prorsus evanuit, & fervor æstivalis caliditatis in tantum everbuit, ut quidam discumbentium propter aëris intemperiem, exutis duplicibus indumentis seminudos se facerent, & plurimi sub frondosis arborum frondibus hinc indè refrigerium appeterent: ministeriales verò detulerunt ubique copiosam epularum plenitudinem; ita ut abundè satiarent populosam convivarum multitudinem: & lætatus est Rex cum similiter discumbentibus, in eâdem Curiâ tot & tanta cernens inaudita mirabilia. Expleto demùm convivio, turba ministerialium quasi fantasma disparuit; garritus avium omninò siluit, germen arboreum confestim evanuit, florida tellus marcescens exaruit, copia nivis iteratò repentinum rediit, & gelu truculenter inhorruit; ut omnes, qui pridem exutis vestibus desudaverunt intra convivium, nunc trepidantes accelerarent ad ignem infra cænaculum.

VI. Dæmones negare; est negare animorum immortalitatem. Cardan *de rer. varietat. lib. 16. cap. 93.* Carrerius *tractat. de sponsal. & nuptiis lib. 5. cap. 17.* ubi Aristotelem & Pomponatium refutat. Sed plures adhuc sunt, qui de laniis, quæ dicuntur, figmenta esse putant, inprimis Wierus & Cardanus, *lib. 15. de varietat. rer. cap. 80.* Ast hoc experientia refutat luculenter. An autem à capitalis pœnæ acerbitate, lamiæ sint eximendæ; præsertim si adhuc nemini damnum aliquod intulerunt; an verò ob solam abnegationem, mortis reæ censendæ? vide Wierum, Bodinum. Binsfeld. Martin. Del-Rio, *lib. 5. in append. fol. m. 292. &c.* Godelmann. Danæum, Remigium, *dæmonolatr. lib. ult. cap. ult. & nuperum* Antonii Prætorii *tractat.* von Zauberey vnd Zauberern/ gründlichen Bericht. Adde August. Lercheimers Bedencken von Zauberern. *item Epistolam* Brentii, *quæ habetur ad fin. decad. 7. Consilior. theologicor.* Dn. Felicis Bidembachii. Dn. D. Theodor. Thumm. *disp. singular.* Johan. Forster. *disput. ad Decal. decad. 7. problem. 5.* Frideric. Martini, *dissert. singularem, junctam ejusd. tractatui de annuis redditibus.* Georg. Pictor. *in resolut. hujus quæst. sermonibus convivialibus suffixâ.* Consulantur item de hoc delicto auctores Mallei maleficarum, flagellum Hæreticorum, Fascinariorum Nicolai Jaquerii, Paracelsus, *multis in locis.* Schvvenckfeld. *epistolar. contra Catholic. epistol. 51.* Georg. Everhard. *consil. 1. tom. 1. & consil. 1. tom. 2.* Berlichius, *tom. 4. conclus. 3. & seqq.* Metzger. *consil. 1. & 7.* (ubi de laniâ minorenni) Wittumb. *consil. 1.* De Idololatriâ etiam, & sacrificiis laniarum, tractatum habet singularem doctissimus Frilesacus. Aliqua etiam exempla memoriâ dignissima refert Rosset, *in suis histor. Tragicis Gallicis, num. 3. 10. & 20.* ac de earum Magiâ, multa habet Trithemius, *quæst. 5. & 6.* Hill. *nu. 46. & 87.*

Estque laniarum Magia præ alijs fœda, & in eorum magorum numerum referenda, quas Lactantius *lib.2.cap.15.* ait: à dæmonibus terrestribus auxilium petere, & ita morbos inferre. addatur etiam Psellus. *de dæmonib.* Sed quoque acriter contendi solet, an corporaliter, ad alia loca transportentur? Campanella. *tractat. de sensu fol.333.* Disputatur item de illo, annè Sortilegi, incubos & succubos habeant; aut quomodo Dæmones coire possint. vide Perer. *in Genes. lib.8. fol.269.* Delrio. *in major. comment. ad Senecæ Tragœd. fol.m.259.* & Gualtper, *in collat. version. Genes. cap.6. vers.2.*

VII. Damnandæ itidem sunt aliæ impiæ, vetitæque artes, quibus implicito pacto (simulacris, characteribus verbisve, Hill. *in Philosoph. Epicurea, num.440.*) cum hoste generis humani sese nonnulli (imprudentes frequentiùs) devincire solent. Conjuratores nempè, quos Germani Segensprecher nominant, vide Bidembach. *in Consil. Theolog. dec.2. consil.1.* Warsager & similes ejus farinæ. De divinationum, magicarúmque artium generibus, commentarium singularem edidit Peucerus, & etiam Camerar. adde Benedict. Perer. *tractat. de Magia lib.1.* Goclenium *in Synarthrosi fol.15. &c.* & Jacobum Heilprunner, in opusculo erudito quidem (sed in quo odio religionis in contrarium nimis latè videtur recessisse) *quod inscribitur Dæmonomania Pistoriana.* De Magicis operationibus contra Bodinum disputat Biermannus, apud Jac. Martini, *disp. miscel. fol.664. &c.* sed frigidè satis, ut quidem ego puto. Diabolus Christi in plurimis simia, certis item verbis & ceremonijs, ceu sacramentis efficax est. (vide *tractat. egregium Dæmonu Mimica inscriptum,* autore Heinrico à Monteacuto: ut & librum Gallicum, *cui titulus, la philosophia des esprits:* ut & Josephi à Costa, *histor. Indiæ occidentalis. lib. ult.* eóque periculo irretiuntur multi, sub specie artium abstrusarum. R. item. P. Martin. Becanus, *in analog. fol.211.* de implicitâ invocatione, Diabolique quasi sacramentis; tacitóque ac expresso pacto, multa habet: ut & Trithem. *quæst.3.* ac Binsfeld; *de confess. malefic. prælud.6. & 9.* ubi docet, quòd etiam Naturalia usurpent Magi; sed iis accedat verbum vel simile quid; cui se instar cujusdam sacramenti adstrinxerit hostis generis humani. De Fascino, vide Alberic. Gentil. *ad Eclog. cap.18.* Aliud est vera & laudabilis Magia: ex harmonia mundi procedens, & mira efficiens, de quâ Campanella, *lib.4. de sensu rer. per discurs.* Bulenger, *ad Arnobium, & in tom.1. systematis.* Et talis fuit Bileã, Regina Sabæ, Magique Christum natum statim colentes. Baronius ad A. C. 1. Venerunt autem ii ab Oriente: hoc est, ex Perside. Persarum enim sapientes, Magi vocabantur: nec nisi ex eorum numero, eorúmque disciplinis imbutus, Rex creabatur. Strabo. Hinc 1. *Reg.5.* Præsapientia omnium filio-

rum

rum Orientis: sed multa impia commixta eorum disciplinis erant. Fuerunt enim Astronomi, & callidi in linguâ avium. *Esaia 19. vers. 10.* Respicit ad veram Magiam Eccardus apud Taulerum *dom. 16. post Trinitat. fol. m. 271.* cum ait: Es ist ein frag vndern Meistern / welches besser sey vnder der Krafft der Kräuter / der Worten vnd der Steinen? deß soll man sich berathen oder versehen / alle Wort hand Krafft von dem ersten Wort. Wiewol der Vnnutz jhrer Manigfaltigkeit (den vnbefindten Menschen nit ansehent) entedelt die Wort / daß ist / das sie verachter werden vnnd keinen Nutzen bringen. Darumb solt mann gar fleißig wahrnemmen / was mann rede / vnnd wie die Wort gethon weren / wann nit ohn grosse vrsach das ewig Wort deß himelischen Vatters Christus sprach / von einem Jeglichen Vnnützen Wort / das die Menschen geredt hand / werden sie Rechnung darvon geben am Tag deß Vrtheils / Aber dz sicht man (leyder) wenig an / darumb entspringet so grosses Vbel vnd Jammer darauß / daß es zuerbarmen ist. Kraut hat auch grosse Krafft / Jch vernam daß ein Schlang vnd ein Wisele mit ein ander stritten / da lieff die Wiesel hinweg vnd holet ein Kräutlin / vnd bewandt das mit einem andern Kraut / vnd warff das Kraut auff die Schlang / da zerbrach die Schlang von ein ander vnd war Todt. Was gab der Wiseln / daß sie die Krafft in dem Kraut wußt? daran ligt auch Weißheit. Wort hand auch große Krafft / man möcht Wunder thun (als auch dick beschehen ist vnd beschicht) mit Worten. Stein hand auch grosse Krafft von der gleichheit / daß die Sternen von deß Himmels Krafft darinnen würcken: Wann gleich in gleichem viel würcket. Addam & mirabile exemplum, *ex historiâ tripartita, lib. 5. cap. 45.* quomodo Nisibiam, contra Saporem Persarum Regem defenderit, Jacobus Episcopus illius loci, quod tamen miraculosum, non Magicum fuit. Tunc igitur Ephrem Vir mirabilis, & scriptor egregius apud Syros, sacratissimo Jacobo supplicabat, ut veniret ad murum, & videns Barbaros, maledictionis jacula contra eos emitteret. Flexus ergò venerabilis homo, ascendit in quandam turrim: & cùm millia millium videret exercitus, aliam maledictionem eis non imprecatus est, nisi Cyniphes & Culices, ut per parva animalia supernam virtutem potuisset agnoscere. Orationem verò sequuta nebula Cyniphum & Culicum, & Elephantorum quidem proboscidas, cùm sint concavæ, equorum verò aliorumque jumentorum aures simul & nares impleverunt. At illi ferre vim parvorum animalium non valentes, sessores suos ductoresque excussos dorsis projecerunt, & diruptas acies confuderunt: exercitúmque relinquentes summo impetu fugiebant. Hoc modo miserrimus Imperator parvam clementémque correptionem in se agnoscens factam à Deo, habente providentiam anima-

rum ipsum piè colentium, suum indè reduxit exercitum, confusionem non victoriam ex illâ obsidione percipiens.

VIII. Porrò etiam homini Christiano, maleficorum, sive sortiariorum operâ, in morbo alijsve casibus, salvâ animi pietate, & conscientiâ, haudquaquam licitum est, uti. Del-Rio *lib.6. cap.2. sect.1. quæst.2. fol.m.409.* Lex quippè DEI condemnat Ariolos, Magos, & hujusmodi incantatores ac impostores, nec ullo modo illorum auxilio utentium distinguit fines; sed artes illas execratur absolutè: imò in jure Romano, etiam consulentes capite plectuntur, *arg. l.3. & 5. C. de Malefic.* Stephan. Forcatul. *Necyom. jur. Dialogo 58.* Pareus, *exercitat. theolog. lib.1. cap.11.* Hicque notanda sunt S. Cypriani verba: *in tractat. de Idolor vanitat.* Membra distorquent, valetudinem frangunt, morbos lacessunt; ut ad cultum sui cogant, ut nidore altarium, & rogis pecorum saginati, remissis quæ constrinxerant, curâsse videantur. Hæc est de illis medela, cùm illorum cessat injuria: nec aliud illis studium est, quàm à Deo homines avocare, & ad superstitionem sui, ab intellectu veræ religionis avertere &c. adde Lactantium. *2. cap.15.* vide tamen Paracelsum, *lib.5. de origine morbor. invisibilium fol.m.111.* Habuerunt etiam Ethnici sacrificia, ac remedia certa, quibus se phantasmata & magicas artes avertere posse putabant, Natalis Comes, *Mytholog. lib.3. cap.15.* Hucque pertinent, quos Hispani *Saludadores* vocant, de quibus Anton. Torrecemada, *giorn.3. ad fin.* & qui in Insula Cypro, dividunt cultro ventos. Steph de Lusignan. *in description. Cypri cap.27.* qui licèt in crucis formam feriant aërem, & bona pronuntiant verba: hoc tamen ibi superstitionis est, ut oporteat cultrum illum nigrum habere capulum. Quid verò, annè salvâ conscientiâ (quod vulgò fit) cogi potest saga, ut morbum quem intulit, tollat? vide Remigium, *lib.3 cap.3.* Prætorium, *tractat.* von Zaubereÿ *fol.106.* & meum tract. *de vit. & mort. consideration.*

IX. Atheistæ, hoc est omnium religionum contemptores, directè vindictæ Magistratus committi debent, Ærodius, *rer. judicat. lib.1. tit.6. capit.1. &c.* Quemadmodum enim ex omni genere Reipublicæ morborum, deterius nullum est Anarchiâ; ubi nemo imperat, nemo paret: sic etiam nulla pestis Ecclesiæ (& Reipublicæ pariter) gravior accidere potest, Numinis carentiâ; quam Græci Atheismum vocant, Bodinus *4. de Republ. num.485.* Campanell. *in politic. cap.8. §. 4.* ego *lib.2. polit. cap.1.* ipsis Ethnicis etiam quæ fuit exosa. undè Protagoræ Abderitæ libri, in foro olim fuerunt exusti: quòd docebant de Diis certò nihil sciri, an sint vel non sint. Lactant. *de irâ Dei cap.9.* Quare, ut Atheos cæcos esse ostenderent Ægyptii, oculum sub calceo posuerunt, ut ait Orus *in Hierogl.* Etenim quòd Deus sit, ac princeps quædam causa, quæ reso-

mnes creârit, atque conservet, tùm oculi ipsi, tùm lex naturalis docet, Bulenger *in eclog. ad Arnob. cap.* 2. Pessimè ergo fit, quòd alicubi strenui viri putantur, alacres & obsequentes; qui excussâ omni pietate, nullâ religione impediuntur, quò minùs quidvis audeant, Antimachiavell. *lib.* 2. *theorem.* 1. *à princip.* Summum hostis humani generis arcanum est, latenter & per auctores, qui vel ob ingenii subtilitatem, vel aliter commendantur, propagare Atheismum. Atheista autem maximus fuit Lucianus, qui sequitur Epicuræos & providentiam ridet: ac Stoicos ita convincit. Si omnia fiunt fato: Ergò, nihil Religio juvat, vid. Lucian. *in Iove confutato. m. tom.* 4. *fol.* 250. *&c.* Atheistæ etiam fuerunt Cynici & Epicuræi, Lactantius, *lib.* 2. *cap.* 1. Quos refutat idem, *de ira Dei cap.* 2. *& cap.* 10. pro providentia propugnat inter Latinos, Lucretius Poëta: Epicuri enim sunt omnia, quæ ille delirat. Lactant. *de opific. Dei cap.* 6. Impurior adhuc fuit (namque gradus suos illa secta habet) Martialis, *vid. lib.* 4. *epigrammat. num.* 21. Inter recentiores, Pomponatius, Pomponius Lætus, & Calderinus Atheistæ seu Epicuræi fuerunt. Bucholtzer, *in Chronolog. fol. m.* 434. Superioribus annis, hanc impietatem fovit Julius Cæsar Vanninus, qui de admirandis naturæ arcanis, scripsit librum satis eruditum, ac à Theologis Parisiensibus approbatum. Qui tamen statim mihi suspectus fuit, cùm omnia tribuat naturæ, eámque etiam Deam magnam vocet, ac frigidè satis Epicuræos refutet. Ac is idem anteà conscripserat tractatum, titulo specioso ornatum: eum enim indigitavit *Amphitheatrum Providentiæ æternæ*: in quo ex professo Epicuræos oppugnat. Sed tamen posteà Atheismi, ejúsq; propugnationis callidæ atq; occultæ convictus, supplicio crudeli in Galliâ effectus fuit. Rosset, *histoir. tragiques num.* 5. Eo etiam nomine vitanda sunt plurima dogmata Hieron. Cardani, & quoque Philosophiæ Epicuræ Democritianæ, Nicolai Hill. Angli. Atheismo item illi subtiliori addictus olim fuit Franciscus Junius, Theologus inter Protestantes præclarus, posteà isto errore feliciter liberatus, *vid. vitas Theolog.* Melch. Adami, *fol.* 195. Epicureismus autem in eo cumprimis laborat, ut omnis religio contemnatur, metúque divino omni animus liberetur. Lucretius *lib.* 1. Ac sola Natura pro Deo habeatur, Lactantius *lib.* 3. *cap.* 28. quod & fatetur Lucianus, *in Alexandro Pseudomante tom.* 1. *fol. m.* 570. ubi passim Christianos & Epicuræos committit. Hodiè his omninò sunt aggregandi, qui Religionem usurpant pro status ratione. Boccalini, 2. *di Parnaso. ragguagl.* 13. Qui sciunt errores religionum, & ideò nullam colunt, Lactantius 2. *cap.* 3. Verissimúmque Atheismi principium est, negare omnia, quæ non videntur: Deum, Angelos, animam, Dæmones, conscientiamque ipsam, vide Lactant. *lib. ult. cap.* 9. *&* 13. *ad fin.* Sicq; Lucretius, *lib.* 3. satagit probare,

bare, inferos non esse metuendos. Ac pro atheismi probatione habetur, spiritus negare, Jacob. magnæ Britanniæ Rex *in operib. fol. 87.* Dæmones non credere, sagas, & quæ de sagis feruntur, imaginaria esse docere. Binsfeld. *de confess. maleficor. fol. 3. &c.* animas vel omnes, vel saltem impiorum, mortales reputare, Cardinal. Bellarminus, *lib. 4. de Christo cap. 7.* Pii magis firmiter credunt & suspiciunt, quæ non vident: indéque fides & spes præcipuæ sunt virtutes Christianorum, quas Epicuræi ignorant: & omnia quæ fides suggerit, superstitiosa esse putant. Hisque similes videntur, qui miracula omnia tollunt; & adunco naso suspendunt, ac dum superstitionem fugiunt, contrarium vitium incurrunt. Athei etiam omnia, sensuali ratione, probare, nullam credere rationem rectam, conscientiæ impressam. In omnibus sequi brutalem naturam, eique frena laxare, nec (quod urget religio Christiana) studere mortificationi. Nil turpe existimare, quod bestialis non improbat natura: ut solent Apostatæ Mahumetani, BudoWez. *in circulo, fol. 176. &c.* Atheorum etiam proprium est, statuere omnia esse incerta: ut Pyrrhonici faciunt; cuncta defendere, omnia evertere, ut nescio quis, qui se sub nomine N. C. Cosmopolitani occultavit, & libellum, cui titulus, *libera Philosophia,* conscripsit. Tales etiam sunt auctores, qui quæque certissima convellere, & in dubium vocare nituntur, quemadmodum Sanchez. *in tr. Quod nil scitur.* Certè quod invitus dico, multa habet ad Atheismum declinantia Michael Montanus, *in libro des essais.* Gallorum Socrates, & quem summis laudibus evehit Lipsius, *in Epistol. ad eum scriptis.* Hic certè perpetuò dubitat, jus naturæ rationale negat, gentes solo naturæ ductu viventes, quales fuêre olim Amiricani, aliis præfert: sensibus certitudinem adimit, brutis rationem adscribit; sed tandem tentatio Atheismi est felicitas impiorum, *Psalm. 73. vers. 10. &c.* quam facilè vincet, qui credit post hanc vitam aliam esse; in quâ præmiorum, pœnarúmque justissima distributio erit.

CAP. II.
DE
Potestate seculari, in Personas, ac Bona Ecclesiastica.

Porrò etiam potestas secularis, seu Laica, ut nunc appellant, indirectè attingit RES SACRAS; non quidem ut sacræ sunt, sed quatenùs naturâ sunt constitutæ, & ad naturæ ordinantur finem. Cujusmodi præcipuè duo censentur: BONA nimirùm ECCLESIASTICA &

& PERSONÆ. Ea quippè cùm per religionis consortium non egrediantur mundum; sub seculari proindè Imperio manere censent, etiam Catholici nonnulli, Nicolaus Crassus, *in Antiparenesi ad Baronium, pro Republicâ Venetâ fol.15.* Ærodius. 1.*tit.4.cap.2. & seq. & tit.5. per discurs.* videatur Gerhardi *loco de Magistratu nu.440.* Barthol. Musculus, *de successione conventionali, membr.2.fol.90.&c.* Henric. Eckard. *tract. de magistrat. fol.252.* David Pareus, *de jure Principum contra Papam, quæst.2.* Reinkingk, *lib.3.claß.1.cap.8.num.7.&c.* Et proindè exemptiones, immunitatésque Clericorum, ad Ecclesiásque spectantium bonorum, jure positivo introductæ censentur: & in potestate esse ejus, cui Imperium est summum. *argum.novell.83.auth.statuimus, C.de Episcop. & Clericis.* Cæphallus, *quæst.commun.contr.comm.550.* Ventura Vincet. *cons.de controvers. Venet. cap.8. per tot.* Thomas Michaël *de Iurisdict. thes.10.* Hûc spectat quod dicitur vulgò, Ecclesiam esse in Republicâ, non Rempublicam in Ecclesiâ. Optat. Milevitan. *lib.3.* Et ἀπεξέυτως omninò Catholici nonnulli argumentari putantur: Ecclesiastici sunt exempti ab officiis civilibus, propter privilegium. Legibus proindè civilibus ampliùs non sunt subjecti, & totaliter exempti. Diss. Carnin. *in turri Babel. part.3. cap.2. fol.562.* & consule omninò Bellarmin. 1. *de Clericis. cap.28. &c.* Ac quoque ex sententiâ communiori, Ecclesia ejúsque personæ, in; non verò de territorio sunt. Cardinal. Tuschus, *lit. E. conclus.15.* Sed verò Anticatholicis, doctrina reputatur Antichristiana, quæ subtrahit Principibus tot, quot Clerici fiunt. Nullo cum statu (ajunt) axioma hoc stare posse, quin eum sub jugum Romani Pontificis mittat. Non tutum putant, si Clerici patriam peculiarem, Rempublicã constituant peculiarem. Hácque plenariâ exemptione, nihil posse cogitari Reipublicæ magis perniciosum. Nihil iniquius existere, quàm si dicatur, Clericos subditos non esse: cogi pro Papâ contra Rempublicam pugnare, &c. Et hæc eadem doctrina, immediatè Regum parricidia parere, autumat Leidhresser. 1. *cap.4.* Exemptio Clericorum replet Rempublicam hominibus peregrinis; qui Reipublicæ quidem non prosunt; sed tamen civibus præripiunt fructus. Exemptio hæc eripit Ecclesiis jus eligendi pastores: trahit homines & pecuniam Romam, ut putat Arnisæ. *tractat. de subject. & exemptione Clericor. cap.2.* Qui idem *cap.3.* docere satagit: Clericos quò ad Personas, non esse exemptos à jurisdictione seculari, ex jure divino, vel praxi Ecclesiæ primitivæ; sed secundum quid, ex privilegio Principum, latè Petrus Molinæus, *tractat. de Monarch. cap.15.18. & seqq.* Et item *cap.4.* evincere conatur Arnisæus, adstipulatúrque Cævallos, *quæst.899.* Bona Ecclesiarum & Cleri, non transire extra Reipublicæ jurisdictionem. Juvat audire, quâ ra-

 tione,

tione Anno 1606. Parmensis Princeps, Clericos suæ ditionis adegerit ad contributionem, apud Mercurium Gallicum, *tom.1.fol.*101.*b.* Prohibuit enim, ne decimas ipsis Laici solvant. Sed tamen etiam apud Ægyptios olim Sacerdotum bona immunia erant, Pererius, *in Genes.tom.* 4. *fol.* 956. Ac item apud Ethnicos quondam, Juliano Imperatore teste; Præses qui templum ingrediebatur, privatus: Sacerdotes intus judices erant. histor. Tripartit. *lib.6. cap.29.* Ac apud Christianos, in Conciliis antiquis, Episcopi ab Episcopis judicati fuerunt, Tripartita. *lib.5.cap.34.* An Pontifex sub Imperatore, & ab eo puniri queat? disputat Cardinal. Bellarminus, 2. *de Pontificib.cap.26. ac seqq. maxumè cap.29.* Ac item tempore Heinrici VI. Imperat. ad eum Episcopi scribunt: Vobis quem Deus Principem, & Imperatorem Romani orbis exaltavit, cui hominũ fecimus, à quo & temporalia possidemus, ad assequendas omnes justitias vestras tenemur assistere. Lehman. *lib.5. cap.67. fol.*547. Sed id fit intuitu temporalium bonorum, Lehman. *dict. cap.fol.*540. *& seq.* ubi Hadrianus IV. P.M. per legatos coram Friderico Imperatore, proponi fecit, Episcopos Italiæ solum sacramentum fidelitatis sine hominio facere debere Imperatori. Ac idem Imp. apud Radevicum, *lib.2. cap.*30. Episcoporum Italiæ ego quidem non affecto hominium, si tamen & eos de nostris Regalibus nihil delectat habere. Qui si gratanter audierint à Romano Præsule: Quid tibi & Regi? Consequenter quoque ab Imperatore eos audire non pigeat: Quid tibi & possessioni? Anno Christi 1430. Clerici Spirenses, jus civitatis impetrârunt, Senatúsque jurisdictioni in temporalibus sese submiserunt, vide Lehman. *lib. 7. cap.89. ad fin.* Absurdum pariter judicant Protestantes capitulum 10. *extr. de constitut.* ubi dicitur; quòd Laicis super Ecclesiis & personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas; quos obsequendi maneat necessitas, non auctoritas imperandi. A quibus si quid motu proprio fuerit statutum, quod Ecclesiarum respiciat commodum atque favorem, nullius existere firmitatis &c. consentit *distinct.96.& seq.* Sed vicissim Catholici urgent, semel ita constitutum, ac totius ferè orbis consensu receptum fuisse. Quâ de re dispiciat, qui in antiquitatibus, tam politicis, quàm Ecclesiasticis sunt versati. Certè Alemannus, *in notis ad Procop. histor. secretam.fol.*110 putat, magis peccâsse Justinianum, quod de rebus Canonicis tulerit leges, ac si eas evertisset.

II. Sed pergunt argumentari Protestantes. Quamvis administratio illa quæ animum regit, dignior sit alterâ quæ corpus; sed tamen eam dignitatem non metiendam esse ex usu seculi; sed cœli. Rittershus. *ad Novell.part.1.cap.7.num.*109. *&c.* Hàc itaque ratione, & intuitu dignitatis spiritualis; non habere putantur Clerici prærogativam in his,

quæ

quæ concernunt dignitatem temporalem. vide Ærod. *lib.* 1. *tit.* 4. *cap.* 1. Cunæum, *de Republ. Iudæorum fol.* 131. Ac quemadmodum regnum spirituale, toto genere differt à mundano; ita & dignitas utriusque. Licèt Ecclesiasticæ dignitates, quamvis inferiores gradu, non perperàm quibusdam secularibus præferantur. vide Conrad. Lancellot. *templ. omn. Iudic.* 2. *cap.* 1 § 1. *fol. m.* 533. Venit Christus è cœlis, eam ut Politiæ partem, quæ animi bonum spectat, procuraret: & quosdam instituit quasi magistratus, hos tamen ministros maluit appellari, *Iohann.* 13. *vers.* 16. 2. *Corinth.* 3 *vers.* 8. & *cap.* 4. *vers.* 5. 1. *Corinth.* 4. *vers.* 1. & *cap.* 3. *vers.* 5. *Coloss.* 1. *vers.* 25. Daniel Chamier, *de Oecumen. Pontif.* 1. *cap.* 1. *fol.* 96. Sicque nullam potestatem habere putant Divini verbi ministros, ne in conscientias quidem. *Matth.* 20. *v.* 25. ubi Beza, *in adnot.* Ac de Eccesiasticâ potestate Pontificiâ, ac illa quam veram & concessam putat, pluribus agit Gerhardi, *loco de Ministerio. num.* 191. *ac multis seqq.* Atque, nùm liceat Ecclesiæ ministro, magistratum publicè peccantem arguere, docet Gerhardi, *dict. loc. num.* 287. Licet item huic ministerio, hoc est, disciplinæ atque doctrinæ, juxta verbum Dei subesse & obtemperare, per conscientiam etiam teneantur ii, qui majestatem habent: Oves enim debent audire suos pastores. Attamen hoc eatenùs tantùm verum autumant, quatenùs pastoris peragunt munus. Zepper. 2. *de legib. Mosaicis. cap.* 5. *fol.* 161. Pareus, *de jure Princip. fol.* 86. Christ. Matthias Dithmars. *colleg. politic.* 2. *disput. ult. thes.* 21. Pari ratione, quâ ipsi Catholici dicunt; Papam Sacerdoti, cui tenetur confiteri, in illo actu subjectum esse: Sacerdotem posse illum ligare, absolvere, Panormitan. *extr. de pœnitent. & remiss.* Bellarminus, 2. *de Pontific. cap.* 29. *ad fin.* Sicque Theodosius Imperator pœnitentiam publicam egit, Ruffin. *histor. lib.* 10. *c.* 18. & vide omnin. histor. Tripartit. *lib.* 9. *cap.* 30. Ita & Valentinianus Imperator, fatetur, Episcopum supra se esse: ejúsque monita patienter tulit. Tripartit. histor. *lib.* 7. *cap.* 8. Ac item honoris ergò Episcopi Cæsari prælati fuerunt, Bellarmin. 1. *de Pontific. cap.* 7. *fol. m.* 199. *col.* 2. qui tamen *fol. seq.* concedit: Etiam Episcopos Regi subjectos esse debere, in iis, quæ pertinent ad politicum statum. Et hinc apparere ajunt: primatum in temporalibus & spiritualibus, quem sibi arrogat Pontifex. *cap. unam sanctam. in extravag. de majorit.* veram & genuinam esse notam Antichristi: omni ex parte Salvatori nostro, ejúsque Apostolorum functioni cùm sit contrarius. Quin nec etiam ministerium verbi, Hierarchia ipsis est, ut vult Concilium Tridentinum, *sess.* 23. *can.* 6. vide Henric. Eckhard. *de ordin. ecclesiast. part.* 1. *sect.* 2. *quæst.* 1. & David Pareum, *tract. de potestat. Principum contra Papam quæst.* 3. (vide tamen Dionys. Areopagit. *de eccles. hierarch. cap.* 2.) Et neque Pontificem Romanum,

etiam optimè se habentem, pro capite Ecclesiæ, seu universali Episcopo, ne humano quidem seu positivo jure agnoscendum; eámque agnitionem, non tàm unitati in Ecclesia conservandæ, & licentiæ diversum de religionis articulis sentiendi, loquendi, docendi, impediendæ; quàm libertati necessariæ, & verbo Dei consentaneæ auferendæ, & tyrannidi introducendæ servisse hactenùs, & naturâ suâ servire. Veruntamen alii minùs rixosi, religiosæ semper sapientiæ esse asseruerunt, Curiam Romanam ab Ecclesiâ, in quâ Pontifex sedet, interstinguere, Jacob Arminius, *in coroll. disput. Theolog. publ. 21. fol. 203.* Et Philippus Melanchthon, *in locis ipsi Formulæ Concordiæ insertis*, reputavit, Pontificem & Episcopos suo modo à Protestantibus tolerari posse. Vicissim etiam Catholici multi, subjiciunt Pontificem Maximum Concilio universali; adidque à Pontifice adpellari posse concedunt. Hervvart. *contra Bzovium, pro Ludovico IV. fol. 243. & seqq.* ubi etiam de causis, ob quas talis suscipi appellatio queat.

III. Hàc itaque ratione, quâ Clericis totalem denegant exemptionem; quotiescunque aliquid contra honestatem, statúmve politicũ ii attentant; ullo sine fori privilegio, à magistratu coërceri queunt Civili. Roman. *cap. 13.* & ibi Divus Chrysost. *1. Petr. cap. 2. vers. 13. can. magnum. 28. caus. 12. quæst. 1.* Cævallos, *tract. opin. commun. contra comm. quæst. 901.* Disst. Cardinal. Tuschus. *lit. C. conclus. 385. &c.* Hàc eâdem ratione, statutum Principis secularis, etiam bona Ecclesiastica regulariter ligat. Morla, *in empor jur. tit. 1. quæst. 6.* Sic olim Vestales, qui pudicitiam prostituerunt, à Prætoribus Urbanis, non à Pontificibus coërcitas fuisse, historiæ attestantur. In Ecclesiâ primitivâ, ne minimam quidem jurisdictionem, Pontifices in Sacerdotes sibi arrogabant, teste ipso Justiniano, *Novell. 123. l. repetita. C. de Episcop.* Ex hoc deducunt, Læsæ Majestatis Crimen, Clericos æquè ac Laicos committere posse. Dn. D. Bocer. *3. de regal. num. 102.* Alberic. Gentil. *de Crimin. Majest. disput. 5. fol. 113.* Johann. Camman. *disput. de jur. majest. 10. th. 34.* Quin & ipsum Papam, si adversus Imperatorem insurgat, crimine majestatis se polluere, censent Dn. D. Bocer. *de crimin. majest. cap. 1. num. 16. &c.* & dixi *supra discurs. 1. de majestate in genere, ubi de Pontifice egi*, addatúrque *lib. 2. Feud. tit. 100.* Hácque de causâ Salomon, summum Pontificem Abiatharem exauctoravit. *1 Reg. 2.* idémque in Galliis accidit Episcopis nonnullis; sed adhibito consilio aliorum Episcoporum, Jehann. Papon. *lib. 22. tit. 1. arrest. 2.* Ac de Caroli Magni in Episcopos potestate, consule Lehmann. *lib. 2. cap. 41.* Sed verò semper ille extollit Statuum potestatem, quam habuerunt in Francicos Reges: eosdem tamen absolutos facit, cùm de auctoritate Regis in Ecclesiasticos agit, *v. dict. cap. ad fin.*

IV. Et

IV. Et hoc itidem innituntur fundamento, Serenissimæ Reipublicæ Venetæ Statuta: de Bonis Emphyteuticis Ecclesiasticis; & de non ædificandis novis Ecclesiis inconsulto Senatu; Laicorum item immobilia, in Ecclesiam ne alienentur prohibentia, quibus Pontifex Maximus, ejúsque asseclæ, antè aliquot annos eo nomine litem moverunt. Barthol. Musculus, *de success. convention. memb. 2. fol. 60.* Brunning. *disp. de jure Universitat. th. 55.* Et videndi pro Venetis qui scripsêre, Giovan. Marsilio, Paolo da Venetia, *dell' ord. de servi.* Fulgentio Bresciano, Ventura Vincentius, Nicolaus Crassus, item Mercure François, *tom. 1.* sub Anno 1606. *& seq.* & Tractatus cui titulus, *Pieces du memorable proces, esmeu entre le Pape, Paul. V. & le Seigneurs de Venise.* ac item Goldast. *tom. 3. de Monarchiâ.* Cui præcipua Venetorum scripta inserta sunt. vide etiam Arumæum, *discurs. 2. vol. 2. juris public.* ac me *lib. 2. polit. cap. ult. fol. 828. & seq.* Sic Valentinianus, Valens & Gordianus vetuerunt, Ecclesiasticos aliquid per se, vel interpositos adipisci, ex bonis viduarum & pupillorum, nisi jure propinqui: aliter id Fiscus usurpabat, *l. 20. C. Theod. de Episcop. & Cleric.* Simili exemplo alibi prohibitum fuit, Ecclesiæ & Clericis testamento aut fideicommisso aliquid relinqui, à Diaconissis & viduis, quibus supererant affines & proles, *l. 27. C. Theod. dict. tit.* scilicèt ne opibus insolescentes & corrupti, minùs pii essent, minùs integri. Exemplo Æsopicæ Gallinæ; quæ strigosa & malè habita, singulis diebus singula ponebat ova, saginata pòst, parere desiit. Etiam ne prætextu religionis, legitimi & consanguinei spoliarentur heredes: ac ut simplicium & credulorum animis, non ampliùs heredipetæ, & sordidi testamentorum illudere queant captatores. Quas ideò Constitutiones laudavit D. Hieronymus, *libr. de vitâ Cleric.* & illas arte tacitâ dolet eludi. Non de lege, ait, conqueror; sed doleo quòd meruimus hanc legem. Provida severáque legis sanctio; & tamen ne sic quidem refrenatur avaritia: per fideicommissa legibus illudimus &c. vide Guil. Forner. *select. 1. cap. 28.* Verùm paulò pòst lex ea fuit abrogata, *l. 48. C. Theod. d. tit.* At denuò Carolus Magnus veteri renovato jure, vetuit bona tradi Ecclesiis in fraudem heredum, ut est in capitularibus *1. cap. 89.* adde Servin. *tom. 1. plaidoye 2. & tom. 3. plaidoye 4.* Sed sanè & olim in Angliâ, nequaquam fas fuisse videtur, heredia nisi Regis gratiâ impetratâ, Cœnobiis addicere. Johann. Selden. *in Ian. Angl. lib. 2. fol. 91.* Nec hoc jus in Germaniâ omni tempore infrequens fuit. Ita Carolus IV. Imperator privilegio singulari Reipublicæ Francofurtensi cavit, Daß die Geistlichen was ihnen von Weltlichen verschafft worden / in Jahrsfrist an einen Burger zuverkauffen schuldig sein sollen. Hoc idem volunt Civitatis Coloniensis Statuta, seu concordata, *artic. 7.* Wie man Erbe / so

kein Schreingut ist (das man in ein Kisten einschliessen kan) verbrieffen soll/an weltlichen vnd geistlichen Personen/ *& artic. 64.* Erb vnd Güter so geistlichen Leuten gesetzt/ binnen Jahr vnd Tag zuverkauffen. Et in iisdem Statutis, *fol. 64. vide aliquot articulos sub rubr.* Das seind die alten Gesetze vnserer Vorfahren/zuverhüten/daß die weltliche Erbe/ in die geistliche Hand nicht kommen/noch verbleiben soll/ Anno 1385. auffgericht. Ac extat apud me Ferdinandi Austriaci, Romani Regis, & tùm temporis Würtembergici Ducatus possessoris, pragmatica sanctio, de Anno 1524. 14. Octobr. propriâ illius manu subsignata, ad omnes Würtembergiæ Cives, daß den Geistlichen forther kein Grund/ Gült oder Zinß/dann auff ewige Widerlosung verkaufft werde. adde tractat. Petr. Peck. *de amortisat. bonorum.* Rutger Ruland. *de process. executiv. fol. 60. &c.* Dn. Bocer. *de collectis, cap. 11. num. 22. &c.* Klockh, *de contribut. th. 33. in disput. Basileens.*

V. Fuerunt etiam ante Carolum Magnum, divitiæ Ecclesiarum, Principibus Francis odiosæ. Undè *apud Gregorium Turonens. lib. 6. histor. Francor. cap. ult.* Hilpericus Rex; Ecce pauper remansit fiscus noster: ecce divitiæ nostræ ad Ecclesias sunt translatæ. Nulli penitùs nisi soli Episcopi regnant: periit honor noster, & translatus est ad Episcopos Civitatum. Quod & refert Lehman. *lib. 2. cap. 35. fol. 136.* ubi scribit, in Germaniâ pauperes tùm Ecclesias fuisse, eámque ob causam, quòd olim alia ibi, quàm in Gallia religio esset. Sed probabiliter magis causa hujus rei assignatur eò, quòd minùs culta, magísque tùm barbara esset Germania nostra, & post Gallias demùm ad fidem conversa. De divitiis Ecclesiarum, vide etiam Cusam, *3. de concord. Catholic. cap. 27.* & Reinkingk. *lib. 3. class. 1. cap. 8. num. 26. &c.* Ac ratio, cur olim Ecclesiæ divitiis cumulatæ fuerunt, hæc affertur, *in d. tract. Pieces du proces entre le Pape & le venit. fol. 118. & seq. Anciennement que l'Ecclesiastic. estoit gouvernè en la maniere institue par les saincts Apostres, & observee par les Saincts Peres; il estoit utile qu'il possedast de grands biens: estant au corps de la republique comme un estomach, qui reçevoit bien toute la viande, mais en retenoit fort peu pour soy, à fin d'en beaucoup distrubuer aux autres. C'est pour quoy außi il y avoit presse à qui donneroit aux gens d'Eglise; parce que tant plus ils avoient de biens, d'autant plus grande estoit l'utilitè publique: en faveur de laquelle, ils se faisoyent tuteurs & curateurs des pauures, de façon, qu'il n'y avoit aucune monstruositè en la Republique: attendu, que les biens Ecclesiastiques estoient communs, & donnoient avec proportion aliment à tout le corps, & non pas à une partie seulement. Mais depuis que ceste loüable coustume est cessee, les richesses ecclesiastiques sont tellement accreües, que le corps de la republique, en est tout dispro-*

disproportionee. Et alibi. *En ce domaine l'estat des Ecclesiastics est un membre, qui peut faire le centiesme partie du nombre universel des personnes; & cependant il a non seulement une portion des biens à l'equité, mais en à tiré sur le Padoüan plus d'un tiers; & sur le Bergamasque plus de la moitie: & n'y a lieu, ou il en possede pour le moins un quart des biens. Que s'il estoit permis d'en acquerir encore; il n'y a point de doute, qu'il se rendroit en peu de temps maistre, Seigneur, & proprietaire de toutes les terres, & heritages du Pais.* Et hæc sunt quæ pro causæ suæ defensione Veneti Patroni prætendebant. Ac in Galliis $\frac{2}{5}$ omnium Proventuum, Ecclesiasticis cedere, adnotat Auctor Thesauri Politici, *edit. Ital. part.* I. *fol. m.*180. Quando verò ibidem divites redditi fuerint Ecclesiastici, vid. Dn. D. Lansium, *in Consultat. Orat. pro Gall. fol.* 170. Habent verò plerunque Principes ac Reges jurisdictionem in ecclesiastica bona, jure reservationis; quia ab eis provenerunt. Sicq; in Silesiâ Abbatiæ & Monasteria pleraque in Patrimonio Principis sunt. Henel. *in Silesiograph. cap.6. fol.66.* ut & in Bohemia idem receptum ajunt: ac id nuperis motibus ansam dedit, quòd hoc Ecclesiastici fateri noluerunt, & in majestatis literis subditos ecclesiasticorum comprehendi negârunt. Pertinet hûc jus Advocatiæ, seu Clientelæ aut Patronatus, quod sibi asserunt Principes in Monasteria, ac Ecclesias suarum ditionum, vid. Dn. Magerum, *de Clientelâ armatâ.* De Constantini donatione fictâ, alicubi jam supra dixi: & in eam falsè invehitur Ariosto *in Orlando, cant. 34. Stanza* 80.

VI. Omnem insuper religionis abusum, in præjudicium legitimè constitutæ Reipublicæ tendentem, Imperium politicum rectè tollit. Et sic Reges Francorum, ad coërcendum & refrenandum abusus & supergressiones Ecclesiasticorum, & ipsorum etiam Pontificum Romanorum; jam supra annos plusquàm mille, multas leges sancivêre, & Edicta, Molinæus, *de Monarchiâ Franc. num.99. & num.*139. *&c.* De libertate Ecclesiæ Gallicanæ, scripsit du Tillet, ubi multa pro potestate Regis, contra Ecclesias, Ecclesiasticásque personas. Ita etiam Romæ, nocturna sacra nunquam tolerata fuerunt: ne velamenta essent cœtibus illicitis, Livius *lib.39. ubi de sacrilegis Bacchi sacris.* Et illicitis collegiis mantellum ferè sunt ceremoniæ atque sacra. *l.*1.*§.*1. *de colleg.* Idem statuunt multi de Ordinibus & Monasteriis novis. *Par le moien d'un Monastere nouvellement erigè, beaucoup d'estrangers de diverses nations, mesme quelquefois de volonte contraire à ceux du pais, peuuent facillement s'assembler soubs un chef: corrompre la fidelitè de subjects; par le facilitè qu'il sont de conferer ensemble, soubs pretexte des confeßions, & autres*

conver-

conversations & exercices spirituels. Pieces du proces entre le Pape & les venit. fol. 106. Et hoc idem graviter illustrat Ludovic. Servin. *tom. 1. plaidoye. 3. contre la congregation des penitens bleus. fol. 217.* Carolus M. etiam prohibuit; nec liber subterfugiendo militiæ onera, Monachus reddatur: quod & Imperator Mauritius fecit; eóque nomine à B. Gregorio M. reprehensus fuit, Pasquier, *4. des recherch. cap. 6.* Porrò autem in Republicâ Castellanâ, qui à judicibus ecclesiasticis, vi vel censuris opprimuntur, ad Regios Auditores & Consiliarios, in supremis Prætoriis jura reddentes, provocare queunt. Itidem in universum apud Hispanos, potestas Legatorum seu Nuntiorum Apostolicæ sedis examinatur; ut maturè admoneri possint à summo Regis prætorio, quibus uti cõveniat dispensationibus & commissionibus, ne in reipublicæ dispendium quid fiat. Covarruv. *practic. quæst. cap. 35.* Morla, *in empor. tit. 2. quæst. 14.* Cævallos, *tom. 4. opin. commun. quæst. 897.* Quod & utrumque in Galliis fieri solet. Ac inibi vocant *Appellations comme l'abus.* Gilles de Maistre. *aux decis.* Jehan Papon. *aux arrests. lib. 9. tit. 2.* Coras. *in centur. S. c. c. Curiæ Tholosan. cap. 81.* Estienne Pasquier. *3. de recherches. cap. 27. & seq.* Petrus Costalius, *in adversar ff ad fin. tit. de legib.* ego, *in tractat. de appellatorio juvamine, cap. 4. num. 11. fol. 141.* vide Thuanum, *lib. 16. fol. 735.* De potestate Nuntiorum Apostolicorum, in Galliæ regnum missorum, vid. Servin. *tom. 4. cap. 3. & 4.* Quâ verò ratione in Italiâ, & aliis itidem in locis, ecclesiasticis sub religionis prætextu rempublicam turbantibus præstruatur, docet Nicolaus de Morbais, *en la supplicat. à l'empereur &c. sur les causes d'assembler un concile, fol. m. 240. &c.* Quomodo inhibitiones vel citationes, in causis civilibus à consistoriis ecclesiasticis impetratæ debeant impediri, latè sanciunt Cõlnische Statuta, *art. 60. & seqq. item artic. 94.* Pariter etiam, ultima cognitio de excommunicationibus, ideò ad jus majestatis referri debet, ne ecclesiastici eâ abutantur, nevè pœnam ultra ecclesiasticam disciplinam extendant. Bôrtius *apud Arumæum tom. 1. discurs. 30. cap. 3. th. 38. fol. 888.* Háncque majori excommunicatione innodandi potestatem, non ab Apostolis; sed ex Druidarum disciplinâ sumpsisse sibi Pontifices, aliósque ecclesiasticos, probabile putat Joann. Selden, *lib. 1. Iani Angl. fol. 17.* adde Johann. Zanger, *tract. hac de quæst. singular.*

CAP. III.

An & quatenus ipsa Religio, cultusq; Religiosus, in Principis, eorumque, qui Majestatem habent, sit administratione.

Hæc omnia verò hactenùs dicta, ut non admodùm impedita esse videntur: ita nunc propiùs ad rem accedendo; ipsa Religio & cultus religiosus, nùm in Principis sit administratione? (salvo tamen semper rectiùs sentientium judicio) dispicere lubet. Peculiaris est Ecclesiasticus ordo, à Politico & œconomico distinctus, Henric. Eckhard. *de ord. Ecclesiast. part. 1. sect. 1.* Huicque ordini competens interna potestas, à solis Ecclesiasticis exercetur ritè: solvendo, ligando, sacramenta administrando. Excommunicatio quoque minor, seu retentio peccatorum (aut etiam exclusio à SS. Cœnæ communione, Dn. Felix Bidembach. *Dec. 10. consult.*) pertinet ad Jurisdictionem hanc interiorem. Indè etiam Ecclesiæ Minister, non est sub Magistratu seculari, ratione perceptæ confessionis: undè eam revelare nulli tenetur. vid. R. P. Mart. Del-Rio, *6. cap. 1. sect. 2. tractat. de magis.* Sic & Saul perdidit Regnum, quod ipse sacrificâsset; remque ad Sacerdotem propriatim spectantem, attentâsset. 1. *Samuel. 13. vers. 11. &c.* quod tamen aliter interpretatur, Drusius, *in notis ibid.* Ergò in hoc solo, omnis controversiæ cardo versatur: An vigore architectonicæ potestatis, Princeps quò ad externum cultum leges ferre, & quatenùs item Fidei negotium promovere queat? Quæ quæstio à Pareo, *tractat. de Iure Princip. contr. Papam fol. 72.* magni momenti dicitur: & explicatu tàm difficilis, quàm maxumè digna. Verùm enim verò, Religio & Pietas etiam ex mente Protestantium saniorum directò non curæ sunt politicæ administrationi. Ea enim externam tantùm incolumem servat honestatem; ac ita circa alias res, quàm circa quas Evangelium versatur, Wigel. *intr. orth* der Welt *cap. 24. ad fin.* Indéque non propriatim Imperii vi, Regibus aliisque Imperantibus, ordinatio seu Regimen Ecclesiæ, & Ministerii Ecclesiastici competere videtur, arg. *Ioh. 7. vers. 48. &c. & cap. 18. vers. 36. 1. Corinth. 1. vers. 26.* Timpler. *4. Politic. cap. 2. quæst. 1. ad fin.* Martinus Luther, im Büchlein von der Weltlichen Obrigkeit. Vt quæ ad benè beatéque corporalem hanc vitam degendam necessaria sunt, habeamus: Respublicæ sunt institutæ; quas etiam extra Ecclesiam, Deus & vigere voluit, & conservat quandiu videtur. Ipse

quippè Christus inquit: Date Cæsari quæ sunt Cæsaris. *Matth. 22. vers. 21.* Ac ut deprecationes & preces fiant pro Regibus,& quibusvis in eminentiâ constitutis,adhortatur B. Paulus. *1. Timoth. 2. vers. 1.* & item Daniel Propheta, *cap. 6. vers. 22.* Qui tamen eo tempore hostes Ecclesię fuerunt. Christus verò è cœlis venit,assumptâ servi formâ, ut Ecclesiam cõstitueret,id est,eam philosophiam & Politiæ partem, quæ animæ atque spiritus procurat bonum: instituítque quosdam magistratus, quos tamen (ut jam modò dixi) ministros maluit appellari. Cujus ministerii juri, nihil est commune cum alterâ politiæ parte, quæ temporalia concernit:& è contra. Confess. August. *in artic. ubi recensentur abusus, tit. de potest. eccles.* Henric. Scotanus, *in parat. lib. 1. C. tit. 13. fol. 91.*

II. Nihilominùs,quia (1) Ecclesia aristocraticè, (haud democraticè, Bellarmin. 1. *de Pontif. cap. 6.* nec etiam monarchicè) gubernari debet, latè Parckerus, *tract. de Politia. eccles. lib. 3. cap. 13. & multis seqq.* Beza, *ad cap. Matth. 18. vers. 17.* Balthasar Meisnerus *de regimin. eccles.* ego *in tractat. de appellat. cap. 4. section. 10.* (operosè tamen contrariũ probat Bellarminus,ac pro Monarchiâ propugnat,quem vide 1. *de Pontific. cap. 5. & 9. ac seqq. ut & lib. 2. per discurs.*) Et ii, (2) qui majestate pollent ejus præcipua membra censentur: omnes enim corpus unum in Christo sumus, singuli autem Christi, atque alii aliorum membra. Gregor. Nazianzen. *orat. 26 de moderat. in disput. servandâ.* Ac omnia (3) quia ordinatè, maxumè in ecclesiâ fieri debent. Magistratus ideò civilis,& præsertim summus (tanquam defensor & protector ecclesiæ, ecclesiasticæque disciplinæ) id quod unà cum ecclesia constituit, exequi,errores tollere,puráque in ecclesiâ,secundum scripturam,ut vigeat religio,curare, & ordinem debitum instituere debet. Georgius Cassander, *consultat. de artic. inter Catholic. & Protestant. controvers. artic. 16.* Cusa, *3. de concord. catholic. cap. 7. & 11. item 26.* Et quidem solùm ob faciliorem exequutionem,non proprio jure. Nec ut Principi (namque aliâs hoc competeret etiam infideli) sed ut Principi Christiano, hocce attribuunt jus. Huc pertinet consilium Philippi Melanchthonis,quod scripsit Anno 1537. & quod ante aliquot annos Heidelbergæ,ac etiam Ambergæ,recusum fuit. Ubi probat,curam constituendi ecclesias, non ad solos Episcopos pertinere; nec etiam auctoritati superioris Domini obtemperandum esse,sed magistratus quoque inferiores hîc sese intromittere posse. Et ita ordinem, non Imperium requirit Melanchthon. Illustrissim. tamen Bellarminus, 1. *de Pontific. cap. 6.* evincere conatur, non penes Presbyterium (seu seniores) regimen ecclesiæ esse,quod voluit Johann. Huss,& plausibilem rationem habet,præsertim intuitu ecclesiarum singularum: Sed cardo negotii in eo consistere videtur, quis

totam

totam ecclesiam catholicam & universalem regat? Quæritur ergò, an una ecclesia sit in toto mundo constituta à Deo Opt. Max. an verò ecclesiæ singularum nationum à cæteris sint sejunctæ, quemadmodum Imperia sunt diversa, quæ nihil invicem communia habent. Pontificis ideóque Romani asseclæ prætendunt, ecclesiam catholicam seu universalem esse, cujus etiam Apostolicum symbolum mentionem facit. Sícque porrò Bellarminus, *lib.2. de Pontific. cap.18. fol. 256.* dicit: Ut in ecclesia civitatis magnæ Episcopus est, in Provincia Archiepiscopus, in regno Metropolitanus; pòst Patriarcha: ita Pontificem esse super omnes.

III. Prætendunt Reformati, servitutem exitialem esse; ad nutum si Episcopi vel Pontificis (omni de religione Laicis adempto judicio) Imperantes credere, subditos ad credendum cogere, & in cunctantes gladium stringere teneantur, quod tamen defendit, D. Marta. *tract. de jurisdiction. part.1. cap.51. vid. can. oves.2. quæst.7. c. ubi nam. distinct. 96.* Ex hâc enim Jesuitis imputatâ traditione, Princeps & magistratus seculares, non nisi Pontificum carnifices feruntur spirituales: qui utpotè in eos, quos synedrium Inquisitionis reos judicat, animadvertere; rerúmque à Clericis judicatarum vigorem, in spiritualibus ac ecclesiasticis negotiis, cæcâ obedientiâ ad effectum deducere cogerentur; non secùs ac olim à Pilato, Scribæ atque Sacerdotes petierunt. *Iohan.18. v.30. & seq.* vide Barthol. Keckerman. *disputat. practicar.35. problem.14.* Id tamen ferè placet Reformatis quibusdam; qui omne judicium de religione Politicis adimunt, sibíque solis transcribere nituntur. Contra quos disputat Hugo Grotius, *in pietat. Ordinum Holand.* Quæ contraria esse alii dicunt, Dei Opt. Max. mandato, quod Regi electo, Deuteronomii librum tradit; quem legat omnibus diebus vitæ suæ: ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba ac ceremonias ejus, Deuteronom.17. *vers.18. &c.* Josuæ.1. *vers.8.* Et porrò non solis ecclesiæ ministris competere ajunt, ecclesiæ nomen. Parkerus *de polit. ecclesiast. 3. cap.15.* Albicius *in exercit. Theolog.4. de ecclesiâ, quæst.1. fol.52.* Nec ideò quæ ecclesiæ conveniunt, ab iis solis sunt expedienda. Quamvis Constantinus M. Imperator de Theologis noluerit judicare. histor. Tripartit.2. *cap.2.* ut & Justiniano vitio vertitur, quòd curiosus fuerit in decidendis theologicis controversiis, Aleman. *in notis ad histor. Procop. secretam. fol.71. & c. ac 86.* Sícque Imp. Valentinianus, de dogmatibus noluit judicare: Mihi quidem, inquit, cùm unus de populo sim, fas non est talia perscrutari. Tripart. histor *lib.7. cap.12.* ut & Bellarminus. *3. de verb. Dei cap.7.* ex usu ecclesiæ, Laicis nil de religione decrevisse, ait, Sed Clericos & Papam. *etiam cap.8. & lib. de Laicis.* idem *cap.17.* nil perti-

nere ad magistratum judicium de religione. *cap.* 18. dicit, magistratum debere defendere religionem, & errare eos, qui ajunt, omnem religionem esse permittendam.

IV. Vicissim verò, ut Imperantibus jus sacrum, catholici adimere conantur: ita è contra, è via regia (imò ferè magis) excedere puto eos; qui potestati architectonicæ, seu nomotheticæ, spiritualium rerum curam propriè attribuunt: & Principem, Imperio ac jure regio, cultum Divinum reformare posse, subditósque reformationi locum dare debere, censent. quod pluribus probare connititur David Pareus, *in præfat. dedicat. Commentarior. Oseæ. ad Mauritium Hassiæ Landtgravium, & tractat. de jure regum contra Pap. quæstio. ult.* Zepper. 2. *de legib. Mosaic. cap* 2. cui ferè consentit Henric. Eckard. *tractat. de magistrat. fol.* 204. *&c.* Christian. Matthias Dithmarsf. *colleg. polit.* 2. *disputat.* 6. *thes.* 4. *&c. & disputat. de normâ ac judice controvers. theolog. thes.* 61. Jacob Arminius, *in articulis, junctis Epistolæ ad Hippolit. de Collibus, tit. de magistrat.* Parker, *de polit. ecclesiast.* 1. *cap.* 34. Ordinum Hollandiæ Decretum, pro pace ecclesiarum, de Anno 1614. *in comment. statim à principio.* Quæ opinio ut mitigetur, legendum est Consilium Brentii, Ob die Widertäuffer zutödten. quod extat *in decad.* 4. *consiliar. Theologic. Felicis Bidembachi & est in ordine* 1. Minutius Celsus Senensis (quo se nomine occultare voluit Sebastian. Castellio, teste Simlero, *in epit. Biblioth. Gesnerianæ*) *tractat. de hæret. non occidendis.* Varii auctores, an hæretici sint persequendi, à Joachimo Cluten recensiti. (Sed à Sebast. Castell. compilati, ac sub nomine Martini Belli vulgati, vide Budovvez. *fol.* 238 *in circul. horolog.*) Lustranda itidem sunt ea, quæ contra Justum Lipsiũ, pluribus disputat Theodor. Coornhert. Harmoni etlicher Puncten vnd Artickel Christlicher Lehr / *tit.* von der Kirchen / *per tot. fol.* 81. *&c. fol.* 150. *&c. fol.* 221. *&c.* Anonymi auctoris (quem puto esse Theophilum Agricolam, symistam Caspari Schvvenckfeldii) in dem Bedencken von dem Geschrey / so man jetzt außgibt / daß man niemands soll leiden / der nicht ohn alle Widerred Bäpstisch oder Lutherisch seye. de Anno 1558. adde Puritanismum Anglicanum, *Francof. editum. cap.* 6. *per tot. fol.* 40. Ac satis sufficienter Bellarminus contra Angliæ regem Henric. VIII. probat: ecclesiasticum regimen penes Principes non esse. Egregiè pro sententiâ hâc, Martin. Chemnitius, *in locis Theologic. tit. de ecclesiâ cap.* 4. *fol. m.* 324. Sicut Pontifex Romanus, cum suis committit sacrilegium in eo, quòd electionem & vocationem ministrorum eripuit ecclesiæ, & ad se solum suósque transtulit: ita ejusdem criminis reus est etiam magistratus; quando exclusis ministerio & reliquâ ecclesiâ, sibi soli potestatem ecclesiam constituendi vendicat. Pius enim magistra-

tus non est tota ecclesia, sed tantùm membrum ejus. Nec est Dominus ecclesiæ; sed nutritius: imò tantùm minister &c. Jacob. Heerbrand. *disputat. de Adiaphoris & Calend. Gregor. th. 86. & multis seqq.* Quia magistratus non solus est ecclesia, sed si sit pius, membrum ejus est: ideò non solus de ceremoniis & aliis rebus ecclesiasticis; sed cum aliis membris, quorum præcipua sunt ecclesiæ ministri, de his decernat. Atque ita ecclesia, quæ mater est familiâs, & claves gerit, de istis causis statuendi potestatem habet, &c. Polycarp. Leyser. Jun. *disputat. ad Formul. Concordiæ dec. 9 quæst. 6.* Errant itaque, qui magistratui politico, potestatem liberam, ceremonias suo arbitratu obtrudendi aut abrogandi concedunt. Non enim ecclesia, ex solo magistratu constat; sed etiam ex pastoribus & auditoribus &c. Vix est, ait Zachar. Fridenreich. *polit. cap. 12.* ut in politiâ ecclesiasticâ, vel constituendâ, vel gubernandâ, ullam supremam & absolutam magistratus potestatem & judicium cognoscamus; sed cum ecclesiasticis & ecclesiâ conjungamus: exemplo Davidis, *2. Samuel. 7. v. 2.* & Hiskiæ, *2. Chronic. 30. v. 22.* omnes autem verbo Dei subjiciamus. *Esaiæ, 8. v. 20.* Excepto, quod religionis rectæ constitutæ patrocinium; ut nempè ministros ecclesiæ alat & defendat, planè proprium & peculiare magistratus officium videatur &c. Undè eos Esaias ecclesiæ nutritios vocat. Ita etiam Nicol. Vigelium capio, à Joh. Camman. *disputat. de jur. majestat. 3. th. 4.* perperàm (ut puto) intellectum. Si enim Princeps haberet liberam in ecclesiasticis potestatem, major esset quàm Papa: qui ab optimis quibusque Concilio subjicitur. Et hoc esset politicum facere Antichristum, de quo, quid senserit Martin. Luther. vid. apud Wolff. *2. memorabil. fol. 987.* & me *in templo justitiæ, num. 64.* quem nunc regnare dicit Paracelsus, *in comment. ad Daniel.* Sobriè ergò intelligendum est, quod contra Fachinæum Rittershusius disputat, *ad Novell. part. 1. cap. 3.* suo jure, de rebus ecclesiasticis leges ferre posse Imperatores; cùm Rex magis sit executor; qui ab ecclesia sancitas leges promulgat, exequitur, tuetur. Et adhuc magis, sanâ indiget interpretatione, quod in Concordiâ Anglicanâ scribit Ricardus Harris: Regem supremum esse gubernatorem regni, tàm in spiritualibus sive ecclesiasticis rebus, aut causis, quàm temporalibus. Ab eóque primatu, regem vocat primatem, & supremum ecclesiæ caput. Et ex ipsâ coronâ regni sui, hunc habere primatum contendit. Nec absurdum esse ait: Regem quoque ethnicum, ecclesiæ esse primatem &c. (forsan quia etiam Romani, post Pompei victoriam, de Judæorum sacerdotibus disponebant. Euseb. 1. *histor. cap. 12.*) ut & Galfridus Bourdon, *in visione Scipionis Christiani, in epistol. ad Casaubon. fol. 64.* potestatem regis spiritualem esse assertat. Sobriâ hæc (inquam) interpretatione indigere mihi vide-

tur: nî pro Papâ Rege, Regem Papam agnoscere velimus. vide Thuan. 1. *histor. fol.* 14. *col.* 2. Sibrand. Lubert. *in respons. ad pietatem H. Grotii fol.* 197. *&c.* Ac porrò si omnes, qui habent superioritatem, caput ecclesiæ nominaremus; quid dicendum esset, Democratia ubi viget, aut ubi in uno regno multi Principes, Comites, Barones vel etiam Nobiles sunt, summo feréque regali jure gaudentes? Sicque Catholicis ridiculum est, fœminam (Elisabetham Reginam) caput ecclesiæ fuisse. Bellarmin. *4. de eccles. cap. 9. fol. 76. col. 2.* Ac refert alicubi Pierre Matthieu, prædictam Reginam, in gratiam Legati cujusdam Galliæ Regis, saltâsse: eúmque interrogatum, quid de hac saltandi ratione sentiret, aliter nihil respondisse, quã: *En veritè le chef de l'Englige Angloise danse bien.* Ac quod Henricus VIII. Angliæ Rex voluerit caput ecclesiæ suæ nominari: eo nomine tàm à Catholicis, quàm Protestâtibus erroris ac temeritatis accusatus fuit. Nescio etiam an locum tueri possit, quod Jacobus magnæ Britanniæ Rex scribit: *ad fin. monitoriæ præfat.* Christiano regi concessum esse, externam in rebus ecclesiasticis regiminis formam suis præscribere; quæ ad civilis administrationis quàm proximè accedat: dummodò à fidei, veræque religionis fundamentis, nec tantillum abscedat. vide Parckerum, *de polit. ecclesiast. lib. 1. cap. 26. fol. 66.* Omnibus ætatibus in ecclesiæ gubernatione homines politici, ignari doctrinæ Evangelii, finxerunt sibi ecclesiam quâdam imaginatione politiarum, & magni errores hoc modo stabiliuntur, *ex Melanchth.* Richterus, *axiomat. ecclesiast.* 21. Multò minùs ipsa religio, statuis rationi est accommodanda: quod primus Jeroboam fecit, & apud Christianos Theodoricus Rex Gothorum. Boccalini. 2. *di Parnas. ragguagl.* 13.

V. Nunc rationes nonnullas, firmandæ sententiæ præsuppositæ, subjungere lubet. (1) Ab Imperii, jurísve regii, si penderet judicio vel potestate, externum ordinariè divini numinis cultum; Deus ac divina à homine dependerent; quo nomine Romanos, post Tertullianum, Eusebius ridet, *lib. 2. histor. cap. 2. ad fin.* subditi tenerentur obedire reformationi, ut alii alicui politicæ sanctioni: sempérque mutabilis religio esset. Æquè enim Architectonicâ potestate Rex Ethnicus & hæreticus gauderet; eâq; potestate uti vellet, quia nemo se hâc in parte errare credit. Vel religio aliis conatibus prætexeretur. Nam varietas religionũ, ait Eberhard. à Weihe. *de prærog. succes. E. 5. b.* citra controversiam, indè nata est; quòd somnia, traditiones, ac scabiem hominum, gubernatores politici voluerunt Christi doctrinæ conferre, tantùm salvam ut haberent rempublicam. (2) Dissentire de vera religione, non hæresis ampliùs aut schisma; crimen sed foret læsæ Majestatis. Ac jam olim in ecclesiâ primitivâ reprobatum fuit, dicere: sequor religionem

Impe-

Imperatoris. histor. Tripartit. *lib. 7. cap. 9. in rescript. Valentin Valentis & Gratiani.* (3) Ipse Dominus noster Jesus Christus, haut mundani Imperii subsidio, regnum suum spirituale instituere, firmaréque voluit. Num quis ex primoribus credidit in eum, aut ex Pharisæis: sed turba quæ non novit legem. *Ioan. 7. v. 48. &c.* Cernitis, inquit, D. Paulus *1. Corinth. 1. v. 26.* vocationem vestram fratres: vos non esse multos sapientes secundum carnem, non multos potentes, non multos nobiles. vide omninò Hilarium *advers. Auxent.* Neque ex necessitate Christus & Apostoli, sine magistratus præsidio suam propagaverunt, & tutati sunt doctrinam: quòd nempe nullus aderat magistratus Christianus, religio cui cordi esset. Fuit namque omnipotens Salvator noster, & aliter, si è re ecclesiæ fuisset, sanè hoc efficere potuisset; neque pro bonitate suâ optimâ omisisset Christus; sed quia regnum illud, quod introducebat, mundanum haud fuit. *Iohan. 18. v. 36.* Quâ occasione Brentius, *ibidem* scribit. Non est quod hujus mundi Principes glorientur, se esse ecclesiæ Christianæ defensores. Ecclesia namque armis defendi nequit, proptereà quòd regnum Christi non sit de hoc mundo. Quòd si quis voluerit Protector esse ecclesiæ, Petri, Pauli ac aliorum Apostolorum, & Martyrum gladium accipiat; non Augusti ac Neronis. Nam Imperatores defendunt externo suo gladio oppida ac vicos: Apostoli autem defendunt ecclesiam gladio spirituali; hoc est verbo Evangelii, & passione suâ. In eundem propè sensum, *ad illum locum*, notat Melanchthon. Hæc est natura impiorum doctorum, ut cùm ab Evangelio judicantur, tueri se vi humanâ contendant; quia Deo non fidunt: hoc est, quòd Judas cohortes accersit. (4) Vim legis ecclesiasticæ, habuerunt decreta prima Concilii, *Actor. 15.* absque afflatu Aulæ Cæsareæ. At ais, vim non habuisse corporalibus censuris coactivam, ut replicat Concordia Anglicana, *fol. 49.* Respondetur: non eam requiri, aliàs enim primitiva ipsius Dei nostri Salvatoris ecclesia eâ carens, haud perfecta (vel rebellis) fuisset. (5) In Deuteronomio commendatur Regi lectio L. Divinæ; sed dicitur, quòd accipere debeat hunc librum à Levitis. *Deuteronom. 17. vers. 18.* Hùcque pertinet quod Græci Latinis, post Balduini Flandri expeditionem, Pontificiam jurisdictionem introducere volentibus, responderunt apud Logothetam, *in Chron. Constantinopol. fol. m. 18. &c.* Sed an magistratus politicus ecclesiæ ministris injungere queat, ne libros edant in negotiis religionis, disputatur in Consiliis Theolog. à Dn. Felice Bidembach. collectis, *dec. 8. consil. 7. & tribus seqq.* Ac Johan. Gerhardi. *loc. de ministerio num. 269.* disquirit: An iisdem præcipere possit, ne hæreticos reprehendant.

CAP.

CAP. IV.

An & quatenus vocatio ministrorum, spectet ad magistratum secularem.

EX hactenùs deductis, justâ consequentiâ concludere se putant asseclæ Augustanæ confessionis: Jus vocandi ministros, non soli competere magistratui, ut politici hodiè contendunt. (Et jam olim hoc voluit Hæresis Henticiana, ex Baronio Lehman, *3. cap. 24. fol. 240. col. 2.*) neque Episcopis solis, ut Catholici prætendunt; sed ecclesiæ toti. (Ita ut jus apud ecclesiam sit; sed exercitium apud eos, qui eam repræsentant) Martin. Chemnitius *loc. de eccles. cap. 4. fol. 324.* Henric. Eckhard. *d. ordine ecclesiastico fol. 90.* Johann. Forsterus, *disputat. ad decalog. decad. 1. problem. 10.* Gerhardi, *loco de minist. ecclesiast. num. 86. &c.* Christ. Matthias, *Colleg. polit. 2. disputat. 6. thes. 40. & 42.* Cothmann. *consil. Academ. 2. à princ.* Ant. Albizius, *exerc. theolog. tit. de minister. Evangel. quæst. 13. fol. 217.* Reinkingk. *3. class. 1. cap. 6.* vide Hugonem Grotium, *in tract. Pietas ordinum; insignito. fol. m. 56. usque ad fin.* Et Hadrian. Saraviam, *tractat. de gradibus ministror. cap. 13. num 27. fol. 363.* Sed junge Bellarmin. *lib. 1. de Clericis cap. 2. & seqq.* Sanè in electione Sacerdotum, & Pontificis etiam Summi, non tantùm cleri; sed & populi partes olim fuisse, Vincent. Cabotius fatetur. *1. disputat. 4* adde Isaac. Pontan. *6. orig. Francicor. cap. 5. fol. 437* Sed hoc jus, populum ex consuetudine màgis, quàm ex lege, habuisse, ait. Ex lege; ut expeteret sibi aliquem in Episcopum: ex consuetudine, ut jus suffragii haberet, vid. Joach. Stephani, *4. de jurisdict. cap. 11.* Duaren. *de benefic. ecclesiast. lib. 1. cap. 6. lib. 3. cap. 2. & lib. 5. cap. 1.* Quod & convenit capitulis Caroli M. Lehman. *2. cap. 33. fol. 125.* junge Bellarmin. *2. de cleric. cap. 7.* idémque, *1. de Pontif. cap. 6.* conatur edocere: in tota sacra scriptura, ne vestigium quidem inveniri; quod plebi competierit jus ministros vocandi; sed Apostolis solis. Cúmq; ministri, jus clavium habeant, hoc ipsis nec plebem, nec Principem dare posse, Catholici contendunt.

II. Certè de jure Collationis seu Investituræ, inter Pontifices & Imperatores Romano-Germanicos, acerrima contentio fuit Gerhardi, *loc. de minister. num. 131.* vide Filesacum, *tract. de auctor. Episcop. 177. &c.* Nervus negotii in eo consistere videtur: an prædia omnia sacerdotalia, sint sub Pontificis patrocinio atque tutela; ita ut Episcopi vel Sacerdo-

cerdotes, hæcce ab eo recognoſcant, vide Joach. Stephani, *ult. de jurisdict. cap. 12. num. 22. &c.* Quâ de quæſtione Heinricus IV. Heinricus V. Fridericus I. & Fridericus II. aliique Imperatores, vario Marte cum Pontificibus decertârunt. Vincent. Cabot. 1. *diſputat. 5.* Arnold Engelbrecht, *diſquiſit. de jurisdict. theſ. 67.* Lehman. *5. cap. 67.* donec Fridericus III. certa cum Nicolao P. M. pacta faceret, quæ vulgò Concordata Germaniæ vocant, (quæque collectaneis illuſtravit Georgius Branden.) ne Archiepiſcopis Regalia ab Imperatore aliter concedi poſſent, quàm confirmatis à Papa. Undè fieri hodiè dicunt, ut immutatæ Religionis Archiepiſcopi, ac Epiſcopi, ea ab Imperatore habere, aut ad Seſſiones aut vota in Comitiis admitti nequeant. Contra quæ diſputat, *dicto loco.* Engelbrechtus. Quin & jus deponendi Epiſcopos, ſpectat ad Imperatorem. Börtius apud Arumæum *diſcurſ. 30. cap. 3. th. 39. fol. 889.* Schepliz. *ad conſuetud. Brandenburg. fol. 9. &c.* De remotione autem miniſtrorum, vide Gerhardi, *loco de miniſterio. num. 174.* (& vide etiam, quæ hâc de re ſuprà alicubi dixi.) Ac item de vocandis & removendis Sacerdotibus, conſule Ærod. *lib. 1. m. fol. 41. 52. 53. 60.* Sed Bellarminus, ut electionem, ita & depoſitionem Epiſcoporum, Pontifici Romano transſcribit. *2. de Pontif. cap. 18.*

III. Hûc referri poſſunt, *Primariæ*, quas vocant in Germaniâ, *preces*: vigore quarum Imperator Coronatus, ex antiquâ conſuetudine, in omnibus cathedralibus eccleſiis, atque etiam monaſteriis per Germaniæ regnum, ſuffragium habet & facultatem, unius Canonici pro arbitrio nominandi. Freher. ad Petr. de Andlo, *fol. 179. &c.* Cluten. *in Sylloge th. 19.* Syringus, *diſputat. de pace relig. th. 31.* Arumæus ad Auream Bullam, *diſcurſ. 3. th. 34. & ſeq.* Cranius, *de pace relig. part. 1. problem. 4.* Wehner. *verb.* Paniſbrieff. Quod jus, an & poſt pacem Religionis, in Reformatis adhuc Epiſcopatibus locum tueri queat, vid. apud Matth. Stephani. *tractat. de eccleſiaſt. jurisdict. cap. 4. num. 18. &c.* Sed ſunt & in Galliâ Primariæ preces. Papon *5. des arreſts, tit. 1. arreſt. 2. &c.* Húcque pertinet, daß man wolverdiente Soldaten oder Hatſchier in den Klöſtern / ex ordinatione Cæſareâ, erhalten muß. Alſo werden die Stulbrüder von Kayſ. Mayeſtät in die Canonicaten geſetzt. Lehman. *ult. cap. 109. ubi de litibus indè ortis &c.*

IV. In Galliâ, *le droit de Regale*, ut vocant, ſuper Epiſcopatus quamplurimos competit Regi: quo ſtatim poſt mortem Epiſcopi, Rex eſt adminiſtrator & diſpenſator bonorum ad eum gradum pertinentiũ, beneficiorúmque collator. *Comme grand Evesque en ce Royaume.* Guidon. de Finances, *part. 1. fol. 77.* Louys Servin, *tom. 3. playd. 1. & ſeq.* Pasquier. *3. de recherch. cap. 19. & ſeqq.* Sic exuvias Epiſcoporum, ſibi adſcripſe-

ſcripſerunt olim Imperatores Germano-Romani. Lehman. *5. cap. 67. fol.542.&c.* Sic item in Anglia, jus Patronatus Rex habet, & Patronus hereditarius exiſtit Ricard. Harris, *in Concordiâ Anglicanâ.* Ac inibi ab antiquo, penes Clericos ac Monachos electio erat, ſed electum à Rege poſtulabant. Nulla electio Prælatorum mera, libera & canonica erat: ſed omnes dignitates, tàm Epiſcoporum, quàm Abbatum, per annulum & baculum Regis Curia, pro ſuâ complacentiâ conferebat. Selden. *in Iani Anglor. lib.1. num.39. fol.55.* Ita etiam in Polonia, aliquam poteſtatem habet Rex, in Abbatibus conſtituendis. Statuta Polon. §. *Abbates.* Sic & Patronatus jus tale, in Sicilia ſibi aſſerunt Reges, & cum id Baronius, *in annalib. lib.11. in Vita Vrbani 2.* pernegaret; non ſolùm impeditus fuit à miniſtris Hiſpanis, quò minùs Anno 1605 ad Pontificalem perveniret dignitatem: Mercure François, *part.1. fol. 3.* Sed etiam ſingulari edicto Philippus III. Rex Hiſpaniarum coercuit eos, qui ſibi hoc jus denegabant. Premiere Continuation de Mercure François *fol. m. 11. &c.* Quibus in locis verò beneficiorum Eccleſiaſticorum collatio ad Pontificem ſpectet, recenſetur in Theſauro politic. *part.1. relation. d. Roma. fol mihi 42. & ſeq.* De jure autem patronatus, vide Gerhardi, *loco de miniſterio, num.113. & ſeq. item num.117.* itémque Reinkingk. *lib. 3. claß. 1. cap.9. num. 25. & 53.*

V. Tandem moneo omnes, ad eccleſiaſticas qui aſpirant dignitates; ut Franciſci Lamberti (Theologi & Monachi Galli, qui ad Proteſtantes tempore Lutheri acceſſit) monitum ne ſpernant, qui, *tractat. de fidelium vocatione in Regnum Chriſti cap.8. & 9.* ita ſcribit: Externa ad eccleſiæ miniſteria vocatio, opus habet internâ. Dum quis externè ad verbi ſancti miniſterium vocatus eſt, & ſentit ac experitur, quòd priùs internè vocatus ac miſſus à Domino ſit, ipſam externam vocationem à Deo eſſe, eſt certiſſimum. Quod ſi interna minimè præceſſit, aut ſaltem non mox ſequitur, indubitata res eſt, quòd ipſa externa vocatio eſt Dei expaveſcendum judicium: quo punit ingratam plebem, ſatians eos Prophetis, non niſi à Sathanæ ſpiritu miſſis. Vitet ergò fidelium quiſque omnem externam vocationem, ne ſcilicet eandem ſuſcipiat, niſi priùs ad eam Sancto Spiritu moveatur. Cognoſcet autem per id ſe moveri à Domino, ſi ad externam vocationem admittendam, non aliter adficiatur, quàm conveniat, impollutis eloquiis Domini: quæ ſuæ voluntatis, ſuique ſpiritus certiſſima teſtimonia ſunt. Igitur quisquis ad ſacra Regni Chriſti miniſteria, maxumè ad ſummum illud, quod eſt miniſtrare verbum Dei, externè vocatur: antequam ſuſcipiat vocationem, expendat an ſpiritum ad id acceperit, quod eſt internè mitti ſeu vocari: quem ſi non accepit, poſtulet à Deo qui dat omnibus adfluenter dona

ſua;

ſua; ſicut, & quantum opus eſt, qui & dabit poſtulanti, ſi ipſa externa vocatio ab eo eſt profecta. Quòd ſi ipſam vocationem, internâ minimè confirmârit, nullatenus eſt admittenda: ne ſi alioqui fecerimus, falſi Apoſtoli, ac Pſeudoprophetæ ſimus. Ejusmodi ſunt omnes regni Antichriſti vocationes, hoc eſt, ſine internâ. Imò vix etiam ab hominibus externè vocantur, & eliguntur: quin potiùs per adulationem, Simoniam, Tyrannidem, & alia id genus execrabilia media, in Epiſcopatus & Sacerdotia ſe intrudunt. Sic autem volunt eſſe Epiſcopi, ut nunquam ſint aliquid minùs quàm Epiſcopi. Nam ſummum Epiſcopi miniſterium, quod eſt prædicare verbum Dei, calcant & abominantur; ſua autem mendacia & traditiones nunquàm non inculcant. Hoc autem erit cuique ſignum certiſſimum, quòd à Deo ſit ipſa vocatio, ſi adeſt qui internè mittit: quod tum eſt, dum cupit non laſcivire, videri inter alios doctior. Sed opus & laborem verè bonum (nempè ut ſit Epiſcopus, hoc eſt, ſuper Domini populum advigilare & ſuperintendere) magnâ ſolicitudine & charitate, operari nitatur: ita ut velit potiùs mori, & quidvis perferre, quàm aliud docere populum, quàm ignita & puriſſima eloquia Dei. Is eſt fidelis, indubitatúsque Pauli ſermo 1. *Timoth.* 3. Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Hactenùs Lambertus. Qui, quæ vitia in catholicis improbavit, jam etiam in alias ſectas inundârunt. De Epiſcopis item veteribus, vide Henricum Suſonem, *cap.* 7. *fol. operum.* 369. quæ adſcribere placet: Adſpicias velim Epiſcopos, uti nunc vivant. Quos quidem oportebat noctes atque dies in eam curam incumbere, ut ſubditis ſuis conſilio & ſanctis inſtitutionibus auxilio forent, quò in fide catholicâ conſtantes ac firmi redderentur: atque ubi minùs id ipſi præſtare poſſent, Doctores quosdam vitæ inculpatæ ac integræ precibus ſibi in adjutorium adſciſcerent, eisq; ſuam impertirent authoritatem ſive poteſtatem: adhæc vitam caſtam & pudicam ducerét, ut quotquot id de eis reſciſcerent, ad meliora provocarentur: Dei honorem & Deum ipſum ante omnia ſemper amore ac intentione proſequerentur, ſeipſos minimè. Sed res planè in diverſum abiit. Siquidem nunc divitias, honorem, cognatos, potentiam ſecularem vel dominia impenſiùs ſpectant & amant, quàm curent animas ipſorum fidei commiſſas, pro quibus tamen ego (inquit Chriſtus) ipſe ſanguinem fudi. Ubi aliqua ſedes Pontificia vacat, quàm iniquè & præter fas ac ordinem pro eâ obtinendâ laboretur, abundè perſpectum eſt Deo. Undè cum ad eam jam res redacta ſit conſuetudinem, idcircò Deo permittente, tàm proſperè ſcilicèt hodiè cum hominibus agitur. Priſcis temporibus, qui in Epiſcopos fuiſſent humano judicio electi, divinitùs ad id muneris ſuſcipien-

dum compelli oportebat. Atque eâ ex causâ, familiari utebantur amicitiâ Dei, & in excellentis meriti ac sanctitatis viros evadebant.

CAP. V.

De Consiliis, & Synodis ecclesiasticis.

EX hoc itidem majestati competente sacrorum jure; & quia magistratus summi, potestate gaudent supremâ, & ecclesiæ simul præcipua membra sunt: Ecclesiasticorum ideò conventuum, ecclesiæ judiciorum extraordinariorum, Consessus Seniorum, id est, Collegii totius Presbyterii convocandi potestatem, residere penes Imperantes, reputatur. Sicque in Nationali seu Provinciali Consilio, præsidet qui eò loci imperat cum majestate. Conciliorum verò generalium, non Papam, sed Imperatorem præsidem esse debere. *contr. distinct.* 17. evincere conatur Flaccius, *in Catalog. testium veritatis lib.* 4. *fol. m.* 264. *&c.* Andr. Osiander. *in tract. Papa non Papa, indigitato, loco* 12. *fol.* 94. Daniel Chamier, *de Oecumenico Pontifice lib.* 5. *fol.* 602. *& mult. seqq.* Joach. Stephani, *in tract. de conciliis, singulari, Institutionibus Iuris Canonici ejusd. Auct. adnexo.* Concio habita coram sereniss. Angliæ &c. Rege, *de jure ac potestat. convocand. cætuum.* Anno 1606. David Paræus, *in tract. de jure Princ. contra Papam fol.* 108. *&c.* Johann. Camman. *disputat. de jure majest.* 3. *thes.* 31. Hugo Grotius, *in pietat. ordinum Holland. à princ.* Petr. Molinæ. *tract. de Monarch. Pontif. cap.* 16. *&* 17. adde Lancellot. Conrad. *templ. omn. judic.* 1. *cap.* 1. §. 4. *fol.* 384. Ærodium. 1. *tit.* 6. *cap.* 12. Arumæ. *tom.* 5. *discurs.* 3. Cardin. Tuschum, *lit.* C. *conclus.* 549. Reinkingk. *lib.* 3. *class.* 1. *cap.* 4. Lehman. 5. *cap.* 67. *præsertim. fol.* 538. vide item judicium Jovii, *de conciliis lib.* 2. *histor. fol.* 40. De conciliis pulcherrimè Cusa, 2. *de concord. catholic. per discurs.* & quatenùs iis Laici debeant interesse, vid. Cusam, 3. *de concord. cap.* 8. *& seqq. item cap.* 13. *& seq.* Quòd verò Papa præsideat in conciliis, deducit Bellarmin. 1. *de concil. cap.* 19. *latè & cap. seq.* Quod Papa convocet concilia, tradit idem Bellarminus, 1. *de eccles. cap.* 12. *ubi cap.* 14. quando possit convocari concilium absq; Papa, quod vocat quasi concilium seu imperfectum. Constantinum Magnum, in Nicæno concilio, choragum egisse, probare satagit Balduinus, *lib.* 1. *de legib. Constant. Magn. fol. m.* 61. *&c.* Eusebius, 1. *de vita Constantin. cap.* 37. Cùm quidam, ait, Episcopi, inter se diversis locis dissentirent, tanquàm communis Episcopus à Deo constitutus, ministrorum Dei coëgit concilium; & in mediâ istorum frequentiâ, ac congressu adesse, & unà considere non est dedignatus, *&c.* (sed constat ex Historia

Tri-

Tripartita, *lib. 2. cap. 5.* quàm timidè & considerate egerit idem.) Hócque itidem inductione octo conciliorum œcumenicorum probat Christian. Matthias Dithmarſ. *Colleg. polit. 2. disputat. 6. th. 12 &c.* Non tamen alii Principes, in conciliis universalibus ab Imperatore convocatis, ut subditi comparent. Petr. Costalius, *in advers. ff. ad l. 1. d. constitut. princ.* Quin etiam Anno 1589. Philippus II. Hispaniæ Rex, oratorem extraordinarium, Romam misit, ad intimandum Sixto P. M. generale concilium super declaratione Simoniacæ electionis, & ad requirendum Dominos Cardinales, aliósque ecclesiasticos ad comparendum in concilio Hispalensi. Ac ferunt, intimatione factà, Sixtum præ desperatione mortuum esse. Novus Homo, *in supplic. super causis generalis concilii convocandi, à princ.* Morbais, *en la supplic. à l' empereur, &c. fol.* 10. 12. *& fol. item* 280. *&c.* At tradit Bellarminus: Episcopos à Papa, & Papam non ab ullo seculari judicari; eúmque (quod satis durum est) nec ab ecclesiâ, vel concilio corrigi posse. *2. de Pontific. cap. 26. & seq.*

II. Ejusmodi autem ecclesiæ judicia, meritò componi debere volunt nostrates, non ex Clericis solis; sed simul ex gravibus & honestis viris Laicis: qui nempè æquè sunt pars ecclesiastici cætus. vide omninò Christ. Matth. Dithmarsum. *Colleg. polit. 2. disputat. 6. th. 32. &c.* ubi inter alia ita scribit: Tanquam unus eorum unà judicet, (Princeps) judicium promulget, promulgatum legibus ac pœnis sanciat, &c (Et qui ad concilia sint vocandi, tradit Bellarmin. *1. de eccles. cap. 15. & seq.*) Sic & toti ecclesiæ competit jus ferendi ecclesiasticas leges. Meisner, *tract. de legib. lib. 4. sect. 2. artic. 1. assert. 1. & 2. fol. 435.* De synodis verò & conciliis, an & quando ea congregari conveniat, vide Paræum, *in Irenico* & qui id scriptum oppugnant, Sigvvartum ac Hutterum.

III. Ad Principis etiam, aliorúmque magistratuum secularium curam spectat, ex analogiâ & institutione ecclesiasticæ disciplinæ nostratis, Judicia ecclesiastica ordinaria constituere, de quibus extat oratio Chytræi, *tom. orat. fol. 289.* & per ea de Episcopis & Pastoribus vocandis, examinandis, in officio dirigendis, judicandis, disponendis, leges dare. Wertheimische Acta, *fol. 4 8.* Ea autem judicia, itidem Presbyterium ecclesiæ repræsentant, nec absolutè ad Principes spectant, ut Curiæ merè seculares. quod tamen Thomas Smithus, *ult. cap. ult. de republic. Anglor. fol. 164.* sentire videtur. Ut & leges olim Imperatorum circa ecclesiasticas causas, non sunt leges, aut ecclesiasticæ sanctiones, aliquid definientes seu ordinantes; sed sunt meræ executiones, Canonum priùs ab ecclesiâ sancitorum. Ad quem verò pertineat corrigere Missale; ad Papam né, Episcopum vel Regem, disputat Servin. *tom. 1. plaidoy. 1.*

Letmatius, *lib. 7. per tot.* Ac an Jus Canonicum, apud nos sit in usu, tradit Schepliz. *part. 1. tit. 1. §. 22.*

IV. Et hinc quoque in Germania, apud Principes Augustanæ Confessionis, directio est jurisdictionis ecclesiasticæ, juriúmque Episcopalia quæ vocant. Matth. Stephan. *tractat. de jurisdict. eccles. cap. 1. num. penult. & ult.* Joach. Stephani, *in præfat. Institut. Iur. Canon. & ibidem 1. cap. 7.* vide omninò Gerhardi, *loco de ministerio ecclesiast. num.* 112. Indè iidem præsident matrimonialium causarum cognitioni, Knichen. *cap. 3. de territor. jure num.* 234. Dn. D. Bocer. *de jurisdict. cap. 3. num. 44. 51. 80. &c.* Zanger, *tractat. de excommunicat. major.* ego, *tract. de Nuptiis cap. 5.* vide *Consultationes & Responsa.* Marsilii de Paduâ. & Guilhelmi Occami, *super divortio Iohannis Filii Regis Bohemiæ, & Margarethæ, Ducissæ Carinthiæ. & Ludovici Marchionis Brandenburg. ac ejusdem Margarethæ.* Quâ de re vide omninò Hervvart. *in Ludovico IV. Imp. fol. 278. &c. item fol. 844. & 859. &c.* Item Jacob. Gretser, *disputat. matrimoniali altera, quæ est de judice in matrimonial. caus.* Ludovic. Servin. *5. tom. 3. plaid. 5. fol. 51. &c.* & in gradibus dispensant jure positivo prohibitis, *l. 31. de ritu nupt. l. 38. de adopt. l. 5. de condict. sine causa. l. 37. C. de nupt.* Pruckmann. *de regalib. fol. 331.* Beza, *de divortiis, fol. 75.* Joach. Stephani, *Institut. jur. Canon. lib. 2. cap. 1. num. 31. &c.* Valent. Arithmæ. *in peric. secund. disputat. de adfinit. ad fin. fol. 58. b.* Attamen si ipsi Principes reformati, vel alii Regalia habentes, nuptias in gradibus jure positivo prohibitis, contrahere velint; hoc facere eos posse absque dispensatione, scribit Arithmæus, *d. disputat. graduum prohibit. fol. 35.* Omnia hæc maxumam partem per consistoria ecclesiastica, (de quibus Reinkingk. *3. class. 1. cap. 10*) ex theologis & politicis consiliariis composita, peraguntur. In Angliâ, Curia Christianitatis vocatur, ecclesiasticas quæ causas tractat. Thom. Smith. *dict. cap. ult.* de visitatione, vide Reinkingk. *3. class. 1. cap. 7.*

V. Hîc & illud subjungo, Augustum Saxon. electorem suasisse, ut Principes seculares Imperii, mandatum Pontificium, de suscipiendâ Calendarii Romani emendatione, in quo erat verbum; Præcipimus, Mandamus, Volumus, &c. recipere in Augustanis Comitiis recusarent. Syringus, *disputat. de pace relig. th. 32.* Herman. Kirchner. *coroll. 1. disputat. de republ. 2.* vide Thuanum, *histor. lib. 76.* Ac quis possit de Calendariis ac Festis statuere, tradit Reinkingk. *lib. 3. class. 1. cap. 2.* adde Cranium, *de pace relig. part. 1. problem. 6.* Sed de Feriis & Calendario quæ sunt lites, non debent ansam schismati dare: ita censet Socrates, de Pascha, quæ controversia magnas olim in ecclesiâ peperit lites. histor. Tripartit. *9. cap. 88.* A juramento etiam secularis judex absolvit. Dn. Rutger. Ruland.

land.*decis jur.controvers.quæst*.20. vide item Jacobum Martini, *disput. ethic.6.th.1.quæst*.14. Gilken. *ad l. si quis major. num*.33. *C. de transact*. Hilliger.21.*cap*.13.*lit*.Y. Massa Gales. *ad formul. Cameral. mihi fol*.224. *&c*. Cranium.*d.part.1.problem*.7. De jurisdictione seu foro Episcopi Constantiensis sunt, vigore synodalium proclamationum, & constitutionum Anno 67. renovatarum, ubi *part.2.tit*.18.*cap*.8. ita habetur: Cæterùm ut tàm Clerici, quàm Laici scire possint, quæ causæ de jure, & aliquot seculis præscriptâ consuetudine, ad forum nostrum ecclesiasticum pertineant, eas plerasque hìc inserendas duximus. Nempè omnes causæ matrimoniales, earúmque impedimenta, & quæ ex eis dependēt & emergunt, ut sunt, divortii, adulterii, sævitiæ, deflorationis, taxæ dotis, asscriptionis prolis &c. Prætereà, causæ beneficiales, juris patronatus, fundationis & privationis beneficiorum, decimarum, majorum & minorum Jurium Episcopalium. *add.Clem.dispendiosam de judic*. Sed decimæ in possessoria, vigore ordinationis Cameralis, pertinent ad Cameram inter status si lis sit. Verùm nec obstante lite in Camerâ super possessorio pendente, petitorium coram ordinario judice ventilari potest; ut factum scio in causâ der Herrn Truckfessen von Waldpurg contra Salmanßweiler. Ac moneo tandem peccare eos, qui quod magis sibi juris dicendi creditos, fasces, quàm sacerdotium religiosis officiis ministrandum, æstimârunt, vide Ruffin. *histor*.10.*cap*.23.

CAP. VI.

An & quatenus secularis potestas hæreses prohibeat, exstirpétque.

POrrò cuilibet Christiano, potissimùm verò magistratui summo, unà cum ecclesiâ, omnes dissensiones religionis, sedulò sunt præcavendæ, atque averruncandæ, summísque eò adnitendum viribus, ut una, eáque vera religio, ubique locorum & civitatum vigeat. Camman. *disp*. 3. *th*.24. Sed tamen ad hunc finem, non per alia contendere debemus media, quàm quæ suis Apostolis præmonstravit Christus, primitiváque ecclesia usurpavit: quò enim longiùs à Christi, Apostolorúmque recesseris institutis, eò erraveris citiùs. Reinkingk.*3.class.1.cap*.5. Christus sapientissimus fuit, ideò si præstantior fuisset modus, scivisset; optimus fuit: ergò indicavisset; Omnipotens fuit: & ergò eum adhibere potuisset. Vel unico miraculo Tiberium convertisset, & Christianum fecisset, quales hodiè infiniti magnates. Quam moderationem adhibuit Theodosius Imperator, qui hæreticos non est persecutus; sed tantummodò

catho-

catholicis ecclesias restitui curavit. Ruffinus, *histor.* 10. *cap.* 19. Hâc in parte inter majestatem, seu Imperii jus, quod Christiano, & illud quod Principi competit infideli, interest plurimùm. Hoc homines regit, ut sunt homines: illud verò, etiam ut sunt Christiani: quos charitatis Christianæ ratione, ad veram veri Dei agnitionem perducere satagit.

II. Execrandi sunt Donatiani, qui ecclesiam Christi, Principum operâ, subsidióque uti non debere, & his cum illâ nihil rei esse, neque illi cum his, nihil quicquam esse debere, contenderunt. B. Augustin. 3. *contra Crescon.* & *epistol.* 48. *ac* 50. Gerhard. *loco de magistrat. num.* 165. Atheis quàm proximi esse videntur, qui cum Mahometo in Alcorano, *Azoara.* 2. omnem Deum adorantem, boníque gestorem, indubitanter divinum amorem assequi contendunt. Bodinus, 4. *de republic. cap.* 7. *num* 484 vide tamen Boccalini, 1. *de Parnass, cap.* 64. *fol.* 281. Qui cum Frid. Puccio, *tractat. de Christi Servat. efficacitate in omnibus hominibus, quâ homines sunt*; (à quo non multùm dissentit Wigelius passim, & præsertim vom Wege alles zuerlehrnen. *cap.* 4. *ad fin.*) omnium religionum confusionem, in ecclesiam invehere conantur: cui opinioni & alii fuerunt adstipulati, à Johann. Gerhard. *in Coronide cent. quæst. polit. th.* 44. & *seq.* ac etiam Isaac. Casaubono, *in exerc. advers. Baronium.* 1. *à princ.* recensiti. vide me, *lib.* 2. *polit. cap.* 1 *num.* 36. & adde Vindicias Casauboni. 2. *cap.* 3. *ac* 4. & *lib.* 4. *cap.* 1. Qui cum Thomâ Moro, *lib.* 2. *Vtopiæ fol. m.* 265. incertum habent, an variam & multiplicem expetens cultum Deus, aliud alii inspiret. Aut qui cum Tartarorum Rege, apud Lipsium, *monit fol. m.* 116. & Leunclav. *pandect. Turc. cap.* 190. *fol.* 397. dicunt: Tuus Pontifex, Meus Pontifex; Tuus Lutherus, meus Lutherus esto. Hûc pertinet illud Symmachi, qui *in relat. ad Valent. Theod. Arcad. AAA.* ita inquit: Omnes gentes adspirant ad arcana divini numinis, sed non iisdem modis, cùm non omnes sint ejusdem ingenii, sed variis viis ad eundem Deum tendant. Sic & Themistius, *Oration.* 3. *fol.* 57. ait: Deus omnium hominum pectoribus sui venerationem insevit, communémque fecit: modum autem se colendi, cujúsque proprio arbitrio reliquit. Is autem, qui coactione hîc utendum putat, à Deo ipso concessam eripit mortalibus libertatem.

III. Attamen semper est mente tenendum: Christum humilitate incarnationis, ignominiâ passionis, & prædicatione vilium ac rudium piscatorum, regnum suum in mundum introduxisse, non id aliis mediis primitivam ecclesiam propagâsse. Vide omnin. Ludovic. Granatens. *in meditat. vitæ Christ. cap.* 30. *fol.* 360. & *seqq.* (Sicque veteris Testamenti authoritates, ubi Regale sacerdotium erat, & ecclesia Regia forsan non opportunè urgentur.) Ergò & similia ut adhibeantur arma,

quæ

quæ Christus & primi Christiani, curare debet magistratus: nempè ut sciat, ministerium non Imperium constitutum esse ad introducendam, conservandámque religionem; ministerium verò sui naturâ respuere coactionem. Et magistratum Christianum hâc in parte ministrum quasi agere; non Principem. Nimirùm itaque modestè hæretici redarguantur, Satanæ tradantur, seriò reprehendantur, ab iis discedatur, caveantur, nullum cum iis commerciũ habeatur: devitentur, pro ethnicis & publicanis habeantur, observentur. Ut scilicet se omnes ad pœnitentiam convertant, seque ab hominum mandatis avertant; ut pudefiant, ut discant non blasphemare, per instructionémque sanæ doctrinæ, sani efficiantur in fide. ut spiritus servetur. Theodor. Coornhert. *in epit. process. de occidend. hæret. contra Lips. cap.* 17. vide Timpler. dissentientem 4. *polit. cap.* 2. *quæst.* 3. Hæc media ut observentur, nec negligantur, magistratus suâ authoritate curare debet: non alia, cujuscunque authoritatis prætextu, adhibere. Et egregium hanc in rem est apophthegma Emanuelis Philiberti, Sabaudiæ Ducis, qui dicere solebat: *Che la fede Christiana non fù mai piantata con la forza de gli esserciti, ne con la violenza dell' arme, ma ben co'l verbo di Dio, & con l' essempio: è con le medesime arti si ha da ripiantare ne paesi, onde è stata suelta.* Plausibilia verba sunt Clarissimi Dn. D. Lansii, *in consultat. de Principatu provinc. Europæ.* Melior est religionum multitudo, quàm carnificina conscientiarum: illa habet superstitiosos, hæc atheos. Addo & Ximenii Hispani Theologi censuram, *centur.* 1. *Epistol. Belgic.* 33. de turbis Gallicanis ita scribentis ad Cassandrum: Luimus, ut mihi videtur hâc in parte pœnas stultitiæ nostræ, quòd ita simus animati, ut dissidentes à nobis in religione non ferre possimus, nisi simul eos extinctos velimus, atq; extinguere etiam studeamus. Addimus deindè incendio oleum, ex causis quæ non minus virium habent ad alendas has contentiones, quamvis religionis causâ tegantur. Orandus ergò summis precibus Deus, ut arma, quæ ipse certè non excitavit, eripere aliquâ ratione dignetur manibus imprudentium, ne dicam furentium &c. Consentit Acontius, *de stratagemat. Satanæ. fol. m.* 134. *&c.* Ac lubet hîc addere Judicium C.S. in dem grossen Epistolar wider die Papisten/ *fol.* 464. ut appareat, etiam eos, qui aliàs omnia externa media reprobare dicuntur, non denegare Principibus hâc in parte jus quoddam. Verba ejus ita sonant: Es sollen sich alle Christen umb das Reich Christi und sein Gerechtigkeit annemmen/ deßhalb niemand mit warheit sagen kan/ daß die Obrigkeit/ so fern sie anderst Christen genannt und sein will / sich deß Christlichen thuns nicht solle unterfahen / oder die wahre Gottseligkeit nach dem Geist Christi äusserlich mögẽ fürdern und handhaben. Doch soll kein Oberer

seine Vnterthanen weder zu seinem Gottesdienst / noch Christlichen Glauben mit gewalt zwingen/oder mit dem Schwerdt vnnd Blutvergiessen denselben fürdern/auch die/ so nicht seins Glaubens / weder vertreiben noch tödten / wie im Papsthumb beschicht: dann solches dem sanfftmühtigen vnnd freywilligen Geist Christi entgegen vnd zuwider ist. So will auch Gott sein Reich in den Gewissen mit keim zwang genöhtigt haben/es mag mit stattlicher Handlung vnd freundlicher Bitte viel nutz geschafft werden. Es wird aber darauß nicht folgen / daß ein Christ/so in der Obrigkeit ist/nach der erkandten Warheit den falschen Abgöttischen Gottesdienst nicht solt auffs höchst begehren vnnd helffen abstellen: dann wie er die ärgernuß deß Lebens / also auch der Lehre vnd Abgötterey abzustellen schuldig ist. Wie aber vnnd in was gestalt die Obrigkeit Gottes Wort fördern/vnnd alles/ was der heilsamen Lehre zuwider/abschaffen solle/wird sie die Salbung vnnd der Geist Christi wol lehren: wann sie anderst Christen / vnnd sich von gantzem Hertzen mit Fasten vnd Allmusen in einem ernstlichen Gebett zu Gott kehren. Hie will hoch von nöthen sein / daß man geistliche Augen hab / vnd alle ding nach dem rechten verstandt deß Worts Gottes / deßgleichen auch nach dem Geist vnd Erkändtnuß Christi richte vnd fürnemme/ daß man sich nicht mit einem fleischlichen Eyfer versündige. Dann wer andere Leute ehe denn sich selbst reformiren will/zu dem möcht gesagt werden: Artzet hilff dir selbs / darumb auch Christus lehret: Wirff zum ersten den Balcken auß deinem Auge / ꝛc. Es gefällt Gott nicht / wenn wir ander Leut begehren fromb zumachen/ohne alle besserung vnnd enderung vnsers Lebens. Wiewol/ ob schon solche abschaffung der Laster/weder bey ihnen/ noch in der Gemeind möchte erlangt werden/so seind doch die Obrigkeit auß befelch ihres Ampts vor allen dingen schuldig / die äusserliche Abgötterey vnd offentliche verführung der Lehre abzustellen: dann jeder falscher Gottesdienst ein Brunn vnd Wurtzel aller Laster vnd Vngerechtigkeit allweg gewesen/ vnd noch ist/wie solches alle Schrifft zeuget. Es soll aber solches auß Glauben beschehen / vnd hierinn auff keinen Menschen / sondern allein auff Gott vnnd sein Ehr gesehen werden / dann so man auß Glauben handlet / wird man vergwisset/ daß der Handel Gottes ist/ der jhn wol wird hinauß führen/ob sich schon die gantze Welt darwider legt. Mann ist ja schuldig Gott mehr zugehorsamen / dann den Menschen zugefallen. Als dann kan man in der Anfechtung vnterm Creutz beständig bleiben / so man im Hertzen versichert / daß man nicht eygen wolfahrt oder genieß vnterm schein Gottes Worts sucht/sondern allein die Ehre seines Göttlichen Namens / welcher niemand / der auff jhn hoffet vnd vertrawet/ läst zuschanden werden.

IV. Sed tamen rebelles, & turbatores coërceri possunt. Suntque hæretici ferè semper seditiosi ac crudeles: ac de crudelitate Arianorum, vide not. Barthii. *ad Phæbad. fol. 60.* Ac ferè hæretici semetipsos separant, non separantur. Hincque Germanis dicuntur Kätzer (Gazari) à Hebr. *Kozar*, separavit. Sicque in Angliâ minimè ob Catholicam Religionem, sed manifestæ perduellionis pœnas justissimè luisse, tot Angliæ Pseudomartyres: quorum historiam Patres Soc. Jesu, magno volumine prodiderunt. Pareus, *de Iur. Princip. contra Papam fol. 128.* evincere conatur, vide tractat. Anonymi, *cujus Titulus, Iustitia Britannica.* Sed hoc idem in nostros regerunt Catholici; eósque dicunt seditiosos, & turbatores, eversores Monasteriorum, &c.

V. Non præter rationem ergò, tàm in reformandâ, quàm ab hæresibus sartâ tectâque conservandâ religione, Bellum execramur, & illud Lipsii: Ure, Seca. 4. *politic. cap. 3.* (quod eum Belgio adire coëgit. de quâ re conqueritur Dousa, *lib. 1. eleg. juncta echo. fol. 79. &c.*) ac si quæ alia, zelus qui non est secundum scientiam, vel intempestivus suggerit. Jacob. Arminius, *in Oration. de Concordia.* Joachim. Cluten. *in Syntag. aliquot. auct. qui de hæreticis persequend. scripserunt.* Keckerman. *in præcogn. polit. fol. 23.* Heinric. Eckard. *tractat. de ord. ecclesiast. & polit. fol. 223.* Johann. Forsterus, *disputat. ad Decalog. decad. 2. th. 6.* Timpler. 4. *polit. cap. 2. quæst. 5. & 6.* Cothman. *ad tit. C. de hæret. in princ. usque ad num.* 102. Adeò ut ne victis religionem adimendam censeat Alb. Gentil. 3. *de bello. cap. 11.*

VI. Sanè Deus, cui soli competit jus reformationis, ad divinum hoc opus excitat viros, partim propheticâ auctoritate, partim regiâ dignitate potentes, partim viles homines coram mundo: non uniformiter etiam procedit. Ideóque vocatio ordinaria, non hîc ita strictè urgenda. vid. Christ. Matth. Dithmars. *Colleg. polit. 2. disputat. 6. thes. 16.* Nam & quandoque unus, aut pauci privati, doctrinam renovârunt. Richter. *axiom. ecclesiastic. 29.* Interdum Deus mala media in bonum vertit, interdum ministerium pravas introducit opiniones, quandoque Princeps: interdum utrique. Ergò omnes timidè & cautè agere debent, nec alia nisi lenia media (ut jam monui suprà) & quæ primitiva Ecclesia usurpavit, adhibere.

VII. In Sueciæ Regno qui adhibitus fuit modus, à Rege Gustavo, non absonus est: etenim regni ordinum consensu, & publicâ priùs de præcipuis fidei Christianæ articulis institutâ disputatione, cui ipse præsedit, Religionis reformatio instituta fuit. quâ de re latè Chytræus, *in Chron. Saxon. fol. 292. &c.* Háncque rationem in Angliâ quoque observavit Elisabetha. Rod. Boterejus, *histor. lib. 10. fol. 119.* Meteranus,

In der Niderländischen Histor. *lib.* 1. & hic modus omnium optimus videtur, si modò careat affectibus privatis.

VIII. Alia est quæstio, sed hîc non aliena, & maximi omninò momenti: An Christiani Principes debeant resistere assertæ tyrannidi Pontificiæ, & vi eam impedire atque frangere? Quod affirmat Pareus, *de Iure Regum fol.69.* vide articulos Smalcald. *fol.m.351. tit. de primatu Papæ.* Verùm hac de re statuat certum aliquid providentia divina, quæ tempora & occasiones sola novit, non ego! Sanè defensio fieri debet moderatè, & sine turbis. Ergò, multò magis offensio aliorum nunquam suscipienda.

IX. Rectè tria sibi reservâsse Deum, dicere solebat Poloniæ Rex Stephanus: Ex nihilo aliquid facere, scire futura, & conscientiis dominari. *Apprenez de moy, que la pietè est un devoir de l' homme, envers Dieu: sur lequel le bras de la chair, n' a point de puissance.* Cygnea est Cantio Heinrici III. Galliarum Regis. Pierre Mathieu, *en l' histoire de derniers troubles, lib.5.* Daß Religions Sachen / nit mit dem Schwerd wöllen gericht vnd gehandlet werden / auch kein Erbarer / Gottsförchtiger / vnd Friedliebender / anders sagen werde. &c. scribit ad Lazarum Schvvendium, laudatissimæ memoriæ Maxæmilianus II. Imperator. *in epistola, quæ habetur tom. 1. constitut. Goldast. ad fin. ut & in oratione quâdam contra Iesuit.* Ac cùm aliquando, ad Imperatorem Maxæmilianum diceret Augustus, Saxoniæ Elector, se ministros suos velle idem sentire, & credere in Religione, quod ipse teneat, & inter se omnes esse concordes animis ac fide. Id verò (respondit Imperator, piè, sapienter & graviter) ego mihi non sumo. Nec experiri illud volo aut debeo, qui Imperium in conscientias non habeo, nec mihi vendico: & quæ sit carnificina conscientiarum, si cogantur, non ignoro. Historia Carcerum Casp. Peuceri, *fol.287.* Quod idem repetitur, *fol.361. & 478.* Juris naturalis est, conscientiam liberam habere, & credere quicquid velis. Ergo, adimere hoc jus Princeps nequit, aut neque sub pœna exilii prohibere. An autem liceat exigere juramentum religionis. Joh. Gerhardi *loc. de magistrat. num.210.*

X. Magis Deo, quàm hominibus est obediendum. Et qui hæreticus est, vel pro tali habetur, se Deo placere, semper sibi persuasum habet. Ergò justè magistratus jussionem se spernere putat: sicque apparet, hæresin non civile, sed spirituale peccatum esse. Quod & Socrati (in causâ longè inferiori) visum fuit æquum. Vide Zachariam Friedenreich *polit. cap.26. fol.141.* Dissentit Johan. Mercerius, *2. opin. cap.26.* Qui, ut & Romano-Catholici ferè omnes, Principem ad religionem subditos cogere posse, putat. Cui consentit, *l.8. §.5. C. de haret.* & Fride-

ricus

ricus II. Imperator, *in authent. Gazaros eod. tit.* quæ constitutio etiam extat apud Petrum de Vineis, *lib. 1. epistolar. 25. &c.* Ac facit, quod B. Paulus Apostolus, inter opera Carnis, hæreses recenset.

XI. Talis omninò circa Religionem Imperantibus adscribenda est potestas, ut etiam sub infideli Principe, tuto hospitio frui queat religio vera. Nam semper ea, communiter etiam ab iis, qui coram mundo justi, pro hæresi habetur. Vnde Lutherus, *in sua Postillâ Dom. 14.* Die seind nicht Gottes Volck / welche den Namen / Schein vnnd Ehr davon haben Die seind Gottes Volck / die den Namen vnd Schein haben / daß sie Kätzer / abtrünnige / vnnd deß Teuffels eygen seyen / &c. Darumb last vns hüten vor allem deme / das da scheint / es treugt gewißlich. Hi qui studia doctrinæ cœlestis præcipuo quodam amore colunt; non solùm rei familiari malè prospiciunt, sed etiam superbè ab impiis deridentur, conculcantur: omnibus tyrannorum & hæreticorum telis propositi sunt. Res ostendit, ecclesiam in hâc vitâ cruci subjectam esse, & conculcari ab imperiis mundi, contrà verò impios dominari. Ecclesia, aut nullam, aut exiguam habet defensionem in mundo: & plerunque vera ecclesia humanis præsidiis est destituta. Vera Christi ecclesia semper exulat in hoc mundo. Plerunque Imperia inimica sunt ecclesiæ Dei. Semper ecclesia vagatur in mundo inter Diabolos, & inter impia Imperia, sicut exiguus grex ovium, inter multa luporum agmina. Richterus, *axiom. ecclesiast. 1. 3. 4. 5. & 7.*

XII. An verò cogere liceat subditos, ut externè audiant conciones, quas adprobat Princeps? Id sanè in Angliâ fieri, Mercurius Gallicus nunciat, *tom. 1. fol. 20. b.* & placet etiam Timplero, *4. politic. cap. 2. quæst. 3.* ut & Zepperus, *de legib. Mosaic. 4. cap. 3. fol. 260.* censet, hæreticos non ad fidem; sed ad fidei media cogi posse. Sed tamen & hoc durum nonnullis videtur, ut dixi *lib. 2. politic. cap. 1.* ubi de religione pluribus egi.

XIII. Quâ ratione moti, non eam duritiem Religiosæ Pacificationi in Romano-Germanico Imperio affingere nolunt multi: ut subditos pacificè viventes, ad hanc vel illam religionem amplectendam, vel emigrandum, vigore illius cogi posse, dicere audeant. Vt contra Franciscum Burckard. quem Antonius Possevinus, Andr. Ernstenberger nominat, von der Freystellung. *lib. 1. cap. 7.* asseruit Friderus Mindanus, *lib. 1. cap. 30.* ut & Thomas Michaël. *disput. de jurisdict. thes. 49.* Herman. Esai Rosakorb. *praxis forensis cap. 31.* Just. Springer. *de pace religiosâ. cap. 7.* & qui nunc ex Springero, Syringus factus, *disput. de eâd. mater. th. 36.* Johann. Forsterus, *disput. ad Oration. Dominic. decad. 1. problem. 7.* Johann. Camman. *disputat. de jure majest. 3. th. 28.* Petrus

Leopold. *apud Arumæ. discurs.* 24. *thes.* 2. & Bernhard. Bertram. *apud eund. discurs.* 25. *thes.* 39. *&c.* Michaël Wendlandus, *dissertat. Catholic. fol.* 304. *&c.* adde Athalar. Egenolph, apud Goldast. *in politic. Imperial. fol.* 912. Sed tamen quod nos improbamus in Catholicis, probant ex nostratibus quidam, cùm quæstio est de expellendis à nostrâ confessione alienis. Vid. Polycarpum Leyser. in dem Regentspiegel / in der dritten Predigt/ vber den 107. Psalmen. *fol.* 107. Et succurrit hic historia Athanasii, quam videre licet apud Ruffinum, *histor. ecclesiast. lib.* 10. *cap.* 19. de jure verò emigrandi, disputo ego *lib.* 2. *polit. cap. ult. num.* 59. & Cranius, *part.* 2. *problem.* 1. ubi *problem.* 2. disquirit, an liceat Collegia, seu Conventicula privata habere? ubi etiam censet; Landsassios in suis arcibus ministrum habere posse. *& problem.* 3. An aliis in locis liceat loca sacra adire?

XIV. Quin & cautioribus placuit Politicis, intereà dùm hæreseos malum, iis quæ Christus præscripsit remediis, mutari nequit: tolerandam esse religionum varietatem, non approbandam? Ita ut à corporis & bonorum offensione liberi sint sectatores, & cultus sui peragendi facultatem habeant: modò id sine tumultu fiat, & publicæ tranquillitatis inquietudine. Bodinus *lib.* 4. *de republic. cap.* 7. *num.* 486. Justus Springer, *de Pace religios. cap.* 15. *& seq.* D. Polycarpus Leyser, *in duello Cleseliano.* Gerhard. *loco de magistrat. num.* 199. *&c.* Francisc. Balduin. JC. *in consil. pacificat. Belgii dato, quod extat in historia Belgica, de Iean François le petit. lib.* 1. *fol.* 79. *&c.* Johann. Molanus, *lib.* 3. *de fide hæret. servandâ, cap.* 17. *&c. & lib.* 4. *cap.* 11. Clem. Timpler. 4. *Politic. cap.* 21 *quæst.* 2. Hoc sensu Anno 62. in conventu ad sanctum Germanum, egregiè Cancellarius Hospitalius: Non hîc, inquiebat, de religione constituendâ; sed de republicâ ordinandâ agitur; & multi cives esse possunt, qui minimè sunt Christiani, & qui ab ecclesiæ gremio remotus est, non desinit esse civis; ac pacatè vivere possumus cum iis, qui nobiscum eadem sacra haud colunt. Thuanus, *lib.* 28. vide Montaign. 2. *des essais, cap.* 19. Sicque juramenta præstita pro Ecclesiâ Romanâ defendendâ, non adigere ad hæresium extirpationem, traditur in Mercurio Gallico. *tom.* 4. *fol.* 31. *& seq.* & sub Anno Christi 1616. *fol.* 100. Et sic etiam Jovinianus: scivit, ut omnes credant, quæ velint; sed tamen orthodoxos honoravit. Tripartit. 7. *cap.* 4. Recueil des publiques actions, multa similia exempla habet, *tom.* 1. *fol.* 365. *&c.* Ac qui Lutherum oppugnant, prætendunt: iniquum esse, soli Luthero licuisse taxare Papam, in ejúsque inquirere doctrinam: aliis non parile jus esse in Lutherum. Durum videri posset, ullo tempore hæreticis concedere cultus sui peragendi facultatem: sed id ni fiat, Epicuræi & Libertini, qui antè hæretici, fiunt.

Multis sanè rerumpublicarum exemplis tueri quimus hoc enunciatũ: taceo Moscovitas, qui omnes tolerant exceptis Catholicis. Mercure Franç.*tom.*1.*fol.*31. Hócque in Belgio, Galliis, &c. neglectum fuit: nec ibi quievêre motus, usque hæc adhibita fuit turbis medela. Sed vide Procopii historiam secretam, *fol.*51.*&c.* ubi consule notas, ut & *fol.* 60. *&c. ac quoque præfation. fol.* 1. ubi Politici pessimi dicuntur, hoc qui probant.

XV. Licet quoque de tolerando pactum inire. Ac pro pace religiosâ in Germania, propugnat Gerhardi, *loco de magistratu. num.* 201. quam tamen oppugnat Burckardus *in Antonomiâ*, In der Freystellung. Nec placet fundamentalis Monarchiæ Hispanicæ lex, nullum tolerans hæreticum: Defensio Belgarum, 3.*fol.*60. *&c.* à quibusdam in Germaniam, infausto omine (ut nonnulli putant) introducta: Qui iidem dicũt; Valeant importunæ illæ Hispanorum jactationes, quòd nunquam paci cum hæreticis subscripserint. Vide Thuan. *in epistol. dedicator.* Quin ipsi etiam Hispani propositum mutavêre, Mercure François, *tom.* 1.*fol.*6. Vndè & illud Catholicorum nonnullorum emblema, hæreticis fidem pacificationum, vel salvi conductus, etiam juratam, haud esse servandam; pessimi judicii à plerisq; incusatur. Hotoman. *illustr. quæst.* 11. Fachinæ.9.*controvers.*58. P.Gregor.11.*de republic.cap.*10. *num.*9. *& seq.* Bodin.5.*de republic.cap.*6.*num.*596.*& num.*607. Waremund. ab Erenberg.*de fœder.*2.*cap.*2.*num.*40. Hœnnon.*disput.politic.*2.*th.* 13.*b.* Gerhardi, *loc.de magistrat. num.* 209. *&c.*

CAP. VII.

De usu bonorum Ecclesiasticorum transformando.

PRæthereà ex hactenùs indagato fonte promanat; quòd res, prædiáq; ecclesiastica, si usus ad quem destinata sunt, impius vel superstitiosus deprehendatur, ad alium conferre possunt Imperantes. Franciscus Balduin.*lib.*1. *de legib.Constantin.Magni,fol.*28.*&c.facit l.* 16. *de usu & usufruct.l.*5.*de administr.rer. ad civit. pertinent.l.*13. *de pollicitat. l.* 8. *C. Theodos. tit.de jure fisci.l.*5.*C.Theod.de loc.fund.in emphyteut.* Ærod. *lib.* 1.*tit.*8.*cap.*5. Et ita olim agros & opes, Vestalibus de publico statutas, & à privatis pietatis ergò legatas, Fiscus eripuit, sub Valente & Theodosio Principibus: invidiosâ sanè & disertâ Symmachi querelâ (cui singulari libello, S. Ambrosius respondet) quam etiam Eunapius repetit, *in vitâ Æde-*

sâ Ædesii ad fin. Fuerúntque passim non Deorum solùm gentilium delubra vastata, Ruffin. *histor. lib.* 10. *cap.* 28. sed & eorum simulachra conflata, fiscóque addicta, Histor. Tripartit. *lib.* 2. *cap.* 20. Sic collegia canonicorum & cœnobia, optimâ quondam intentione majorum, ad educandos nempe viros doctos, & castas modestásq; fœminas fundata fuisse nostrates dicunt; & ut emeriti, defatigatione ingravescente, quasi recepturi canendo, ad quietem & solitudinem pervenire possint. vide Joach. Vadianum, *tract. singular. inter Alemannicos scriptores, à Goldasto editos, relatus, & vide de Monasterio Frideslariensi,* historiæ ecclesiast. Osiandri, *centur.* 8. *sub Anno* 717. Sicque etiam canonicos olim fuisse Professores, tradit Lehman, *lib.* 2. *cap.* 33. *fol.* 124. *col.* 2. Hæ cùm fundationes in abusus (ita dicunt Lutherani) converterentur, piæque fidelium eleemosynæ profunderentur, & hypocriticis superstitionibus mundus impleretur; reformationem ideò necessariò fuisse susceptam. Tempora enim mutant mores, mores jus. Barth. Musculus, *de succes. Convent. class.* 1. *membr.* 2. *num.* 183. Et proindè in Germaniâ, non fundatorum heredibus bona illa reddit, vid. Breining. *disputat. de Universitat. thes. ult.* sed superstitione (si quæ est) resectâ, in parilem rursùs usum, ut à Principibus convertantur, exigit sanctio Pacis Religiosæ, Religionsfried / de Anno 1555. §. 21. Als auch dann / rc. Wilhelm. Zepper. *de Politiâ ecclesiast. lib.* 2. *cap.* 26. *& de legibus Mosaicis, lib.* 4. *cap* 10. Christoph. Binder, *disputat. de bonis ecclesiast. per Discurs.* Johann Camman 8. *thes.* 11. *& seq.* Schepplız *ad constitut. Brandenburg. fol.* 9. *&c. item* 17. latiss. Hortleder *tom.* 1. *lib.* 5. *&* 7. *per tot.* Et potest Episcopus convertere bona in alium usum, sed non in alienum. Tuschus, *lit. E. conclus.* 273. Certè in Monachos, contra regulas institutorum depravatè viventes, satis acerbè loquuntur etiam qui Catholici sunt, vide Ariosto, *cant.* 18. *Stanza.* 26. *&c.* Melch. Adami *in vitâ tom.* 1. *in vitâ Crantzij fol.* 34. Et certè à Turcis, aliísque propter malos mores, justo Dei judicio monasteriorum destructio fuit subsequuta. Sed tamen monasticum institutum antiquissimum fuit & jam cognitum S. Dionysio Areopagitæ, *lib. de ecclesiast. Hierarch. cap.* 6. ubi eos locat in numero Laicorum: Sed qui tamen quasi μεθόριοι quidam extstimari possunt, sic ut neque in populi humilitate jacebant, neque rursùs ad Hierarcharum ordinem attollebantur, itaq; ad adyti januam consistebant, reliqua omni multitudine superiores, inferiores Liturgis. Eorum proprium fuit, majorem quandam vitæ sanctimoniam profiteri, piis precationibus dare operam paulò studiosiùs, ab inanium rerum tumultu recedere, in medio cætu Christianorum ita vivere, ut longè quàm vulgò religiosiùs consecravisse Deo vitam constaret. Nec Monachi ideò nuncupabantur, quod lucem fugitantes hominum-

minúmque societatem, in spelæa sese abderent, umbrosásque sylvas, sed quòd mentem atque voluntatem, quantum fieri posset, ab omni caducarum rerum cupiditate distraherent, colligerent animi vires omnes atque potentias, seque verè ἑνιαίως in unius Numinis providentiam collocarent. Vide disputationem Apologeticam pro Dionys. Petri Lansselii, è Societ. Jesu, &c. *propè fin.* Pulchra etiam ex Philone de primis Monachis habet Eusebius, *lib. 2. historiar. cap. 7.* ubi inter alia scribit: Est, inquit, in singulis locis consecrata orationi domus, quæ appellatur Σεμνεῖον, vel μοναστήριον. Σεμνεῖον autem in nostra lingua significare potest honestorum conventiculum, in quo secedentes honestæ & castæ vitæ mysteria celebrant, nihil illuc prorsùs, quod ad cibum potúmq; pertinet, inferentes, vel ad reliqua humani corporis ministeria; sed legis tantum libros, & volumina Prophetarum, hymnos quoque in Deum, cæteráque his similia, in quorum disciplinis atque exercitiis instituti, ad perfectam beatámque vitam studiis jugibus coalescunt. Ait porrò: Continentia verò velut fundamentum quoddam, primò in animo collocabant, & ita demùm reliquas super hanc pergebant ædificare virtutes. Cum viris erant & fœminæ; In quibus plures jam grandevæ fuêre virgines, integritatem casti corporis, non necessitate aliquâ, sed devotione servantes: dum sapientiæ studiis semet gestiunt, non solùm animo, sed & corpore consecrare: indignum ducentes, libidini mancipare vas ad capiendam sapientiam præparatum, & ædere partum eas, à quibus divini verbi concubitus sacrosanctus & immortalis expetitur. Vinum nemo omninò, ne gustu quidem contingebat; sed nec quamlibet carnem: tantùm autem aqua fuit eis poculum, & panis cum sale, vel hyssopo, cibus. Meminit etiam Ruffinus, *histor. lib. 10. cap. 8.* Antonii Eremitæ: ac etiam virginum Deo sacratarum. vide obiter de Monachorum & Eremitarum Philosophiâ, Histor. Tripartit. *lib. 1. cap. 11.* Indè in dubium Catholici vocant, quod nostrates dicunt; Monasteria olim fuisse scholas. R. P. Grætzerus, *tractat. de Eystadiensibus div tutelar. lib. 1. observat. cap. 8.* Ac de antiquis monachis ac monasteriis, consule etiam R. P. Heribert Rosvveid. *in not. ad vitas patr. in vitâ Anton. num. 26. & 73. ac etiam in Indice verb. Monachus.* Bellarmin. *de monach. cap. 5. ad fin. & cap. 6.* Benedictini tamen scholas habuerunt, prout nunc Jesuitæ. Miræus, *de orig. monaster. 2. cap. 1.*

II. At quæstionis est in Romano-Germanico Imperio cumprimis controversæ: An quod in constitutione Pacis Religiosæ, jam modo laudato loco est dictum, ad ea tantummodò restringi possit ecclesiastica bona, quæ ante Passaviensem transactionem Clericis Pontificiis adempta fuerunt? Hócque negant Aulico-politici nostrates, & adhuc

hodiè, Principem vel Comitem, &c. ad nostras partes sese recipientem, de territorio suo, quæ sunt bona ecclesiastica, aliis magis piis usibus applicare posse, censent. Sed in contrarium sunt censuræ & sententiæ Camerales; à quibus tamen revisio postulata fuit: eâque occasione omnes revisiones adhuc dum justitiam patiuntur. vide tractat cui titulus, *Turbatus Imperii Status.* Hâc autem de re variè disputant, Author Consilii, quod suis decisionibus interseruit. Ch. Schvvanmann. *fol 99* §. dagegen hindert nichts, &c. Herman. Esaias Rosakorb. *practic. forens. cap. 29. fol. 48. & cap. 30. fol. 55. & seq.* Symphorema supplicat, *tom. 1. tit. 3. fol. 219.* Syring. *disputat. de pace religios. thes.* 40. Cranius *de pace relig. part. 1. problem. 4. in connex.* Treutler. *part. 2. disput. 13. thes. 2. lit. D.*

III. Hic verò non possum non monere, puriorem religionem qui se profiteri prætendunt Magnates, ne dicata cultui ab ipsis superstitiosus qui reputatur, applicent commoditatibus profanis: eóque apud adversarios pietatem religionémque suam, quæstus alicujus cupiditatis suspectam reddant. Art. Smalkald. 3. Schurff. *centur. 1. consil.* 48. Danæus, *3. politic. cap.* 2. Henricus Scotanus, *in parat. C. libr. 1. tit. 2. fol. 16.* Cranius, *tractat. de pace relig. part. 1. problem. 5.* Latherus, *de censu lib. 3. c. 18.* Potiùs senio, valetudinéque impeditis, ministerio quod non cedit ecclesiastico devoveant. *argum. Novell. 3. §. quemadmodum.* Cujus rei neglectionem plurimorum in multis locis malorum causam esse, nonnulli haud immeritò arbitrantur Paracels. *ad cap. 5. Danielis.* Quâ de re graviter disserit Henric. Petreius, *in eo qui omnium Principum protestantium lectionem meretur, tractat. de monasteriis, fol. 55. b. & seqq. multis.* Eberhard. à Weihe, *tractat. de prærog. success. lit. H. 7.* de ecclesiasticis officiis agens: Magna, inquit, alioquin prudentíque consilio, & dexteritate singulari ordinata. Quæ, ut & monasteria, tempore repurgatæ religionis, potuissent conservari integra, abusu correcto & remoto. Quod enim Imperatores rescripserunt: Bona quæ error veterum deputavit sacris, nostræ rei jubemus sociari, nimis largè in hoc casu acceptum opinamur &c. Acerbè nostros eo nomine suggillat Barclajus, *in Paræneʃ. li. 1. cap. 4. fol. m. 36. & seq.* Si Monachi vestro judicio in moribus aut fide errabant, cur non iis ejectis mortales alios substituistis, qui his sanctis officiis, purioribus moribus, & restitutâ fide; sed eâdem etiam pietatis sedulitate incumberent? Cur non saltem erogata hæc in pauperes bona, pauperibus olim data, & divino cultui à vestris moribus mancipata? Accidere hereditatem Deo placuit, spoliare Hierusalem, corruptisque testamentis, legatis, beneficiis antiquorum, qui hæc Deo sacraverant, diri sacrilegii vestras Provincias, vestras domos astringere &c. Quod de Principibus bonis Ecclesiæ abutentibus, dicit B. Bernhardus; hoc sibi

æquè

æquè dictum arbitrentur Principes, rerum ecclesiasticarum qui habent administrationem. Clamat penuria pauperum, clamant nudi, clamant famelici, conqueruntur & dicunt: Nostrum est, quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis, nostris necessitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus vestris &c. *In Epistol. ad Henr. Senon. Episcopum*, Tauler *in vitâ fol. m. 28. & c. in edit. Coloniens.* Apud Ethnicos infame semper vitium fuit, quocunque prætextu Ecclesiæ bona delapidare. Amirato. *discurs. 15. cap. 5.* Et mordacissimo sale aspergit eos, si qui sunt contrarium hodiè facientes, Boccalini, *tom. 1. Parnass. 91.* ut & Menippus redivivus. *Dialog. 75.* Turpissimum est de Christianis dici, quod de suis Catholicis le Seigneur des accords, *fol. 18. b. des touches.*

Iadis on fit un hospital
Pour des paures parroisiens;
Mais ores comme tout va mal,
On n'y loge plus que des chiens.
Or le Roy veut par touts moyens
Qu' on suyve les fondations:
Ie pense que nous le ferions,
Si nous estions Turcs ou Payens.

Sanè etiam apud eos, qui seriò Catholici sunt, inhiant multi ecclesiasticis bonis. Sicque acerbè contra ipsum Hispaniæ Regem Philipp. III. invehitur Scioppius *in Consilio Regio, fol. m. 25.* quòd Carthusiæ illi famosæ, in Ducatu Mediolanensi sitæ, voluit adimere nonnulla. Sic olim Abbatiæ, sub Imperio Francorū, militibus datæ: Pasquier, *des recherch. 3. cap. 34.* Hotoman. *Lex Feud. verb. Abbas*, Filesacus, *tract. singul. sub tit. Querela Eccles. Gallicanæ.* Lehman. *5. cap. 67. fol. 540.* & Decimæ iisdem infeudatæ fuerunt, Pasquier *dict. lib. cap. 35.* Voluit etiam Henricus IV. Imperator, adimere ecclesiasticis sua bona. Lehman. *lib. 4. cap. 3. fol.* 278. Quod & Julianus Apostata fecit, Histor. Tripartit. *lib. 6. cap. 7. & 10. ac 12.* Certè etiam impiæ religioni dicata bona, honore religionis, non sunt prophananda. Alain Chartier apud Pasquier, *des recherch. lib. 5. cap. 15. fol. m. 746.* Et malè audit Justinianus, quod Hæreticorum Fana expilavit, Procop. *histor. Secret. fol. 51. ubi notæ.* eóque nomine carpit Volsæum Cardinalem, Abrah. Scultetus, *ad fin. decad. 1.* De abusu item bonorum ecclesiasticorum tale extat Carmen, in Polonico Dialogo *de corruptis moribus, fol. 52.*

Gratum murmur apes, his quondam vivere cellis
Novimus, undè piis copia mellis erat.

Ignavum pecus hinc aliena ad pabula fuci,
Venerunt monachi, bestia, pigra, vorax.
Deniq; crabrones his successêre maligni,
Qui fucorum & apum dissoluere domos.

Ac Itali inter maledicta, & imprecationes infaustas numerant *Pietra santa caschi nella tua casa.* Silva Curiosa de Medrano *fol. 24. & c.* vide tractat. *de prateritis annis in Saxon. inferiori editum*: Daß die Ertz/hohe und andere Stifft/rc. in jhrem esse und Wesen zuerhalten. Magna autem sapientia requiritur ad dispensandum ecclesiasticos reditus, si nolumus peccare. Origen. *ad Matthæ.* Ergò laudabile est apophthegma Christophori, Würtembergiæ Ducis, qui Oetingensi Comiti Ludovico, Jacobum Andreanum, cujus operâ in extirpandis ritibus Ecclesiæ Catholico-Romanæ uteretur, petenti, misit quidem; sed huic suo Theologo sigillatim in mandatis dedit: ut si Comes cum religionis mutatione ecclesiastica bona profanare, intervertere, sibíque vendicare conaretur; ipse nulli interesset deliberationi, sed statim domum se reciperet. *Oratio Funebris*, Jac. Andreæ, & repetiit Dn. D. Lansius, *in Orat. Funebr. Frider. Würtemb. Ducis, fol. 45.* Alii colorem huic rei obducunt, & ajũt: Non malè insumitur, quod necessitates regni absumunt. Ac etiam distinguunt; inter res Ecclesiæ directè dicatas, & inter jurisdictionalia, aliáque, quibus Clerici superbiunt, & dominantur: ut nempe hæc Fisco applicari, illa nullo modo profanari queant. Ac an Princeps possit Decimis uti, vide Oecolampad. *lib. 1. Epistolar. Epistol. ad Ducem* Würtemberg, *fol. 11.*

IV. An melius sit, ut ministri reditus proprios habeant, an verò à magistratu aut privatis personis? disputari hìc potest, vide Albicium. *exerc. Theologic. tit. de minister. quæst. 15. fol. 227.* etiam Johann. Giffordium, *de ratione alendi ministros.*

CAP. VIII.

De subditorum officio, si Princeps, aliam, quàm ipsi probant, foveat Religionem.

NUnc & de subditorum hâc in re officio, pauca dicam. Ii adversus Principem, in Religione dissentientem, exiliis licèt ac suppliciis & persequutionibus sæviat, minimè exsurgere, obedientiámque aliis in causis ipsi denegare debent. Id quod Ecclesiæ primitivæ, quàm plurimorum

morum Christi Martyrum exemplo laudatissimo comprobatur, ac superioris etiam seculi Protestantes illud se imitari præ se ferebát. Matth. *26. vers. 52. & seq.* Johann. 18. *vers. 36.* Albericus Gentilis, *lib. 1. de jure belli, cap. 10.* Springer, *de pac. relig. cap. ult.* Junius Brutus, *in vindiciis contra Tyrannos, quæst. 3.* Waremund. 1. *de fœderib. cap. 2. fol.* 287. Joann. Gerhardi, *in cent. quæst. polit. decad.* 10. *thes.* 7. Georg. Hakevvil, *in Scuto Regio, lib. 2. & 3.* Johann. Forsterus, *disputat. ad Decalog. decad. 2. problem. 3.* Bidembach. *consil. Theolog. decad. 2. consil. 5.* adde tractatum Berlini, nuper editum, Wie sich Unterthanen gegen ihre Obrigkeit/ welche verenderter Religion beschuldigt/ verhalten sollen/ ꝛc. vide item Epistol. Belgicas, *centur. 2. epistol.* 21. Bodinus verò, 4. *cap. 7. num.* 485. Libertinorum castra nimis propè accedere videtur. Húcque pertinet, quod alibi dixi: Privatum, carnificem repellere non posse; etiamsi injustè supplicio adficiatur. Privato Principi resistere non licere, si ut Princeps, & sub prætextu justitiæ eum offendat. Sicque Melito, ad Antonium Verum, apud Eusebium, *histor. 4. cap. 26.* libenter ferimus mortem, quam à te cognoscimus irrogari. Ac Armenii primi fuerunt, qui propter persequutionem religionis, contra Maximinum rebellârunt. Eusebius, *lib. 9. histor. cap.* 8. Decet etiam Episcopos à Principibus pulsos, cedere; non ad rebellionem subditos concitare: exemplo Eusebii Episcopi Samosateni, Histor. Tripartit. *lib. 7. cap. 16.* Aliud licèt respondendum videatur nonnullis; ubi Princeps totas urbes exscindere, integras Provincias evacuare nititur: nec jam ampliùs persecutor religionis; sed insanus potiùs tyrannus habetur. Keckermann. *in politic. lib. 1. cap. ult. fol.* 527. Robertus Abbatus Oxoniensis, *in demõstrat. Antichrist. cap. 7. sect. 6.* vel non absolutam omninò potestatem habeat. Zachar. Fridenreich. *politic. cap. 26. fol.* 144. (aut etiam si pacto fuerit exercitium religionis concessum.) Eóque prætextu Smalcaldicum bellum, olim in Germaniâ, Osiander. *histor. ecclesiast. centur. 16. part. 1. fol. 199.* eruditissimus Hortleder, *disput. hâc de re singulari, quæ habetur in Politicis Goldasti part. ult.* ac idem Hortleder, vom Teutschen Krieg/ *tom. 2. lib. 1. & 2.* & pro religione, quæ Galliæ & Belgii ordines gesserunt bella, etiam à Theologis approbata fuerunt. Thuan. 17. *fol.* 821.

II. Armis denique religionem adversus externam vim defendere licet: si nempè vicinus Princeps, religionis intuitu, vicino Principi Bellum moveret. Jun. Brutus, *de jure magistrat. cap. 16.* Ferret. *de just. & injust. Belli, num.* 68. Albericus Gentilis, 1. *de Bello cap. 9.* Kirchner. *disp. 6. thes. 2. lit. E.* Bodinus, 4. *de Republica. 7. & lib. 5. cap.* 1. Frider. Tileman. *disputat. ff. 1. thes. 16.* Diss. Wigelius, *de vitá Christi, cap. 24.* Et posito, religionem armis principaliter defendi non posse; sed tamen eam tueri

licet, ut offensio declinetur; intuitu religionis quæ nobis illata fuit. vide me *lib. 2. polit. cap. ultim. num. 57.* Hócque fecit Judas Macchabæus aliique, &c.

III. Bonus & Christianus Lector perpendat; num quæ hucusque à me ex mente Protestantium disputata fuerunt, sequentibus propositionibus includi queant, (1) Princeps debet omninò constituere, promovere & reformare divinum cultum. (2) Sed hoc non facit jure Imperii; verùm ut præcipuum Ecclesiæ membrum, ac Ecclesiæ consensu. (3) Princeps & Ecclesia, ea hîc debent adhibere media, quæ Christus & Apostoli præscripserunt. (4) Interdum pacis gratiâ multa Principibus, ex pacto conceduntur, quæ ipso jure non habuerunt. Sic in Germaniâ, superioritati, non Ecclesiæ judicio annexa est reformatio Ecclesiæ. Vel etiam dici forsàn potest: Pacem religiosam concedere hanc potestatem Statibus territorii, qui jura habent, respectu tantùm Imperatoris, & statuum aliorum, non autem excludere Ecclesiam suæ ditionis, vide Reinking *lib. 3. class. 1. cap. 6. num. 6. &c.* (5) Pariter, jam constitutâ religione, & Ecclesiâ, interdum administratio rerum quarundam ad Ecclesiam spectantium, Imperantibus (nomen populi complectente magistratu) sapienti consilio, ac ut turbæ evitentur, committi potest. Sícque in Germaniâ, directionem habent Status nostræ confessionis, Ecclesiasticorum Consistoriorum: Ministros vocant, de causis matrimonialibus judicant &c. Sed tamen jura Episcopalia, ut deposita, non jure Dominii habent. Joach. Stephani *in institut. Iur. Canon. & lib. 3. de Iurisdict.*

SECTIO TERTIA.
DE JURIBUS MAJESTATIS POLITICIS.
CAP. I.
Generalia præmittit.

Ulgò rectéque Galli dicunt: ***Dieu donne fil à toile ourdie.*** Et Ego itaque, qui hucusque perveni, de auxilio divino, finísque assequutione, eo mediante, non despero. Politica majestatis potestas, cùm in eo potissimùm consistat; ut legibus & judiciis sit

ciis sit absoluta, & Imperio universali rempublicam animet universam. Indè Regalia seu Majestatis jura (quorum quidam infinita ferè recensent, Petra, *cap.* 4. *& multis seqq.* Ac de iis optimè agit Sixtinus, Cammannus, Carpzovii C. apud Arumæum *tom.*3. *discurs.*15. Einsidel) & præ aliis Choppinus, *tractat. de Dominio Franciæ*) ad sequentia capita referri posse, putarem. Quòd scilicèt (1) Legem ac magistratus aliis dare, non ipsa accipere; sed contra Leges & Magistratuum præcepta dispensare. (2) Omnes judicare, nullius judicio obstringi; sed omnium aliorum judicia examinare. (3) Adversus internam & externam vim rempublicam defendere. (4) Rerum gerendarum nervos procurare. (5) Et quæ in republica sunt digniora, & splendida maximè, sola gerere queat.

II. Regalia seu Imperii jura, à jure Dominationis, plenitudinisque potestatis eminentia, non specie, sed ut effectus ac causa differre, ac ex superioritate profluere; ejúsque functiones esse videntur. Ita ut legibus solutum esse, non sit peculiare jus majestatis; sed ipsa majestas & jus quoddam majestatis universale. Arnisæus, 2. *de jure majest.* 1. *num.*9. vide etiam Dn. D. Bocer. 1. *de regalib. num.*2. Dissentit Arnold. Clapmarius, 1. *de Arcanis rerumpublicar.*11. *& seq.* Et ego itidem aliquando existimavi, duas tantum essentiales notas majestati esse tribuendas; posteriorem quam quidam addunt (legibus soluta) inter affectiones à prioribus dependentes collocari debere. Eo ipso enim, quòd majestas summa & perpetua imperandi potestas dicitur, nec superiorem, nec parem agnoscens; necessariò consequi putavi, eandem omni alieno imperio solutam esse. Sed tamen, cùm in administratione regalium quarumcunque ea emineat, & cum liberâ illâ potestate regalibus hisce juribus omnibus utatur is, penes quem arbitrium Imperii est. Ideò à cæteris regalibus, species contradistincta esse nequit: rectiúsque dici putarem; jus majestatis spectare ad dominationem universalem (de quâ egi *suprà sectione prima*) & particularia jura, quorum nunc aggredior explicationem.

III. Variè porrò distinguuntur & assignantur majestatis jura. vide Johann Camman. *disputat. de jur. majest.* 2. *th.* 45. *& seqq. usque ad fin. disput.* Clapmarius, 1. *de arcan. d. cap.*11. Henric. Velsten. *cent. quæst. polit. decad.* 8. *th.* 4. Quidam ea fluere dicunt ex tribus officiis majestatis: Ordinando, judicando, & vindicando. vide Paurmeister. 1. *de jurisdict. cap.*3. *num.*13. *&c.* ac Börtium, apud Arumæum, *discurs.*30. *cap.* 3. *th.* 3. *& seqq.* Regalium quædam in signum superioritatis, quædam in vim privilegii singularis competere, dicit Thomas Michael. *de jurisdict. th.* 24. hoc est, quædam in signum supremæ competunt potestatis, quædam

tantùm

tantùm ratione dignitatis præſervatæ. Fachinæus, *13.controverſ.cap.81.* Communiter in majora ac minora ſeparari ſolent. Majora, Vultejus & Bocerus, dignitatis, Imperii ſeu majeſtatis; minora, utilitatis & fiſci appellant; illa perſonam Imperatoris, hæc fiſcum reſpicere affirmantes. Cui ferè geminum eſſe puto illud, quod Joachimus Stephani, *3. de jurisdict.cap.8.num.2.&c.* ſcribit: Regalia conſiſtere in duobus, (1) in αὐτεξουσίᾳ, ſeu libertate agendi ex placito. (2) τῇ δεσποτίᾳ, aut univerſali Dominio rerum. Et *num.28.&c.* docet idem: Jura fiſcalia, poſteà regalia dicta fuiſſe, quæ Imperatores, Imperio mutato, conceſſerint regalibus feudis, &c. vide Hotoman. *in Lexic. verb. Regalia.* Verùm regalia minora, vel fiſci, nihil aliud eſſe mihi videntur, quàm extraordinariæ collationis, nervorúmque reipublicæ procurationis effectus, vel modi ſpeciales exactionum. Et propriè in ipsâ majeſtate, non ſunt gradus; ſed ipſa individua exiſtit, ſicque ratione eſſentiæ, non ſunt alia majora, alia minora.

IV. Nec hîc ſcrupulum mihi injiciunt, quæ politicorum prudentiſſimus, Arnoldus Clapmarius, *1.de arcan. cap.21.* ex mente juris interpretum prætendit, cùm ait: Quæ regalia dicuntur Feudiſtis. *2.feud. tit.56.* à jure Imperii multis differunt modis. Partim quòd regalia, ſive majora ſive minora, non ſecùs atque immobilia, aliis in feudum conceduntur. Partim quod talem non præ ſe ferunt majeſtatem &c. Nam & alia, quàm fiſci regalia beneficio Imperatoris exercent ii, qui jura territorialia habent; ut docebitur ſuo loco. Ac etiam regalia fiſci, jure majeſtatis, non patrimonii privati, ſpectant ad Imperatorem: víque ſolutæ poteſtatis inſtituuntur. Licèt iis jam inſtitutis, eorum commoditas in alterum transferri poſſit; Bortius apud Arumæum *diſcurſ.30. cap.3. theſ. 47. fol.898.* túncque non ut jus majeſtatis; ſed ut alii reditus poſſidentur: pariter ut à laicis jus decimarum. Verùm facultas ejusmodi regalia inſtituendi de novo, æquè rarò, ac libertas majora uſurpandi conceditur in feudum. Quin & ex ſublimiori poteſtate, procedit horum regalium imponendorum facultas; nimirùm ex δεσποτίᾳ, quæ major eſſe videtur, quàm αὐτεξουσία.

V. Dn. Joachim. Cluten, *in Syllog. theſ.17.& 20.* inter reſervata, & jurium regni adminiſtrationem diſtinguit, ut & Jacob. Bornitius, *tractat. de majeſt. cap.30. & ſeq.* Reſervata & regalia, à jure majeſtatis ſecernit. Ego nihil incommodi video, ſi omnia ea majeſtati adſcribantur, & ei eſſentialiter ineſſe dicantur. Nam & ſibi aliquid ſingulatim reſervare, nemo poteſt niſi majeſtas. Nec perſpicio ſatis, quomodo jus monetæ, Bornitius tribuat majeſtati; jus Nundinarum, Stapulæ, Academiarum, Aſylorum aperiendorum, &c. ſegreget ab eâdem. Regalia dicuntur

cuntur interdum, tanquàm competentia soli regi: eo nomine sunt jura majestatis. Quandoque ita nominantur, ut à solo rege data; hócque in significatu, sunt tantùm usus jurium majestatis, deficiente proprietate. Reservata appellitantur, respectu jurium datorum; quasi cum iis non concessa. In majestate omnia essentialiter sunt idem.

CAP. II.

De legum ferendarum potestate.

MAjestas ut legum vinculo est liberata: ita subditos omnes sanctionum nexu obstringit, & ad metam civilis societatis, vel ducit, vel trahit. *can. quæ contra mores. distinct. 8.* Leges ergò sancire (aut edicta, Petra *cap.* 10. vel bannimenta proponere: Tuschus *liter. B. conclus. 2. &c.* Gebott vnd verbott) quibus subditi universi ac singuli obstringantur, primum & præcipuum majestatis civilis est attributum. vide Vasquiū, *illustr.* 47. Conrad. Lancellot. *templ. judic.* 1. *cap.* 1. §. 4. *fol.* 311. Bornitium, *de majestat. cap.* 16. Johann. Camman. *disputat.* 4. *th.* 1. & 15. D. Martam. 1. *de juris dict. cap.* 37 Indéque Jacobus Patriarcha, sceptro immediatè legislatorem conjungit. Genes. 49. *vers.* 10. Hócque sine jure potestas politica stare nequit: Legis namque virtus est imperare, vetare, permittere, punire, *l.* 7. *de legib.* Eo ideò regali, omnes respublicæ perfectæ gaudēt, non recognoscentes superiorem. Idémque talium statuta dici debent jus commune ac civile. Rol. à Valle, *de lucro dotis quæstion.* 2. *à princ.* Jus jam constitutum dicere, decernere, reddereque, aut etiam facto applicare ac exequi, aliorum est magistratuum ac judicum; in præsenti verò leges condere, solo dignum imperio esse oportet. *l. fin.* §. 1. *C. de llb.* Hinc respectu auctoritatis condendi legem, vox Regis, pro vivâ lege habetur, *l.* 2. §. . *de origin. jur.* Quódque Principi placuit, animo legis sanciendæ, legis vigorem obtinere putatur, *l.* 1 *ff. de constit. princip.* Sive id spontaneus ingesserit motus; sive precatio, sive relatio, vel lis mota, legis postulaverit occasionem. *l.* 3. *C. de llb.* Hoc intuitu, Imperatori ipsas leges subjecisse Deum, legémque animatam ipsum hominibus misisse, dicitur *in Novell.* 105. *cap.* 2. *ad fin.* quatenùs scilicet jus positivum tollit. Lancellot. *d.* §. 4. *fol.* 315. ex causâ contra jus naturale & gentium statuit. Lancellot *d.* §. *fol* 331. ipsúmque jus divinum limitat. Lancellot. *d. loco fol.* 332. vide suprà quæ dixi *discurs.* 1. Lex itidem irritat contractus. Becanus *in scholast. theolog. tit. de llb. cap.* 6. *quæst.* 9. potéstque habilitare personas, *quæst.* 10. Ex hisce itidem colligere quimus, potestatem legis condendæ, non meri imperii vel jurisdictionis; sed de reservatis Principis

cipis esse. Dn.Bocer. 1.*de jurisdict. num.* 18. *&* 43. Fachinæ. 13.*cap.* 12. *fol.*204.*& lib.eodem cap.*22. Camman. 4. *th.*12. Interdum quoque peregrini populi leges usurpantur, quamvis ejus imperium non agnoscatur: sicque Poloni Saxonico jure utuntur. Fulstin. 10. *cap.* 8. multæque civitates jure Lubecensi, Musculus, *de success. convent. membr.*2.*class.*1. *conclus.*5.*fol.*85. & ego, *de appellation.cap.*2.§.7. Sed hoc fit approbatione summæ potestatis, quæ dum alienæ gentis leges introducit, eas de novo in suo territorio condere videtur.

II. Quòd verò, non posse subditis, sine consilio sapientis legem dari, nostri adstruunt interpretes utriusque juris: August.Morla.*empor. jur.tit.*1.*quæst.*3. Cornel. Benincas, *ad titul. extr. de constitutionib.q.*7. hoc de nudâ consiliorum percipio adhibitione, quæ nullo modo jus imminuit majestatis, felicitatem sed magè promovet ejusdem, ad beatitudinémque imperii, & ad ejus gloriam redundat. Camman. *disputat.*4. *th.*9. Cluten. *in paradox.th.*10. Sicque in Francia, Lehman, *lib.*2.*cap.*39. *fol.*149. ut & in Germaniâ, idem *lib.*5. *cap.* 60. Semper in Comitiis populi Optimatum leges adprobatæ fuerunt. Sanè quod in *l.* 8. *C. de lib.* habetur, ad conceptionem & constituendæ legis consilium refero. vide omnin. Camman. 4. *thes.*10. Debet enim lex commune esse præceptũ, virorúmque prudentium consultum, *l.*1.*ff.de legib.* & à multis, non ab uno est determinandum, quod legis obtineat vigorem. Velstenius, *decad.*5.*th* 9. Sic Decemviris legum ferendarum auctorem fuisse Hemodorum quendam Ephesium, in Italiâ exulantem, refertur *in l.* 2. §. 4. *de orig. jur.* Imò ipsi Decemviri; qui legum à se conscriptarum confirmationem, à populo petere fuerunt coacti; Livius 8. Jura majestatis haud obtinuerunt. vide tamen *l.*2 §.4. *de orig.jur.* Sic etiam voluit Justinianus, non valere legem, nisi à Præfecto Prætorio fuerit adprobata. *Novel.*151.*&* 152. nec tamen illum majestatis participem fecit. Sicq; posterioribus temporibus Senatui à Principe permissum fuit, ut Procõsules crearet, Consulibus legatos, & jus prætorium præsidibus daret, leges quas Principes ederent, ipse Senatus consultis propriis consecraret, ut Vopiscus *in Probo* testatur. Idémque apud Gallos Curia Parisiensis munus habet, ut nempè adprobet leges, de alienatione Domanii cognoscat.

III. Sed commodè quæritur hîc: An & quatenùs Statuta, usu, moribúsque civium non recepta ligent, ad causarúmve decisionem allegari queant? At Statutorum validitatem minimè requiri, ut ea moribus, ac usu civium recipiantur, exindè quis colligere possit, cùm eorum vis absolutè pendeat ex voluntate, jussuque statuentis, tanquam superioris. Etenim quod Principi placet, legis habet vigorem, ac Principis est ju-

est jubere, civium obedire, *l. 1. de constitut. princ.* Hincque leges, hominum vitas constringere dicuntur. *l. leges 9. C. de legib.* & superbiæ fastidio tumidus deprædicatur, qui Principis sui sensum contemnit, *l. si Imperialis 12. C. dict. tit.* Ita ut pœnâ magis digni videantur cives, qui statutum non observârunt, quàm ut ullus exindè, se suæque litis decisionem, tali statuto ritè subtrahere queat. (2) Haut etiam dici posse videtur, statutum usu non observatum, quasi per consuetudinem contrariam abrogatum censeri; Cùm quippe qui Statuta facere nequeũt, absque superioris confirmatione, ii nec consuetudinem contrariam facere possint, inscio superiore. *arg. l. 2. C. quæ sit long. consuet.* Sed aliud tamen communissimè receptum est: nempè si Statuto aut consuetudine inveterata, contraria reformatio vel Statutum fiat, verùm ante & post reformationem, Statutum, morésve veteres fuerint observati; hoc ipso legé, morésque pristinos esse retinendos, neglectâ posteriori reformatione: ut quæ moribus haut fuerit recepta. Paris de Puteo, *in tractat. de Syndicat. verb. Statutum in princ. vers. & in hoc semper prævalet Statutum semper practicatum.* Alex. *consil. 6. incip. viso themate, sub num. 2. lib. 1.* Ac pro regula generali tradunt: Statuta, quæ moribus civium non sunt observata, nullas habere vires, nec etiam quenquam obligare. Jason. *in l. si filius 7. sub num. 22. ff. de liber. & posthum.* Rol. à Vall. *tractat. de lucro dot. quæst. 99.* Schrader *de feud. part. 10. sect. 20. num. 151.* Schulthes. *quæst. practic. 1 tom. 1.* Sicque universum Saxonicum Jus, etsi multis jam seculis mandatum literis extet, & ab Imperatoribus etiam confirmatum fiet: Muscul. *de succeß. convent. claß. 1. membr. 2. conclus. 5. lib. 6. num. 157.* attamen id eatenùs duntaxat obtinet locum, quatenùs usu est comprobatum, forensíque consuetudine receptum. Hartman. Pistor. *lib. 1. quæst. 16. num. 11.* Scheffer. *part. 2. quæst. 14.* Ratio verò hujus decisionis, non consistere videtur in eo, quasi Princeps, vel quilibet leges ferendi, Statutáque ordinandi potestatem habens, haut eam exercere possit, absque civium vel subditorum assensu. Ut equidem placet doctissimo Becano, qui in *scholast. theolog. part. 2. tract. 3. cap. 6. quæst. 8. fol. 322.* (vide Bellarmin. *2. de Concil. cap. 17.* Carnin. *in Turri Babel. cap. 3. fol. 75.*) scribit: Principem non habere facultatem condendi legem, repugnante communitate. Id licèt æquitati naturali congruum existat, vix tamen quis apud Aulico-politicos obtinebit, & quoque in jure nostro sacrilegium habetur, de judicio ac potestate Principis disputare. *l. 3. C. de crimine sacril.* Ideóque puto, eatenùs statuta usu haud adprobata, non valida censeri: quia Princeps, permittens statutum, legémque suam non observari; tacitè censetur voluntatem, legémque suam revocâsse. Eadémque ratione valet consuetudo contraria legi, aut abrogato-

ria ſtatuti, ad populi commodum facti: adeò ut noſtrates dicant, ſcientiam vel conſenſum Domini ſuperioris, eo in caſu neceſſarium haut eſſe. Natta *conſil.19.incip.in cauſa* D.Theſaurarii *n.7.& conſil.98.in causâ, & quæſtione vertente,num.6.* Rol. à Valle. *d.tractat.de lucro dot.quæſt.99.num.12.* Schultes, *dict.loc.quæſt.2.num.6.&c.* Sed ſufficit, dum conſuetudo introducitur, Principem non contradicere; etſi conſuetudinem in generatione jam eſſe ignoret. Vult. *conſil. Marpurg.33.num.75 lib.1.* Ita hoc peculiare, ſeu potiùs mirabile conſuetudo habet, ut eâ mediante, tacitè legem abrogare populus poſſit; quod eidem nullo modo licitum eſt, expreſsâ facere voluntate. Johann.Faber.*in §.ex non ſcripto, ſub num.11.inſtitut.de jur.natur.gent.&c.* Hoc tamen ita puto intelligendum, ut neceſſe videatur; ſtatutum vel per tale tempus non obſervari, intra quod illud per deſuetudinem abrogatum videri queat, *argum. traditor.* à Petr.Salazar. *de conſuet.cap.8.num.12.* vel in Principis, ejúſve officialium præſentiâ, aliquot actus contra ſtatutum in populo fuiſſe geſtos, quibus auctoritas, ſeu vinculum ſtatuti inhibitum cenſeri debet. Petr.Raven. *tractat.de conſuet.ver.conſuetudo non derogat legi.* Pruckhmann *conſil.47.num.25.lib.1.* Schultes, *quæſt.2.num.34.&c.* Vix quoq; eſt, ut ſolo non uſu derogetur legi; ſed contrarii requirantur actus, Scheffer.*2.quæſt.14.nu.12.&c.* Et itidem, legem uſu non receptam eſſe qui dicit; illud probare neceſſe habet. Schultes, *lib.1. practic. quæſt.50. num.8.&c.* nec hîc requirerem cum Scheffero, *dict. quæſt.14.num.6.* ut conſtet eam aliquando fuiſſe obſervatam. Sed tamen ut jam ſuprà dixi, juſtum eſt, ut Princeps conſenſu ſubditorum faciat leges: idque ſi haud eſt de neceſſitate, eſt tamen de æquitate & honeſtate. Ac illæ imprimis leges valent, quas populus petit. Boccalini, *ragguagl.63.centur.1.fol.m.277.*

IV. Ipſa legum ferendarum poteſtas, alteri committitur nonnunquam; ſed nihilominùs auctoritas & ſanctio, à ſolâ dependet majeſtate. Sic olim Prætor edicebat: id eſt, quod jus dicturus eſſet ſuo anno, proponebat. Goveanus, *de juris dict.1.num.8.* Sic & Ædilium edicta, pars fuerunt honorarii juris. Ac in Republicâ populari, raró jus à toto populo, ſed à parte, paucis, uno, fuit conſtitutum; nec referre putabatur, an conſtituerit populus, ſive is, cui populus negotium dedit. *l.6.§.1.ff. quod cujusque Vniverſitat.* Donell.1.*comm.*8.*ad fin.* Tileman. *diſput.Pandect.2.theſ.37.vol.2.*

V. Ex hoc itidem deſcendit, quòd mores populi, conſuetudinéſque, vel expreſsè vel tacitè approbare, majeſtatis eſt in Monarchico ac Ariſtocratico Statu: nec poteſt illîc populus conſuetudinem introducere, niſi Principis aut Senatus, (expreſſo vel tacito) conſenſu. *l.2.C. quæ*

ſit

fit long. consuet. Timæ. Faber. *disput. ad instit. 3. th. 9.* Dn. D. Harprecht. *ad § num. 12. institut. de Iur. Natur.* vid. Nicolaum Betsium, *de pact. famil. illustr. cap. 3.* Haud putatur statutum locale, sive legem specialem (quam & inferiores condere queunt) legibus universalibus contrariam esse posse Dn. D. Bocer. 2. *de regalib. num. 62. & seqq.* Undè etiam, quomodo Electoribus, Principibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, &c. jus condendarum legum, statutorúmque competat, manifestum esse potest. Camman. *4. th. 8.* adde me, *ad l. 9. de justit. & jur. quæst. 3.* Sic & statuta facere Collegia queunt, aliæque Vniversitates; sed non de aliis rebus, quàm quarum libera administratio ipsis est concessa. ut deduxi *in tractat. de Colleg. & Iur. Vniversitat.* Hìc itidem disputari potest, an si populus aliquis alteri subjiciatur; statim victoris leges agnoscere cogatur? de quo itidem ego, *lib. 2. polit. cap. 2.*

VI. Cæterùm cujus est leges generales ferre, ejusdem quoque est, jus singulare, id est privilegia dare, *l. 16. de lib.* Lancellot. Conrad. *1. cap. 1. § 4. fol. 339.* Bornitius, *de majestate cap. 16. pagin. 152.* Camman. *4. th. 17. &c.* pulchrè & succinctè hàc de materiâ Scotanus, *in Paratitl. Cod. lib. 1. tit. 14. fol. 102. &c.* sive sint Personæ, sive rei, *l. privilegia. 196. de regul. jur.* Hócque innuit Lex 12. Tabul. cùm ait: Privilegia nisi Comitiis Centuriatis ne irroganto. Qui secùs faxit, capital esto. Privilegia etiam accipiens, vel petens, aut & jactans, eo ipso fatetur, se concedentis subditum esse. Reinking. *fol. m. 251. lib. 2. class. 2. cap. 8. num. 20.* Ac licèt peregrini etiam privilegia habere possint; id tamen fit respectu territorii concedentis, in quo versantur, vel mercimonia exercent, aut conversantur; quo intuitu peregrini etiam aliquo modo subditis accensentur, ut dixi *lib. 1. politic. cap. 11.* An verò conducat privilegia dare, disquirit Carnin *in oppugnat. Turris Babylon. part 3. cap. 4. fol. 609.*

VII. Leges autem ferre, non solùm intelligimus novas; sed & veteres confirmare, *l. 2. C. de decurion. constitut. de concept. digestor. § 7.* Et ita easdem interpretari; ut ita interpretatio pro jure habeatur, *l. fin. § 1. C. de legib. l. 43. de vulg. & pupill. substitut. l. Neratius 19. de regul. jur. Novell. 143. in princ. Novell. 161. in princ.* Lancellot. Conrad. *templ. omn. judic. 1. cap. 1. § 3. fol. 289.* Bornitius, *cap. 17.* Camman. *4. th. 105.* Gæddæ. *ad l. 6. in princ. num. 9. de verb. signif.* Moditius, *in decis. §. lex dubitat. 15.* Symmach. 10. *epistol. 40.* Operio quid deliberatio Augusta constituat; cui soli fas est de scitis divalibus judicare. Et idem alibi: Nos venerari potiùs, quàm interpretari oracula divina consuevimus. In hócque consistit differentia juris civilis, & principalium rescriptorum: ut hæc nempè humanâ interpretatione corrigant rigorem legum, qui in multis factorum speciebus severior est, quàm benignitas suadeat æqua,

l.12.§.1.ff.qui & a quibus manumiss. Paul. Busius, *subtil.jur.1 cap.7.* Quod olim munus etiam depositum fuit apud Prætorem: & ab eo multùm discrepat interpretatio, quæ judici competit, vel Jureconsulto. Busius *dict.lib.1.cap.3.& lib.2.cap.2.ac 19.ut & lib.5.cap.16.* Cuilibet enim licet jus interpretari ex æquitate: vide Becanum, *in scholast. theolog. tit. de legib.cap.6.quæst.14.* mutare verò & novum quasi jus constituere interpretatione, Principis est solius. Donell. *1. commentar.13.* Hunnius, *tractat.de interpret.1.cap.1.* vide Illustrem Enenckelium, *tractat. de privileg.lib.2.cap.2.num. 4. &c.* Guil. Val. Forsterum, *in interprete suo 1. cap.1.* Ac alia est justitia Principis, alia justitia juristarum. Boccalini. *cent. 2.ragguagl.95.fol. 417.* An & quatenùs verò solus concedens, privilegium interpretetur, & de eo judicet? vide Moditium. *§.Principum placita, dubitat.50.60.89.229.& 233.*

VIII. Pariliter quoque legis mutandæ potestas, eidem competit, cui & condendæ. *l.1.l.penult.l.ult.C.de legib.l.35.de reg.jur.* Donell. *1.comment.12.* ubi Hilliger. Winckler. *de princ.jur.5.cap.7.* Lex quippè etiam justa, potest per tempora justè mutari: non enim sunt leges humanæ de fine, sed de ordinatis ad finem. Bodinus, *1. de republ. num. 94.* Barth. Musculus, *de success.convent.class.1.membr.1.fol.25. & seq.* Bornitius, *cap.18.* Camman. *4.thes.107. &c.* Et proprius hic est legibus, non alligatæ potestatis effectus: etenim legibus si ligaretur majestas; haud pristinis revocatis, alias ponere posset. Attamen evidens utilitas esse debet, ut recedatur ab eo jure, quod diù visum fuit æquum. *l.2.de constitut. Princip.* Legum namque authoritas evilescit; si populus ea mutari videt, qui ab ipso potiùs Oraculi loco haberi & coli debebant. Aristotel. *2. politic.6.ad fin.* Dion. *lib.5.fol mihi 501.* Cabot. *lib.2 cap.1.fol.179.* Et in mutatione, majori propè curâ prudentiâque opus esse, Politici monent, quàm in primâ sanctione requirebatur. ego *lib.2.polit.cap.2.* Sed pariter ut corrigit Leges; ita etiam Privilegia revocat Princeps. Lancellot. *dict.§.4.fol.m.365.* & dicam Deo Opt. Max. concedente, *in discursu de statu mixto. ad fin.*

IX. Porrò quia majestatis solius est imperare, subditorum obedire. Lancellot. *templ.judic.1.cap.1.§.4.fol.433.* ii proindè qui summum imperium habent, fidelitatem, legúmque observantiam, ab omnibus æqualiter exigere possunt. Hincque jus Homagii, fidelitatis & obsequii, majestatis functionibus Bornitius adscribit, *cap.27.* nec id usurpare potest ullus, nisi majestatem habens. vide Cominæum. *3.cap.1.fol. mihi 189.* licèt etiam inferiores id regale usurpent.

CAP.

CAP. III.

Constitutio Magistratuum.

LEgum executionis faciendæ gratiâ, constituitur magistratus: ut sit ille lex vivens ac loquens, minister & custos legis mutæ. *l. 8. de justit. & jur.* Quantum enim est jus in civitate esse, júsque & legem à majestate condi; nisi sint qui illud exequantur, dicant & decernant. *l. 2. §. 13. de origin. juris Novell. 161. in princip.* Ut itaque jura effectum suum nanciscantur; magistratus & judices, aliæque potestates in republicâ ordinari solent. Quamvis lex anima dicatur & domina civitatis; proprium tamen efficiendi motum nullum habet. Cùm verò imperans cuncta providere non facilè possit; plures esse magistratus oportebit, ab ipso constitutos. Hócque modo Principes ac Reges, multos oculos, multas aures, multas itidem sibi manus facere ac pedes, prudenter Aristoteles scribit *3. politic. cap. 12. Novell. 8. in epilog. ibi: Imperii famulitio.* Hósque indè periculo suo creat, & pro iis tenetur. Lancellot. Conrad. *templ. judic. 1. cap. 1 §. 3. fol. 304.*

II. Cùm ergò majores præsertim magistratus, maiestatici corporis sint quasi membra atque manus: eorũ itaq; constitutio (non secùs atque ipsarum legum) ad summum meritò imperium dicitur spectare. Regner. Sixtin. *de Regalibus, lib. 2. cap. 15.* D. Marta. *tractat. de jurisdict. 1. cap. 42.* Bornitius, *cap. 21.* Camman. *6. th. 57.* Princeps primaria officia ipse conferre debet. Velstenius, *centur. quæst. polit. decad. 10. thes. 3.* graviter Blaise de Montluc. *lib. 7. des comment. fol. 215. b. & seqq.* Fürstl. Tischreden. *lib. 3. cap. 16.* Et id maxuma pars muneris imperatorii, vocatur à Zonorâ. Indè olim Romæ ad populi favorem, magistratuum constitutio spectabat: & lex Valeria, sacrum esse cum bonis caput eius iussit, qui imperium nisi à populo haberet. Livius 2. Dionys. Halicarnass. *lib. 5.* Adveniente porrò Principatu, ad curam Principis magistratuum creatio pertinebat. *l. 1. §. 1. ad L. Iul. ambit.* Híncque an is quem Princeps elegerit, dignus sit? dubitare, sacrilegium reputatur. *l. 2. C. de crimin. sacrileg.* Indè qui de Provinciâ, cùm ei successum esset, non discedit, crimen maiestatis committit. *l. 2. ad L. Iul. majest.* Ærod. *de reb. judicat. fol. m. 556.* Ut & is qui privatus pro potestate, magistratúve, sciens dolo malo se gerit. *l. 3. d. tit.* Decian. *tract. crim. lib. 7. cap. 9. num. 2. 4. & 12.* Quòd maxumum regale, incautè neglexisse (& propemodùm à se abdicâsse) ii videntur, qui dignitates & officia ferè hereditaria fecerunt, vide Thesoro Politic. *1. relat. di Francia. fol. m. 183.* Quódque maiestas, imperii iure,

aliquem

aliquem cogere potest, ut publicum suscipiat munus: *tot. tit. quemadm. civil. muner. indic. lib.* 10. *C.* nisi habeat excusationem. vide Wesembec. *consil.* 40 me *polit. 1. cap.* 11. *num.* 13. *ad fin* Undè etiam magistratus, abdicando se imperio, nihil agit. *L. legatus* 20. *de offic. præsid.*

III. Maiorum dixi magistratuum constitutionem, ad summum imperium spectare: quia si magistratus, intuitu iurisdictionis mediatè constituantur; illorum creatio regalibus haud annumeratur. Molinæus, *ad consuet. Parisiens. tit.* 1. *gloss.* 5. *num.* 57. Sed tamen & hoc mediatâ Principis authoritate fit: Dn. Hilliger. ad Donellum, 17. *cap.* 7. *fol.* 48. *&c.* nam originaliter omnis iurisdictio, à fonte profluit maiestatis. Lancellot Conrad. *templ. judic.* 1. *cap.* 1. §. 4. *fol.* 341.

IV. Et hinc rectè inter maiora regalia refertur, soliúsque imperii summi proprium censetur; ius creandi Archiduces, Duces, Marchiones, Landgravios, Comites, Barones, &c. Rosenthal. *cap.* 5. *conclus.* 2. Camman. 6. *th.* 60. *&* 63. Sunt enim ii instar Proconsulum, Prætorum, Præsidium & similium: à Regibus earum nationum, quæ Imperium Græco-Romanum destruxerunt, bello subactis Provinciis, (ab initio per annum, posteà ad dies vitæ) in officium & administrationem, ac tandem lege successoriâ, & autocratico nomine Præfecti gubernatores. Knichen. *de jure territorii cap.* 1. Vincent. Cabotius. 2. *disputat. jur. var. cap. ult.* ego, *tractat. de appellat. cap.* 2. *section.* 15. *propè fin.* Heigius, *part.* 1. *quæst.* 1. *&* 2. Undè realitas territorii & jurisdictionis, ejusmodi semper dignitatibus respondet: & nemo in Germaniâ reperitur Principum, Comitum antiquiorum &c. à quo non possideatur ditio, vel saltem à suis majoribus non fuerit possessa. Nec ut in Poloniâ, ejusmodi tituli, honores solùm sunt atque dignitates. Stanisl. Krzistanovv. *in description. Statuum Polon. à princip.* Quâ ratione realia Baronum jura, Nobiles habere dicit Rosenthal, qui possident Baronatus, *tract. de feud. cap.* 9. *conclus.* 55. *num.* 5. Quamvis nunc passim in Germaniâ & alibi, Barones, Comites, & etiam Marchiones & Principes merè titulares (qui scilicèt nec ipsi, neque eorum majores, unquàm territoria sic insignita possederunt) reperiantur: vide Amplifs. Rutger. Ruland. *de commiss. lib* 5. *cap.* 4. *num.* 34. *&c. part.* 2. Reichsabschied de Anno 1548. §. Wiewol auch / rc quorum honorum largiendorum potestas ad jus nobilitandi spectat. Et pertinet hûc quod Pasquier scribit: *lib.* 2. *des recherches. cap.* 12. *fol.* 188. ubi ait: *A prendre les choses au vray, les Ducs & Comtes qui sont aujourd'huy, ne sont qu' imagez de ceux qui estoient du temps de Hugee Capet, n' ayans ensemble aucune prerogative sur les autres Seigneurs, si non par une Pompe du nom, & par les ceremonies exterieurs. Car le Duc va devant le Comte, & cestui devant le Baron.* Magna, magníq;

momen-

momenti controversia est: An Imperator ex Comite designans Ducem, conferat tantùm nobiliorem dignitatem? an verò simul tribuat jus in Senatu Principum votandi. Sanè Würtembergiæ Comes Eberhardus, ab Imperatore Dux nominatus, non solùm sessionem; sed & præcedentiam præ aliis quibusdam obtinuit. At hanc litem non ego mihi despondeo.

V. Singulare, autē Privilegium est Imperatoris Romani: ut ab eo exteri etiam, Regales ac Ducales petant dignitates. Lancellot. *templ. judic.* 1. *cap.* 1. §. 4. *fol.* 387. Exempla sunt in Regibus Poloniæ, Daniæ, Sueciæ; Ducibus Ferrariæ, Florentiæ, Mantuæ, Münsterbergæ in Bohemiâ, in Lituaniâ Radziviliorum. Marq Freher. ad Petrum de Andlo, *fol.* 156. Ac etiam in Rege Cypri, Appendix Helmoldi, *lib.* 5 *cap.* 2. Sic & jam olim Anastasius Imperator Regi Francorum Coronam misit, eúmque Consulem ac Patricium proclamavit. Claude Fauchet. *tom.* 1. *des antiquitez. lib.* 2. *cap.* 22. Sicque nonnulli putant, Magnum Moscoviæ Ducem (absolutissimus licèt aliàs sit) perperàm vocari Regem, cùm nō sit à Pontifice vel Imperatore Coronâ insignitus. Duret. *des langues, fol.* 856. ex Sigism. L.B. de Herberstein. Ita & Maximilianus II. Imperator, cùm Pius V. Cosmum Florentiæ & Senarum Ducem, Regem creare vellet, sese opposuit, dicens, Non habet Italia Regem, nisi ipsum Cæsarem. Bodinus, *lib.* 1. *de republic. cap.* 9. *pag. m.* 148. Sleidan. *continuat. part.* 2 *pag.* 181. Thuanus, *lib.* 46. *pag. m.* 873. Obiter hîc addo, etiam ante Pium V. Cosmo Mediceo ampliorem dignitatis gradū Paulum IV. & Pium IV. pollicitos fuisse, quod tamen veriti quorundam Principū offensionem, non præstiterunt. Et ideò ne posteà quidem ad evitandam invidiam, licèt Regiâ Coronâ in Aulâ Regum Coronatus Rex, sed tantùm Magnus Dux appellatus est. Natal. Comes, *in histor. sui temp. pag.* 454. 455. 551. Parile exemplum habemus in Carolo Pugnace seu Bellicoso, ultimo Burgundiæ Duce: Hic etenim à Friderico III. Imperat. Augustæ Trevirorum enixè petiit, Maximiliano filio illius, filiam suam & heredem unicam despondendo, ut se Burgundiæ Regem, & Imperii Legatum ac Vicarium crearet: nihilque minùs quàm repulsam veritus Carolus, Sceptrum & Coronam, ac cætera dignitatis regiæ insignia fieri, subsellia in templo, & solium, quæque ad coronandi & inungendi ritum faciunt, parari jussit. Sed frustrà. D. Bitschius, *in annotat. ad Natal. Comit. histor. pag* 376. *lit. N.*

VI. Extra ordinem hîc addo, (propriè etenim *ad tractatum de Magistratibus* pertinere videtur.) Cùm ea demùm respublica benè cōstituta censeatur, à cujus gubernaculis removentur mali, Pittacus apud Plutarchum, *in apophthegmatibus*, & prima pars optimi Imperii in eo

consistat, ut qui imperat, sit bonus: altera, ut bonis ministris utatur: turpem ideò esse publicorum honorum, & munerum nundinationem, reique publicæ certissimam pestem. *Novell. 86. cap. 2.* Wesembec. *in paratitl. ad L. Iul. ambit. num. 5.* Turpissimum, ubi hastarum quasi sollemnitate, officia distrahuntur à Jovialibus pullis, & plus offerenti addicuntur. *Novell. 8. cap. 7.* Hoc etenim admisso, quid salvum reliquum erit? fides & probitas evertentur hâc peste: quæ omnia venalia habere edocet, & Principum socios fures facit, ac efficit ut unusquisque amet munus. *Esai. 1. vers. 23.*

CAP. IV.

De gratiâ & dispensatione.

Legum ferendarum absolutam potestatem, noxæ eximendi, criminisque admissi gratiam faciendi, immediatè subsequitur facultas, *argum. l. 37. de regul. jur.* (Indulgentias vocitarunt jam olim, Bellarmin. *1. de indulgent. cap. 1.*) In hac etenim vis summæ potestatis, tanquam divina aliqua, maxumè enitescit; eámque solam decet acrimoniam inflectere severi juris. *fac. L. relegati. in fin. de pœnis.* Bodin. 1. *de republic. cap. 10. num. 164.* Lancellot. *Templ. judic. 1. cap. 1. §. 4. fol. 392.* Heigius, *part. 2. quæstio. 22.* D. Marta. *part. 1. cap. 44.* Camman. 4. *thes. 68.* Ærod. *rer. judicatar. fol. 824.* Dn. D. Plebst. *disputat. feud. 2. th. 49.*

Regia, crede mihi, res est succurrere lapsis,
Nunquam conspicitur meliore potentia causâ.

Et tùm demùm misericordia suum verè tuetur nomen, cùm ei potentia est juncta: sicque Deus, potens & misericors adpellatur. Anton. Perez. *in aphorism. fol. 26. num. 136.* Nihílque magis Principem decet, quàm benevolentiam multorum clementiâ, pœnarúmque remissione sibi conciliare, rigorem per officiales exercere, Boccalini, 1. *ragguagl. 61. in fin.* In tantúmque hæc remissio venialis, ad superioritatem spectat: ut Carolus V. Imperator, licèt Mediolanensi senatui, potestatem concesserit regiam ferè: delictorum tamen veniam largiri, aut literas salvi conductus criminum reis dare, exceperit singulatim. Hócq; nec matri Regis concedi posse, majestatis sine detrimento, curia judicavit Lutetiana, Bodin. *dict. loc.* Quò etiam Tiberius Imperator respexit, qui Asyla sustulit, ut gratia servatorum, solis Principibus accepta referretur. Tacit. 3. *annal.* Híncque Princeps solus Asyla aperit, & ad ejus statuas confugiéti tutum receptum præbet. Coras. *miscellan. ult. cap. 26.* Talis etenim statuarum ac imaginum principalium olim authoritas fuit, ut perindè

ac tem-

ac templa confugis præbuerint securitatem. Salmuth. ad Panciroll. *de reb. deperd. fol. 224.* & circa eas, etiam crimen majestatis potuerit committi. Bocer. *de crimin. majest. cap. 2. num. 52.* Sic porrò, ut remittere; ita etiam differre solus supplicium potest, penes quem est summa potestas. Speckan. *centur. 2. class. 3. quæst. 7.* Quòd autem imperium merum habens, gratiam facere possit, consulit Dn. Metzger. *consil. 15.* præsertim si imperium merum consideretur ut regale.

II. Alia est magistratuum conditio, qui semel judicata minimè mutare queunt: *l. 14. l. judex posteaquam. 55. & l. 62. de re judic. l. præses. 42. de minor. l. 33. de re judic.* Paris de Puteo, *in tract. de Syndicat. §. pœna. vers. iuxta.* nec etiam ex causâ, velut ratione innocentiæ posteà repertæ. Codex Fabrian. *lib. 9. tit. 24. def. 8.* Freher. *3. de infam. cap. 7. in fin.* Dn. D. Bocer post Heigium & P. Fabrum, *5. de iurisdict. num. 70.* vide Covarruv. *var. resolution. 2. cap. 98. & pract. quæst. 34. in fin.* Clarum, *§. final. quæst. 60. vers. pariter. & quæst. 85. vers. ulteriùs.* Eorum item corruptæ videntur esse sententiæ; si legibus sunt mitiores. vide Menoch. *de arbitr. 1. quæst. 96.* Tiraquell. *in tract. de pœn. in præfat. num. 21.* Facti equidem quæstio, in arbitrio est judicantis; pœnæ autem persecutio, legis auctoritati reservatur. *l. 1. C. ad SC. Turpill. ad de l. 8. §. 2. Cod. ad L. Iul. de vi public. l. 8. C. Theodos. de appellat. & l. 65. C. Theod. de Hæretic.* Bornitius, *de maiestat. cap. 19.* Cabotius, *2. cap. 5. & seq.* Hincque dicunt nostri Dd. Judicem non posse pœnam, lege vel statuto definitam, suo arbitrio mutare. Dn. D. Bocer, *5. de Iurisdict. num. 65. & seq.* Et licèt sententia sit talis, quæ meritò debeat mutari, hoc tamen judex inferior facere nequit.

III. Cæterùm Princeps potis est, gratiam facere criminis, & pœnæ corporalis, etiam quæ inrogata sit in vicem & locum pecuniariæ pœnæ; tametsi pars contradicat. Antonius Faber, *in Codic. lib. 9. tit. 34. def. 1.* Moditius *in decis. §. Principum placita, dubitat. 225.* At quemadmodum majestatica potestas, criminalem, ob politicas duntaxàt rationes, introductam pœnam, faciliùs condonare potest; ita à nemine remitti possunt eæ pœnæ, ad auctoritatem Decalogi tuendam, à Deo ipso, quæ sunt sancitæ. Henric. Eckard. *tractat. de ordin. ecclesiast. & polit. fol. 217.* Heigius, *part. 2. quæst. 24. num. 29. & c.* Obrecht. *de regal. th. 164.* Dn. D. Plebst. *disputat. feudal. 2. thes. 48. lit. b.* Camman. *disputat. 4. thes. 73.* Phil. Hœnon. *disputat. politic. 9. thes 13. & disput. de reg. Iur. 7. ad l. 37.* Ego, *lib. 2. politic. cap. 2. num. 19. vers. 4.* Omnis quòd imperans Dei sit minister, ut vindicet iram Dei, in eum qui malè fecit: *Roman. 13. vers. 4. 1. Reg. 20. vers. 42.* & quia nihil æquius est, quàm eo modo de Criminibus statui, quo absolutissima Divini Judicii æquitas sancivit.

Etiam propter vigorem publicæ disciplinæ, interest reipublicæ, ne delicta maneant impunita. *l.51. ad L. Aquil. l.6.§. illicitæ C. de public. judic.* Ut unum castigans, centum alios corrigit exemplo: sic uni veniam concedens, cùm hunc ipsum, tùm alios perdit infinitos. Rigiditat malos, non emollit benignitas; nec pravos homines lenitas inflectit. Respondeat ergò Princeps, quod Harpalo olim Philippus Macedo, intercedenti pro suo amico: Meliùs est, ut ipse qui deliquit, ignominiam ferat, quàm ego. Plutarchus, *in apophthegm.* vide apud Simon Goulard. *in apophthegmatibus sacris.* Lud. Cognomento Sancti, Galliarum Regis notatu dignum effatum, *in loco de justitia.* Similia etiam exempla habet Guil. Paradin. *2. cap. 97. des memoires de l' histoir. de Lyon.* Otth. Melander, *in Ioco seriis, lib. 1. num. 235.* Memoriam meretur quoq; Biantis dictum: Qui damnaturus quempiam ad mortem, lacrumatus est hominis meritò deplorandam fortunam. Verùm cùm quidam dixisset: Quid est, quòd defleas, cùm in tuo arbitrio sit, hominem condemnare aut liberare? Resp. Bias: Necessarium quidem esse Naturæ condolere: à lege autem & justitiæ discedere regulâ, magis periculosum videri. Stobæ. *Sermon. 44.*

IV. In quas regulas ne impingat Princeps, operæ pretium videtur, Hispanorum imitari statutum: ubi Tribunal est, Consilium Cameræ quod vocant; constans ex tribus aut quatuor Doctoribus delectis; qui unà cum Rege deliberant de veniâ delictorum concedendâ, & de aliis rebus, quas illi gratias vocant. Hieron. Conestag. *de Portug. & Castell. conjunct. lib 8. fol. 401.* Ut & hoc venit notandum; ubi exemplo & tamen indulgentiâ est opus; satiùs esse hanc post sententiam interponi. Ut ita neque partes à justitiâ, neque à misericordiâ penitùs excludantur: sed optimo utriusque temperamento procedatur. Ærod. *rer. judicat. fol. m. 566.* Heigius, *part. 2. quæst. 22. num. 26.* Nusquàm insuper condonatio pœnæ laudabilior reputatur, quàm si Princeps injuriam sibimetipsi illatam remittat. Budin. *num. 166.* At de gratiâ dandâ, multa habet Tuschus *lit. G. conclus. 51. &c.* de remissione pœnæ & infamiæ, vide Tenninum, *caut. 208.* ac de restitutione gratiosâ, consule Oddum, *quæst. 91. &c* Et gratia quando valeat, disquirit Farinacius, *de inquisit. quæst. 6.* Quando autem sub: & obreptio vitiet gratiam, etiam in criminalibus, consulit Cravetta, *consil. 2. & consil. 729.* Quódque subreptio ipso jure, vitiet rescripta gratiosa, tradit idem *consil. 68.* pro subreptionéque habetur, quando in genere quid narratur, non in specie. Cravett. *consil. 79 & 591.* Addo & hoc; videri Imperatorem Romanum, non posse ei, qui in territorio alicujus Imperii Status deliquit, concedere impunitatem, (præsertim ut in priori domicilio maneat impunè) cùm privativè in concessis, non comulativè sint investiti: nec in exercitio jurisdictio-

nis impediri queant. Dn. D. Bocer, *tractat. de jurisdiction. cap.* 8. *num.* 80. *pag.* 394. Quamvis ideò Imperator habeat majeſtatem, & veniam dare ſit majeſtatis: attamen convenit, Imperatorem ita jus hoc uſurpare, ne impediat & aufferat jus inferioris; cui per contractum id conceſſum fuit. Sed & hæc forſan quæſtio altiorem requirit indagationem, vide *ſupra diſcurſ.* 1. *cap.* 5. *num.* 3.

V. Hûc ſpectat, quòd fas eſt ſoli majeſtati, notas maculoſas vitioſæ abſtergere opinioni. Radulph Fornerius 2. *rer. quotid. cap.* 19. Camman. 4. *theſ.* 84. vide Moditium, §. *lex. dubitat.* 6. Notatus judicio, inquit Symmachus, *lib.* 10. *epiſtol.* 3. exploratiſſimum remedium veniæ Imperialis implorat, ut judicati remiſſione, Famæ ſuæ vulnus excludat. Jus hoc, quod competat omni populo ſuperiorem non recognoſcenti; non verò Principi inferiori, docet Turzanus, *in opin. commun.* §. 18. nec etiam Vniverſitati id tribuendum eſſe, decidit Moditius, §. *plebiſcitum, dubitat.* 51. Hincque Germaniæ Principes non reſtituunt famæ: ſed ſolus Imperator, & ab eo creati Comites Palatini: ac ſi id facerent, non hoc vim ſuam ultra illorum territorium explicaret. Sed tamen aliud de Ducibus Italiæ reſpondet Rodolphinus, *tractat. de Ducibus numer.* 178. *&c.*

VI. Tàm naturales item, quàm ſpurios per reſcriptum legitimat ſola majeſtas. Lancellot. Conrad. *templ. omn. judic.* 1. *cap.* 1. §. 4. *fol.* 403. Pruckman, *in* §. *ſoluta poteſtas, fol.* 278. Camman. *diſputat.* 4. *theſ.* 43. *& mult. ſeqq.* Dn. D. Bocerus, 2. *de regalib. num.* 68. Qui quò ad ſpurios, *num.* 108. diſſentit. Elegans eſt diſputatio: an ſic legitimatus, extra legitimantis territorium etiam pro tali debeat agnoſci? vid. Manticam, *ad conject. ult. voluntat. lib.* 11. *tit.* 10. *num.* 43. *&c.* Cravetta, *conſil.* 918. Schepliz. *ad conſtitut. Brandenburg. fol.* 242. Quod ſanè videtur affirmandum: decet enim vicinum, vicini comiter tueri jura. vide Rodolphin. *de Ducib. Ital. num.* 202. *&c.* Sic & Archivum extra territorium valet. Dn. Ruland. *de Commiſſ. part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 5. Aliud eſt, quòd in Galliâ non permittitur, ut ibi legitimet Comes Palatinus, à Pontifice Maximo creatus. Papon. *lib.* 5. *tit.* 5. *arreſt.* 1. De legitimatione, præſertim eorum, qui filii ſunt naturales magnatum, & ad feuda habiles ſe aſſerunt, vide Michaëlem Nizolium. *allegat.* 1. Item, Moditium, §. *Principum placita dubitat.* 9. *& ſeq. item* 32. Veniam etiam concedit ætatis, Hilliger, ad Donell. *lib.* 21. *cap.* 12. *lit.* Z. Camman. 4. *theſ.* 92. Minoréſve habilitat ad contrahendum, Paul. Montanus, *tractat. de tutel. cap.* 37. *regul.* 2. *pag. m.* 186. *num.* 36. *& fol. ſeq. num.* 45. Nicol. Betſius, *de pact. famil. fol.* 273. Privilegiúmque largitur, ut quis poſſit abſque ſollemnitate teſtari. Ac ſi alicui Imperator concedat privilegium liberè teſtandi, tunc eidem et-

Jam intelligitur remissa observatio solemnitatum, quæ habet jus civile. Alb.Bald. Jas.Salicet. Fulgos. Butigar. & alii, *in l. si quando C. de inoffic. testament.* aliàs enim supervacaneum illud privilegium esset. Sicque Carolum Lotharingiæ Ducem, postulatum Episcopum Metensem, indultum veniæ ætatis ad consequendam investituram & administrationem Episcopatus, superioribus annis in aulâ Imperatoris Pragæ impetrâsse constat Thomas Michaël. *de jurisdict. conclus. 32. lit. 6.* Reinking. *de regimin. Sec. & ecclesiast. lib. 1. class. 3. cap. 12. num. 51.* Et Rex Daniæ, Anno 1593. die 26. April. à Rudolpho II. idem impetravit. Schönberner. 5. *polit. cap. 18.*

VII. Ac generaliter sola contra leges dispensat majestas: hoc est, à vi legum atque judiciorum liberat, jusque necessitate pensitatâ providè relaxat. Vasquius, *illustr. controv. cap. 25.* August. Morla, *in empor. jur. tit. 1. quæst. 2.* Pruckman. *tractat. de regalib. §. soluta potestas, fol. 215. & 238.* Petra. *cap. 27.* pulchrè Camman. *4. thes. 60. &c.* Id quod *in l. 1 ff. de constitut. princip.* vocatur sine exemplo subvenire. Hócque intuitu Dominus legum (civilium) vocatur Princeps, ut Christus Sabbathi, ab ipso Deo instituti. Sed de dispensatione vide Becanum. *theolog. scholast. de legib. cap. 6. quæst. 13.* Tuschum *lit. D. verb. dispensatio, & verb. derogatio.*

VIII. Hûc pertinet, quòd rescripta contra jus concedit, Lancellot. *in templo judic. 1. cap. 1. §. 4. fol. 337.* Majestas enim ut leges abrogat in totum, ita in casu singulari contra eas dispensat. Hûc refero quoque, quòd à Principe impetratur, ut valeat muti vel surdi testamentum, *l. 6.* ubi Gothofred. *l. 7. qui testam. fac. poss.* vid. *l. 10. C. eod. tit.* Quò etiam restitutio singularis, quam Principes sibi vendicant, est conferenda. Bodin. *1. de republ. cap. 10.* Ærod. *rer. judicatar. fol. 817.* Cravett. *consil. 266.* contra rem judicatam, contra appellationem desertam, &c. Cui simile olim fuit jus tertiæ, quartæ, vel quintæ relationis; quo amplitudo Impp. in exercendâ jurisdictione, ostentebatur: ut non potuerint solùm, quæ ter erant judicata rescindere; sed & quartâ vel quintâ sententiâ quæ erant roborata. Sed restitutio contra sententiam, in Galliis nimis familiaris, Curiæ Parisiensis contemptum parit. Dn. Lansius, *consultat. contra Galliam fol. 280.* Instantiam etiam peremptam restituit Princeps. At num impensæ sint restituendæ ab eo, qui impetrat instantiæ restaurationem? disquirit Rodolphin. *de Ducib. Italiæ, num. 190. &c.* qui idem *num. 180. &c.* dicit: quod etiam Principes Italiæ, insufflent instantiam peremptam. Quódque dilatoriæ literæ (Quinquennel vulgò vocant, de quibus Ummius, *disputat. 8. num. 26.* & *disputatio* Beckmanni, *hâc de materia singularis.* Riccius, *decis. 8 part. 1.*) (Galli *respit* vocant, vide

Nicod.

Nicod. *in dictionar.* ubi dicit, ejus rei in Evangelio extare exemplum) non niſi à ſupremo Principe concedi queunt: Superiorem nempè qui non agnoſcit, aut imperii ſaltem qui jura exercet. Lancellot. *templ. judic.* 1. *cap.* 1. § 4. *fol.* 418. Codex Fabrianus, *l. tit.* 9. *def.* 17. Trentacinquius, *tom. ult. tit. de ſolut. reſolut.* 1. *& ſeq.* Papon. *lib.* 5. *tit.* 9. *arreſt.* 1. Nam etiam Principes, Comites, Barones, &c. qui de regalibus omnibus inveſtiuntur; eo ipſo jus gratiæ; in vim diſpenſationis conſequi dicuntur à nonnullis. Rol. à Vall *lib.* 3. *conſil.* 4. *num.* 4. Clar. §. *fin. quaſt.* 59. *verſ. & hæc quidem.* Hilliger. ad Donell. 22. *cap.* 9. *lit. g.* Sed in ſtatibus imperii aliud eſt, quia ab eorum ſententiis appellari poteſt. Et receſſus imperii huic rei modum ſingularem præſcribunt. Quia jus aſylorum ad hocce majeſtatis jus pertinere dixi, placuit inclytæ reipublicæ Reittlingenſi luculentum conceſſum privilegium inſerere hîc de verbo ad verbum.

Wir Maximilian von Gottes Gnaden/ Römiſcher König/ zu allen zeiten Mehrer deß Reichs/ ꝛc. bekenn offentlich mit dieſem Brieff/ vnd thun kund aller männiglich/ daß vnſer vnnd deß Reichs lieben Getrewen/ Burgermeiſter vnd Rath der Statt Reutlingen/ durch jhr erbar Bottſchafft haben fürgebracht/ wie dieſelb Statt Reutlingen biß hero gefreyet vnd jhre Vorfahren vnd ſie gebraucht vnd hergebracht/ daß ein jeglich Perſohn/ ſo auſſerhalb jetzgenannter Statt/ vnd dem Zehenden vnd Ettern daſelbs vngefährlich Todtſchläg gethan/ in derſelbigen Statt/ darzu gehörig Freyhung vnnd Sicherung gehabt/ alſo daß der oder dieſelben vmb ſolch Todtſchläg zu Recht in die gemelt Statt nicht fürgeheiſchen/ noch daſelbſt gerechtfertigt/ ſie weren dann für Mörder angegeben vnd beklagt worden: Wie dann in der ort vnd gegnen daſelbſt vmb kündig vnd offenbahr ſey/ haben ſich zu zeiten die Perſohn/ ſo gefährlich Todtſchläg gethan/ ſolcher Freyheit auch zubehelffen/ vnd zugemeſſen/ ſich vnterſtanden/ darauß zu vielmahlen mercklich jrrung vnd widerwillen erwachſen/ die jhnen vnd gemeiner Statt Reutlingen zu ſchwerem Nachtheil vnd Schaden kommen weren.

Vnd vns darauff demütiglich angeruffen vnd gebetten/ ſich hierinn gnädiglich zuzufürſehen.

Demnach haben wir den gedachten Burgermeiſter vnd Rath zu Reutlingen/ vmb ſolch jhrer demütigen Gebett/ auch der getrewen vnd nutzlichen Dienſt willen/ ſo ſie vns vnnd dem H. Reich offt williglichen gethan haben/ vnd hinfüro wol thun mögen vnd ſollen/ mit wolgedachtem Muth/ gutem Rath vnd rechtem Wiſſen/ die obbeſtimbten Freyheit vnd Gebrauch gnädiglich confirmirt vnd beſtätigt/ auch geſetzt vnd verordnet/ daß nun hinfüro all vnd jeglich Perſohn/ ſo auß Hitz deß Zorns oder zu auffenthalt vnd rettung jres Lebens/ auſſerthalb der Statt Reutlingen/

lingen/

lingen/vnd den Zehenden vnnd Ettern daselbst/ Todtschläg thun oder
vollbringen/in der gemelten Statt Reutlingen Zehenden vnnd Ettern
darzu gehörig Freyung haben/vnnd daselbst vmb solche Todtschläg zu
Recht nicht angefallen/gestelt noch beklagt werden/ noch auch dieweiln
sie in derselbigen Statt Reutlingen/vnd solchem ihrem Zehend: vnnd
Ettern wohnhafft sein/ vnnd sich derselben Freyheit gebrauchen/ [illegible] vn-
serm vnnd deß Reichs Hoffgericht zu Rothweil/noch einigem Landge-
richt/oder andern Gerichten derohalben wider sie/ihre Leib vnnd Güter
nicht gericht/gerecht/gevrtheilt/noch procedirt werden/wo es aber dar-
über geschehe/daß solch Vrtheil vnnd Proceß kein Krafft/ noch Macht
haben/doch wo vorbedächtlich gefährlich Todtschläg beschehen/daß sie
auff der Kläger/ gegen der Thätern ansuchen recht ergehen lassen/wie
sich gebürt/vnd die Handlung/so also vmb dieselben gefährlichen Todt-
schläg fürgenommen werden/jhnen an den obberührten Freyheiten vnd
Gebrauch kein abbruch oder verletzung bringen sollen/ in keinen weg/
alles vngefährlich.

Vnd gebieten darauff allen vnd jeglichen Churfürsten/Fürsten/
Geistlichen vnd Weltlichen/Prælaten/Graven/Freyherrn/Rittern/
Knechten/Hauptleuten/Vitzthumen/Vögten/Pflegern/Verwesern/
Amptleuten/Schultheissen/Burgermeistern/Räthen/auch vnsern vnd
deß Reichs Richtern vnnd Vrtheilsprechern vnsers Hoffgerichts zu
Rothweil/so anjetzo daselbs sein/vnd künfftiglich sein werden/vnd sonst
andern Landrichtern/Richtern/Vrtheilsprechern aller vnnd jeder Ge-
richt/vnd allen andern vnsern vnd deß Reichs Vnterthanen vnnd Ge-
trewen/in was Würden/Standt/oder Wesen die sein/ernstlich vnd fe-
stiglich/vnd wollen daß Sie die obbemelte Burgermeister vnd Räth zu
Reutlingen/vnd jhre Nachkommen/an den vorgemelten jhren Freyhei-
ten/gebrauch vnnd herkommen nicht jrren/noch hindern/ sondern sie/
auch die Persohn/ so sich deren beholffen/gerühiglich geniessen/vnnd
gäntzlich darbey bleiben lassen/vnd darwider nicht tringen/bekümmern/
noch beschweren/noch diß jemands andern zuthun gestatten/als lieb ei-
nem jeglichen seye/vnser vnd deß Reichs schwere Vngnad vnd Straff/
vnnd darzu ein Poen/nemblich viertzig Marck lötigs Golds/zuvermei-
den/die ein jeder/ so offt er freventlich hierwider thet/ vns halb in vnser
vnd deß Reichs Cammer/vnd den andern halben theil den Ehrngenan-
ten von Reutlingen/vnd jhren Nachkommen vnablässig zubezahlen ver-
fallen sein soll. In vrkund diß Brieffs/besigelt/mit vnserm Königlichen
anhangenden Insigel. Geben zu Mecheln am 27. Tag/deß Monats
Januarii, nach Christi Geburt 1495. vnd vnserer Reich deß Römischen
im Neunden/vnd deß Vngerischen im fünfften Jahr.

CAP.

CAP. V.

Ius pœnæ statuendæ, seu jus vitæ & necis; absolutáque judicandi potestas.

MAjestatis vim in eo consistere dixi; alios quòd judicet omnes: tàm in civilibus, quàm criminalibus causis. Undè jus pœnæ statuendæ, seu jus vitæ & necis, ad majestatem spectat, Camman. *disput.5.th.3.* Sic Polybius de Romanis, *lib.6.* Morte multat populus solus. Et in lege 12. Tabul. De capite civis, nisi per maxumum Comitiatum ne ferunto. Theod. Marcil *in interpretamento 12. Tab. section.83.* Vndè est quod dici solet; merum imperium, non nisi speciali lege dari. Sic apud Francos, Basanus Rex Sicambrorum, quocunque ibat, gladium & funem sibi præferri jussit, in justitiæ signum; & Carolo Magno ante ejus tribunal, spatha nuda, more imperiali perpetim ferebatur. M. Freher. ad Petr. d. Andlo. 1. *cap.1.* Philipp. Camerarius, *cent.1. cap.76.* Quo etiam intuitu imperium merum, gladii dicitur potestas. Sic in Angliâ, subditorum vita & membra, hoc eorum respectu, ad solum regem pertinere dicuntur, Thomas Smithus, *de republic. Anglor. lib.2. cap.4. fol.67.*

II. Cùm quippè nulla lex valida sit absque pœnâ; ejus quoque qui legem fert, erit pœnam definire: sive ordinariam, sive extraordinariam; aut saltem arbitrio judicantium committere, suo termino coartato (imò ipsum Principem delinquentes interficere posse, notat Lancellot. *templ. judic.1. cap.1. §.4. fol.395.* sed tamen hoc est crudele.) Hinc Princeps cuique delicto, non pœnam solùm potest præfinire; sed etiam præter pœnam statutam, severiùs in aliquos ob exemplum vindicare. *l.29. C. de nuptiis. l.20. C. de pœn. l.13. C. Theod. eod.* Sed non id fieri debet sine maxumâ causâ. Quemadmodum Anno 1055. Hanno Archiepiscopus Coloniensis, cùm comperisset, judices falsam sententiam in causâ fœminæ pauperis tulisse: his omnibus erui oculos jussit; excepto uno, qui Compater ipsius erat. hunc enim uno duntaxat oculo privavit, ut altero adjutus, domum deducere excæcatos posset. Dresser. Millenar. *6. part.2. pag.78. & seqq.*

III. Hæc omnia ergò ita sunt intelligenda; ut in judicando, legibus, non religione liberatus sit Princeps; quod eleganti exemplo illustrat Bodin. *ult. de republic. cap. ult. num.757.* Non ut more Japponici Regis, offensus alicui mandare possit, ut abeat, & sibi ventrem scindat,

Christ. Matth. Dithmarſ. *colleg. politic. 2. disput. ult. theſ.* 37. Et rectè etiam, ac ſine jacturâ ſuæ majeſtatis juravit Adrianus: ſe de Senatore, aliis Senatoribus non præſentibus nunquàm judicaturum. Spartianus *in ejus vitâ fol. m.* 128. Ac quomodo ſit intelligendum, quod vulgò dicunt, propter delicti enormitatem recedi à regulis juris communis, docet Mollerus. 3. *ſemeſtr. cap.* 17.

IV. Hinc ab aliis judicibus avocat cauſas. Vultejus, *ad l.* 1. *C. de jurisdict. num.* 169. *&c.* Arumæus, *ad Aur. Bull. diſcurſ.* 5. *theſ.* 11. Treutler. *diſput.* 3. *theſ.* 10. (eum tamen modum improbat Pasquier, 6. *des lettres, fol.* 239.) ita ut non attentet Princeps, etſi lite coram inferiori pendente, aliquid ab eo innovetur. Robert. Lancellot. *de attentatis lite pendent. limit.* 12. Berlichius, *concluſ.* 6. *tom.* 1. Quod tamen non competit, etiam curiis ſupremis. Langlæ. 7. *ſemeſtr.* 17. Hinc judicia omnium examinat; ad eúmque tanquam ad legem vivam, ab omnibus provocari poteſt. D. Marta. *de jurisdict.* 1. *cap.* 43. Colerus, *de jur. Imp. Roman th.* 20. Bellarm. 2. *de Pontific. cap.* 21. Atque tàm ſtrictim, judicium hoc ſummum, & provocatio extrema, majeſtati eſt innodata, ut ne ſtatuto quidem aboleri, antiquari, & penitùs ſubverti queat. Ego *tractat. de appellat. cap.* 2. *nu.* 15. *& ad l.* 9. *de Iuſtit. & Iur. quæſt.* 8. vide Ritterum, *tractat. de homag. num.* 176. Sicut & Duellia rogatione Tribunitiâ cautum fuit; ut qui magiſtratum ſine provocatione creaſſet, eum jus fasque eſſet occidi. Livius *lib.* 3. Tantúmque momenti conſiſtere in jure provocationis extremæ, Mæcenas judicavit; ut in Conſilio, apud Dionem, *lib.* 52. ſuaſerit Auguſto; nemini unquàm ut eam det poteſtatem, ut ab eo provocari ad Imperatorem non poſſit. vide Philipp. Berterium, *Pithanon,* 1. *cap.* 7. *fol. m.* 77. De jure Relationis incognito nunc, vide Jul. Cæſar. Bulengerum, *in princ.* 1. *Roman.* 1. *cap.* 20. De falsâ relatione & prohibitâ adpellatione, vide Ærod. *rer. iudicatar. fol.* 124. Et hinc Imperatores Romani, non permittunt, ad Pontificem Maxumum adpellari, Lehman. *lib.* 3. *cap.* 24. *ad fin.* Ego, *in tractat. de appellat.* Nonnunquàm tamen extra regnum adpellatur, ut in Poloniâ fieri ſolet. Fulſtin. 10. *cap.* 8. Et in Germaniâ vulgò das Zugrecht indigitatur, vigore cujus civitas apud vicinam cogitur conſilium petere. Ampliſs. Dn. Adam Keller amicus dum viveret meus honorandus, *de offic. Iuridico politic.* 2. *cap.* 27. adde Dauth. *de teſtament. fol. mihi* 13. Præjudicia Cameralia, §. *Civitas, verſ. An Civitas* Niderweſel *etc.* Quódque interdum etiam ad parem adpelletur, refert Ærod. *rer. iudicatar. fol.* 170. Sed hæc obtinet inſtar prorogatæ jurisdictionis, aut petitionis conſilii ſapientis, vel neceſſarii compromiſſi.

V. Cauſas item ſummariè examinare, & de plano, ſine ſtrepitu, ac judicii figurâ, ſublatisque omnibus ſollemnitatibus juris poſitivi, etiam

tam iis in causis procedere potest, ubi aliàs sollemniter esset procedendum. *l. apud quem. de manumiß.* Robert. Maranta. *in proceß. iudiciar. distinct. 9. num. 3. & 8.* Rodolphin. *de Ducibus Ital. num. 216.* (ubi ait, hoc locum tenentibus non licere.) Hûc pertinet judiciũ Salomonis. *3. Reg. cap. 3.* ubi singularem processum observavit, regulari juri difformem, nec nisi Regi competentem. Ferre potis est sententiam haud conformé libello, quò ad ordinem judicii. Jason. *in l. 1. num. 21. & seq. de edend. & in l. 1. de constitut. princip.* & legibus difformem, ac pro arbitratu, vide Ærod. *fol. 762. & 764.* Quandoque delinquentem, à se certissimè cognitum, sine citatione & aliis similibus damnare, ac ab executione incipere potest. vide omninò Aug. Morlam, *in emporio tit. 2. quæst. 2.* Lather. *de censu, fol. 815. &c.* Hácque ratione Galli defendant mortem Guisii Ducis, jussu Henrici III. Galliæ Regis, priùs occisi, quàm se gratiam Regis amisisse suspicaretur. *Histoir. des derniers troubl. fol. mihi 160.* Jehan de Serres, *en l'invent. lib. 3. fol. m. 1705.* Boccalini. *2. ragguagl. 44.* Sed vide Rosset. *histor. Tragic. 2.* ubi refertur, quomodo Guisii filius vindicaverit mortem sui Patris. Sícque Sejanus Tiberii Imp. jussu occisus fuit, Pierre Matthieu, *in Sejano. fol. 255. &c.* Sic & Berengarii mors, fuit mors status, (*mort d'estat.*) Pasquier. *5. cap. 1.* In Arragoniâ etiam hâc ratione supplicio primus optimatum occisus fuit. Pierre Matthieu. *lib. 1. fol. 114. &c.* Et ante aliquot annos Marchio d'Ancre. Adde juridicè hæc tractantem Ummium. *disputat. ad proceß. 5. num. 23. & disputat. 6. num. 44. fol. 250.* Hócque idem est, quod quærunt: an defensionem tollere queat majestas? vide Petram, *cap. 26.* Verùm utcunque hâc de re speciosè disseri possit, nunquàm tamen consultum est, ut violento hocce remedio majestate gaudens utatur; namque & Deus Adamum vocavit, audivítque. eleganter Bartas, *en l'impost. vers. 425.* non quòd aliquid sibi absconditum foret; sed & judicibus seculi, in sententiis proferendis exemplum daret, *can. Deus omnipotens. 2. quæst. 1. C. qualiter extr. de accus.* Vt & haud suspicione carere putant; si quis per Commissarios, non per status, ordinariósque judices condemnetur. Papon. *lib. 22. tit. 2.* Pasquier. *5. de recherch. cap. 1. & seq.* Et certè judices extraordinarii cuncti, obstricti sunt etiam extraordinariè affectibus judices tales constituentis, & monui *in tractat. de appellat. cap. 2. §. 18.* Ac qui majestati ab executione incipere permittunt: non excludunt cognitionem, sed tantum processum manifestum, si is sine periculo nequeat adhiberi. Ærodius, *rer. iudicatar. fol. 547.* Pulchrè Tertullianus, *apolog. cap. 1.* Inauditam si damnant causam, præter invidiam iniquitatis, & suspicionem merebuntur alicujus conscientiæ, nolentes audire, quod auditum damnare non possint. Hûc refer, quod præditus majestate, ad

concordiam faciendam partes cogit. Lancellot. Conrad. 1.*cap.*1. §.4. *fol.*389.

VI. Dijudicatio paritèr, magni momenti controversiarum, soli competit majestati. Hinc si in Imp. maledictum ingeratur, ipse consulendus est, *l.* 1. *C. si quis Imp. maledix.* Dn. Bocer, *de majestat. cap.* 3. *à princip.* Indéque etiam nonnulli dicunt, cognoscere de crimine majestatis, maximis regalibus esse annumerandum: cùm aliàs inferior jus diceret superiori. Gigas, *tractat. de crimin. majestat. tit. quis de crim. læsæ majestat. cognoscere possit*, Rodolphin. *de Ducib. num.*141. *&c.* Dissentit Dn. D. Bocerus, *tractat. de crim. majestat. cap.*4.*num.*2.*&c. & 2. de regalib num. ult. in fin.* Arumæus, *disputat. F.*4.*thes.*18. Sixtin. *2.cap.*1.*num.*18. Hujus rei memorabile suppeditat exemplum apud Bernardum Girard. *tom.*2.*lib.*13. *de l' histoir. de France fol.* 14. Parricida Alberti Imperatoris, de cujus supplicio nihil statuere voluit Pontifex Maximus: *disant ledit Pape, qu' il appertenoit à un Empereur, & non à un autre, d' ordonner la punition d' un meurtre, commis en la Personne d' un Empereur.* Hûc pertinet Ducis Bironii processus, qui voluit ex privilegio vetusto, non nisi à Paribus (collegis suis) judicari: quod ipsi denegatum fuit, eò quòd de crimine majestatis quæreretur. Aliàs de Senatore solus judicat Senatus, Langlæus, 7.*semestr.*18. Ex eodémque ferè fundamento, nuper perduellibus denegatum fuit beneficium privilegii cujusdam; vigore cujus nullibi conveniri queunt Cives Francofurtenses, nisi coram suis Scabinis. vide *Cons. hâc de controversiâ* Pii Felic. Cæsaris Augustani.

VII. Sic & hodiè hostem publicum declarare, **In die Acht erklären**: Gail. 1. *de pace public. cap.*6. *ac* 12. (ubi de differentiâ banni inferiorum) *&* 2. *observat.*130.*num.*13. Heig. 1.*quæst.*9.*num.*42. *&* 52. Sixtin. *de regalib.*1.*cap.*4.*num.*8.*fol.*70. vide Modest. Pistor. *quæst.*26.*part.*1. decidere controversias Ducatuum, Comitatuum, **Cammergerichtsordnung** *part.*2.*tit.*7. vide me *in disputat. nomicopolit. de success. lib.*1.*ff. dissertat ult. num. fin.* ac *in tractat. meo de jurisdict. Imper. Roman.* Solus potest Imperator, quod an in minoribus feudis, & etiam in possessorio procedat? disquirit Caspar Leipold. *de concurr. Iurisdict. quæst.*5. *& seq. apud Arumæum discurs.*13. Sic & de privilegiis, eorúmque interpretatione, ac aliis item rebus, momenti majoris, solus judicat Princeps. Gail. 1. *observat.* 1. Lehman. *lib. ult. cap.* 71. ac monui etiam suprà *h. discurs. cap.*2. Hûc item spectat arrogatio eorum, qui sui sunt juris: §.1. *institut. de adoption.* quæ hodiè coram Principibus, Marchionibus (olim non nisi apud populum & Principem) peragi potest. Dn. Collega Harpprecht, *ad. d* §.1.*in fin.* Dn. Bocerus, *de Iurisdict. cap.*4.*num.*21. §. *similiter.*

VIII. Viciſſim, ut nemo ei, penes quem eſt majeſtas, præſcribit leges; ita de ejusdem ſententiâ, non judicat alius ullus. Bodinus *de republ. cap.*10. *num.* 160. Petr. Gregor. Tholoſanus, 9. *de republic. cap.*1. *num.* 8. Clapmar. 1. *cap.* 19. Johann. Camman. *diſputat.* 6. *th.* 66. *&* 73. Et ſtultum eſſe, ait Ulpianus, illud monere; à Principe non appellari. *l.* 1. §. 1. *ff. à quib. appell. non licet.* Ego, *tractat. de appellat. cap.* 2. *ab initio.* niſi fortè à malè informato, ad eundem meliùs informandum. Johann. Dauth. Junior. *diſput. quæ lib.* 2. *Iuris public. Hanoviæ editi, inſerta, quæſt.* 2. & Dux Lunæburgæ, in ſcripto, de nuperâ controverſiâ, quæ ipſius Celſitudini cum Hamburgéſibus interceſſit, *fol.* 7. Aliter ſi provocatio inſtituatur, putà ſi à Galliarum Rege provocetur ad Papam, vel Imperatorem, crimen contrahitur majeſtatis. Papon. *lib.* 22. *tit.* 1. *arreſt.* 2. ut & monui ſuprà.

IX. Nec tantùm ab ejus judicio non provocatur; verùm & is ita judicem dare poteſt, ne ab eo appelletur; ſed remotâ appellatione, ſententia executioni mandetur, *l.* 1. §. 4. *ff. à quib. appell. non licet.* Lancellot. 1. *cap.* 1. §. 4. *fol.* 429. Dn. Anton. Winterus, *in Aſſeſſore part.* 1. *cap.* 4. *num.* 54. Ego, *tractat. de appellat. cap.* 2. *ſect.* 18. *fol.* 67. Rodolphinus, *de Ducibus, num.* 209. Judicibus ita datis, ſumma exedria, & extremarum appellationum conſiſtoria æquiparantur: Berterius, 1. *Pithan.* 17. Ego, *d. tractat. de appellat. cap.* 2. *ſection.* 21. & ii etiam Status, qui circa appellationes ſunt privilegiati. Si enim majeſtas, ſumma imperii & jurisdictionis eſt adminiſtra; eius quoque erit conſtituere ſummum iuſtitiæ tribunal, ſententiæque extremæ. Et hoc in caſu, is cui jus ſine appellatione judicandi eſt datum, vice populi (in democratiâ) vel Principis, (in Monarchico ſtatu) ſententiam profert: contra quam etiam Princeps in integrum reſtituere poteſt. *l.* 18. §. 2. *de minor. l.* 3. *C. ſi adverſ. rem iudic.* Semper quoque jus ſupplicandi, illæſum ſibi reſervat majeſtas: cùm ea ſit ſummus, ut dictum eſt, judex; atque omnes conquerentes, humanitatis & juſtitiæ intuitu debeat audire. *l.* 6. *ff. l. adducis. C. de appellat.* ego, *dict. tractat. cap.* 2. *ſub num.* 8. *fol.* 65. vide Coler. *de Imp. Rom. th.* 21. Sicque intelligo, quòd nonnulli provocationem extremam, & jus adverſus ſententias reſtituendi non adſcribunt majeſtati. Dn. Cluten. *paradox.* 12. *& ſeq.* ſed tamen jus, talem judicem dare, & proprio jure non admittere provocationem, hûc omninò ſpectat.

X. Itidem in propriâ judicare poteſt causâ: (de alio enim judicare, eſt actus jurisdictionalis, quem nemo in majeſtate præpollentem exercere poteſt.) *l.* 3. *de his quæ in teſtament. delent. l.* 41. *de hered. inſtit.* §. *fin. in fin. inſtit. de vulgar. ſubſtitut.* Lancellot. Conrad. 1. *cap.* 1. §. 4. *fol.* 375. Trentacinq. *variar. reſolut. lib.* 2. *tit. de judic. reſolut.* 5. *à princip.*

Bernard. Grævæus. *lib.1. conclus.* 21. Rodolphin. *de Ducibus num.* 207.
quod inferiori non est concessum. Schrader. *tom.2.consil.26.& seq.* Et ut
suspectus allegari nequit, majestatem qui habet, Menoch. *consil.* 403.
num. 12.13. Grævæus, 1. *conclus.33.num.5.* Sicque etiam censet Bellarmi-
nus, Pontificem Maxumum in propriâ judicare posse causâ, in conciliis
præsertim. 1. *de concil.cap.ult.* Hûc refero, quod Rex in Galliis nunquã
litigat de possessionatu. *Le Roy doibt plaider saisi.* Papon. *lib.5.tit.1.ar-
rest.9.* At verò perniciosum quia est, ut faciat quisquam suâ sententiâ
id quod velit: Majestas ideò sibiipsi etsi queat esse judex, causam tamen
propriam, probitate, gravitatéque præstantibus aliis cognoscendam cõ-
mittere; horúmque judicio, ne tyrannicè imperare velle videatur, suâ se
subjicere solet sponte. Illustris Enenckelius, 1. *de privileg. cap.7.num.23.*
Hilliger. ad Donell. 17. *cap.2. lit.b.* Michaël Schiferer. apud Arumæ.
tom.1.discurs.18.th 67.& seqq. ego *tractat.de appellat.cap.2. num.9.* Id-
que generali consuetudine observari; Paul. Busius attestatur, *ad l.10.in
fin.de jurisdict.* & de Hispania etiam notat Reinkingk. *fol.m.28. nu.*217.
Idque etiam est divinæ æquitatis. *Iob.31.* si contempsi subire judicium
cum servo meo. Et rectè verò notat Illustr. Cardinal. Bellarminus: Prin-
cipem non posse se alteri subjicere, ut judici, sed ut arbitro tantùm, *lib.
2.de concil cap.*18. Sic moribus & cõsuetudine imperii est introductum,
ut Imperator vel Rex Romanus, super causis, pro quibus fuerit impeti-
tus; non coram Pontifice Romano; sed Palatino Electore habeat re-
spondere. Latè & eleganter Buxdorff. *ad Auream Bull.th.77. & multis
seqq* Marquard Freher, *in origin. Palat. part.1.cap.13.* item *in not. ad
Petr. de Andlo, fol.* 194. *b.* Rettung deß Pfaltzgräfflichen Vicariats/
fol.103.&c. Arumæus, *ad Aur.Bull.discurs.3.th.45.* Reinking. *lib.1.claß.
4.cap.5.* Calvinisch Model *fol.75.* Sic & in Silesiâ, certi judices sunt cõ-
stituti, coram quibus Bohemiæ Rex queat conveniri. Hic Henelius, *in
Silesiographiâ fol.97.* vide Schrader. *tom.2.consil.23.* In Marchico Ele-
ctoratu quid fiat? vide Schepliz. *part.2.tit.4.* Quin & ideò, ut Princeps
nec in propriâ causâ, aliquid quod justitiæ contrarium sit, expetere vi-
deatur; proindè si vel minimus dubitandi scrupulus adsit, contra fiscum
respondebant nostri Jureconsulti *l.puto.10.ff. de jur.fisci.* Sicque Phi-
lippus II. Hispaniarum Rex, recensente Botero, *de detti. 2. fol. 21.b.*
Præsidi consilii regii mandavit, ut in causâ dubiâ contra se pronuncia-
retur: *sapendo quanto vaglia il respetto della majestà regia nelle liti co'
particolari* Quod & Ludovicus V. Gall. Rex filio suo præcepit. Dn. Lan-
sius, *Oration pro Gallia fol.*191. An autem à judice, inter Principem &
subditos jus dicente, & ad quem appelletur. vide Zasium, *respons.singul.
2.cap.18.*

XI. Jus item Archivi hùc referri potest: de quo vide Dn. Rutger. Ruland. *5. de commiß. cap. 4 part. 2.* Ummium *disput. ad proceß. 17. num. 9 & seq.* nam & ejus ratio nititur urgentissimâ illâ præsumptione, quæ est pro fide candoréque ejus, qui habet majestatem.

CAP. VI.

De jure belli movendi.

MAjestatis munus esse dixi, subditos defendere contra vim omnem. Et hùc belli inferendi pertinet potestas. 1. *Samuel. 11. vers. 7.* Novel. 10. *l. 17. C. de re milit. lib. 12.* Knichen. *de territor. jur. cap. 3. num. 352.* D. Marta. *part. 1. cap. 39.* Camman. *5. th. 48. &c.* Schönborner. *6. polit. cap. 12.* Ritter. *de homag. num. 190. &c. item 195.* Raiß/ Folg/ Musterung/ Außwöhlung/ nunc vocant, vide Thomam Maulium *tractat. de homag. cap. 5.* Bellum est publicorum armorum justa contentio. Publica arma sunt, cujusvis liberi populi, & Principis, qui nullius alterius potestati est subjectus. Hinc injustum bellum censetur, si non ejus, penes quem est majestas, auctoritate moveatur. *can. quid culpatur 23. quæst. 1.* Dn. D. Bocer. *de bello 1. cap 5.* Alber. Gentilis. 1. *de jur. belli cap. 3.* Hincque diffidationes privatorum, Gefehdungen/ capitales habentur. Heigius, *part. 2. quæst. 32. num. 8.* Massa, *contra usum Duelli. num. 76.* Et barbarica sunt judicia illa, quæ Selbgericht appellitantur, multis recessibus Imperii Romano-Germanici damnata: Arumæus, *ad aur. bull. discurs. 6. th. 16.* ac etiam in Polonicis legibus interdicta, statuta Poloniæ, *verb. guerra.* Tale etiam est remedium deprædationis, cujus métio extat in jure feudali. Hotoman. *ad tit. 22. lib. 2. feud.* Duces quidem Italiæ bellum movere posse, Rodolphinus tradit, *de ducib. num. 166.* hæcque de Franciæ statibus negat. *num. 171.* Ac quoque magnatibus Imperii Germanico-Romani pax publica veterem morem admodum restringit. vide omninò Gail. *de pac. public. cap. 4.* ubi de avocatoriis mandatis: & an subditos armis coercere queant? Et Spira singulare habet privilegium: Von jhr selbst Gewalt/ gegen männiglich sich zuschirmen. Lehman. 7. *cap. 21. fol. 758. & seq.* Quin & armorum delatio & prohibitio, ad Principes spectat: quorum putà in jure nostro, inscio imperante, interdictus est usus. *l. 1. & 2. de vi public. & tot. tit. ut armorum usu &c. lib. 11. Cod.* Tuschus, *lit. A. conclus. 515.* Ac etiam olim apud Germanos, soli Equites arma portabant. Goldast. *in not. ad Paræneticos veteres. fol. 342.* nec quoque convenit tempore pacis portare arma: Borell. *de magistrat. lib. 3. cap. 17.* Undè vis publica habetur, quæ armis; privata, quæ sine armis infer-

infertur. Duaren. 1.*diſput.cap.*22. Ac hoc ius belli, adeò ſolius ſummâ
cum poteſtate imperantis eſt ut maieſtatis cenſeatur crimen, delectum
habere, exercitúmque iniuſſu Imperatoris comparare. *l.* 3. §. *eâdem lege.*
ff ad leg.jul.majeſt. Johann. von Elßwich. *diſput.politic.*13.*th.*9. aut adu-
nantiam facere. Tuſchus, *lit. A. concluſ.* 229. & perperàm ideò Cæſar
(urens maturè) privatâ auctoritate ſocios defendit, à Mithridate vexa-
tos. Sueton. *in vitâ cap.*4. ubi Caſaubonus, Hinc dare & committere
imperium militare, Principis eſt ſummi: at id jam datum & conceſſum,
jus ordinarium exiſtit. Camman. 5. theſ. 54. & 63. Hincque Philiſtæi in
ſignum ſubjectionis; Hebræis arma ademerunt, & opifices armorum. 1.
*Samuel.*13.*verſ.*19.

II. Ut jus Belli ad Principem ſpectat: ita militaria officia, ſubdi-
torum nulli ſubterfugere licet. Zacharias Fridenreich, *politic. cap.*28.
fol. 167. *& ſeq.* Camman. 5.*theſ.*66. Cunæus, *de Republic. Hebræorum.* 2.
cap. 21. vide tamen Moditium. §. *plebiſcitum, dubitat.* 87. & Ritterum,
dict.loc.num. 93. ubi tractat, an ſubditus debeat perſonaliter Dominum
juvare, extra territorium præſertim. Hoc eodem iure Princeps ſubditos
cogere poteſt, ut excubias agant. Rutger. Ruland. *deciſ.jur. controv.*23.
Sanè tamen durum eſt cogi ad bellum, quod Princeps movet ex affectu,
& animæ corporiſque ſalutem contra conſcientiam iactare; quam pro-
pter rationem Gallicanæ plebis conditionem, privilegiis quæ Nobiles
inibi optima maxuma habere videntur, præfert Traianus Boccalini. 2. *de*
*Parnaſ. ragguagl.*62. Indè non videntur ſubditi obligati, niſi pro Patriæ
defenſione; Zu einer Landtsrettung. Nec etiam bellum movendum, ſi-
ne Ordinum ſcitu, ut dixi *in axiomat.de conſil. Politic.cap.ultim.* De ca-
valcatâ ſubditorum, & quando Vaſalli teneantur ſervire? vide Botrini-
um, ac item tract. Kohl. *de ſervitiis feudalibus.*

III. Extra ordinem hîc, non incommodè tamen quæri poteſt
(quamvis pertinere videatur *ad tract.de Bell.*) An vocationem Chriſtia-
no homini dignam, ii habeant milites; ſuis qui contenti ſtipendiis, nunc
is alias belligerantium Principum partes, ultrò (non ſuæ Patriæ ſigna
coactè) ſectantur; parùm interim, uter iuſtâ cauſam belli ſuſcipiendi ha-
beat, curantes? Id quod ad libellam fidei & charitatis ſi examinetur, po-
tiùs eſt ut negandum videatur. vid. Luther. *tractat.* Ob Kriegsleut
auch im Seeligen Standt ſein können. *tomo Ienenſ. German.*3. *fol.*315.
Gail. *de pace public.*4.*num.*33. *&c.* Timpler. 4.*politic. cap.*10. *quæſt.*29.
Ummium, *diſputat.*14. *num.*79. adde Lactantium, *Inſtit.lib.*1.*cap.*18. *à*
princ. An autem Germani poſſint exteris Regibus in bello operam na-
vare, Imperatore invito? diſquirit Arumæus. *tit.*4.*diſcurſ.*20.

IV. Hinc & Jus quoque, fabricas armorum bellicorum, ſeu ar-
morum

morum fabricandorum officinas publicas habendi; & armamentaria, Zeughäuſer/ quæ Armandias vel Armanias Feudiſtæ vocant; ad regalia pertinent. *c. un. quæ ſunt regalia. lib. 2. feudor.* Novell. 85. Camman. 5. *th.* 64. *&c.* Vndè ejusmodi officinæ ſacræ Fabricæ appellantur. Hûc etiam inferri debet *jus muniendi*, murósque civitatis fortificandi. *l. 9. de rer. diviſ.* Gail. 2. *obſervat. 69. num.* 18. Knichen. *in epopſi. num.* 438. *&c.* Camman. 5. *th.* 67. Moditius. *§. plebiſcitum dubitat.* 77. Jus item extruédarum artium & fortalitiorum Tuſchus. *lit. F. concluſ.* 426. Juſtus Gebhardus apud Arumæum, *diſcurſ. 17. th. 31. fol.* 496. Killinger. *in 4. tract. de jure* Ganerbin. quódque majeſtati omnia fortalitia patere debent, die Öffnung; & quòd cuſtodes ponere poteſt in caſtro, invito Vaſallo. Moditius, *dict. §. dubitat.* 35. Sed interdùm fæderato patefiunt arces, & ad hoc unus aut alter ſe adſtringit Lehman *ult. cap. 27. ad fin. & cap. ſeq.* Et quod ad excubias ſubditi teneantur, tradit etiam Borellus, *tractat. de magiſtrat. lib. 4. cap.* 11. Aut quòd majeſtas civitates tali privilegio ornare poteſt, ne in vicinia munitiones aut caſtra ædificentur. Ant. Coler. *diſputat. de Imper. Roman. th.* 26. Sanè in municipiis Romanis, nec reſici ſine Principis, vel Præſidis authoritate muri, nec aliquid eis ſuperponi, conjungive potuit. *l. 9. §. 4. ff. de rer. diviſ.* Et hinc proditum à Tacito eſt, Judæos jus muniendi magnâ pecuniæ vi emiſſe. Cunæus. *lib. 1. de republ. Hebræor. cap. 7. fol.* 58. Libet hîc addere pragmaticam ſanctionem Rodolphi I. Imper. quæ nuper Spiræ, in cauſa magni momenti producta fuit: Nos Rudolphus, Dei gratiâ Romanorum Rex, ſemper Auguſtus univerſis Imperii Romani fidelibus, præſentes literas inſpecturis, notum facimus per præſentes, quod Nobis Anno Domini, Milleſimo CCLXXVIII. Indictione ſeptimâ, Wiennæ pro tribunali ſedentibus, ad inſtantiam Nobilis Viri, Marchionis de Hochberg, per communem omnium aſtantium ſententiam eſt obtentum, quòd nullus homo, qualiscunque conditionis extiterit, in alicujus Comitis Comitia, Caſtrum vel munitionem aliam qualemcunque conſtruere debeat, niſi priùs ipſius Comitis ſuper eo requiſito beneplacito, & obtento, quam ſententiam utpotè ritè & rationabiliter prolatam, approbantes, & authoritate regiâ confirmantes, Vniverſis vobis inhibemus, ne quis veſtrûm ſententiam hujusmodi violet, ſeu infrangat. Datum die & loco prædictis. Also darff man drey Meyl umb Speyr kein Burg auffbawen. ex privilegio Caroli IV. Lehman. *ultim. cap* 43. Sic & Carolus IV. privilegio ornat Spiram, daß ſie ſich beveſten mögen. Lehman. *ult. cap. 57. & vid. cap. 58. à princ.*

V. Pignorationes etiam, ſeu *Repreßaliæ*, cùm habeant ſpeciem belli, non niſi à majeſtate ſuſcipiuntur, conceduntúrve: de quorum jure

Y & an-

& antiquitate vid. Heigium. 1. *quæst.* 12. Wesembec. *consil.* 46. Cothman. *consil.* 52. *num.* 342. *& vol.* 2. Balth. Ayala. *de bello.* 1. *cap.* 4. Rittershus. *ad Novell. part.* 3. *cap.* 7. Dalner. *in fin. tractat. de renunciat.* Arnold. Engelbrecht. *disputat. de Imper. Roman. th.* 75. Paul. Busium 1 *subtil. cap.* 17. Timæ. Fabrum. *disput. ad instit.* 3. *th.* 4. Camman. 5. *th.* 68. Bronchorst. 1. *miscellan. assert.* 75. Arumæ. *discurs.* 8. *tom.* 2. *& tom.* 4. *discurs.* 25. *ac seqq. multis.* Disputat. de Arrestis *quæ est in tom.* 5. *disput. Basileens. th.* 142. *&c.* Ego, *tractat. de jur. bell. cap.* 5. *num.* 6. Galli vocant, *le droict de marque*; quia ferè in limitibus usurpantur; de eóque vide Papon. *lib.* 5. *tom.* 3. ubi ejus requisita; & an valeant, contra eum, qui habet salvum conductum. Sed pignorationes olim in Germaniâ concessæ fuerunt; indéque inter Argentinenses & Spirenses, singulari pacto prohibitæ inveniuntur. Lehman. 5. *cap.* 84. Ut & inter Moguntinos, Spirenses & Wormatienses. Idem *lib. ult. cap.* 8. Ac de generali Alemanniæ consuetudine, attestatur ille idem, *lib.* 5. *cap.* 98. *ad fin.* Proindè *in authentic. habita, C. ne filius pro patre* prohibetur, ne studiosi ejus juris prætextu incōmodentur. Et tandem hûc etiā refero, jus Duelli concedendi. August. Vischer. *de Duello, fol.* 79.

VI. Verùm ut bellum suscipit, id est, inimicos pronunciat solus Princeps: Ergò etiam amicos. Et ita bellum pace finit, sola majestas. Marta. 1. *de jurisdict. cap.* 39. *ad fin. & cap.* 40. *ac* 41. Nec Duces belli absque consensu populi, vel Principis, pacis constituendæ potestatem habent. Cabotius. 2. *disput.* 15. Bronchorst. 1. *miscell. cap.* 14. Sed saltem induciarum, aut Treügarum. Camman. *disput.* 5. *th.* 57.

VII. Hûc refero, potestatem concedendi securitatem, Jus Salvo Guardiæ; **Gleidliche Oberkeit/ auff freyer Heerstrassen zubegleiten**. Johann. Camman. 5. *th.* 21. 26. *&c.* vide tractat. Maulii singularem. Item, **Gleid zum Rechten geben.** Pulchrè Ummius, *disput.* 8. *num.* 8. vide omninò Georg. Everhard. *tom.* 1. *consil.* 9. de Salvo conductu, & quis eum det. vide Arumæ. *vol.* 2. *discurs.* 5. *fol.* 52. ac item Papon. *lib.* 5. *tit.* 7. *arrest.* 1. Vt & fœdera sancire, jus majestatis habetur, Waremund. de Erenberg. 1. *de fœderibus. cap.* 2. *num.* 28. *&c. fol.* 135. *& de subsidiis fol.* 81. Bornitius, *cap.* 25. Camman. 5. *th.* 69. Nonnunquam tanta, etiam inferiorum Principum, vel rerumpublicarum, est libertas; ut vel inter se in eâdem republicâ, vel etiam cum aliis, componere fœdera queant: dummodò semper excipiant majestatem reipublicæ superioris. Sic Principibus, liberísque Civitatibus Imperii Romani, ad publicam pacem conservandam, suámque legitimam defensionem, fœdera contrahere licet. Fridenreich. *politic. cap.* 14. *fol.* 643. vide tractat. meum, *de fœderibus.*

VIII. Pariter etiam, cum exteris per legatos agere, legatósque vel

vel mittere, vel recipere, soli possunt, qui potestatem reipublicæ habent summam. Bornitius. *cap.* 28. ac nemini subditorum, hoc jus concessum esse reputatur. Eóque nomine, Anno 604. Hispaniæ regis petiit legatus, ne Britanniæ Rex, Batavorum Oratorem, Ambassadoris nomine dignaretur. Meteranus; Von den Niederländischen Kriegshändl. *lib.* 24. Principes licèt Germaniæ, idem hos jus, usu & dignitate, ac jure liberi obtinuerint Imperii. Kirchner. *de legat.* 1. *cap.* 3. *num.* 10. vide meum discurs. *de legatis.*

IX. Jus quoque Comitiorum, ad Principem spectat. Principis enim proprium est, communem instituere deliberationem, de rebus ad rempublicam pertinentibus. Camman. 6. *th.* 82. Bornitius. *cap.* 26. Bortius, apud Arumæum, *discurs.* 30. *cap.* 3. *num.* 21. *fol.* 875. *& ad Aur. Bull. discurs.* 5. *num.* 20. Waremund. *tr. de oneribus cap.* 1. Sic ad jus referunt superioritatis, Zusammen fordern mit Glocken. Maulius, *de homag. cap.* 14. In Germaniâ tamen ita est temperata majestas Imperatoris, ad Comitia indicenda, opus ut ei sit adprobatione electorum. Bertram, apud Arumæum, *discurs.* 9. *thes.* 17. *&c. fol.* 109. *ac seq.*

CAP. VII.

Regalia vulgò Fisci dicta.

PEcunia rerum gerendarum nervus est; & sine sumptibus non ulla consistere respublica potest: opúsque ei opibus est, sine quibus nihil fiet quod opus. Aristot. 1. *polit.* 7. *in fin.* Bodin. 6. *de republic. cap.* 2. *num.* 638. Simanca. 3. *de republic.* 15. Fridenreich. *polit.* 17. *à princ.* Henric. Klockh. *disput. eleg. de vectigal jure th.* 1. ego, *in tractat. de ærar. à princ.* Nec solùm ut regnum administretur, opes ac sumptus regi procurandi: sed & magistratui summo, digna pro labore merces ac compensatio debetur; cujus vigilantiâ tutus reipublicæ status, sartæ tectæ omnium opes, pax & tranquillitas inviolata custoditur. Adeò ut nec oculis invidiâ plenis, Magnatum in republicâ mensæ inspiciendæ sint, & convivia aliáque, in quibus, negotiis publicis occupati, animi recreationem jucundam, ac remissionem honestam sibi postulant dari. Indè in omni ferè politiâ quoddam quasi reipublicæ patrimonium est destinatum; quod ad certum tempus, vel in perpetuum, certâ civibus locatum mercede, publicis necessitatibus subveniret: pacis quod esset ornamentum, subsidium belli. Le Guidon *de Finances de la France, part.* 1. *in princip.* Ego, *de ærar. cap.* 1. *num.* 5. Et talia sunt bona, quæ majestati ad commodiorem reipublicæ gubernationem, suámque dignitatem tuendam

conceduntur. Vocantur hodiè bona regno conjuncta, & incorporata, seu Coronæ unita; itémque Dos reipublicæ, Cammerguet / Domaine; cuius quidem dotis Dominus est Princeps; sed illam alienare nequit. Hûc etiam pertinent præstationes, & ordinaria tributa: Gemeine ordentliche Stewr. Ex quibus & militares copiæ nutriuntur, perfruuntur item reliqui ordines attributis sive salariis; reparantur quoque muri & urbes; denique omnia alia proveniunt, quæ communem subditorum salutem concernunt. Justinian. *Novell. 161. cap. 2.* Heigius, *part. 1. quæst. 17. num. 3. &c.* Tributum est onus fructuum, & confertur ob possessiones privati soli. Potissimùm accipitur pro pecuniâ, quæ ab Imperatoribus atq; Præsidibus in stipendia militum, & sumptus belli, à Provincialibus imperatur. Wesembec. *in paratitl. ff. de publican. nu. 3. & 4.* Tributa ergò pro modo census & facultatum, à singulis pensitabantur: qui quidem ideò etiam tenebantur, facultates omnes suas, bonâ fide profiteri apud censorem (qui & magister census, & censitor appellatus posteà fuit) ut ab eo æstimarentur, & pro earum ratione, tributa imperarentur, æquabili aliquâ proportione: nam & hoc nomine appellatur Peræquator. Ac si is justum modum nō servâsset, ab eo provocatio erat. *l. 5. C. de censibus & censitis.*

II. Vectigalia propriè nominabant, quæ à publicanis, veluti conductoribus pendebantur. Percipiebantúrque vel ex cultu agrorum, qui ferè publici erant vel ex pascuis publicis, quæ res Scriptura appellabatur; vel ex mercium traiectu, quod dicebatur portorium. Vide omninò Valent. Forsterum, *de juris dict. Roman. fol.* 489. vel etiam Ripaticum. Rosenthal. *de feud. cap. 5. conclus.* 4. aut in specie vectigal, à vecturâ; & est id, quod præstatur ex his rebus, quæ invehuntur aut evehuntur propter usum publicæ vitæ. *l. 21. de donat. inter vir. & uxor.* Henric. Klock. *d. tr. disput. th.* 7. Quam cùm magnâ curâ & sumptu respublica planam & tutam commeantibus debeat præstare; haud iniquum est, aliquid in auctoramentum & compensationem eorum sumptuum, à viatoribus retribui. Vide etiam de tributi & vectigalis differentiâ P. Perrenon. *animadvers. 2. cap. ultim.* An autem mulione vel nautâ, non solvente gabellam, merces cadant in commissum? disputant Bald. *in l. cum proponas. C. de naut. fœnor.* Cuman. *consil. 5.* Thessaur. *in quæst. forens.* ubi ait, pro fisco, contra mercatores fuisse pronunciatum. Sed addatur, quod notat Elbertus Leoninus, *emendation. lib. 2. cap. 11. num. 2.* Differentiam esse constituendam, inter mercium vectorem & mercatorem proprietariū, ut vectoris fraude veniant in commissum duntaxat res vectoris propriæ, equi putà, vehiculum, avis, non autem merces negociatoris, *l. jubemus. C. de navibus non excusan. lib. 11,* secùs si ipse mercator dolum ad-

hibuerit, nam tunc mercimonia etiam in commissum incidunt. *l. cotem §. Dominus navis ff. de publican.* aut si consuetudo aliqua vel constitutio res licitas cum illicitis commisso subjiciat, ut de Andegavensium moribus scribit Renatus Choppinus, *de jurisdict. Andegavens. lib. 1. cap. 53.*

III. Cæterùm privatæ singulorum possessiones, reipublicæ subjici, & publici quasi juris censentur: non quidem quòd singulorum esse desiissent, sed quòd sub reipublicæ corpore, tanquam membrum comprehensæ, uti publicæ tutelæ commoditatibus gauderent; sic publicis quoque oneribus subjacere cogerentur. Et ita solvunt subditi tributum, quasi in recognitionem Imperii universalis; Illustris Enenckelius 3. *de privileg. cap. 5.* Cothman. *ad tit. C. de summâ Trinitat. quæst. 3.* Scotanus, *in paratitl. lib. 1. C. tit. 33.* & ego, *lib. 1. polit. cap. 7. num. 36. ac de ærar. 1 num. 6* subjectionémque arguunt ac inducunt. Tuschus. *lit. C. conclus. 190.* non quòd verè dominium, Grund und Boden / ad Principem spectet: undè nec is jure retractus gaudet, si subditus à subdito quid emat. Rauchbar. *2. quæst. 22.* In republicâ liberâ tributa provincialibus maxumè, non civibus imponuntur. Sic bona immobilia in provincialium patrimonio esse, noluerunt Romani: sed in populi dominio seu proprietate. Undè prædia eorum, tàm rustica, quàm urbana, res non mancipi dicebantur, in quibus habebant tantùm usumfructum: quæ pòst tributaria ac stipendiaria maxumâ ex parte sunt facta, vide Joach. Stephan. *3. de jurisdict. 6. num. 16. &c.*

IV. Ordinarii reipublicæ reditus, quàm studiosissimè sunt conservandi. Tributis enim non illatis, respublica conservari nequit. *Novel. 149. Novell. 151. Novell. 182. cap. 15. Novell. 189. cap. 2. l. 1. §. 20. ff. de quæst.* Guil. Fornerius *1. select. cap. 20.* Camman. *7. th. 8.* Rectè proindè Neronem, an cuncta vectigalia omitti juberet dubitantem, docuêre Senatores; dissolutionem Imperii consecuturam, si fructus, quibus respublica sustinetur, diminuantur. Tacitus. *14. annal.* Justus enim metus est, ne cessantibus subsidiis, necessaria deserantur. Symmachus, *10. epistol. 50.* Imperii Romani proventus, sub Friderico Barbarossâ, adhuc fuisse sexaginta tonnas auri, prodit Schneidevvin. *Institut. de success. ab intestat. sub rubric. de successione fisci. num. 5.* Haud cauti fuerunt Imperatores, qui, ne ii ad alios pervenirent, non præcaverunt. Indè enim successoribus præcisi sunt rerum gerendarum nervi. Ego, *de ærar. cap. 2. num. 4. vers. 2.*

V. Hócce patrimonium ut conservetur, & ne extraordinariis collationibus subditi graventur; ei multâ, quæ Imperii augeant fiscum, ex usu communi omnium ferè gentium, commoda addicta fuerunt. *in*

cap.un.quæ sint regalia,enumerata. Lehman. *5.cap.67.fol.* 539 Hincque dicitur,fiscum habere, jus esse majestatis. vide Tuschum *lit. F. conclus.* 381.*&c.* ac Peregrin. *tractat.singular.* Nempè multarum, pœnarúmque compendia. Wesembec. *in paratitl. de modo multar.* Camman. 9.*th.* 27. Confiscationes &c. Moditius. § *plebiscitum. dubitat.* 46.*&* 45. de quibus latè Carocius,*tractat.de excußion.bonor. part.*1. & Tuschus *lit.* C. *conclus.*712. quæ & ideò ad Vasallum,cum mero mixtóque Imperio investitum,haud transire putantur.Dn.D.Bocer.*de jurisdict.*8 *num.*26.*& seq.* Et antiquissimum Francicorum Regum Regale fuit deß Königs Bann oder Bannpfenning: bannus regius sive Dominicus. Lehman. 2.*cap.*45.*fol.*188 *ut & lib.*4.*cap.*22.*fol.*363. An verò mulctas & confiscationes habeat usufructuarius,aut bonæ fidei possessor,tractat Gilken.*ad l.certum cap.*4. Regalia hæc à nonnullis ad majestatis jura perperàm referri (cùm nihil aliud sint , quàm commoda fisci) Paulus Busius autumat. 3. *de republic. cap.* 2.*num.* 6. & consentit Waremundus. *de subsid. regn.cap.*3.*à pr.* Verùm quatenùs juribus majestatis inserantur , dixi suprà.*cap.*1. *hujus section.* quod hîc volo repetitum. Ut & illud necesse est monere; nova ejusmodi regalia non sub prætextu absolutæ potestatis esse instituenda, ut etiam dicam *infrà*. Hùc refero bona, quæ ut indignis auferuntur.Bornitius, *in ærar.lib.*3.*cap.*5. Latherus, 2.*cap.* 8. vel si quis capere nequeat,quod ipsi à defuncto est relictum: casus varios recenset Camman.*disput.*9.*&* 10. Fiscus etiam succedit nato ex coitu incestuoso.Mynsinger. 3. *observat.* 91. Bornitius,*dict.lib.*3.*cap.*7. An autem parricida incapax sit , vel indignus paternæ hæreditatis ? vide Heigium, *part.*2.*quæst.*33. Intuitu verò horum redituum, magistratus summus tenetur justitiam gratis administrare,& criminales sententias suis exequi sumptibus, Heig. *part.*2.*quæst.*23. Wesembec.*consil.*150. At si quis merum Imperium habeat, (so einer in einem gewissen Bezirck / mit dem Blutbann / oder der Malefitzischen Oberkeit belehnet) numnè expensas, ac sumptus criminalis cognitionis,& executionis, subditi , vel ipse investitus suppeditare ac exsolvere teneatur ? Regulariter, magistratus ad illarum expensarum exsolutionem est obstrictus, nec eo nomine subditos onerare potest. Knichen. *de investitur. pact. p.* 2.*cap.*1.*num.*170. Et habent hâc in re subditi pro se fundatam intentionem. Quippè nam magistratus , qui Imperium habent, & pœnâ insontes exequuntur, sumptus ac onera ejusmodi, quæ spectant ad puniendum , & justitiam exequendam, regulariter ipsimet sustinere coguntur. Chassanæus, *ad consuetud.Burgund.tit.de confiscat.*§.1. *verb. apartient. nu.*2. & Boerius, *in consuet. Bitur. tit. de jurisdict. omn. judic.* ut & Jul. Clarus, § *final. quæst.*99.*num.*5. Ac expensas executionis justitiæ, ad fiscum pertinere decidit

decidit etiam, Capell. Tholosan. *decis.* 41. ac consentit Wesembec. *consil.* 150. & item Heig. *part.* 2. *quæst.* 23. Eo etenim nomine, mulctas & similia accipiunt, ut eas in inquirendis, puniendisque maleficiis, & alimentandis pauperibus captivis, convertant. Latè Paris de Puteo, *in tract. syndic. verb. expensæ, cap.* 2. *num.* 1. *&* 2. Et ideò expensæ hæ reipublicæ necessariæ dicuntur. *l. cum navarchorum,* 6. *C. de navicular. lib.* 11. Paris de Puteo, *in tract. synd. verb. præmium. num.* 3. Ad eásque adeò non tenentur rustici, ut etiam ipsis, si quas in capiendo fecissent, eæ impensæ essent de publico restituendæ. Paris de Puteo, *præallegato loc. per doctr.* Bald. *in l.* 1. *C. de oper. libert.* Boer. *decis.* 303. *num.* 9. *per text. in l. Circens.* 20. *C. de decur. lib.* 10. Quin & magistratus, si hosce sumptus à subditis extorquere conentur, illos de injuriâ rectè queri, nominatim scribit Paris de Puteo, *tractat. de syndic. in princ. tit. de regum & princip. excess. cap.* 1. *num.* 67. Idque maximè locum habere videtur, si in Cæsaris investituris, Wann in Belehnungen deß Blutbanns / aliud nihil fuerit cautum; tunc enim meritò, regulæ juris communis standum erit. Cùm Principum privilegia & rescripta, in dubio ex jure communi capiant interpretationem, nec in præjudicium tertii, qui jus constitutum habet pro se, detorqueri possint. *l.* 14. *& duab. seqq. ff. de legib. l.* 141. *in princ. d. reg. jur. c. quæ à jure* 28. *de reg. jur. in* 6. *& utrobique Dd.* Nec impedit, si quis dicat, in vicinis pagis, rusticis tales expensas imponi, eósque illarum nomine collectari. Constat enim, consuetudinem iuri communi contrariam, neque de casu ad casum, neque de personâ ad personam, neque de loco ad locum extendendam: sed quantum fieri potest, strictissimè interpretandam esse. Baldus, *in authent. qui rem circ. fin.* & ibi Jason. *C. de SS. Eccles.* Cravetta, *de antiquit. temp. part.* 4. §. *transeo nunc ad quartam. num.* 41. *& seqq.* Roland. à Valle, *consil.* 55. *num.* 13. *lib.* 1. Ludolph. Schrader. *de feud. part.* 10 *section.* 20. *num.* 16. *& seqq.* Et ita etiam in terminis nostri casus, sentit Heug. *d. quæst.* 23. *num.* 14. & húc faciunt tradita Matth. Wehneri. *de V. significat. verb.* Landbrauch / ubi ait: licèt communi usu Germaniæ, consuetudo aliqua notoria videatur; illa tamen, quoad locum controversum, non modò alleganda, sed etiam probanda erit.

VI. Bona vacantia; eorum nimirùm, qui sine herede decedunt. *l. ult. C. de bon. vacant.* Guil. Ranchinus, *tractat. de success. ab intest.* § 23. Bornit. *ærar.* 3. *cap.* 2. Camman. 8. *th.* 4. Latherus, *de censu lib.* 3. *cap.* 1. Barri *tractat. de success. lib. ult. tit.* 5. Dn. Adam Keller. *de success. tit.* 28. ubi tamen fiscus non ultrà vires hereditarias tenetur, Cævallos, *tom.* 3. *opin. commun. quæst.* 822. Cui regali affine est illud, quod *le Droict d'Aubaine*, in Galliâ vocant. Ranchinus *dict. loc. num.* 4. Le Guidon, *de Finances,*

ces, part.1.fol.54. Camman. 8.*th.*16. Papon. *lib.5.tit.*2. Prædia inculta atque deserta. *tot.tit.C.de omni agr.desert.* Valasc. *de jure emphyteut.quæst.* 8.*num.*37. & 40. Mascard. *conclus.* 189.*num.*34. Undè Novales decimæ, ex terris ad culturam nuper redactis præstandæ, non spectare dicuntur ad eos, qui sibi jus decimandi adscribunt ab antiquo; sed eas sibi attribuunt magistratus superiores. Rutger. Ruland. *decis.jur. controvers. quæst.*19. Thom. Michaël. *de jurisdict.th.*49. Hartmannus Hartman. *tit.* 53.*observ.*10 *num.*8. Menoch. *consil.*36. Dissentit Dn. Adam Keller, *de offic. Iuridico-politic.*2.*cap.*18.*fol.*502. vide Decian. *consil.* 22. Ac hodiè in decimis nullam certitudinem esse, pronunciat Wehner. *consil. Francon.*77. vide Wehner. *de verb.significat.verb.* **Forst.** Item, *verb. Noval.* Et sunt, qui prætendant, **Ein Stockgarb oder Forstgarb.** Etenim qui habet Forestalem sive sylvestrem, aut faunalem jurisdictionem, habet simul jus **das außstocken / außreutten / außmörglen / außarten / rc. der Höltzer ägerten vnd gebüsch / oder gestreuch zuverbieten:** nec cōcedunt **die Newbrüch**, nisi cum causæ cognitione, & imposito reditu annuo perpetuo, seu fructuum certâ portione, quæ cum decimis ecclesiasticis nihil habet commune. Sanè decimæ ad ecclesiasticos spectant de jure, & consuetudine ecclesiæ primitivæ. Baxonius, *Anno Christi* 57. *num.* 23. Eas sæpè Laici intercipere sunt conati; jam tempore Francorum regum. Paradin. *Histor. Lugdun.*2.*cap.*17. Lehman.3.*cap.*15.& 20. & hâc de re disputatum etiam fuit tempore Heinrici VI. Lehman. 5.*cap.* 67.*fol.*546. An verò decimæ Melchisedeki, fuerint decimæ veræ, disquirit Pererius, *in comment. ad Genes.cap.*14.*fol.mihi* 519. Ac quoque jam olim Ethnici, Herculi decimas bonorum devoverunt, ut ditescerent; undè Persius, *Satyra* 11. Et, ô si sub rastro crepet argenti mihi seria dextro Hercule. Turcarū Imperator prætextu regalis summi, decimas etiam exigit liberorum. Tarduccius, *fol.*243.

VII. Res habitæ pro derelicto: Camillus Borellus, *tractat. de magistrat.lib.*4.*cap.*12. (ubi de animalibus errantibus, & bonis, quorum Dominus nescitur.) Thesauri nempè dimidia pars inventi in loco sacro, religioso, (alieno) publico aut fiscali. Peregrin. 4. *de jure fisci.tit.*2. Covarruvias, *cap.peccatum.part.*2.§ 2. Farinac. *quæst.*104. Bornitius, *ærar. lib.*3.*cap.*9. vide Camman 8.*th.*28 & Arumæum. *decis.*1. *& disputat. ad leg. præcip.*20.*th.*5. Hackelman *illustr.*19.*th.*5. Heigium, *part.* 1 *quæst.* 13.*ad fin* Andr. **Klessen** / *disputat. de modis acquir. domin. ex jure gent. qua descend.*4.*lit.c.* De Thesauris, latè Freher, 1. *parerg.cap.*4. Guil. Valent. Forster. *tractat. de Dominio.cap.*9. *num.*97.*&c.* Louys Guyon *d. divers. Leçons, tom.*2.*lib.*1.*cap.penult.& ultim* ac nuper Dn. Pitschius, *in Colleg. de Thessaur.* Sed Magicis artibus erutus, nullâ ex parte cedit inventori.

ventori. Et circa hoc Diaboli frequentes concurrunt lusus. Auct. Vitar. Patr. *in vitâ Copretæ*. Huc & naufragii jus spectare videtur. Camman. 8. *th.22*. Fridenreich. *politic.30.fol.25.&c.* Guidon, *des Finances, fol.68.* quod Galli *Varech*, (Fahrrecht) *ou droict des Naufrages* vocant. Guidon. *des Financ.fol.75.* Quod jus licèt sit antiquum. Selden. 2. *Fani Anglorum. fol.87.* turpe tamen lucrum esse, censet Kirchner, *disput. de republicâ 16. coroll. ultim.* vide *l.43.§.11. de furt.§.ultim.institut.de rer. divis.* Licitum autem est naufragii jus, vigore cujus majestas sibi arrogat bona naufragorum; quorum Domini ignorantur: ea enim dividuntur inter Principem & inventorem; instar Thesauri. Mirabilem naufragii historiam habet B. Paulinus, *epistol.36.* ubi Dan. Rosvveid. & Ducæus.

VIII. Reditus piscationum. *c.un.tit.56 lib. 2. F.* salinarúmque: Consil. *Marpurg 9.vol.1.* Bornitius, *de ærar. 5. cap.5.* Hardevv. à Dassel. *consil.2.* ut & lapicidinarum. Rauchbar. *quæst. 22.* fluminúmq; Rauchbar. *quæstion.23.* Bulenger. *de vectigal. cap.33.* vectigal: ac etiam ex omnis generis metalli fodinis, Heigius, *part.1.quæst.3.* Farinac. *quæst.105.* Bornitius, *de ærar.5.cap.4.* Rauchbar. *dict. quæst.22.* Peregrin. 4. *de jure fisci tit.2.num.21.&c.* Dn. D. Bocer. *de investitur.3.num.101.&c.& de jure monet.cap.2 num.35. &c.* Buxtorff. *th.89.* Camman. *7.th.85. & mult. seqq.* Bulenger. *de vectigal.cap.35.* Klock. *de vectigal.th.3.6.* Engelhard. *de vectigal.fol.6.* An metallifodinæ ad Nobiles, Wesembec. *consil.60.* an ad Dominum vel Vasallum spectent? Dn. Bocer. *tractat. de jur. Domini & Vasalli. fol.188.* & alii tractant. An verò Steinkohlen/ regalibus enumerandi? vide Wehner. *Franc.consil.88.* Item, Sal, seu salinæ. Bulenger. *de vectigal. cap.16.*

IX. Hæece tamen regalia (de quibus etiam passim ago, *in tractatu meo de ærario.*) pro diversitate locorum & imperiorum variantur. Ac sic in Angliâ, in Principis peculio, tutela est pupillorũ, pupillarúmve. Neque ejus injussu ritè nuptias contrahunt Vasalli: Thom. Smith. 2. *de republic. Anglor.4.fol.68 & lib.3. cap. 5.* quòd iniquum alibi videretur. Vulgò vocant *la noble garde*: in Galliæ item quibusdam locis usitata. Coteræus, *de jur. milit. fol 199.* D. Gregor. Tholossan. 3. *de republic. 2. ad fin.* ubi ait, quibusdam in locis agnatos pupillarium bonorum habere fructus. Multis etiam in locis, diuturno usu, præscriptionéque factum est regale jus venandi. Heigius, *part.1.quæst.15.* Fridericus Pruckman. *§ venatio. cap.1.* Arumæ. *disputat.feud.4 th.15.* vide tamen Dn. D. Harpprecht. *§.12.num.143. de rer.divis.* & Dn. D. Bocerum, *cap.1. de regali m.num.30.& de jur. Vasall. fol.97.* Forster. *tractat. de Dominio. cap.9 num.12.&c.* Idque inter fructus jurisdictionales, hodierno jure referri volunt. Quem morem etiam jam olim Nortmanni in Angliam

introduxerunt. Selden. *lib. 2. Iani Anglor. fol.* 78. Sicque non venatio, qualis erat apud Romanos: sed potiùs prohibitio venandi regalibus accensetur. Borellus, 4. *de magistrat. cap.* 3. An legitimè subditis sit adempta venandi facultas? vide Felsten. *centur. quæst. polit. dec.* 8. *th. ult.* Ant. Gerhardi. *disput. institut. th.* 4. Arumæum, *disput. ad L.L. præcipuas* 20. *th.* 1. Conrad. Pincier. *tractat. de jurisdict. cap.* 4. *num.* 39. *& multis seqq.* Timæum Fabrum, *disput. institut.* 12. *coroll.* 2. Adde Petram, *de potestat. princip. cap.* 7. Lyclam. 3. *membr. cap.* 9. Speckhan. *centur.* 1. *quæstion* 97. Arithm. *peric.* 1. *disput.* 3. *th.* 5. Val. Riemer. *coroll.* 1. *decad.* 4. Mohr de Nigromante, *tractat. de venat. part.* 1. *cap.* 2. Dn. Anton. Winther. amicum meum certum, *disputat. de rer. divis. th.* 11. *& seqq.* Fachinæum. 1. *controversiar. cap.* 1. Gail. 2. *observat.* 68. Iniquum non est, ut subditis venationibus interdicatur, ii quia jam olim consensêre, ut feræ, Principibus pro molestiis, quas in gubernando Imperio sufferunt, relinquantur: ait Lucas Osiander, *ad Iob. cap.* 24. Sunt qui putant, venationem ex dominatione, & subjectione bellica fuisse ortam, quemadmodum jus servitutis, **die Leibeigenschafft**: hócque jus sibi reservâsse victores. Quod verò prohibitio venationis, sit à Romanis introducta, probare videtur, *l.* 1. *C. Theod. de venat. ferar. lib.* 15. *tit.* 11. Non tamen debent Principes interdicere venationibus, iis in locis, ubi adhuc libera est omnibus venationis facultas: quæ **freye Bursch** vocant. Legitima enim immunitas, nemini adimi jure potest. Et minimè etiam consultum esse Politici dicunt, ut Regalia nova instituantur. *La riserva delle Regaglie ordinarie, patisce poca ingiustitia, se non fusse nel modo di servisene troppo insolentemente, & tirannicamente. L'ingiustitia sarà, quando si formano nuove Regaglie.* Thesoro politico, *part.* 1. *fol. m.* 26. Putà si subditi cogantur accedere molendinum Domin. Rutger. Ruland. *decis.* 24. vel vinum non nisi à Domino emere. Non dicatur de Principe bono, quod *Satyra* 4. dicit Juvenalis:

> *Quicquid conspicuum, pulchrumque ex æquore toto est,*
> *Res fisci est, ubicunque natat.*

An autem Dominus ex frequenti prohibitione, & patientiâ subditorū, acquirat jus venandi, disquirit Cravetta, *consil.* 657. Ac de præscriptionis effectu, circa venationes: vide Schvvanmann. *in consil. feudal.* Ridiculi sunt providi naturæ tuitores, qui ideò ferarum venationem adimunt plebi, ne species perdantur: cur enim quæso non abolitæ olim? cur in novis Insulis non interierunt? ubi quondam multitudo hominū incredibilis, ferarum copia admiranda erat. Imò prohibitio impedit divinam benedictionem; sicut quoque res, quarum usus communis esse debet, cùm vectigali vel alio modo is impeditur, eum evanescere comperimus.

perimus. Philipp. Camerarius, *2. meditat. cap. 69.* Bulenger. *de vectigal. cap. 16. ad fin.* Exempla etiam extant apud Alberic. Cranz. *Dania, lib. 8. cap. 9.* Athenæum *lib. 3.* Et docebit aliquando ligni inopia, admittere vel aliter administrare venationes. Quin & jure illo, quo ab antiquo gaudent, Principes cùm abutuntur, non ii inviti audiant Divum Augustinum; qui vident venatorem & delectantur, videbunt Salvatorem & contristabuntur. *c. qui vident. distinct. 86.* adde quæ ex Saresberio Polycratico, refert Dn. Lansius, *in consultat. fol. 536.* (An Princeps Venationi debeat studere? vide Scipion. Ammiratum. *2. discurs. 1.* & Kirchner. *orat. 19 & seq. vol. 1.* Gerhardi, *loco de magistrat. num. 429. &c.*) Laude omninò digna sunt Testamenta, qualia Reges aliquot Galliæ condiderunt: *Recompense estre faicte aux paisans, ayans des heritages si pres de leur forests, pour le dommage qu' ils auroyent suffect par les bestes sauuages.* Le grand Aulmosnier de France, *fol. 242.* Jehann de Tillet, *aux tiltres, grandeurs & excell. des Rois de France. tit. inventaire des Testaments. fol. 347. &c.* Omni item laude dignum est apophtegma Ludovici Comitis Palatini, S.R. Imperii Electoris: qui, cùm aliquando graves querelæ de feris ad ipsum deferrentur, & subditi plurimùm hac in parte se gravari conquererentur; ac adjiceretur ab eo, qui subditorum nomine querelas illas submissè exponebat ac deprecabatur, celsitudinē ipsius, nisi in tempore huic malo remedium adhiberet, amissuram subditorum preces: è vestigio respondebat; malle se ferinâ carne prorsùs carere, quàm subditorum preces amittere. Nunquàm enim sibi tàm gratam esse aut fuisse carnem ferinam, quin subditi longè sint ac fuerint chariores, malleq; se subditorum commodis, quàm voluptatibus, quæ ex usu ferinæ carnis percipiuntur, consulere: simúlque mandatum dedit, ut feræ magno numero sternerentur. D. Timotheus Kirchnerus, *in Orat. quam in obitum hujus optimi & laudatissimi Principis habuit, fol. 292. lib. 1.* De usu venationis, quoad sanitatem. vid. Mercurial. *Gymnast. lib. 3. cap. 15 & lib. 6. cap. 13.* Ac item de usu venationis, quædam habet Rittershusius, *in præfat. dedicator. Oppiani.* Et fuit semper apud Barbaros æquè ac Christianos, venationis magna cura. Apud Turcas mille Janizari canes venaticos curant. Tarduccius, *fol. 245.* Et de Galliæ Rege scribit Froissart. *cap. 210.* *Et avec le Roy, avoit bien pour luy trente faulconiers à Cheval.* Adrianus usque ad reprehensionem venationis fuit studiosus Spartian. Odenatus venatoriâ vitâ duratus: Solem ac pulverem bellis Persicis tulit Pollio *in 30. Tyran. num. 14.* de venation. verò vide Arumæum, *tom. 4. discurs. 37.* & Tractatus singulares Pruckmanni de Medices & Mohr. Item videri potest, das Jagrecht Noë Meurers. Súntque hâc de re quæstiones infinitæ. Dn. Rutger Ruland. *de interrog. lib. 2. c. 6. n. 2.*

X. Fisci aut Ærarii expeditissima augendi ratio est, detrahere sumptibus; urbem & provincias purgare hominibus non necessariis. Malum etenim esse Imperatorem, Alexander Severus dixit, qui ex visceribus Provincialium, homines non necessarios, nec reipublicæ utiles aleret. Lampridius. Nihil sordidius est, imò crudelius, quàm si rempublicam ii arrodant, qui nihil in eam suo labore contulerunt: quod olim dixit Antoninus Pius Imperator, teste Capitolino. Nero divitiarum & pecuniæ fructum, non alium putans, quàm profusionem, & nec largiendi, nec absumendi modum tenens; tandem nulli delegavit officium, ut non adjiceret: Scis quod mihi opus sit, & hoc agamus, ne quis quicquàm habeat. Sueton. *cap.* 30. *&* 32. Oraculi ergò hîc loco sit illud Poetæ:

Si rectè frueris, non est ut copia major
Ab Iove donari possit tibi.

Aliter qui faciunt, ii cum pompâ & tripudio pereunt: quod olim dixit ad Carolum VII. Galliæ Regem Hira, cùm Anglis in Gallia bellum gerentibus, nihilominùs eum videret totum Gynæcei saltationum, conviviorum, ac aliis ejusmodi sumptuosis delitiis occupatum. Gaspar. Ens, *Epidorp.* 1. *fol.* 13. vide omninò meum tractat. *de Ærario*.

XI. At verò necessitatis interdum ratio, hoc modo vinci nequit, sed alia media suadet; Imperantémque adigit ad subsidia ordinaria augenda vel extraordinaria efflagitanda. Collectas vulgò vocant Galli, *Aides, Tailles*. Et à tributis differunt in eo; quòd non certam, sed incertam, ob necessitatem occurrentem præstationem habent. Hincque vectigalia instituere, extraordinariásque indicere collationes; de summo Imperio esse, & ad regalia supremi Principis referri debere dicunt. *tot. tit. vectigal. nova instit. non posse*. Lancellot. *templ. judic.* 1. *cap.* 1. § 4 *fol.* 377. Sixtin. *de regalib.* 2. *cap.* 6. *&* 14. Dn. D. Bocerus, *de regalibus cap.* 2. *num.* 183. *& cap.* 3. *num.* 213 Bornitius, *cap.* 23. Amplifs. Rutger Ruland. *decis.* 11. Paul. Busius, *disputat. de republ.* 11. *th.* 10. Vectigalia, necessitate sic exigente, quandoque augentur. Quemadmodum apud Romanos, octava tandem pars exigebatur. *l.* 7. *C. de vectigal.* cùm olim quinquagesima, aut etiam centesima tantùm præstari solebat. Cujac. 6. *observat.* 28. In Imperio autem Romano-Germanico, vectigalium indictio non est penes status; sed requiritur jussus Imperatoris. Idque ex recessu Imper. Rodolphi I. Lehman. 5. *cap.* 108. *fol.* 629. Sed Principes Italiæ hoc faciũt suo jure. Rodolphinus, *de Ducibus Italiæ, n.* 199. *&c.* An autem præscriptione acquirantur, tractat Modestinus Pistoris. *consil.* 6. *lib.* 2. Et exactio eorum ita stricta est, ut in commissum cadant illorum merces, so den Zoll vberfahren. Bornit. *ærar. lib.* 3. *cap.* 4. Licèt item Dominus alicujus territorii, Provinciæ vel universitatis non teneatur de robariâ ibi factâ,

factâ, si fuerit inscius, vel prohibere non potuit, ut communem esse opinionem asserit Abbas, *in c. 1. nu. 2. extr. de restitut. spoliat.* & ibi Anton. de Butrio, *num* 19. & est textus rotundus, *in §. quoniam vero.* quem sequitur Jacob. de Bello viso. *in authent. ut nulli judic.* si tamen Dominus a transeuntibus exigat pedagium, tenetur resarcire, si quod damni iis in viâ publicâ illatum fuerit: ut tenet Baldus, *in c. 1. §. conventicula. De pace tenend. & juram. firmand.* idem Baldus, *in tit. qui feudum dare poss.* Tributa etiam extra ordinem quandoque augentur, vel capitatio indicitur: quæ est genus quoddam personalis tributi, quod capiti, sive personæ, non facultatibus imponebatur, & ab iis etiam, qui nullum censum habent, nulláque possident prædia, exigebatur. Vide Lexicon Juridicum Calvini, *verb. Capitatio.* Scotanus, *in paratitl. lib. 1. Cod. tit. 52. de annon. & capitat.*

XII. Extraordinariæ hæcce collectæ, ab omnibus exigi queũt, qui commodis reipublicæ fruuntur. In summâ item ac extremâ reipublicæ difficultate, omnes immunitates & privilegia cessant. Fridenreich, *cap. 28. fol.* 170. Verùm eæ collationes, ad publicos tantùm usus converti debent. Exemplo Turcarum Imperatoris; qui ex hortis, aliisque reditibus aulam sustentat. Indictiones verò extraordinarias, *Haran agameni cani* vocant, id est, prohibitum subditorum sudorem: qui non insumitur, nisi ad belli necessarios usus. Breüning. in der ersten Meerfahrt. vide etiam Consilium Dn. D. Johann. Brentii, *inter Consilia Theolog. Bidembachii. decad. 6. consil. 9.* Ob / vnd wann ein Christliche Oberkeit jhre Vnterthanen mit gutem Gewissen schätzen möge? Calipha Al Ghabassi Hhaphtsi, hanc sibi olim religionem indicebat: ut nullum usum caperet vel cibi, vel potus, aut vestitus, nisi ex manuum suarum labore. Erat verò artifex storearum, & tegetum elegantissimarum; quas sigillo proprio notatas in forum vendendas præcipuis ministris suis tradebat: eas verò magnates terræ emebant, illiúsq; quæstus pecuniâ, ipse sibi victum parabat. Itinerar. Benjamini. Hæc si fecit Maximus Rex Mahumetanus: quid ni dedeceat Principes Christianos, subditorum pauperum labore, sudoréque, ad pompas inutiles abuti? vid. meum tract. *de ærar. cap. 4. nu. 6. v. 1.* An verò civitas municipalis indicere possit collectam, & de statibus Imperii Germanico-Romani, consule Busium, *disputat. de republ. 11. thes. 11. usque 19.* & ego etiam, hâc de re tracto, *in tractat. de jurib. universit.*

XIII. Extraordinariæ tales præstationes, non semper in pecuniâ consistunt. Undè Angariæ & Perangariæ hûc quoque spectant: quæ aliud nihil sunt, quàm onera patrimonialia, præstatione jumentorum, plaustrorum, navium, aliarúmque rerum, quæ absolvuntur; & propter

necessitatem, seu aliquod repentinum negotium indicuntur. Hotoman. *Lexic. feud. verb. Angaria.* Cujac. *ad l. ultim. C. de Fabri censib. lib. 11.* Sixtin. *2. de regalibus cap. 13.* Tulchus, *lit. A. conclus. 330.* **Da man der Obrigkeit mit Wagen/ Pferden/ Schiffen/ vnnd dergleichen/ auff begebenden Nothfall dienet.** De vero Etymo Angariarum, ex Hebreæ & Persicæ linguæ fontibus, videndus Jan. Drusius, *lib. 1. annotat. in Nov. Testament. fol. 16. & seq.* & Beza. *ad cap. 5. Matth.* Scultetus, *in not. Criticis ad Matth. cap. 15.* Martinus Lydius, *ad Clemangem, in analect. fol. 13.* Hûc refero, *commodi d' allogiamenti*: Thesoro Politico. *1. fol. 25. & seq.* quod onus in jure nostro, Metata appellatur. Bornitius. *de ærar. 6. cap. 3.* vide Lud. Molinam. *de justit. & jure. disput. 665.* Ac olim Spirenses Cives, Episcopo præstare tenebantur. Lehman. *lib. 5. cap. 121. fol. 652.* Estque veterum Angariarum specimen, in Turciâ adhuc superstes. Michaël de Montaigne. *2. cap. 22. ad fin.* Sic & Salomon elegit operarios de omni Israël; erâtque indictio (quæ Hebraicè generali tributi vocabulo denominatur) 30. millia virorum. *3. Reg. 5. vers. 13. & seq.* Et eò usque procedunt respublicæ nonnullæ, ut peregrinorum quoque mercatorum naves inhibeant, & contra hostium violentiam iis utantur. Thesoro Politico, *part. 1 fol. 229. relat. d' Inghilterra,* more & olim in Germaniâ usitato. Lehman. *lib. 4. cap. 22. fol. 366.* Hûc etiam pertinet Fodrum, onus antiquum, & debitum in Italia Imperatoribus Germanis. Lehman. *5. cap. 67. fol. 539.* In Germania quoque **müst man die** Missos Cæsaris **aller Orten frey halten.** Lehman. *lib. 4. cap. 22. fol. 365.*

XIV. Verùm his præstationibus, absimiles multùm sunt operæ, quas Nobilibus suis Dominis, subditi debent: **Dienst/ Frohn/ alltägliche Frohndienst.** Hæ enim operæ, non vi jurisdictionis; sed ex contractu, vel præscriptione descendunt. Vide omninò Forsterum, *tractat. de jurisdict. Roman. part. 2. in annotat. ad legem Numæ. 3. num. 162. & multis seqq.* Sichardum, *ad tit. Cod. de oper. libert.* Knichen. *2. de investitur. cap. 3.* Et quæ etiam subditum non facere putantur. Frider. Mindan. *2. de mandat. cap. 46. num. 5.*

XV. Collectas, aliásque exigere præstationes, ut juris est majestatis: ita & pariter concedere immunitatem, atque vocationem. *tot. tit. de his qui à princip. vacat. acceperunt, lib. 10. Cod. Novell. 128. cap. 1.* Conrad. Lancellot. *templ. judic. 1. cap. 1. § 4. fol. 341.* Camman. *4. th. 96.* Sicque Romæ olim Senatus, pòst Principes hoc Regale administrârunt. Bulenger. *de vectigal. cap. 55. fol. 180.* Sciendum tamen, immunem Cives odisse, & beneficium quibusdam datum, plebis injuriam esse. *tot. tit. C. de immunit. nem. conced.* Guil. Forner. *1. select. cap. 20.* Et tandem injusta exactio, onerum quorumcunque extraordinariorum, auctoribus

bus semper perniciosa fuit. Caspar Klock. *disputat. Basileens. de contribution. thes.* . Quâ ratione exactionum, legitimâ non suffragante consuetudine consultores, subditi quo opprimuntur gravantúrque, publicà etiam ludorum equestrium lege infamantur. **Thurnier Articul/ 9. & 11.** Ego, *tractat. de ærar. cap. 7. num. 2.*

CAP. VIII.

De iis, quæ ob singularem dignitatem, non nisi à majestate distribuuntur.

SUnt & in republicâ porrò multa, quæ propter necessitatem summam, & maxumam dignitatem, soli majestati reservata censentur. Putà, Postas comprobare non tantùm summam utilitatem præbent iter facientibus, literásve mittentibus, verùm etiam ad securitatem reipublicæ plurimùm faciunt, dum per id medium Princeps, quid in quóque Principatus angulo geratur, exploratum habeat. Arnisæus, *de jure majestat. lib. 3. cap. 5. pag. 547.* Quâ de causâ Indorum Philosophorum quidam Alexandrum admonebat, ut in medio regni sedem sibi eligeret, quòd illic faciliùs & motus gliscentes compescere, & quid ubique geratur, intelligere possit. Idem, *dict. loc. ex Plutarch. in Alexandr.* Et has Postas de Reservatis Imperatoriis esse probat **Reichs Abschied zu Speyr/** de Anno 1542. §. **vnd damit man auch jederzeit/ 2c.** Et informatio Bohemica ab Imp. Matthia promulgata, habet, **daß die Keyserliche Hoffpost ihrer Majestät vnd deß H. Römischen Reichs hohes** Regal **seye/ vnd desselben getrewen Churfürsten/ vnnd hochwichtigste Sachen betreffe.** Reinking. *de regim. sec. & ecclesiast. lib. 1. class. 5. c. 6. n. 114.* Huic cuidam Germaniæ Principi generales Postas, per Belgium & Italiam constituere annitenti, Anno 1579. Cæsar pro hujus suæ majestati reservati juris defensione severè interdixit. Arnold. Clapmar. *de arcan. rerumpubl. lib. 1. cap. 21. circa fin.* Thom. Michaël. *de jurisdict. conclus. 12. lit. B.* Arnisæus *de jure majestat. lib. 3. cap. 5. pag. 549.* Et quamvis alii etiam Principes Postas & Cursores in suis ditionibus habeant, hi tamen respectu istorum, privati censentur, Reinkingh. *dict. loco.* Sic porrò majestas præmia & beneficia publica impertitur, atque honores, Nobilitatem & dignitates confert. Bornitius, *de majestat. cap. 20.* & idem, *tract. de præmiis, cap. 3.* Camman. *5. thes. 7.* hâc itidem conditione, ut ad collegia admittatur quis, ubi aliàs non nisi nobiles nati accessum habent.

Petr.

Petr. Frizius, *apud Aramæum. discurs.16. thes.20. fol.453. vol.1.* aut ut in torneamentis comparere possint. Vischer. *de Duello fol. 463* (oder daß sie mit Rittern Recht sprechen dörffen / quale privilegium habent Cives Spirenses. Lehman. 7. *cap. 21. fol. 759. & lib. eod. cap. 41 fol. 767.*) Hócque Regale, Carolus V. Imperator, dedit Vicario suo, Regi Ferdinando. Goldast. in den Reichssatzungen / *fol.251.* Ut majestatis est, pœnas legum decernere in delinquentes: ita quoque ejusdem esse reputatur, præmiis & beneficiis publicis afficere bonos. Majestas in summo fastigio collocata, fons est omnium dignitatum: ex quo honores, tituli, & quævis præeminentiæ derivantur, & tanquam radii à Sole, dignis communicantur: niti enim debet nobilitatio probabili ratione: nisi hoc regale eminentissimum, contemptui exponere velimus. Kirchner. *disput. de republ. 2. coroll. 5.* Hinc etsi virtus per se nobilitet, & præeminentia virtutis, à Numine Divino, non ab hominis arbitrio descendat: nisi tamen vigore hujus regalis dignitatis titulus alicui conferatur; parùm prodesse assolet nobilitas naturæ. Obrecht. *disputat. de regalib. th. 124. &c.* Pariter ut ad Doctorem, præter eruditionem etiam requiritur gradus. Vix ergò tueri locum poterit opinio ea, quæ solos Nobiles jactat illos, qui ceras fumosásque imagines, & sedecim generosos numerare possunt avos. Non est ita effæta natura, ut producere nequeat hodiè iis pares, qui nobilium stirpium olim capita fuerunt. Solémne omni tempore imperantibus fuit, in locum deficientis, aut etiam degenerantis nobilitatis, alios surrogare *Genes. 41. vers. 39. &c.* Et ipse Deus ex stercoribus pauperem erigit, ut in Principibus collocet eum. *Psalm. 113. v. 7. & seq.* Memorabile est, quod de Carolo M. Aventinus, *4. annal. Bojor.* & Henric. Mutius, 8. *de reb. German.* ac Lehman. 3. *cap.* 30. referunt. Illum cùm Lutetiæ, Scholam ibidem à se fundatam ingressus, periculum studiorum facere discentes jussisset, deprehendissetque tenuiores ac pauperes præter spem profecisse; Nobiles verò cultum animi neglexisse. Illis ad dexteram segregatis: Vos quidem macti virtute, dixisse, filioli pientissimi; qui nostro Imperio gnaviter defuncti estis. Vestri erunt maxumi Episcopatus; Vos in aulam adsciscam; ex vobis Senatores cooptabo; Vos in album Prætorum, & Patrum Curiæ allegam &c. vid. Matth. Stephani. *tr. de Nobilitat. cap. 4.* Olim sanè Nobiles nati in minore erãt existimatione, quàm qui nobilitatem vel auxerunt, vel jam primùm acquisiverunt. Hi Equites, illi Edelknecht / Gallis *Escuyers* (Scutarii) dicti fuerunt: quasi qui insignia ferebant generis sui Claritatem repræsentantia; ut propterea cincturà aut creatione opus non haberent. Smithus, *de republic. Anglor. cap. 19.*

II. Hûc pertinet jus Equestrem Nobilium ordinem dandi. Jehan

Papon.

Papon. *lib.5.des arrests.tit.4.de nobilitat. arrest.1.& 2.* Jus itidem aureorum annulorum: quod non nisi Principes tribuerunt. *t.tit.ff. & C. de jur.aur.annulor.* In cujus locum hodiè successisse dicunt, quòd Princeps insignia, non familiis singulis; sed & rerumpublicarum propria quæ sient, largiri solet. Bart. *tractat. de insig. & arm.* Alii jus annulorum donare, id, fermè esse ajunt, quod dicimus equitem facere, Zu Ritter schlagen. Piso Soacius, *tractat. de Venet. & Rom. magistr. comparat. num.39.* Quam dignitatem omnes olim magnates, etiam Reges affectârunt. Lehman. *5.cap.66.* Jure verò nobilitatem, ac ejusmodi dignitates conferendi, ut indubitatè gaudent omnes, superiorem non recognoscentes; ita ut etiam eorum Nobiles valeant in toto orbe. Vischer. *de Duello. fol.462.* Sic Status Imperii Romani, nisi ex privilegio singulari, non videntur nobiles creare posse; qui pro talibus extra suum territorium habeantur. Petr. Frizius, apud Arumæ. *discurs.16. thes.4. & aliquot seqq.* Ant. Bullæus, amicus meus, *discurs. Academ.4.* Calefatus, *de equestr. dignitat. num.70. &c.*

III. Pertinet etiam ad majestatem summam, literariam tribuere majestatem. Indè jus creandi Doctores & Licentiatos, in omnibus superioribus facultatibus. Bachov. ad Treutler. *disputat.1.fol.28.* Magistros item artium denominandi, adscribi debet majestati. Quin & hodiè itaque quoque mos valet; ut non Phæbus, sed Imperator faciat Vates, quod deridiculo est Justo Lipsio. *in Satyr. Menipp.* De Coronation. Poetarum, vide Piccart. *orat.11.* Et quod jam olim Poetæ Lauro insigniebantur, tradit Paschal. *de coron.5. cap.12. & 14.* Sicque Petrarcha fuit Lauro coronatus, Tursellinus, *in epit. histor. lib.9.fol.m.314. quem vide.* Et primus in Germaniâ Celtes, manibus Frider. III. Imperatoris. Adami, *in vitâ fol.30.* Et ita porrò erectio Academiarum, est jus majestatis Vultejus *de feud.1.cap.5.num 7.* nec competit inferiori. Moditius, §. *Plebescitum quæst.78.* Idque sibi haut rectè Pontifices adscribere, tradunt Lutherani Kirchner. *disputat.2.coroll.4.* Christ. Matthias, *Colleg. Politic.2.disput.2.thes.24.* Baccalaureos creare, haud est regale: ut *in tractat. de Academ.* dixi. Hincque in nostrâ Academiâ, haud impetratur à Cancellario potestas, primâ illâ Lauri baccâ insigniendi Candidatos. Lubet hîc addere privilegia & erectionem Academiæ Tubingensis, prout *in Bibliotheca Laubmaieriana* extabat non ingrata quæ Lectoribus spero.

ERECTIO UNIVERSITATIS studii Tubingensis 1476.

N Nomine Domini Amen. Heinricus permissione Divina Abbas Monasterii in Blaubeüren; ordinis S. Benedicti, Constantiensis Diocesis, Executor & Commissarius ad infrà scripta, à Sanctâ sede Apostolicâ, unâ cum certis nostris in hâc parte Collegis: cum Clausula. Quatenùs vos, vel duo aut unus vestrum in subinsertis literis Apostolicis apposita specialiter deputatus. Universis & singulis has literas visuris, lecturis & audituris, præsentibus & posteris, ac præsertim illi vel illis, quorum interest, intererit, aut interesse poterit, & quos nosse fuerit oportunum: Subscriptorum notitiam indubitatam: cum salute in Domino sempiternâ. Literas Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri, Domini Sixti, divinâ providentiâ Papæ quarti: ejus verò Bulla plumbea in filis canapi, more Romanæ Curiæ, impendente, bullatas, non abrasas, cancellatas vel abolitas: nec in aliquâ suâ parte suspectas, sed sanas, integras, & illæsas, omníque prorsus vitio & suspicione carentes: Nobis pro parte Illustris & Generosi Domini, Domini Eberhardi: Comitis in Würtemberg & in Montepeligardo, Senioris, in ipsis literis principaliter nominati al s pridem præsentatas: Nos cum eâ quâ decuit reverentiâ accepisse noveritis, hunc qui sequitur tenorem de verbo in verbum continentes.

SIXTUS Episcopus servus servorum Dei Dilectis Filiis, Abbati in Blaburren & Sancti Martini in Sindelfingen, per Præpositum soliti gubernari Monasteriorum ac Ecclesiæ, in Herremberg, Præpositis Cōstantien. Diocesis. Salutem & Apostolicam benedictionem. Copiosus in misericordia Dominus, & in cunctis suis gloriosus operibus, à quo omnia dona defluunt ad hoc nobis. Licèt in sufficientibus meritis suæ sponsæ universalis Ecclesiæ regimen committere, & nostræ debilitati jugum Apostolicæ servitutis imponere voluit. Ut tanquam de summo vertice montis ad infima reflectentes intuitum, quod pro hujusmodi illustranda Ecclesia ad fidei propagationem conferat orthodoxæ. Quod statui quorumlibet fidelium conveniat, prospiciamus attentius. & qualiter à fidelibus ipsis profugatis ignorantiæ tenebris: illi per donum sapientiæ in viâ mandatorum, ac domo Domini conversari debeant, solertius attendamus, eas ad quærendum literarum studia, per quæ militantis Ecclesiæ Resp. geritur, divini nominis, ac ejusdem fidei cultus protenditur, omnísque prosperitatis humanæ conditio augetur, nostræ sollicitudinis ope, Apostolicisque favoribus propensius excitemus. Sanè pro

nè pro parte Dilecti filii nobilis Viri, Eberhardi Comitis in Würtemberg, & Montispeligardi, nobis nuper exhibita petitio cõtinebat. Quod in Civitatibus, Oppidis, & locis suo, ac dilecti Filii nobilis Viri Ulrici etiam Comitis in Würtemberg & Montispeligardi temporali Dominio subjectis, quorum territoria longè latéque ampla existunt, & incolarum multitudine ac fructuum ubertate abundant, non est aliqua universitas studii generalis, ad quam civitatum, terrarum, oppidorum & locorum hujusmodi, & aliorum circumviciniorum locorum incolæ volentes in scientiis proficere ad studẽdum & ad discendum cõmodè se transferre valeant. Quódque si in oppido Tüwingen Constantiensis Diocesis, Provinciæ Moguntinensis: loco insigni & commodis habitationibus pleno, in quo victualium omnium maxima copia habetur ejus temporali Dominio subjecto. Propè quod infra duas dietas vulgares, non est aliqua universitas studii generalis, erigetur una Universitas ipsius studii generalis cujuscunque facultatis & scientiæ, eidémque Universitati. Sic postmodum erectæ pro faciliori supportatione onerum & expensarum ejusdem, præsertim salariorum illorum, qui Cathedras pro tempore inibi regent: Sancti Johannis Baptistæ in Brackhenhein, & Sanctorum Philippi & Jacobi in Stetten, ac in Asch, nec nõ Ringingen, & Eningen. Wormaciensis & prædictæ Constantiensis diocesis Parrochiales Ecclesiæ, quæ de jure Patronatus, Comitis de Werttemberg pro tempore existentis, fore noscuntur, reservata congrua portione pro perpetuis Vicariis, ad præsentationem dictæ Universitatis instituendis perpetuò unirentur, annecterentur, & incorporentur, ac in Ecclesia Sancti Martini in Sindelfingen dictæ Constantien. dioces. quam nuper in Collegiatam, ac illius præposituram dignitatem inibi Principalem, & octo Canonicatus, & totidem præbendas ad Parrochialem S. Georgii dicti oppidi Tübingen transferri, & S. Georgii in Collegiatam, cum dicta præpositura & octo Canonicatus & totidem præbendis. Sancti Martini verò Ecclesiam prædictam in Monasterium ordinis S. Augustini erigi mandavimus, duo Canonicatus & totidem præbendæ, postquam erecti fuerint, supprimerentur & extinguerentur, illarúmque fructus, reditus & proventus pro dote quatuor inibi aliorum Canonicatuum, & totidẽ præbendarum de novo erigendarum æquis portionibus applicarentur, & assignarentur, ac per nos statueretur, & ordinaretur, quo ad hujusmodi decem Canonicatus & totidem præbendas, qui de dicto jure patronatus existunt, cum prima vice eos vacare contigerit, & deinde perpetuis futuris temporibus successivè Viri Ecclesiastici, ad regendas decem Cathedras in eadem Vniversitate studii erigendi idonei & docti, videlicet quatuor magistri in artibus: quibus dicta quatuor de novo erigen-

dæ præbendæ assignarentur, & in eisdem artibus legerent & regerent, per dictum Comitem seu dilectam in Christo filiam Mechtildem, illius genetricem, ad quam ratione dotis suæ in præsentiarũ præsentatio personarum idonearum, ad Canonicatus & Præbendas prædictos, cum pro tempore vacăt, ut asseritur pertinet, & eorum successores in jure patronatus prædicto, præsentari, & ad præsentationem hujusmodi institui deberent, exindè prædictis, & aliorum prædictorum locorum circumvicinorum incolis, & habitatoribus volentibus in scientia proficere, magna commoditas studendi pararetur, & eorundem studentium postmodum doctrina & scientia in Civitatum, terrarum, & locorum prædictorum regimen, fideique Catholicæ propugnationem quàm plurimi fructus provenirent. Quare pro parte dicti Eberhardi Comitis, nobis fuit humiliter supplicatum, ut in præfato oppido Tübingen studium generale quarumcunque facultatum erigere, ac eidem sic erecto, Parrochiales Ecclesias præfatas perpetuo unire, annectere & incorporare: nec non duos Canonicatus & totidem Præbendas ejusdem Ecclesiæ, si opus fuerit, supprimere, ac quatuor alios Canonicatus, & totidem præbendas ibidem de novo erigere, illisque sic erectis pro eorum dote fructus, redditus & proventus, dictorum supprimendorum Canonicatuum, & præbendarum æquis portionibus applicare & assignare: & quod ad Canonicatus & præbendas prædictos, videlicet de novo erigendos, quatuor Magistri in artibus, ad alios vero alii Viri docti & idonei, qui omnes in prædicta Ecclesia modo infra scripto residentiam facere teneantur, ad regendas cathedras prædictas, ut præfertur, & non alii præsentari debeant statuere & ordinare, ac alias in præmissis oportunè providere, de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur qui dudum inter alia voluimus & ordinavimus, Quod petentes beneficia Ecclesiastica, aliis uniri tenerentur, exprimere verum valorem tá beneficii uniendi, quàm illius cui uniri peteretur, alioquin unio non valeret. Attendentes quod ex literarum studio, animarum saluti consulitur: insurgentes controversiæ deciduntur: Pax & tranquillitas inter mortales procurantur: licitum ab illicito discernitur, bonis præmia, & reprobis supplicia dispẽsantur, & alia tam publica quam privata, spiritualia & temporalia commoda mundo proveniunt. Universitatis prædictæ fructuum, reddituũ, & proventuum, verum valorem annuum præsentibus pro expresso habentes. Et ejusdem Comitis laudabile propositum hujusmodi, plurimum in Domino commendantes: hujusmodi supplicationibus inclinati, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo aut unus vestrum, si prædicta vera compereritis in præfato oppido Tüwingen/perpetuis futuris temporibus generale studium cujus-

cunque

cunque facultatis & scientiæ licitæ, authoritate nostra erigatis, & in illo Cathedras quarumcunque facultatum, nec non Rectoriæ, & alia pro illius prospero & felici regimine, necessaria officia dicta authoritate instituatis, & quæ præterea utilia & opportuna fore cognoveritis. Constitutiones & statuta eadem auctoritate ordinetis, nec non dictas parrochiales Ecclesias quarum omnium fructus, redditus & proventus quinquaginta duarum Marcarum Argenti, secundum communem æstimationem valorem annuum, ut asseritur, non excedunt, reservata tamen congrua portione pro perpetuis Vicariis, in illis ad præsentationem Universitatis dicti studii instituendis, de qua se sustentare, Episcopalia jura solvere, & alia eis incumbentia onera perferre commodè possint, eidem Mensæ Universitatis prædictæ. Ita quod cedentibus vel decedentibus ipsarum Parrochialium Ecclesiarum Rectoribus, seu alias Parrochiales Ecclesias prædictas quomodolibet dimittentibus, liceat ex tunc eidem Universitati per se vel alium, seu alios corporalem parrochialium Ecclesiarum, juriúmque & pertinentiarum prædictorum possessionem propria authoritate liberè apprehendere, & de earundem parrochialiũ Ecclesiarum fructus, redditus & proventus in dicti studii usus, & utilitatem, ac inibi legentium doctorum salaria convertere & perpetuo retinere. Diocesani loci, & cujusvis alterius licentia super hoc minimè requisita, præfata authoritate uniatis, incorporetis, & annectatis. Nec non duos Canonicatus & totidem præbendas in dicta Ecclesia S. Georgii eadem authoritate supprimatis & extinguatis, ac ibidem quatuor alios Canonicatus & quatuor præbendas de novo erigatis, & pro illorum sic erigendorum dote fructus, redditus & proventus dictorum supprimendo cum Canonicatuum & præbendarum æquis portionibus applicetis & assignetis. Sic quod ad Canonicatus & præbendas prædictos, quotiés illos perpetuis futuris temporibus vacare contigerit, videlicet ad quatuor de novo erigendos, quatuor Magistri in artibus, qui in eisdem artibus actu legant & regant, Ad alios verò Canonicatus & præbendas prædictos, alii viri Ecclesiastici docti, & idonei ad regendas decem ex hujusmodi Cathedris in eodem studio perpetuo per dictũ Comitem in Wertemberg, & ejusdem Comitis successores in jure patronatus prædicto præsentari & ad præsentationes hujusmodi in Canonicos dictæ Ecclesiæ institui, & instituti cathedras ipsas regere teneãtur & debeãt. Quodque si ex modernis Canonicis hujusmodi aliqui reperirentur ad legendum & regendum ibidem sufficientes & idonei, & onus hujusmodi assumere voluerint, ad illud deputentur prælibata auctoritate statuatis & ordinetis. Ac obtinentibus pro tempore dictos Canonicatus & præbendas, cathedrásq; actu regentibus in Universitate prædicta, ut quamdiu

cathedras ipsas rexerint, divinis in dicta Eccesia S. Georgii, in qua sunt duodecim perpetui Vicarii, divina officia ibidem continuè celebrantes, & illis insistentes ratione Canonicatuum & præbendarum dictorum interesse non teneantur, nisi quatenus interesse tenentur divinis in Ecclesia Sancti Spiritus Heidelbergen. Wormacien. Diocesis, ipsius Ecclesia Sancti Spiritus Canonici Cathedras regentes in Universitate studii Heidelbergensis, absque eo quod in dicta Ecclesia S. Georgii divinis intersint seu insistant eorundem Canonicatuum & præbendarum fructus, redditus, & proventus etiam pro tribus primis annis, pro quibus novi Canonici juxta ipsius Ecclesiæ in Sindelfingen statuta jurata illos non percipiunt, sed partim defuncto Canonico, partim fabricæ cedunt, cum ea integritate quotidianis distributionibus duntaxat exceptis, percipere possint & debeant, cum qua illos perciperent si in ipsa Ecclesia S. Georgii divinis interessent, nec ad interessendum divinis in dicta Ecclesia S. Georgii aliàs teneantur, aut ad id inviti coarctari valeant, nisi quatenus in Ecclesia S.S. Heidelbergen. eadem auctoritate concedatis, faciatisque eis hujusmodi eorundem decem Canonicatuum & præbendarnm fructus, redditus, proventus & emolumenta quæcunque quæ interesse divinis in eadem Ecclesia perciperent integrè ministrari. Non permittentes eos per venerabilem fratrem nostrum Episcopum Constantien. & dilectos filios dictæ Ecclesiæ S. Georgii capiculum, seu quoscunque alios ad interessendum in ipsa Ecclesia, compelli, aut aliàs contra hujusmodi concessionis, si illam feceritis tenorem quomodolibet molestari. Et nihilominùs si ad effectum præmissorum obtinentes parrochiales Ecclesias prædictas illas resignare voluerint, resignationes hujusmodi præfata authoritate recipiatis & admittatis, eísque per vos receptis & admissis eisdem resignantibus, ne ex resignationibus hujusmodi nimium dispendium patiantur, pensiones annuas de quibus cum eis concordari poterit, super fructibus, redditibus & proventibus parrochialium Ecclesiarum resignatarum hujusmodi eisdem resignantibus, quoad vixerint, vel procuratoribus eorum sub pœnis & censuris ecclesiasticis, ac in terminis & locis, per nos statuendis integrè persolvendas, aut parrochialium Ecclesiarum, quas resignaverint fructus, redditus & proventus, in toto vel in parte cum libera facultate illos etiam propria auctoritate percipiendi aut levandi dicta auctoritate reservetis, constituatis & assignetis facientes pensiones hujusmodi, juxta reservationis, constitutionis & assignationis earundem, si eas fieri contigerit, tenorem efficaciter persolvi, & non permittentes eosdem resignantes, quo minùs pensiones seu fructus hujusmodi percipiant per quoscunq; impediri. Contradictores auctoritate nostra appellatione postposita cōpescen-

peſcendo. Non obſtantibus priori voluntate noſtra prædicta ac felicis recordationis Bonifacii Papæ octavi, prædeceſſoris noſtri per quem hujusmodi conceſſiones de fructibus in abſentia percipiendis, ſine præfinitione temporis fieri prohibentur, & aliis Apoſtolicis ac in provincialibus etiam Synodalibus Conciliis æditis generalibus vel ſpecialibus conſtitutionibus & ordinationibus, nec non dictæ Eccleſiæ S. Georgii juramento confirmatione apoſtolica, vel quavis alia firmitate roboratis, ſtatutis & conſuetudinibus contrariis quibuscunque. Etiam ſi per ipſos decem Canonicatus & præbendas pro tempore obtinentes, de illis ſervandis & non impetrandis literis contra illa, & illis impetratis, ſeu aliàs quovis modo conceſſis, non utendo præſtare contingeret juramentum. Aut ſi primam non fecerint in eadem Eccleſia S. Georgii reſidentiam conſuetam, ſeu ſi Epiſcopo præfato à ſede Apoſtolica ſit conceſſum, vel in poſterum concedi contingat, quod Canonicos Eccleſiarum ſuarum civitatis & dioceſ. per ſubtractionem proventuũ ſuorum Canonicatuũ & præbendarum compellere valeant ad reſidendum perſonaliter in eisdem. Seu ſi Epiſcopo & Capitulo præfatis, communiter vel diviſim à dicta ſit ſede indultum, vel in poſterum indulgeri contingat, quod Canonicis & perſonis ſuarum Eccleſiarum non reſidentibus perſonaliter in eisdem fructus, redditus & proventus ſuorum Canonicatuum & præbendarum miniſtrare in abſentia minimè teneantur, & ad id compelli, aut quod interdici, ſuſpendi vel excommunicari non poſſint per Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi mentionem. Aut ſi aliqui ſuper proviſionibus ſibi faciendis de hujuſmodi vel aliis beneficiis Eccleſiaſticis in illis partibus ſpeciales vel generales, Apoſtolicæ ſedis vel Legatorum ejus literas impetrârint. Etiam ſi per eas ad inhibitionem, reſervationem & decretum, vel aliàs quomodolibet ſit proceſſum. Quas quidem literas & proceſſus habitos per easdem, ac indè ſecuta quæcunque ad parrochiales Eccleſias hujuſmodi volumus non extendi, ſed nullum per hoc eis, quo ad aſſecutionem beneficiorum aliorum præjudicium generari, Et quibuslibet aliis privilegiis indulgentiis & literis Apoſtolicis generalibus vel ſpecialibus quorumcunque tenorum exiſtant, perque præſentibus non expreſſa, vel totaliter non inſerta effectus eorum impediri valeat, quomodolibet vel differri, & de quibus quorumque totis tenoribus habenda ſit, in noſtris literis mentio ſpecialis. Proviſo quod propter unionem annexionem & incorporationem hujuſmodi ſi fiant, & effectum ſortiantur parrochiales Eccleſiæ prædictæ debitis non fraudentur obſequiis, & animarum cura in eis nullatenus negligatur, ſed earum debitè ſupportentur onera conſueta. Attentè quoque provideatis, ne in reſignationibus hu-

bus hu-

bus, hujusmodi si fiant ex parte Rectorum dictarum parrochialium Ecclesiarum & Universitatis prædictorum aliqua pravitas interveniat, seu etiam corruptela. Hos etiam si erectionem, unionem, annexionem, & incorporationem, ac alia præmissa vigore præsentium fieri contigerit, ut præfertur, pro tempore existente præpositum dictæ Ecclesiæ S. Georgii, ejusdem studii Cancellarium perpetuis futuris temporibus Apostolica authoritate facimus, creamus, constituimus & deputamus, ac illos quos primo diligenti examine & servatis servandis idonei reperti fuerint ad Baccalaureatus licentiæ, Magisterii, & Doctoratus aliosque gradus quoscunque in Theologia, utroque Jure, artibus quoque & Medicina, cum solita insigniorum exhibitione, servata tamen constitutione Viennens. Concilii, super hoc ædita in Universitate prædicta duntaxat promovendi, & eis sic promotis, ut cathedras regere, legere, docere, & alios actus pertinentes ad gradus, ad quos promoti fuerint, facere possint & valeant concedendi, & generaliter omnia alia & singula, quæ Archidiaconus Ecclesiæ Bononiensis in Universitate studii Bononiens. facere & exercere quomodolibet potest ex Apostolica confessione, statuto vel consuetudine faciendi, exercendi, præsentium tenore, authoritate Apostolica concedimus facultatem, ac volumus & Universitati ejusdem sic erigendi studii, nec non illius pro tempore Rectori, ac Doctoribus, Scholaribus & personis, qui pro tempore erunt, ac illis quos ad gradus quoscunque inibi promoveri contigerit, ut omnibus & singulis privilegiis, immunitatibus, gratiis, favoribus, exemptionibus, concessionibus, & indultis, tàm de jure communi, quàm ex concessionibus Apostolicis & Imperialibus, aut alias quomodolibet in genere vel in specie quibuscunque aliorum quorumcunque studiorum generalium, Universitatibus & illarum Rectoribus, Doctoribus, Scholaribus, & Personis, ac promotis pro tempore in eisdem concessis & concedendis, & quibus illi potiuntur & gaudent, ac uti & gaudere poterunt, quomodolibet in futurum uti potiri & gaudere possint & debeant in omnibus & per omnia, perindè ac si illa eisdem Universitati erigendi studii & illius Rectori, Doctoribus, Scholaribus & personis in illa pro tempore promotis specialiter & nominatim concessa forent, authoritate Apostolica tenore præsentium indulgemus. Et insuper ex nunc irritum decernimus, & inane, si secus super his à quoquam quavis authoritate scienter vel ignoranter cōtigerit attemptari. Datum Romæ apud S. Petrum, Anno incarnationis Dominicæ Millesimo Quadringentesimo Septuagesimo sexto. Idibus Novembris Pontificatus nostri Anno sexto.

Post quarum quidem literarum Apostolicarum præsentationem, acceptionem & diligentem inspectionem pro parte præfati Domini, Comi-

Comitis Eberhardi, ut prefertur principaliter in eisdem nominati, quatenus ad earum & in eis contentorum, nobisque commissorum, debitá executionem juxta traditam nobis inibi formam procedere dignaremur, debita extitimus precum instantia requisiti. Nos verò Heinricus Abbas, executor & commissarius prædictus superiorum nostrorum & potissimè Apostolicis mandatis reverenter, sicut tenemur, obedire, cautéque & ritè in commissi nobis negotii executione procedere nolentes, ut nulli interesse habenti vel prætédenti in suo videremur jure præjudicare, omnes & singulos cujuscunque dignitatis, gradus, status vel præeminentiæ fuerint, sua communiter vel divisim hac in parte interesse putantes, in genere vel in specie, ad comparendum coram nobis in loco ad hoc deputato. Et ad videndum & audiendum nos de expositis, narratis, & contentis in dictis literis Apostolicis, eorúmque circumstantiis singulis diligenter informari. Et hujusmodi informatione accepta & habita, veritatéque narratorum hujusmodi quantum sufficere videretur comperta: deindè ad executionem Apostolicæ commissionis servata forma nobis tradita, ritè per nos procedi, vel ad dicendum & allegandum quicquid in contrarium eorum rationabiliter dicere, proponere, & allegare vellent ac valerent, in locis quibus videbatur expedire per præsentes nostras literas citari & vocari fecimus, atq; citavimus. In certum terminum competentem peremptorium, cum certificatione, quod eis vel alio legitimo oppositore & contradictore non comparente, aut comparente, nil tamen rationabilis in contrarium præmissorum dicente aut allegante, Nos nihilominus ad debitam executionem dicti nobis commissi negotii, servatis servandis procul dubio procedere non obmitteremus. Citatorum absentia seu contumacia in aliquo non obstante. In quo quidem citationis termino citatione ipsa ritè & legitimè executa unâ cum executione debita à tergo seriatim notata, coram nobis pro parte memorati Domini Comitis Eberhardi realiter producta, atque citatorum non comparentium contumacia accusata, Nos meritò eosdem prout debuimus, reputavimus cõtumaces, nullo prorsus aliâs contradictore apparente legitimo vel oppositore. Cæterum quatenus amplius ad executionem hujusmodi commissionis nobis factæ, juxta illius vim, formam & tenorem ritè procederemus, debita sumus instantia requisiti Nos itaque judex & commissarius sæpè dictus, vigore clausulæ supradictæ de veritate narratorum in præinsertis literis Apostolicis deductorum, sollerti nostra, super hiis inquisitione prævia, testimoniis fide dignis sufficienter informati atque edocti: ad hujusmodi nobis commissorum executionem & expeditionem debitas duximus procedendum, & processimus, negotiúmq; ipsum nostris pro-

nunciatione, decreto & declaratione, de jurisperitorum consilio & assensu in scriptis terminavimus in hunc, qui subscriptus est, modum.

CHRISTI NOMINE INVOCATO. Quia visis, diligentérq; perpensis, coram nobis in præsenti negotio deductis narratorum in supra inserta commissione Apostolica, veritatem comperimus indubitatam. Idcircò ad hujusmodi nobis hac in parte commissorum debitam executionem humiliter procedere volentes, sicuti tenemur, de Jurisperitorum consilio, nobis super hoc communicato, authoritate Apostolica decernimus, declaramus & in his scriptis pronunciamus, in oppido Tübingen in præinsertis literis Apostolicis nominato, perpetuis futuris temporibus generale studium cujuscunque facultatis & scientiæ licitæ erigi posse & debere, atque eadem auctoritate erigimus. Et in illo cathedras quarumcunque facultatum, nec non Rectoriæ & alia pro illius prospero & felici regimine necessaria officia instituimus, ac constitutiones & statuta melius visa expedire ædenda esse decernimus. Ecclesias denique parrochiales S. Johannis Baptistæ in Brackenheim: Sanctorum Philippi & Jacobi in Stetten. Wormatien. ac in Asch nec non Ringingen, & Eningen Constantien. Diocesum cum omnibus suis juribus & pertinentiis præfatæ sic in Tübingen erectæ Universitati pro faciliori onerum & expensarum ejusdem, præsertim salariorum illorum, qui cathedras pro tempore inibi regunt, supportatione, quorum interest, accurrente consensu, ac præsentium tenore in Dei nomine unimus, annectimus & incorporamus. Earúmque omnium & singularum fructus, redditus & proventus memoratæ Universitati, & in illa regentibus & legentibus perpetuo approbamus, volentes & præsentibus statuentes: Quod cedentibus vel decedentibus ipsarum parrochialium Ecclesiarum Rectoribus, seu alias illas Ecclesias quomodolibet dimittentibus, liceat ex tunc eidem Universitati per se, vel aliũ, seu alios, corporalem parrochialium Ecclesiarum, juriúmque & pertinentiarum earundem possessionem propriâ authoritate liberè apprehendere, & ipsarum parrochialium Ecclesiarum fructus, redditus & proventus, in dictæ Universitatis usus & utilitatem convertere, & perpetuo retinere Diocesani loci, & cujusvis alterius licentia super hoc minimè requisita. Ut autem prædictæ parrochiales Ecclesiæ debitis non fraudentur obsequiis, & animarum cura in illis non negligatur, reservari & assignari volumus, ac potenter authoritate Apostolica resignamus & assignamus Vicariis perpetuis, pro tempore dictarum Ecclesiarum juxta cujusvis Ecclesiæ habitudines & circumstantias, portionem congruam, undè se sustentare, jura Episcopalia solvere, & alia sibi ratione illius Ecclesiæ incumbentia onera cõmodè supportare queant, & eorum quilibet queat

atque

atque possit. Quod inter octo Canonicatus & præbendas, quos pridem dicta auctoritate de Ecclesia S. Martini in Sindelfingen, in Ecclesiam parrochialem S. Georgii in supra tactum oppidum Tübingen transtulimus, duo Canonicatus & totidem præbendæ in eadem Ecclesia parrochiali supprimendi sint & extinguendi, quos ut sic dum illos vacare quomodolibet contigerit, pro nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc extinguimus & supprimimus, & ex hiis quatuor alios canonicatus, & quatuor præbendas de novo erigimus, ac pro illorum, ut sic erigendorum Canonicatuum & præbendarum, dote, fructus, redditus & proventus dictorum suppressorum Canonicatuum & præbendarum æquis portionibus applicamus & assignamus, sic quod ad Canonicatus & præbendas prædictos quotiens illos perpetuis futuris temporibus vacare contigerit. Videlicet ad quatuor de novo erigendos, ac quomodolibet erectos, quatuor Magistri in artibus, qui in eisdem artibus actu legant & regant, Ad alios verò sex Canonicatus & præbendas prædictos alii viri Ecclesiastici. Docti & idonei ad regendas decem ex hujusmodi cathedris in eodem studio per illustram Dominam Mechtildem Archiducissam Austriæ &c. ratione dotis suæ, quoad vixerit, & deinde perpetuo per dictum Dominum Comitem in Würtemberg, & illius successores in jure patronatus prædicto præsentari, & ad præsentationem hujusmodi in Canonicos dictæ Ecclesiæ institui, & instituti cathedras ipsas regere teneantur, & debeant, ac obtinentibus pro tempore dictos Canonicatus & præbendas, cathedrásque actu regentibus in Universitate prædicta, ut quàm diu cathedras ipsas rexerint, divinis in dicta Ecclesia S. Georgii in qua sunt duodecim perpetui Vicarii deputati, divina officia ibidem celebrantes, & illis insistentes ratione Canonicatuum & præbẽdarum prædictorum interesse non teneantur, nisi quatenus interesse tenentur divinis in Ecclesia S. S. Heidelbergensis, Wormatiens. diocesis, ipsius Ecclesiæ S. Spiritus Canonici cathedras regentes in Universitate studii Heidelbergens. absque eo quod in dicta Ecclesia S. Georgii divinis intersint, seu insistant eorundem Canonicatuum & præbendarum fructus, redditus & proventus, etiam pro tribus primis Annis, pro quibus novi Canonici juxta ipsius Ecclesiæ in Sindelfingen statuta jurata, illos non percipiunt, sed partim defuncto Canonico, partim Fabricæ cedunt, cum ea integritate quotidianis distributionibus, duntaxat exceptis, percipere possint & debeant, atque percipiant, cum qua illos perciperent, si in ipsa Ecclesia S. Georgii divinis interessent, nec ad interessendum divinis in dicta Ecclesia S. Georgii aliâs teneantur, aut ad id inviti coarctari valeãt, nisi quatenus in Ecclesiâ S. Spiritus Heidelbergens. eâdem authoritate concedimus. Volentes & statuentes eis hujusmodi

suorum decem Canonicatuum & præbendarum fructus, redditus & proventus, ac emolumenta quæcunque, quæ si interessent divinis in eâdem Ecclesiâ perciperent, integrè ministrari debere, ordinaria & cujusvis alterius molestatione in hiis & causa ea cessante & semota. Et nihilominus si ad effectum præmissorum resignationes parrochialium Ecclesiarum prædictarum in favorem unionis, annexionis & incorporationis, de quibus in Apostolicis literis mentionatur, juxta & secundum earundem vim, formam, & tenorem factæ fuerint, ac per nos acceptæ & admissæ, unionem, annexionem & incorporationem hujusmodi effectũ sortitas esse, in robore debito existere scilicet authoritate Apostolica nobis commissa ex nunc pro ut ex tũc declaramus. Atq; cuilibet resignantium earundem pensionem annuam, de qua concordatum fuerit super fructibus, redditibus & proventibus parrochialium Ecclesiarum resignatarum hujusmodi quoad vixerit, vel illius legitimo procuratori sub pœnis & censuris Ecclesiasticis, ac in terminis & locis statuendis integrè persolvendum pari authoritate reservamus, constituimus, & assignamus. Volentes pensionem & pensiones hujusmodi juxta reservationis & assignationis earundem si eas fieri contigerit, tenorem efficaciter persolvi. Reservatis desuper mandatis & processibus in contradictores dicta authoritate Apostolica fulminandis super quibus disponendi, ordinandi, faciendi & exequendi, si & pro ut temporis tractu videbitur oportunum, & expedire nobis potestatem omnimodam, plenámque facultatem ex nunc salvamus & retinemus. Reservantes etiam nobis & reservata esse volentes omnia & singula aliàs in præinsertis literis Apostolicis nobis quomodolibet concessa, Et præsertim facultatem nobis statuendi & statuta faciendi datam & concessam, de quibus cum & ubi oportunum visum fuerit, præstante Domino sępè dicta authoritate executionem debitam faciemus. Non obstante in præmissis omnibus & singulis, quæ supra dictus Dominus noster Papa hac in parte suis literis voluit non obstare. Adhibitis & servatis in hiis & circa ea sollennitatibus & cautelis de jure in talibus observari consuetis & adhibendis. Decernentes prout dictus Dominus noster Papa decrevit, irritum & inane, si secus super hiis à quoque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari. IN QUORUM omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum præsentes literas, sive præsens publicum Instrumentum hujusmodi nostram sententiam & decretum, aliáque præmissa in se continens exinde fieri ut per Notarios publicos, scribásque nostros infra notatos, subscribi & publicari; ac sigilli nostri Abbatialis jussimus & fecimus appensione communiri. Lecta, lata & in scriptis promulgata fuit hæc nostra sententia, sive nostrum decretum, in

Oppido

Oppido Urach, Anno Domini Milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo. Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini noſtri, Domini Sixti, divina providentia Papæ quarti, prædicti, Indictione decima, die vero Martis Menſis Martii, undecima hora ferè meridiei. Præſentibus tunc ibidem Venerabilibus & Religioſis, honorabilibúsq; Viris, ac Patribus, Domino Bernhardo Abbate in Bebenhauſen, Ciſterſtien. Domino Alberchto, Priore Domus Bonilapidis Cartuſien. ordinũ. Necnon Dominis Johanne Degen, Præpoſito, M. Conrado Menckler de Mönchingen, Sacræ Theologiæ, M. Johanne Heckbach. in Sindelfingen Canonicis. Johanne & Ludovico Vergenhanſs fratribus, Eccleſiarum parrochialium in Brackenheim & Kircheim Tegk. Wormacienſ & Conſtan. dioceſis. Rectoribus, Luca Spetzhard, Artium & Medicinæ, ac ſuper Illuſtris Principis, & Dominæ, Dominæ Mechtildis, Archiducilſæ Auſtriæ &c. Phyſico, Doctoribus, M. Johanne Tefener profeſſo Monaſterii noſtri Blabürren, Sacræ Theologiæ Baccalario formato, M. Georgio Schriber, Rectore Eccleſiæ in Aſch, Jodoco Meder, de Wyla Civitate Imperiali, & Conrado Woldan, de Teffingen. Capellanis in Sindelfingen, nec non ſtrenuo & valido Domino, Johanne Spath, de Eſtetten Milite, Laico. Conſtantienſ. dioceſ. prædictæ, teſtibus ad præmiſſa vocatis, rogatis, & debita precum inſtantia requiſitis.

Et Ego Mathias Horn de Eltingen Clericus Spirenſ dioceſ. ſacra Imperiali authoritate Notarius publicus, Protonotarius Oppidi Urach, ac Commiſſarius Curiæ Conſtantienſ. cauſarum matrimonialium in & circa oppidum præfatum generalis, juratus. Quia dictarum literarum Apoſtolicarum præſentationi, acceptioni, citationis emittendæ, decreto, & reproductioni ejusdem, contumaciæ abſentium accuſationi, concluſioni, pronunciationi, omnibúsque aliis & ſingulis, dum ſicuti præmittitur, fierent & agerentur unà cum Domino Notario & Teſtibus ſub & præſcriptis præſens fui, illa ſic fieri videndo & audiendo. Idcircò hoc præſens publicum decreti Inſtrumentum, ad ipſius executoris, & Domini Commiſſarii præſcripti mãdatum adjutorio Domini, Gregorii Maij, Notarii ſubſcripti, de præmiſſis contextum, & in hanc publicam formam redactum, manu mea propria exaravi, ſignóq; & nomine meis ſolitis & conſuetis ſignavi, & roboravi, in fidem & teſtimonium omniũ & ſingulorum præmiſſorum, ad hoc vocatus, rogatus pariter & requiſitus.

Ego quoque Gregorius Maij de Tuvvingen Clericus Conſtantienſ. dioceſ. ſacrâ Imperiali authoritate Notarius publicus, & Curiæ Cõſtantienſ. cauſarum matrimonialium Commiſſarius generalis. Quia ſupra inſertarum literarum Apoſtolicarum, porrectioni, acceptioni, citatio-

nis emittendæ, decreto, ac reproductioni ejusdem, contumaciæ absentium accusationi, conclusioni, pronunciationi, aliísque omnibus & singulis, dum sicut præscriptum est fierent, unà cum prædictis testibus, & Notario ad hæc correquisito præsens fui, ea sic fieri videndo & audiendo. Quamobrem hoc præsens publicum decreti Instrumentum, post ipsius Domini Commissarii mandatum coadjuvante Domino Mathia Horn, Notario memorato, manu ejusdem scriptum exinde confeci, & in hanc formam publicam redegi. Signóque & nomine meis solitis signavi & communivi in robur & fidem omnium & singulorum præmissorum rogatus & debitè requisitus.

FACULTAS IMPERIALIS DE legendis & audiendis legibus.

1484.

FRIDERICUS divinâ favente clementiâ, Romanor. Imperator semper Augustus, Hungariæ, Dalmatiæ, &c. Rex, ac Austriæ, Stiriæ, Karinthiæ & Carniolæ Dux, Dominus Marchiæ, Sclavoniæ ac portus naonis, Comes in Habspurg, Tyrolis, Pherretis & in Kyburg. Marchio Burgoviæ & Landgravius Alsatiæ ad perpetuam rei memoriam. Notũ facimus, tenore præsentium universis, & si inter varias Reip. curas, quibus pro debito Imperialis culminis, ad quod divinâ clemẽtiâ evecti sumus, diurnâ sollicitudine, saluti & quieti subditorum invigilemus, minùs quoque distrahamur negotiis, quò eorum, qui Remp. nostram crebris bellorum impulsibus fatigare non quiescunt, contundamus audaciam, ad ea tamen præcipuè mentis nostræ apicem dirigimus, & sedulũ destinamus affectũ, qualiter præcessorum nostrorũ divæ memoriæ Romanorũ Imperatorũ leges & constitutiones sacræ, multis vigiliis & lucubrationibus editæ, subditorũ nostrorũ auribus magis ac magis inbibantur, qui solo earũ usu remp. nostrã, nedum conservari, sed & plurimùm augeri videmus. hiis enim imperialis Celsitudo fulcita effrænes subditorũ suorũ animos cohærcens, solium Imperiale firmare ac sistere potest, quò utrumq; tempus & pacis & belli suis finibus subnixũ aptè gubernet. Hinc est, cum Nobilis ac Generosus Noster ac sacri Imperii fidelis, dilectus Eberhardus senior, Comes de Würtemberg & Monte Beliardo, affinis noster, nuper in oppido suo Tübing nobis ac dicto Imperio subjecto pro laude Dei omnipotentis, ac suorum subditorum incremento scolas generales, in quibus, artium Medicinæ, Juris Pontificii ac sacrarum literarum publicè traderentur documenta, & quibusvis in ea pa-

ea palæſtra certãtibus Sanctiſſimo Domino noſtro, Domino Sixto Papa IV. auctorante digna laborum ſuorum præmia tribuerentur, erexiſſet, Nos itaque Præfati Comitis inſtitutionem ne dum ſuis, ſed & omnibus Imperii ſacri fidelibus utilem ac fructuoſam, conſiderantes quoq; præfatas ſcolas diverſis literarum documentis illuſtrare cupientes, quo ſcolarium multitudo ſe idem confluens habundius ſe locupletatam jocundetur: de liberalitatis noſtræ munificentia ac Imperialis auctoritatis & poteſtatis plenitudine ex certa ſciẽtia, ſano Principum, Baronum, Procerum, Nobilium & fidelium noſtrorum accedente conſilio, dicto Comiti & ſuis hæredibus & ſucceſſoribus præsẽtiũ tenore gratioſus de novo concedimus, ut ex nunc & inantea perpetuis futuris temporibus omnes & ſingulas Imperiales leges, conſtitutiones, & quæcunque alia jura, ubicunque & à quibuscunque edicta aut promulgata, quibus ſacræ memoriæ præceſſores noſtri Romani Imperatores jus auctoritatemque dederunt, in præfatis eorum Scolis per idoneas perſonas publicè legi ac exerceri & ipſarum auditores dignis honoribus & gradibus in eiſdẽ ſublimari faciant. Decernentes & hoc imperiali volentes edicto ut quicunque cujuſcunque ſtatus gradus præeminentiæ nationis aut linguæ fuerint, dummodo . . . . obſtiterit, ad locum præfatum confluxerint, dictas Imperiales leges docere, audire, in eiſdem ad gradus ſolitos & conſuetos promoveri ac ſublimari, nec non omnibus & ſingulis titulis, dignitatibus, præeminentiis, honoribus, prærogativis, ac aliis Juribus & immunitatibus quibuscunque uti, frui & gaudere valeant, quemadmodum reliqui legum Imperialium doctores & ſcolares per alias ſcolas ubivis in ſacro Romano Imperio conſiſtentes de jure vel conſuetudine utuntur, & gaudent in contrarium faciẽtes non obſtãtibus quibuscũq;, quibus per præſentes expreſsè volumus eſſe derogatum. Nulli ergo omnino homini liceat hanc noſtræ conceſſionis decreti voluntatis & derogationis paginam infringere, aut ei auſu temerario quoquo modo contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem noſtram graviſſimam & pœnam centum librarum auri puri, quarũ unam fiſco noſtro Imperiali, reliquam vero medietatem injuriã paſſorum uſibus applicari volumus, ſe noverit irremiſſibiliter incurſurum . . . . ſub noſtri Imperialis Majeſtatis Sigilli appenſioni teſtimonio Literarum. Datum in oppido noſtro Gretz, 20. die Menſis Febr. Anno 1484. Regnorum noſtrorum Romani quadrageſimo quarto, Imperii triceſimo ſecundo, Hungariæ viceſimo quinto.

IV. Regalibus item majeſtatis aſſociatur, poteſtas faciendi Tabelliones. Dn. D. Bocer. 2. *de Regal. num.* 161. Quam facultatem ex ſpeciali Pri-

li Privilegio Imperatoris, Comites quoque sacri Palatii nunc habent. Vide Paurmeister. 2. *de Iurisdict. cap. penult. num.* 19. (& Ottho IV. dedit Episcopo Spirensi. Lehman. *lib.* 5. *cap.* 78.) Undè patescit, ipsam etiam creationem Comitum Palatinorum, ad jura majestatis pertinere. Lancellot. *templ. Iudic.* 1. *cap.* 1 §. 4. *fol.* 364. de quibus Reinkingk. 1. *class.* 4. *cap.* 13. Arumæus, *vol.* 3. *discurs.* 3. Principes, aliique Imperii status, etiam jure Notarios creandi gaudere videntur. Quemadmodum in Ducatu Würtembergensi, die Stattschreiber/ ex constitutione Ducali, Notariis sunt æquiparati. Inter hos tamen & illos hæcce differentia existit, quòd hi suo officio ubique; illi tantùm in territorio constituentis uti queunt. Gail. 2. *observat.* 71. *num.* 13. Matth. Stephani. 2. *de Iurisdict. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 7. *&c.* Sed tamen eorum Instrumenta, quæ in suo territorio confecerunt, etiam alibi valét. Reiger. *in Thesaur. jur. verb. Notarius.* Officium autem Tabellionum quod fuerit olim, directè explicat Imperator, *in Novell.* 44 Erant certè instar publicorũ servorum: & indè pro quolibet stipulabantur. Ac tandem, quomodo Notarius differat à Tabellione, notat Pasquier. 4. *des recherch. cap.* 12. Episcopos autem Notarios creare posse monet Tuschus *lit.* 3. *conclus.* 290.

V. Cúmque maxumè necessarius sit Monetæ (de cujus definitione vid. Freher. 1. *parerg. cap.* 14.) seu Numi usus, nec sine eo facilè subsistere Respublica possit. Aristot. 1. *polit.* 6. Meritò itaque inter majora Regalia ponitur jus Monetæ: Marcellus Donatus, *in dilucidat. fol. mihi* 1042. *&c.* Bulenger. *in Princip. Roman.* 2. *cap.* 16. Bornitius, *tractat. de Numis, passim.* Hoennon *disputat. Politic.* 5. *thes.* 78. *& seqq.* Arumæus, *ad Aur. Bull.* 5. *thes.* 9. vide omninò Louys Servin. *tom.* 3. *des plaidoy. fol.* 307. Camman. 6. *thes.* 12. Lehman. *lib.* 2. *cap.* 39. *fol.* 158. ea sive cudenda sit, sive mutanda, sive omninò reprobanda; aut ei æstimatio, valórque certus constituendus *l.* 1. *in princ. de contrah. empt.* Sixtin 2 *de Regalib.* 7. Marquard. Freher. *de re Monetar.* 1. *cap.* 2. Covarruv. *in collat. veter. numismat. cap.* 7. Dn. Collega Bocerus, *de jure Monetar. cap.* 3. Busius, *disputat. de Republic.* 11. *thes.* 1. Carpzovius, *ad capitulat. cap.* 8. *num.* 13. Undè vetustissima fuit sanctio Legis XII. Tabul. Triumviri Monetales, aurum, argentum, æs, publicè signanto. Freher. *dict. loc. cap.* 3. *num.* 1. Et Franci olim, cùm primum Gallias occupârunt, signum Majestatis supremæ arripuerunt, numos cudere Regum suorum imagine impressâ. Isac. Pontan. 6. *Orig. Francic. cap.* 17. *ad fin.* quod & fecerunt Macedonici Reges, undè eorum numi, ab impressâ imagine Philippici fuêre denominati. Robbigius. *lib.* 10 *cap.* 6. Monetam dicitur primùm cudisse Numam: Plinius *lib.* 33. *cap.* 3. Canterus, *variar. lect.* 2. *cap.* 23. Sed jam ante in usu fuit apud Hebræos. vide Tract. Schickhardi mei, *de Numis Hebræor.* Romani

mani certè diligentissimè curarunt Monetam. Adolph. Occo. *in præfat. numis. Romanor.* Tantamque ejus curam habuerunt Romani, ut ex iis vetus historia restitui queat. vide Melch. Adami. *in Vit. Hubert. Golzij.*

VI. Quin & qualitatem Monetæ dare, id est, constituere, quantum auri, argenti ferri, vel alterius metalli, debeat admisceri, solus potest Imperator. (Hincque argentum ad hunc modum dilutum, Regium appellant. Fr. Balduin. *in Constantino lib. 2. fol. 123. &c.*) similiter ac de proportione Auri atque Argenti Leges dare, *l. un. C. de argent. precio.* Balduin. *dict. loc. fol. 117.* adde Aleman. *Palæstr. consult. consult. 8. fol 492.* Ex eo, quod jus Monetæ spectat ad Majestatem, haud ineptè notationem monetæ deducit Dn. D. Bocerus, *de Regalib. 2. num. 224.* quòd Principis effigies seu vultus, monetæ impressus, moneat Subditos, ei se Principi subjectos esse, cujus imaginem habeat Moneta. *arg. Matth. cap. 22. ubi de Tributario Numo.* Numismata summi obsequii sunt signa: statuarum sunt compendium; imò potiùs statuæ sunt euntes. Pitsillius, *in Imag. Princip. color 6. fol. 82. &c.* Cujus ideò est Leges jubere, ejusdem est Numorum pretium, pondus & figuram præscribere. Nam Græcorum vox *νόμος*, Numo videtur originem dedisse.

VII. Judicant sic prudentissimi quique; magnarum mutationum in Republicâ præsagium esse, insolitam in hodierno seculo Monetæ mutationem & depravationem: præsertim cùm Numus mensura esse debeat, ad quam omnia commensurantur. Et verè, nescio quis Imperii status, numum cum inscriptione: *Moneta pro tempore* nuper cudi fecit. Notans seculum nostrum ita pravum esse, ut numus ille omni caruit materiâ probâ.

Et quoniam mala sunt secla, moneta mala est:
Tempora si mala sunt, malam & esse necesse monetam est.

Vetustissimumque Germanicum Proverbium est: Wie das Gelt/also ist auch die Welt Optimè Luc. Lossius, *in Lunaburgâ fol. 36.*

Quotidiè in pejus Mundi peccata ruentis,
Cernens, hoc inter plurima dicta tulit.
Bey der Müntz soll man lehren/
Wie sich die Welt thuet verkehren.
Discitur ex nummis, quàm se malè tempora mutent:
Omnia quàm in pejus deteriora ruant.
Aurei erant quondam nummi, fuit aurea & ætas,
Nummi nunc fiunt, cuprea massa, mali.
Cuprea nunc ætas hominum est, nunc cuprea proles,
Inq; dies fiet post scelerata magis.

Rettulit ut Naso, veraci carmine, doctus,
De ferro est ætas ultima facta truci.
Protinus irrupit, venæ pejoris, in ævum
Omne nephas, fugêre pudor, verumq; fidesq;,
In quorum subiêre locum, fraudesq;, doliq;,
Insidiæq; & vis, & amor sceleratus habendi.

Usitatum jam olim fuit, pretium monetæ augendo, Reipublicæ commodum procurare; quod & Solon fecit. Plutarch. *in Vit.* Sic & Philippus Valesius, monetæ ponderi aliquid detraxit. Girard. *lib.* 2. *m. fol.* 185. & 201. Ac etiam Turcæ hâc cautione interdum utuntur. Soranz. *mihi fol.* 68. Sed tamen, non nisi in summâ necessitate, hoc remedio est utendum, ut dixi *in tractat. de Ærar.* vide Conestagium *fol.* 44. ac de auro puro, numve unum alio præstantius sit, disputat Bellonus, *lib.* 1. *observat. cap.* 50. *& seqq.* Sique mutentur monetæ, infinitæ lites exoriũtur, de quibus Ego aliquot Consilia, *Augustæ Vindel. & Tubingæ apud Eberhardum Wildium impressa*, confeci. Quas quondam etiam veriti sunt Galli, & propterea pacto singulari eã præcaverunt. *Et si dedans le temps du rechapt, d'icelle engageure, la monnoye estoit deterioreè au poix, ou en aloy, nous vendrons piur chasque trente sols, un marcq d'argent.* Paradin. 2. *cap.* 39. *Histor. Lugd.*

VIII. Ex hactenùs verò deductis apparet; illi, qui jus non habentes, vel absque ullâ Principis authoritate vel permissu Monetam cudunt, majestatis reos censeri. *l.* 2. *C. de fals. monet.* Dn. D. Bocer. *de crimin. majestat.* 2. *num.* 62. *&c.* ea etiamsi justa sit, & ponderis ac pretii æqui. Menoch. *arbitr. casu* 316. *num.* 15. Obrecht. *disputat. de regal. thes.* 245. *&c.* Camman. 6. *thes.* 42. At licèt respublicæ inferiores, hocce gaudere regali queant. Tileman. **Friese im Müntzspiegel.** 1. *cap.* 4. & *lib.* 4. *cap.* 36. Sixtin. 2. *de regal. cap.* 7. *num.* 91. *&c.* **Also ist die Müntz bey den Geschlechtern vor zeiten in den Stätten gewest.** Lehman. 4. *cap.* 14. Ita jam sub Dagoberto, Spira & Monasterium **Weissenburg**, jus monetandi habuerunt. Lehman. 3. *cap.* 12. Undè rectissimè Dn. D. Bocerus dicit, *cap.* 1. *de jur. monet. num.* 5. non cudendi solùm jus ad Imperatorem pertinere; sed & jus concedendi facultatem monetæ cudendæ. vid. Busium, *disputat. polit.* 11. *th.* 2. *usque* 11. debent tamen eorum numi, vel maxumè reputari pro monetâ ipsius majestatis; ita ut eos adulterans, in crimen diminutæ pariter incidat majestatis. Petr. Wesembec. *consil.* 45. Id quod præsertim obtinet in Germaniâ nostrâ: Cæsaris ubi plerunque in orbe circumscriptum nomen, aquilámque bicipitem, inserto ejus pectori Imperii globo, ex lege referunt numismata. **Reichsab schied.** Anno 59. §. 10. Sed & in Germaniâ Imperii status, monetam ipsius quoq; Im-

peratoris taxare jam olim præsumpserunt. Lehman. *lib. 4. cap. 22. fol. 367.* Romani cauti magis hâc in parte fuerunt: qui jus illud privatis cōcedi noluerunt. *l. ult. C. de falf. monet.* Decian. *prax. criminal. lib. 7. cap. 24. num. 3.* Gigas, *tract. de crimin. majest. rubr. qualiter & à quibus quæst. 61.* iique etiam gentibus exteris monetas cudere non permiserunt. Chiflet. *in Vesont. fol. 206. &c.* Ac item nonnullis monetis, impressum manus stigma, notat potestatem. Rittershusius, *de Asylis, fol. 49.* Majestas tamen, quæ à cudendis numis haud minimum sibi conciliat splendorem; diminui videtur, si percussura proprii numismatis, passim concedatur. Johann. Selden. *lib. 2. Iani Anglor. num. 41. fol. 88.* De monetis, vide tractatus singulares Budæi Chokier, Tilemanni Friesen / Marquardi Freheri, Johann. Bodini, Reineri Budelii. Item disput. hâc de re Hanfmanni, Aur, *Basileæ*; & Meureri, *Ienæ habitas.* & eâ de re tractat etiam Camerar. *tract. de re equestr. ad fin.* Ærodius, *rer. judicatar. fol. 602.* Statuta Polon. §. *Moneta.* Balduinus, *in Constantin. Magno. fol. 117. &c.* Et sic etiam einen Wechsel anstellen / pertinet ad jus majestatis. Papon. *lib. 5. tit. 1. arrest. 8.*

IX. Monetali juri geminum est mensuræ, ponderum & ulnarum jus. Quod itidē inter regalia censet, & publicū esse asserit Knichen, *4. de territor. jur. num. 232. &c. per l. 9. C. de suscep. lib. 10.* Borell. *de magistrat. lib. 3. cap. 15.* Schepliz. *ad const. Brandenburg. part. 4. tit. 6.* Buchananus, *hist. fol. 338.* Hinc Hebræi Mensuram, *mesura* vocant, à radice *sur* principatum tenuit: quia mensura rerum domina est, & dividendorum Princeps. Dicitur item *Schaar*, mensura, quia portæ affigebatur. Avenar. *Lexic. verb. Schaar.* Sic quidam in Angliâ Rex, mercatorum falsam ulnam castigavit; brachii sui mensurâ adhibitâ, omnibúsque per Angliā propositâ. Selden. *2. Iani Anglor. fol. 85. num. 33.* Sanè absolutè subditi, formam & pondus, ex Archetypo superioris desumere obstringuntur. Knichen. *dict. cap. 4. num. 237.* Belgæ verò, liberiores aliis multis, Carolo V. omnia commercia rerum venalium, per omnes inferioris Germaniæ Provincias, unius ponderis & mensuræ constituere satagenti, restiterunt, quod alicubi memorat Meteran. Sic Christophorus Würtembergiæ Dux, magnâ prudentiâ usus est, daß er das Meß vnd Gewicht / in seinem gantzen Land gleich gemacht: Sed vicinæ civitates Imperiales, in eam ordinationem consentire noluerunt; non solùm, ut ne subditi videantur, sed & ut eorum fora victualibus eò magis abundent.

X. Hoc itidem intuitu, jus commercia constituendi majestatis est. Hinc Nundinæ sollemnes ac majores, πανηγύρεις, celebriores unius Provinciæ, vel totius Imperii mercatus; (quales in republicâ Romanâ fuerunt feriæ latinæ, vide Hospinianum *tract. de festis, cap. 5. fol. 45.* hodiè

diè apud nos sunt Nundinæ Francofurtenses &c. ab Heinric. Stephano, singulari libro celebratæ) à solo impetrantur Imperatore. *l. un. C. de Nund. l. 1. ff. eod.* Camman. *6. th* 4. Börtius, apud Arumæum, *discurs. 30. cap. 3. th. 26. fol.* 881. Et semel concessæ, Principis sine consensu, aliò trásferri non possunt. Cravetta, *consil. 640.* Dissentit tamen Natta, *consil. 511. & 512.* cui adstipulatur Timannus à Kuyk. *in annotat. ad Cravettæ responsa.* Pertinet hûc, quæ habet Amplissimus & Præclarissimus Dn. Philipp. Reinhardus, in dem gegenbericht der Graffschafft Wertheimb/ *cap. 13. in fin.* ibi: In gleichem gehört vnter die Regalia, vnnd wem es von dem Römischen Keyser / ex speciali privilegio vergünnet wird/ Jahrmärckt anzurichten. Allermassen dann / Weyland Keyser Maxemilian der Ander / dem Wolgebornen Herrn / Graffen Ludwigen von Stollberg vnd Königstein/ auch seinen Nachkommen Graffen zu Wertheimb in Anno *1566.* allergnädigst vergünet/ daß sie in der Statt Frewdenberg jährlichen drey Märckte halten/ vben vnnd gebrauchen mögen. Nunquàm tamen Cæsar consuevit, alicui dare Nundinarum privilegiũ, nisi prius adjacentibus & vicinis civitatibus, quarum interesse possit, auditis. Gail. *2. observat. 69. num. 24. & 25.* Georg. Schönborner. *5. polit. cap. 12.* Jus Nundinarum Imperatorem quoque auferre posse, cum causa liquet. Sic Carolus IV. Francofurtensibus illud abstulit, & Moguntiam transtulit: quod tamen mortuo Gunthero, intercessione Rudolphi Palatini, & Marchionis Brandenburgensis, iis restituit. Peucer. *lib. 5. Chronicor. pag. mihi. 805.* Arnisæus. *lib. 2. de jur. majestat. cap. 3. nu. 18.* Hûc & stapulæ, sive emporii jus, pertinere arbitror. Mynsing. *consil. 19.* Sixtin. *2. de regalib. cap. 3. num 39. &c.* Klockh. *de vectigalib. th 56.* Lehman. *lib. 4. cap. 22. fol. 363. & fol. 366.* Et certæ Nundinæ luculentum hoc privilegium habent, ut nemo ibi possit arrestari. Berlich. *tom. 1. conclus. 53.* Ac cur eæ dicantur Messen/ disquirit Dn. Gryphianter. *disputat. de Democratia. th. 76. &c.* De Nundinis annuis, earúmque privilegiis, vide etiam Marchantium, *in Flandriâ. lib. 1. fol. 32. &c.* De Nundinis Lugduni institutis, vide Paradin. *histoir. Lugd. lib. 1. cap. 9. & seq.* de iis ad S. Dionys. vide Girard. *tom. 1. fol. 4*[illegible]*0.* Hûc spectat indictio Feriarum. *l. 26. §. 7 ff. ex quibus caus. major.* Wesembec. *in paratitl. ff. de feriis, n. 4.* Ummius, *disput. ad proceß. 7. num. 36.*

XI. Jus etiam dandæ linguæ, majestatis est, & pars esse videtur legislatoriæ potestatis. Brunning. *disput. de Vniversitat. th. 7.* Sicque Latini in provinciis quoque, non nisi latinè sententias protulerunt: posteà etiam Græcè, Imperio illûc translato. Sic Latina lingua, quâ passim in Cancellariis utebantur, abrogata fuit à Rudolpho I. Imperatore. Tschudi *de Rhætia, cap. 36.* Lehman, in der Speyrischen Chronick. *5. cap. 107.*

Ita Bohemi pro Imperio, adhûc tuentur ſuam linguam. vide Böhemiſch Recht. *B.4.b.* adde Dn. Forſtner. *hypomn. num 81.* & me, *de increment. Imper.* §.12. Jus civitatis condendæ, hûc referendum. Brunning. *diſput. de jur. Vniverſitat. th.13.* Knichen, *in encyclopad.1. num.200. &c.* Ohm. *diſput. de jur. Epiſcop. th. 13.* Vico enim alicui ſpiritum & vitam dare, Stattrecht geben: ut loquuntur JCti. Arnold. Clapmar. *de arcan. rerum publicar. lib. 1. cap. 21. in fin.* ſolius Imperatoris eſt, ſicuti Comites Wertheimenſes tertiâ vice hujusmodi privilegia ſunt conſecuti. Author deß Wertheimiſchen Gegenberichts. *cap.13. circa fin.* ibi: Solcher geſtalt nun haben auch die Graffen zu Wertheimb von Keyſer Ludwigen/ im Jahr 1333. vnd widerumb Anno 1376. von Keyſer Carln dem Vierdten, vber Frewdenberg von Wenceslao An. 1379. vber Schwamberg vnd Lautenbach Stattrecht erlangt/ auch bey Frewdenberg ſolcher Keyſerlicher Conceſſionen ſich gebraucht &c. Hinc cùm Albertus Comes Mansfeldenſis, ſine conceſſione Imperatoriâ, vico cuidam propè Islebiam ſpiritum & vitam, ut vocant, concedere vellet. Imperator Maxæmilianus, Anno 1514. Mandato inhibitorio id fieri noluit: cui Mandato hæc in ſpecie fuêre verba inſerta: Wann nun dir/ noch jemand anders nicht geziemet/ Stattrecht oder anders/ das der hohen Obrigkeit anhangt/ ohne ſondere erlaubnuß auffzurichten/ ſo empfelen &c. Thomas Michaël, *de jurisdict. concluſ. 12. lit. c.*

Lubet hîc addere formulam privilegii Imperialis, quo civitatis condendæ jus datur: Wir Friederich von Gottes Gnaden/ Römiſcher Keyſer/ zu allen zeiten Mehrer deß Reichs/ zu Hungern/ Dalmatien/ Croatien/ Coſtnitz/ Hertzog zu Oeſterreich/ zu Steyr/ Kärndten vnnd Kranich/ auff der Windiſchen Marck vnnd Portugall/ Graff zu Habſpurg/ zu Tyrol/ zu Piret/ vnd Keberg/ Marggraff zu Brandenburg/ vnd Landgraff zu Elſaß. Bekennen vnd thun kund aller männiglichen mit dieſem Brieff/ daß wir angeſehen vnnd betrachtet haben die getrewen Dienſt ſo vns/ dem Heil. Reich/ vnſer vnd deß Reichs lieber getrewer Reuß von Thüngen/ zum Reuſſenberg/ offt vnd dick gethan hat/ vnnd hinfurt in künfftig zeit wol thun ſoll vnd mag/ vnnd haben darumb mit wolbedachtem muth/ rath vnſer/ vnd deß Reichs Fürſten/ Graffen/ Edlen vnd Getrewen/ vnnd recht erwieſen/ dem benannten Reuſen die beſondere Gnad gethan/ vnnd jhme vmb ſeiner fleiſſigen Bitt willen/ vergönt vnd erlaubet/ daß er vnd andere deß Stammens vnnd Geſchlechts von Thüngen/ ſo an dem Schloß vnd Marck Thüngen/ eine Statt machen/ bawen/ vnd die mit Mauren/ Thürnen/ Thoren/ Brucken/ Gräben/ vnd andern nothdürfftigen Wehren/ zu recht bewahren/ befeſten vnd darzu in derſelben Statt einen Rath/ auß den Burgern daſelbſten er-

wehlen/vnd Amptleut setzen / vnd besetzen / als offt sich das gebürt/ vnnd
dieselben Statt mit Rechten/Amptleuten vnd Burgern mit guter ord-
nung/Handwercks zünfften/vnd allen andern offnen Aemptern/so nach
Gerechtigkeit herkommen anderer Stätt daselbst vmbgelegen / versehen/
auffrichten/vnd bestellen mögen/ nach nothdurfft/ vnnd jhrem gefallen/
ohne geferd.

Daß sie durch fürbasser in gemelter jhrer Statt Thüngen/ alle Jahr/
jährlichen auff den Tag jhrer Kirchweyhung daselbst zu Thüngen ein
Jahrmarckt/vnd alle Wochen auff den Sambstag einen Wochenmarck
daselbsten haben vnd halten/ auch sollen vnd mögen/auff dieselben Jahr
vnd Wochenmärck/auch alle vnd jede Kauffleut/vnd andere Leut/darzu
vnd davon ziehen/vnd die besuchen/alle die Gnad / Fried/ Freyheit/ Ge-
leit/Schirm/redliche Gewohnheit/ Ordnung vnd Herkommen haben/
vnd der gebrauchen geniessen sollen vnd mögen / die andere Jahr vnnd
Wochenmärck / in den nächsten vnsern vnnd deß Reichs / oder an den
Stätten/vmb die Ehrgenannte Statt Thüngen gelegen / vnd die Leut/
so darzu vnd davon ziehen/vnd derselben geniessen vnd gebrauchen/ auch
von Recht vnd Gewonheit/ von allermänniglichen vnverhindert / doch
andern Stätten/ Dörffern vnd Märckten / bey zweyen Meilen vmb die
jetzberührte Statt gelegen / an jhren Jahrmärckten / Wochen vnnd
Marckrechten/Freyheiten Recht/vnd Gerechtigkeiten / thun vnd geben
den vorgenannten von Thüngen / vnnd jhren Erben solche vorgemelte
Gnad vnd Freyheit/in der gemelten jhrer Statt von Röm. Keys. Macht
vnd Vollkommenheit/in Krafft diß Brieffs / vnd gebieten darunter al-
len vnd jeglichen vnsern vnd deß Reichs Vnterthanen/ vnd Getrewen/
von jetzt gemelter Röm. Keys. Macht/ernstlich vnd festiglich mit diesem
Brieff / daß sie die vorgnante von Thüngen/ vnd jhre Erben / an diesen
ehegeschriebnen vnsern Gnaden vnd Freyheiten/ an der offtgemelten jh-
rer Statt nicht hindern/noch jrren in kein weiß / sondern sich der gebür-
lichen gebrauchen vnnd niessen lassen/ als lieb jhnen sey / vnser vnnd deß
Reichs schwere Vngnad.

Mit vrkund diß Brieffs versiglet mit vnserer Keys. May. anhan-
genden Insigel. Geben in der Newstatt am Freytag vor vnser lieben
Frawen Liechtmeß / nach Christi Geburt / vierzehenhundert / vnnd im
fünff vnd sechtzigsten/ vnsers deß Röm. in 25. deß Keyserthumbs im 13.
vnd deß Hungarischen im sechsten Jahre. Sunt & jura majestatis alia
adhûc plura; de quibus nunc pertractare, ratio instituti haud permittit.
Erant & insignia Principis; purpuram ferre, coronam, sceptrum. Ru-
dolph. Fornerius. 5. *rer. quotidian. cap.* 30. Summatim, omnis Imperii
administratio, penes Majestatem, ejúsq; juris est: nisi quatenùs aliquid

vel

vel expressâ vel præsumptâ voluntate alicui largitur. Quâ verò ratione Imperii meri, vel mixti proprietas, à potestate legibus absolutâ discernatur, consule Joach. Stephan. 1. *de jurisdict. cap. 4. num. 32.* Ac tandem observa lector, jurium Imperii explicationem, hîc à me eo saltem modo susceptam; quatenùs competunt Imperantis majestati, & ita ad constitutionem reipublicæ capitis requiruntur: eorum jurium, qui in conversatione, aliisque reipublicæ muniis usus sit; alia, húcque non pertinens tractatio est. vide Busium, 3. *de republic. cap. 2. à princip.* quamvis interdum etiam hoc loci, ea fuerint à me admixta, quæ sapiant reipublicæ magis conservationem, quàm constitutionem.

CAP. IX.

De jurium majestatis conceßione, & translatione.

PORrò summa tàm ecclesiastica, quàm politica imperii jura, ita majestatis reputantur esse propria; ut individua sint, & communicari sine status mutatione, cum nemine unquam possint. Regner. Sixtinus, *de regalib. 1. cap. 5. à princip.* ego *in tractat. de appellat. cap. 2. nu. 16.* Si aliquis subditorum, ea jura sibi arrogare velit, crimen majestatis incurrit: eò quòd publicum violet statum. *l. 3. ff. ad l. Iul. majest. l. sacri affatus. C. de divers. rescript.* Nec item præscriptionem, stante republica admittunt, vide latè Gilken. *ad authent. quas actiones. C. de ss. eccles. cap. 9.* Non enim mortales adversùs Deum, nec privati adversus rempublicam præscribunt. Petr Heig *part. 2. quæst. 40. num. 79.* Thom. Michaël. *de jurisd. th. 24. ad fin.* vide me, *de appellat. cap. 2. num. 8. fol. 42.* Nihil tamen impedit, quin permissione & consensu superioris, in parte gubernationis concessæ, ab aliis exerceri, vel etiam in Feudum recipi queant; majestatis sine deminutione, Dn. D. Bocerus, *tractat. de investit. cap. 3. n. 97. &c.* Bornitius *de majestat. cap. 14.* Quo respectu regalia, vel proprio, vel alieno jure competere videntur. Proprio jure regalia habet tantum Imperator, & aliæ respublicæ perfectæ. Hœnning Arnisæus, *politic. cap. 11. fol. 53.* Alieno jure illa habere censentur; qui ea alterius beneficio, vel feudi, vel jure privilegii, aut alio titulo usurpant: aut se immemoriali temporis præscriptione tuentur. Cravetta, *consil. 338.* Potest etiam aliquis habere commoditatem regalis, sine omni dignitate. Sic olim in Imperio Romano, Publicani, & hodiè in Poloniâ Judæi, vectigalia emunt. Quemadmodùm rei meæ, non solùm procuratorem facere licet; sed & in eàdem, alteri jus emphyteuticum constituere possum, salvâ in-

terim mihi manente proprietate, licet jus illud revocare non queam. Ita & regalia omnia, tam majora scilicet, quàm minora; concedi posse putarem, vide *suprà, sect.* 3. Contrà ac Clapmar. 1. *de arcan. cap.* 21. & Jehan. Papon. *arrest. lib.* 5. *tit.* 1. *nu.* 1. *fol.* 238. putant: cum Thomâ Michaël, *disp. de jurisdict. th.* 24. & Camman, *disput.* 1. *th.* 93. Undè vulgatum est apud interpretes juris: Duces habentes regalia, habere plenitudinem potestatis; etsi superiorem agnoscant. Ludovic. Rodolphin. *de plenitud. potest. cap.* 2. Et quidem regalia aliis concessa, nihilominus regalia nominari merentur, quatenus scilicet à solo rege proveniunt; non tamen jura majestatis dici possunt, nisi cùm alicui proprio competunt jure. Quidam etiam majestatis jura cōcedi vix possunt. Papon. *lib.* 5. *tit.* 5. *arrest.* 1. Si jure societatis regalia communicantur, tunc mutatur reipublicæ forma, & status fit mixtus. Aliud est abdicatio majestatis, ubi in certo territorio, vel ejus parte, amittit omnem potestatem Princeps. Hócq; etiam notatu dignum est: quod Germaniæ Princeps præscribens regalia, non habet ea, ut majestatem, sed ut privilegia perpetua. Ergo haud differt ab investitura, nisi ut nō possit ad Imperatorem redire morte. Sic civitates habent præscripta regalia, sed specie vel substantia non alia sunt ab iis, quæ per investituram tantum ratione modi perveniendi & finiendi differunt. Sicque regalia in Imperio Romano præscribentes, non ideò liberi sunt; sed exercitum tantum regalium jurium, præscriptione adquirunt: ipsisque præscriptio est loco concessionis, & summa superioritas nihilominus reipublicæ salva manet. Ergò habere majestatem per gratiam (putà privilegium, investituram, præscriptionem) non est habere illam ipsam majestatem; sed quandam ejus participationem, ut in aliis tamen terminis loquitur Bellarmin. *lib.* 3. *de Christo. cap.* 15. Nec ipsa præscriptio hoc facit, quia non præscribitur majestas absolutè à statibus; sed exercitium & tale jus, quod alii habent per privilegium vel investituram.

II. Hìc notanda est communis illa theorica doctorum: quocunque modo regalium concessio fiat, quod nihilominus superius illud & majestaticum Imperium, eâ largitione nunquam censeatur comprehensum; sed potiùs major semper, quàm est concessa, reservata & retenta putetur potestas. *c. dudum* § *hoc igitur de præbend. in* 6. *l. inquisitio. & ibi Dd. C. de solut.* Peregrinus, *de jure fisci. lib.* 1. *tit. ult. num.* 33. Knichen. *de jure territorii. cap.* 1. *num* 315. *& c.* ego, *tractat. de appellat. c.* 2. *num.* 16. *fol.* 59. Imperator statibus privativè regalia concedit, & per contractum; eóque promittit, se ea ipsis non ademturum: sed cumulativè ipsis ea largitur ratione proprietatis & inspectionis. Variæ hìc moveri possunt, magni momenti quæstiones, quarū inspectio necessaria est & fructuosa.

(1) An

(1) An territorio conceſſo, regalia conceſſa intelligantur? Weſembec. *conſil.* 109. Num item per generalem regalium cõceſſionem, etiam veniant majora? Quod ex perſonarum, quibus illa conceduntur differentiâ, definit Borcholten. *ad c. un. quæ ſint regalia. num.* 7. vide Roſenthal. *de feud. cap. 5. concluſ. 9.* Zaſ. *epitom. feud. part 5. num.* 13. Reinkingh. *lib. 1. claſſ. 4. cap. 16. num. 31. &c.* (2) Porrò ſi aliquis de Ducatu aut Comitatu, cum generali omnium regalium conceſſione inveſtiatur; conſequitur is etiam majora. Arumæ. *diſput. feud. 4. th. 22.* (3) Id verò non ſimpliciter aſſerendum cenſeo: quòd regalibus quibusdam in ſpecie conceſſis, etiam veniant ſimilia expreſſis. Peregrin. *de jure fiſci. 1. c. de iis qui jur. fiſc. hab. num.* 100. Roſenthal. *d. cap. 5. concluſ. 13.* Niſi generalis clauſula ſubjiciatur. Zaſius, *d. part. 5. num. 11.* Borcholt. *ad d. c. un. num. 11. &c.* An autem Dux creatus, eo ipſo regalia nanciſcatur, tractat Valaſcus, *de emphyteut. quæſt. 8. num. 32. &c.*

III. Et ſic Duces, Civitates, aliique ſtatus in Imperio Romano-Germanico, etiam in aliis, quàm ad Jurisdictionem feudalem pertinentibus, Imperatori Imperioque ſubditi ſunt. Neque ſolùm Feudi, ſed & Perſonæ nomine obligati: Roſenthal. *de feud. cap. 5. concluſ.* 13. Muſculus, *de ſucceſſ. membr. 1. fol.* 14. ego, *tractat. de appellation. cap. 2. n. 20.* imò Imperii Vaſalli ligii cenſentur. Knichen. *de territor. Iur. cap. ultim. à princip.* Ampliſſimis licèt clauſulis ſint inveſtiti, eorúmque aliâs poteſtas maxuma deprehendatur: Lands Obrigkeit vulgò quæ indigitatur: cujus explicatio ad ſtatus ſubalterni pertinet tractationem. de quo jam egi, *in ſingular. diſſertat.* Quamvis Germaniæ Principes, Majeſtatem habere dicat Bernhard. Zeritz. *tractat. de Princip. prærogat. H. &c.* uſu tamen potiùs & effectu Majeſtatis gaudere videntur, & cum mica ſalis, quod ajunt, intelligendum eſt axioma illud: Duces, Principes &c. tantum in ſuo territorio poſſe, quantum Imperator in Imperio univerſo: idque nec Imperii, nec ſubditorum reſpectu, in totum affirmari poteſt. Iacob. Bornitius *de Majeſtat. cap. 14. fol.* 126. Tobias Paurmeiſter. 2. *de Iurisdict. cap. 4. num.* 70 Rutger Ruland. *tract. de Commiſſ. 5. ca. 4.* Arumæus, *diſputat. feud. 3. theſ. 14. in not.* Barthol. Muſculus, *diſputat. de confraternitat. th. 23. &c. in diſputat. Baſilienſib. tom. 1.* Pruckman. *in §. ſoluta poteſtas. cap. 4. membr. 3. effect. 10. num. 22.* Keckerman. 1. *polit. cap. 32. in fin.* videatur etiam Caſpar Klocke, *diſputat. de contribut. theſ. 8. lit. a.* Waremund. de Erenberg. *de ſubſid. Regnor. cap. 15. num.* 15. Gothofred. Anton. *diſputat. feud. 2. theſ. 4. lit. c.* Rittershuſius *lib. 1. partit. Feud. 5. quæſt. 15.* adde quæ dixi *in diſcurſ. de Iuriſdict. Imper. Roman. quæſt 16. & 18.* De differentiâ item Principis abſoluti & mediati: ac de ſtatibus Imperii Romano-Germanici, an poſſint, quod Princeps? con-

sulatur Nicol. Betsius, *tractat. de pact. famil. illustr. cap.* 8. *fol.* 425. *&c.* Quæ omnia, usu magis & Legibus singularum Provinciarum, Imperiorúmque; quàm ex Jure communi, & generalibus Politicis rationibus dijudicari debent. Interim tamen attestatur Joh. Papon. *lib.* 22. *tit.* 1. *arrest.* 1. læsæ Majestatis reum puniri, qui insidias struit, Duci, Comiti, Marchioni, &c. Dn. Mayer. *in Colleg. Argent. disput. de Majest. th.* 6. Non quòd propriam habeant Majestatem: sed quòd Majestas Imperii, (cujus illi membra & Consiliarii sunt) hâc ratione per consequens lædatur.

DISSERTATIO SINGULARIS DE STATU REIPUPLICÆ MIXTO.

CAPUT I.

An detur Respublica mixta.

PRæmitto meritò huic tractationi, ubi de statu simul Ego Imperii Romani, & gravissimas adnecto quæstiones, illud Tiberii Deciani: *cons.* 8 *num.* 169. In gravibus, innitens auctoritati docti alicujus Viri, quamvis erret, excusatur, Vetus. (& meo quidem judicio) vera seu probabilis sententia est; non omnem Statum Reipublicæ simplicem esse; sed temperatos quosdam existere, vel mixtos, ex duabus vel tribus gubernationum speciebus. Summa quippè nam potestas, & hinc natæ Rerumpublicarum formæ, regulariter ex plenâ & liberâ jurium majestatis usurpatione quia descendunt: indè supremi Imperii jura, maximæq; potestatis notæ, ac quasi insignia & functiones; si non omnia, vel solus, ipsámque legibus solutam potestatem, si non per omnia Rex, aut Populus aut Senatus habeat; Mixtus existit) non uniformis reipublicæ Status. Nicol. Machiavell. 1. *discurs. cap.* 2. Clapmarius, 5. *de arcan. rerumpublic. cap ult.* Vincent. Cabotius. 2. *disput. cap.* 4. Paul. Busius, 2. *de republ. cap.* 6. Barth. Keckerman. *disput. pract.* 36. *problem.* 8. Arnisæus, *doctrin. polit. cap.* 8. Thomas Smithus. 1. *de republ. Anglor. cap.* 6. Clemens Timpler. 5. *polit. cap.* 2 *quæst.* 7. Dn. Joachim. Cluten. *paradox.* 14. Velstenius, *cent. quæst. polit. decad.* 7. *th.* 5. latè & optimè Petr. Andr. Canonhiero. 6. *dell' introduzz. cap.* 3. Neque Monarchiam, neque Aristocratiam, neque

que Democratiam ullam usquàm puram putam, sine temperamento olim extitisse, neque hodiè ostendi posse, Kirchnerus propugnat, *disput. de republic. 3. corollar. ultim.* Hanc formam hodiè in plerisque regnis Europæ servari, Paul. Busius scribit, *2. republ. cap. 6.* cùm nulli Reges aut Principes, quorum potestas in capitibus majestatis, ordinibus aut Senatui communis est, dici queant statum purum tueri. idémque sentit R. P. Contzen, *lib. 1. politic. cap. 14. §. 3.* Sic in Statu populari, Senatum ferè cũ plebe participare reipublicæ summam &c. paucos vel nullos reperiri Reges, Principésve, quorum potestas capulationibus certis non sit valdè circumcisa, attestatur Waremund. de Erenberg. *in verosimil. de regni subsid. cap. 11. num. 40.* Ego verò nullum ferè simplicem existere statum, haud asserere audeo. Enimverò in statu Mixto, deflexisse quidem à naturæ suæ regula, reipublicæ dicetur forma; non eam tamen exuisse penitùs: hincque genus ac nomen partis, quæ plus est, ferè sequitur. Lips. *politic. 2. cap. 2.* Et non rarò Monarcha, Réxq; vocatur, qui non nisi Status mixti Princeps est. Sicque hîc pariter, ut in Polyarchico simplici statu, propriè & in solidum majestas apud universum illud corpus residet, quod particeps est majestatis. In Principe verò, potestas non est absoluta, sed determinata.

II. At quòd status aliquis sit mixtus, ut plurimi acriter pernegaverunt: ita pauci id affirmantes, rem ipsam attigisse videntur; sed cum ratione gubernandi, jus gubernationis perperàm, ut puto, confuderunt. Ergò hîc duo sunt cavenda. (1) Bodini opinio est declinanda, qui *lib. 2. de republic. cap. 1.* Statum aliquem mixtum esse negat: cui adstipulatur Zacharias Fridenreich, *polit. cap. 18. & cap. 29. fol. 201.* Jacob. Bornitius, *tractat. de majestat. cap. 11. & cap. 13.* vide Franzium apud Arumæum, *vol 3. discurs. 27.* (2) Hîc vel præcipuè, (quod & *in tractat. de monarchia cap. 2* monui) caveri debet; ne rationem gubernandi, cum ipso statu confundamus, & monarchiam, verbi gratiâ, Aristocraticè gubernatam, pro statu sumamus mixto. Id quod tamen Lipsius, *2. polit. 2.* Kirchner. *disput. de republ. 3. th. 7. lit. e.* Keckermannus, *2. polit. 4.* aliique facere videntur, contra quos disputando insurgit Daniel Ottho Oeringens. apud Arumæum, *tom. 2. disput. 22. th. 13. & seqq. usque 34.* Ac sanè si non ex jure, sed ex gubernationis ratione respublica definiretur; tùm Dominus servum filiali amore complectens, non affectione, sed & jure fieret pater: quod nemo facilè dicet.

III. Multa rerumpublicarum mixturæ obstare videntur. Ajunt, duo contraria non posse simul subsistere in summo gradu; aqua & ignis, monarchia atque democratia vera. Sed tamen hoc natura permittit, si utrinque aliquid remittatur. Infestum ac perennem hîc inimicum ha-

bemus Bodinum, cujus præcipua ratio videtur, quòd majestas dividi vel distrahi non possit. Id quod præsuppositum ego nego. Salvâ quidem reipublicæ formâ, non illa communicatur; sed statim fit mixtura formarum. Regerit quispiam: Republicâ simul constitutâ, illicitum esse ejus commutationem. Dico constitui ab initio rempublicam ita posse, ut majestas non uni vel paucis absolutè committatur. Potest namque Imperium à populo ad Principem transire, vel plenarium, vel conditionatum. Vasquius, *illustr. cap. 47. num. 9. & seq.* vel etiam in reipublicæ conversione, ut aliquando adimitur in totum, ita limitari nonnunquam absolutam potestatem, nil prohibere videtur. Nec rarenter irrepere solet temperamentum, quod vix unquàm percipitur, nisi secutâ conversione: ut ipse monet Bodinus. 2. *de republic. cap. 6.* & idem Medici in corpore humano observant. Et alicubi Bodinus Principatum, medium quendam statum inter Aristocratiam & Monarchiam agnoscit; nempè formam quandam mixtam. Daniel Ottho, *in dict. disput. th. 34. & multis seqq.* ex plurimis, qui à Bodino fecerunt secessionem, duos, Keckermannum scilicèt, & me, sibi proposuit oppugnandos: cujus impetitiones succinctè nunc examinabo. (1) Nunquam (inquit ille) fieri per naturam, & ne quidem imaginatione perfici potest: ut summa potestas sive majestas, cum inferiori commisceatur, ut tamen maneat summa. Respondeo, summa manet, sed non in uno; verùm in corpore seu collegio ἀρχόντων universo: ita tamen ut non sit æqualiter inter eos distributa; sed Principi quædam eminentia magna concedatur (& major etiam quàm in republicâ Venetâ Dux habet) aliàs enim fieret Aristocratia. (2) Contradictionem involvere putat: esse penes unum supremam & absolutam potestatem, & eandem esse penes plures. Verum hoc nemo sanus cogitârit unquàm. Monarchia verè est, si penes unum resideat Imperium summum. In statu mixto, (utpotè qui Polyarchico accensetur) idem pluribus est commissum. (3) Infert, nil majestati magis contrarium esse quàm dividi atque communicari. Concedo si prædicatū hoc copuletur monarchicæ majestati absolutè: aliàs in omni Polyarchico statu ea sanè communicatur. (4) Majestati repugnare dicit, à superiori dependere. At liquet, in statu mixto, majestatem in solidum penes collegium esse, licet in illo collegio caput plerunque multis modis, præ reliquis membris excellet: non tamen in solidum, omni jure imperii fruatur. Et ita majestas hæc, quam tale collegium habet, Deo immediatè subest. (5) Et hoc adfert: in monarchiâ, quæ cum aristocratia est mixta, omnes esse Principe inferiores, illíque obsequium præstare teneri. Id quod negarem, nisi quo ad jura, quæ cōpetunt ipsi soli. (6) Multùm interesse putat, jura supremæ majestatis contrahantur an detrahá-

tur

tur &c non abnuo: nempè si contrahantur, fit mixtura, si detrahantur, mera Aristocratia. (7) Ait: positis majestatis juribus, ponendum esse summum magistratum. Hoc idem est quod volo; nempè aliquando non penes unum omnia, nec absolutè deponuntur majestatis jura: talis ideoque à vero differt monarchâ. Respondet quidem hisce meis exceptionibus, Dn. Ottho. *in tractat. singular. de majestat. cap. 2. num. 15. &c.* Sed hæc & omnia mea, cujusvis candidè sentientis censuræ subjicio, meritò lubens. Hócque tantùm addo, ipsum Dn. Ottonem, *in tractat. de jur. public.* concedere mixturam.

IV. Etenim si Rex Imperii sui ordinum; populíque primorum, consilio sæpiùs utatur, aristocraticus quidem ibi est imperandi modus: non indè tamen, cum iisdem si non aliquatenus communicata invenitur majestatica potestas, reipublicæ forma fit mixta. Sed tum demùm illud accidit, ordines si non simpliciter consulendi, verùm etiam in simul prohibendi, vel impediendi polleant facultate: Princépsque illorum consilium, vel dissensum sequi teneatur.

CAP. II.

De Imperio Romano & Polonico.

STatus mixtus, variationes quamplurimas admittit. Interdum dividuntur Imperii jura: ut quædam Rex, quædam Senatus habeat; aut quædam optimates, quædam plebs. Interdum communicantur: ut nec Rex sine Senatu, nec Senatus sine Rege ea obtineat; iisve plebs simul fruatur & nobiliores. Interdum aliter (præter mixturam) summa temperatur potestas. In primâ specie mixti status, majestatis separantur jura, & diversa diversis ordinibus attribuuntur. Maximè concinna in hâc mixturâ harmonia esse videtur: quædam enim jura optimè ab uno exercentur, putà judicandi & puniendi potestas: alia sunt, quibus vix sine iniquitate, haud participes redduntur Imperii ordines vel status. Jus putà belli suscipiendi, & si quæ similia alia existunt.

II. Exemplum status, ubi majestas divisa quasi est; *Imperium Romano-Germanicum* præbere posse (salvo semper peritiorum judicio) putarem. In eo etenim non monarcham absolutè Cæsarem, sed inibi ex Aristocratiâ & Regio Imperio, commixtum hodiè statum, & sejuncta esse Imperii jura, rerumpublicarum eruere censores. Velsten. *decad. 7. th. 6.* Keckermann. *disputat. practic. ult. problem. 12.* Joachimus Cluten. *in fasciculo rer. quotidianar. th. 16.* Crugerius, *disput. polit. 4. th. 112. & multis seqq.* Heig. *part. 1. quæst. 2. num. 14. & multis seqq.* Paurmeister.

2.de jurisdiction.cap.1.num.9.&c. (qui idem, *dict.lib.cap.2.num.53.&c.* proportionem hujusmodi mixturæ indagat) Arumæus, *discurs.de jure public.1.vol.1.* Syring. *de pac.publ.* Vindiciæ Mauritianæ, *th.6.* Börtius, apud Arumæũ, *discurs.penult.th.5.* Daniel Ottho, *dissertat.de jure publ. cap.7.fol.141.* post Clapmarium ego *tractat.de appellat.cap.2.num.21.* & nec id abnuit Auctor deß Calvinischen Models.*a princip.* Adeò ut unaquæque pars, sua habeat & imperii libertatísque jura, & arcana atque simulachra præthereà alia. Ac ideò decreta & consulta, non constitutiones, vel pragmaticæ sanctiones; sed leges fundamentales, communésq; reipublicæ sponsiones: Schönborner.4 *polit 3.num.5.* & Status, non Senatorum aut Consultorum; sed ἀρχόντων sunt loco. Paurmeister. *2.de jurisdict.2.num.34.& 36.* Eóque intuitu apud Sleidan. *lib.1.* in voto suo electivo dicit Moguntinus, Germanis retinendam esse Aristocratiam.

III. Argumentum pro hâc opinione sumi haud infirmum potest, ex condictionibus (seu capitulatione) Carolo V. præscriptis. Sleidan. *lib.1.fol.28* & vide tractat. cui titulus: **König Carle deß Funfften Verschreibung gegen deß H. Röm. Reichs Churfürsten:** apud Goldastum, *constitut.tom.1.part.2 à princ.* & inseruit idem Politicis Imperialibus Germanicis, Ferdinando ac Maximiliano II. ac Latinis, Rudolpho datas imperandi leges; ut & capitulatio præsentis nostri pientissimi ac felicissimi Imperatoris extat, *in tractat.de homag.* Johann. Brunningi: ut & *in actis publicis* Londorpii. Ex quibus apparet, non ita liberam nũc in electione Imperatori Romano-Germanico potestatem tradi; quemadmodũ olim lege regiâ divo Augusto & successoribus concredita fuit. *l.1.ff de constitut. princip.* (*de capitulatione Imperatoriâ*, elegantissim. edidit tractat. Carpzovius, lectione planè dignum.) Proindè haud insulsè argumentari videntur, qui non ex jure Latino legibúsque Romanis; sed ex fundamentalibus sanctionibus Imperii hodierni, de potestate Cæsaris rationandum esse assertant. Cùm multùm intersit inter id quod fuit, & illud quod nunc est. *l.98.§.8.de solutionib.* Knichen. *in præfat. tractat.de territor.jur.* ac alterato statu etiam leges status varientur; & è contra. In decisionibus verò causarum, is status semper sit attendendus qui nunc est, non qui olim fuit, aut est futurus: Cravettâ, *consil.906. num.4.* De quâ controversiâ, adversas argumentorum acies lustrare licet, **In der Donawertischen** Information.*fol.121.& 127.* & **im bericht auff selbige**/*fol.137.* Paurmeister *1.cap.6.num.23.* vide Discurs. meum. *de jurisdict.Imper.Roman.cap.10.* adde Goldast. *in polit.Imperial.part.12.* Ant.Coler. *section.1.th.33.& seq.* Diss. Arumæus, *discurs.7.* & eum secutus Daniel Ottho, *dissertat.de jur.public.cap 8.fol.189.* Sanè jus Romanum, ratione, non Imperio nos ligat. Tilemannus, *disp.1.th.34.volum.1.*

num-

nunquam enim Corpus Juris receptum fuit instar legis, sed loco artis juris. Et habuimus in Germaniâ Imperium atque leges, antequàm inibi Romana jura, vel nomine saltem essent nota. Lehman. in der Speyrischen Chronick. 5. *cap.* 4.

IV. Robur itidem capit hæc sententia ex eo; quod hodiè in Imperio Romano quædam Cæsaris, ordinúmque communia inveniri dicuntur: Cæsaris quædam propria reputantur, ejúsque solius cognitioni reservata: quædam aliena à Cæsare censentur. Quod pluribus remissivè illustrat Denasius, *in jure Cam.* §. *Cæsaris in Imperio eminentia & aliquot seqq.* Ubi Cæsaris, ordinúmq; communia esse dicit: Bellum facere (præsertim si velit, ut ad id status auxilium præstent.) Fœdus inire, leges ferre. *de form.* eines Rathschlusses vide Fräcisc. Burckhardum, in der Freystellung/*lib.* 3. *cap.* 14. Lehman. *lib.* 7. *cap.* 124. Paurmeister. 2. *cap.* 2. *nu.* 50. *&c. & item num.* 63. *ac multis seqq.* addatur Auctor Thesauri Politici. 1. *relat. della Corte dell' Imperatore. fol. m.* 59. *& seq.* Gerlac. Buxtorff. *in dissertat. ad Auream Bull. th.* 6. Transferre Cameralem sedem, Acta in Camerâ revidere, Cameram visitare. Vultejus, *ad l.* 1. *C. de jurisdict. n.* 87. *fol.* 61. Decreta visitationum publicare: Dubia Cameræ, ac supplicationes super pace religionis, & publicâ, quarum occasione sanè pares sententiæ dictæ fuerunt, decidere: Vectigalia nova exigere, vetera augere, extraordinariam collationem indicere. Waremund. *in verosimil. de subsid. cap* 5. *num.* 41. *fol.* 82. Cæsaris & Imperialis Cameræ concursum, in mandatis avocatoriis, pacifragorum pœnâ constituendâ, eorundémque à Banno absolutione conspici. Cæsaris propria esse, Fiscales causas, ut & territoria, oppida vel arces concernentes transigere. Principibus exteris, militem in Imperio conscribendi concedere licentiam: adversus non subditos Imperii processus decernere. Ejus solius cognitioni reservata censeri, de feudis majoribus, sessionéq; inter status disceptationes. A Cæsare aliena reputari, contra Cameram aliquid edicere, ejúsve derogare ordinationi; causas à Camerâ Imperii ad aulã avocare, &c. Quæ ita nominatim (cujus fide dicta sunto) Denaisius recenset. Est & maxuma, Germanorum præsertim Nobilium libertas in eo, quòd pro lubitu queunt exterorum bellis interesse. Paurmeister. 1 *cap.* 3. *nu.* 22. *&c.* de Comitiis ac quid ibi possint status, vide Reinkingk. *lib.* 1. *class.* 5. *c.* 8.

V. Imperium quidem Romanum, ut nostro est tempore, puram aristocratiam esse, censet Bodinus, 2. *de republic.* 1. *num.* 181. quæ septem electoribus, trecentis Principibus, ac civitatum imperialiũ Legatis, coalescat; quibus Princeps unus præsit, ut Concilii jussu exequatur, aut magistratum abdicare cogatur. Idque jam à Caroli Magni ætate, ita receptum esse dicit Tilemannus, *disput.* 2. *th.* 48. *vol.* 1. Quam tamen opinionem

nem refutat;quòd quędam Imperatoris propria,ab aliísque aliena sunt.
Et passim etiam in Recessibus Imperialibus,mentio fit der Keyserlichen
Hoheit vnd Reservaten Qui è contrà monarchiã esse urgent,inter quos
etiam est Dn. J hann. Ulric.Wolff.*disp.politic.5.th* 11. *&c.* Reinkingk.
*lib.1.claß. .cap.2.*illam tamen ferè omnes,aristocraticis rationibus,per
Electorum & Principum, Ordinúmq; consilia & conventus, tempe-
ratam profitentur: de quo passim eruditissimus Kirchnerus, maximè
*disput.5.th.1.lit.C.item oration.15.ac 16.volum.*1.Christ.Matthias, *colleg.*
*politic.2.disput 1.th.6.*Philippo- Johann. Treutler. *disput. de form. re-*
*rumpublicar.th.ult.in dispp.Basileens.*Anton.Coler.*section.1.thes.*30. *&*
seqq. Cothman. *ad tit.C.de summâ Trinit.quæst.1.& 2.* Qui mihi pro-
pterea falli videntur;quòd Imperator illum ordinem (ita ajunt) muta-
re nequit,quódque ab eo nonnulla, quæ de essentiâ sunt majestatis ab-
solutæ,aliena habentur.Ita ut modo adductæ sententiæ patroni, ordine
administrationis & simulachris,rempublicam definiant quod fieri non
debere suprà est dictum. Ac etiam eorum argumenta, qui pro Monar-
chia propugnant, Aristocratiam tantùm, non Statum mixtum offen-
dunt.In Monarchiâ seu Regno pleno,etiam imperandi ratio in potesta-
te & arbitrio est Imperantis, qui legibus nullis positivis astringitur. In
Imperio verò Romano,contra Recessus, Legesque Imperii, non Cæsa-
ris prævalere potestatem, passim fatentur omnes, & id arguunt verba,
quæ in omnibus ferè Recessibus inveniuntur: So haben wir vns dem-
nach mit den Ständen / vnd sie hinwiderumb sich mit vns verglichen.
Sanè Germania, semper absoluti Imperii impatiens fuit. Lazarus
SchWendi. *in Consil.* Von Regierung deß Römischen Reichs. *præser-*
*tim. num.*12. & de statu Germaniæ veteri, videri quoque potest Comi-
næus. *lib.4.cap.1.fol.275.&c. ac item cap.3.fol.291.&c.* An Capitulatio
minuat Majestatem, vide Arumæum *tom.4.discurs.3.* Quo tempore
introducta idem Arumæum. *ibid.discurs.*4.& Carpzovium,*in tractat.*
de Capitulat.qui extat in tom.4.Arumæi. Capitulationis etiam initia in-
dagat Lehman.2,*cap.4.lib cap.24.fol.234.item lib.4.cap.10 fol.*300. qui
jam eam sub Francis fuisse usitatam prodit.Si verò Regimenti Conven-
tus, à Maximiliano I. in Comitiis Augustanis, Anno 1500. institutus,
non in desuetudinem,Carolo V.procurante abiisset;Sleidan.*lib.7.ad fin.*
ad Regnum Ephoristicum, ubi Monarchia cum Aristocratiâ mixta,
(non ubi divisa summi Imperii jura) Germanicam ego Rempublicam
referrem De hâc autem quæstione; an nimirùm Imperium Romanum
Monarchicum sit ? vide contrarias disputationes apud Goldastum, *in*
Politicis Imperialibus,fol.623.&c usq; ad fin.fol.item 645. Hodiè Catho-
lici cumprimis, Imperium Romanum plenum esse Regnum defen-
dunt.

dunt. hâc enim ratione, facilius religionem suam restitui posse confidunt. Quibus ex nostratibus nonnulli accedunt: vident enim potestaté Imperatoris restringi, ut multorum licentia dilatetur. Regerunt Calvinistæ, Catholicos haud Cæsareæ, sed potiùs Pontificiæ majestatis moliri incrementum. Quin & nullos magis contemptim habere Imperii reputationem, quàm qui Privilegia Austriaca contra Cæsaris sublimitaté, Imperiíque unitatem nimis latè extendunt. Sed & duplicari ex alterâ parte solet, constátque illa privilegia antiquissima esse, jam sub Suevicis Imperatoribus nota, ac ita meritò gnaviter defendi. Ego infantiam & ruditatem meam agnosco: Julius Pflugius, *Oration. de Germaniâ, quam etiam Politic. Imperia lib. inseruit* Goldastus; Subtiles percenset rationes, quibus Imperium Romanum, ad pristinam dignitatem; hoc est, ad Statum verè Monarchicum pervenire possit. Quod nunc, rebus ita stantibus, impossibile, & forsan exitiosum esset; cùm absque motibus pernitiosissimis id fieri non posset. vide etiam Clapmarium. *5. de arcan. cap.12.* Adde Icon animorum Barclai, *fol.m.141. & multis seqq.*

VI. Ab hâc consideratione, multarum maximi momenti quæstionum, resolutio depédet; de quibus tamen certi aliquid statuere; minimè ego, sed ii tantummodò possunt, qui rerum illarum diutino usu peritiam acquisiverunt. Quemadmodum enim vix invenitur aureus numus qui ex puro puto auro fiet conflatus; quantitas verò alieni admixti metalli, non nisi lapidis Lydii subsidio investigatur exactè: Ita pariter, quamvis rempublicam Romano-Germanicam, παμβασιλείαν nô esse, constet in quantum tamen ab eâ recedat, non cujusvis est æstimare; sed cui Imperii, & Status publici arcana, jugis experientia reseravit. Ego quæ in sequentibus disputabo, non judicandi, sed disserendi animo proponam.

VII. Ex hisce ergò primò, erui posse videtur; Principes, Comites, aliósque Imperii Status, non propriè dici subditos (solius) Imperatoris; sed potiùs Imperii subditos & membra. Ita ut Imperator solus, ob delictum aliquod, eos beneficiis & privilegiis privare, aut Imperii banno subjicere non possit: nisi re in Comitiis Imperii publicè deliberatâ; præcipuè, si ex eâ condemnatione, periculosi motus in Imperio sint metuendi. Nicolaus Betsius, *de pactu famil. fol.*448. Donawerisf. he *Information, fol.*141. Bernh. Zieriz. *tractat. de prærogativ. Princip. H.7.* Executio etenim ejusmodi banni, sine bello fieri nequit: quod nec Cameram, neque Imperatoré ipsum, indicere posse dicunt. vide tamen Georg. Everhard. *tom.2. consil.*17. Hæcque quæstio disputata olim fuit tempore Smalcaldici belli; ac etiam à Mauritio Electore, eo finito: nuncque in scenam inferunt denuò hanc disceptationem Palatini. Sed certè Fride-

ricus I. propriâ authoritate debellavit Leonem Brunsvvicensem. Meibon. *in Histor. Badervici. fol. 15. &c.*

VIII. Hinc porrò putant, Imperatorem regales dignitates (feuda regalia) Imperio apertas, sine consilio & voluntate ordinum imperii, reinfeudare non posse. Rosenthal. *cap. 10. conclus. 11. num. 11.* Hortleder. *tom. 1.* vom Teutschen Krieg. *lib. 3. fol. 612.* Buxtorff. *ad auream bullam. th. 87.* Arumæus, *ad aur. bullam. discurs. 4. th. 16. & 17.* Dissentit ex parte Dn. D. Bocer. *tractat. de investitur. cap. 3. num. 66. 71. &c. & nu. 96.* vide eundem, *tractat. de regalib. 4. num. 17. &c.* quem satis refutat Daniel Ottho, *de jur. public. cap. 11. fol. 570. &c.* adde *cap. 2. extr. de feud.* Id quod nec priscis quidem temporibus Imperatori licuisse, ex eo apparet: quod olim ordines, cur Wenceslaum Regem Imperatoriâ dignitate privaverint, vel præcipuam causam prætendant; quòd Dominos Mediolani & Papiæ, ad altiorem dignitatis evexerit gradum: hunc Comitem, illum verò Ducem in feudis Imperii creando. Betsius. *d. loc. fol. 552.* vide tamen Johann. Stollii Ravenspurg. *disputationem, de Iudice, Ienæ, Anno 1617 habitam th. 81.* ubi ait: quòd Carolus V. Imperator Johannem Ducem Cliviæ de Ducatu Juliacensi & Montium, ut & Ravenspurgensi Comitatu investivit, absque Statuum Imperii voto, & consensu. Deductio Saxon. *in puncto success.* Gülich, Cleve vnd Bergk. *&c. producto. 5.* Sic manifestum fuit exemplo Mauritii Electoris, qui Anno 1548. Electoratu Saxonico solemniter fuit investitus in Comitiis Augustanis, assidentibus Carolo Electoribus, ut narrat Johann. Sleidanus, *lib. 20. de statu relig.* Verùm septemviratum & Johannis Friderici Provincias maximam partem jam ante ei attribuerat Carolus Imperator solus in castris ad Wittebergam. Sleidan. *d. lib.* Ibi enim nemo ipsi ex electoribus adfuit, præterquam elector Brandenburgicus, qui tamen non hâc de causâ eò venerat; sed ut intercederet pro electore captivo. Sleidan. *dict. loco. lib. 19.* Et quod capitulationem attinet, respondit, quod non loquatur de bonis Imperii feudalibus, sed aliàs vacantibus.

IX. Hinc etiam elucescit, ad Status Imperii quandoque appellare concessum. Nempè tunc ab Imperatore malè informato; ad Status Imperii, & simul ad ipsum Imperatorem, meliùs informandum provocatur aut potiùs supplicatur der Possidierenden Fürsten zu Gülck außschreiben *de Anno 1610. F. 1. fac. 2.* Just. Springer. *de pace relig. fol. 9. &c.* Vicissim à revisoribus Cameræ, ad Imperatoriam majestatem, provocare fas non esse. Vultejus, *ad l. 1. num. 96. Cod. de jurisdict. omn. jud.* Grævæus, *conclus. practic. part. 1. cap. ult. consid. 1.*

X. Ex eodem fonte promanat; quòd Imperatorem Romanum, sub prætextu absolutæ potestatis, ordinem administrandi justitiam, de

que

quo inter ipsum & Status Imperii convenit, negligere, vel *secundo la ragione di Stato*, dirigere haud posse, nonnulli censent, Donawertische Information. *fol.* 111. *& fol.* 167. Ut & putatur, Imperatorem contra Austregarum, seu Primarum instantiarum privilegia; Electores & Principes, Juris experiundi causâ, ad aulam avocare, ad causarum suarum dijudicationem, aliis delegare vel committere potis non esse, post Andr. Rauchbar. Heigius, *quæst.* 9. *num.* 12. *&c.* Waremund. de Erenberg. *in verosim. lib. polit. de subsid. regnor.* 11. *nu.* 40. *&c.* Informatio Donavvert. *fol.* 115. *& multis seqq. fol. item* 177. *&c.* Caspar. Ziegler. §. *Austregæ, conclus.* 1. *num.* 14. *&c.* Dissentit Paurmeister, 2. *de jurisdict. cap.* 4. *num.* 124. *&c. ac cap.* 6. *num.* 32. *&c.* Daniel Ottho, *de jure public. cap.* 11. *fol.* 350. Magis enim est, ut cum Gailio, vide Dn. Bocerum, *tractat. de jurisdict. cap.* 3. *num.* 78. causam hujus privilegii, præeminentiæ & excellentiæ principalis dignitatis adscribâ. Et hæc videntur omnia eo niti fundamento, quod ordo ille judiciarius est ex translatione vel pacto introductus.

XI. Porrò in causis præcipuè pacem religiosam concernentibus, nunquàm cum Camerâ Imperiali, concurrentem jurisdictionem habere Aulam Cæsaream, verissimum videtur Auctori, der Donawertischen Information, *fol.* 177. *& multis seqq.* contra Auctorem, der Donawertischen Erinnerung, *part.* 1. *fol.* 236. vide Just. Springer. *tract. de pac. religios.* 14. *fol.* 142. Cranium, *part.* 3. *problem.* 1. De concurrentiâ Aulici, & Cameralis judicii, vide *tractat. Germanicum, hac de re singular. Ambergæ impreß.* Arnold. Engelbrecht, *disputat. de jurisd. Imperii thes.* 106. *&c.* Caspar Leopold. *de concurrentiâ, quæst.* 4. *&* 19. Discurs. meum, *de jurisdict. Imper. Roman. quæst.* 12. Urget hîc, quod in constitutione pacis religiosæ. §. 32. Wir befehlen. disertè jubetur, ut Cameræ Tribunal, jus postulantibus, citra hujus vel illius religionis respectum, administret; nec Cæsar ibi ullam cognoscendi facultatem sibi reservavit; quam rationem expendit Jurisconsultus quidam, apud Schvvanmannum, *in observat. Cameræ Imperial. ad finem Consilii de primariis precibus.* Antè pacem in religione sancitam, Cæsaris in causis religionem concernentibus, judicium & jurisdictionem agnoscere noluerunt protestantes. Nunc in illâ constitutione, non Cæsari, sed Cameræ fuit cognitio data: eóque sese adstrinxit Cæsar, quod non velit Cameræ hâc in parte præjudicare. Non concessit hanc cognitionem Cameræ cumulativè; quia per conventionem: nec se eâ potestate privavit; quam nunquam habuisse videtur.

XII. Et tandem ex degradatione, electorum collegio competenti, (vide omninò electorum imperii sententiam, exauctorationis Wenceslai Romani Regis, apud Goldastum, *tom.* 1. *constitut. fol.* 139.) colligere

ligere quimus, non ita absolutam potestatem Imperatori esse relictam, ut quod ajunt, mutare possit quadrata rotundis, Dn. D. Bocer. *de jurisd. cap.8. num.86.* Schönborner, *polit. lib.5. cap.33.* vel quam vi Regiæ Legis, Imperator olim Romanus habebat. Cæsarem tamen coram Palatino Comite, in civilibus tantùm; non etiam in criminalibus conveniri posse, veritati magis consonum est. Wehner. *in practic. observat. verbo* Außträg. vide post Freher. *in orig. Palat.* meum *tractat. de appellat. cap.2. nu. 9. in fin.* Goldast. *in rational. constitut. tom.1. in not. ad Aur. Bull. cap.5.* Ac & Imperatores Francos depositos fuisse, tradit Lehman. *lib.2. cap.39 fol. 151. col.2.* Sed de his quæstionibus ac aliis vicinis, videri possunt contraria scripta, edita in causâ Donavverdensi, Informatio & Erinnerung. Ac etiam aliæ coincidunt quæstiones majoris momenti; An nempè Imperator possit ex causâ dispensare, vi absolutæ potestatis contra leges communi Statuum consensu latas? An possit in casu necessitatis ordinem negligere juris? Item an Cæsar, invicem dissentientibus statibus, einen Schluß zumachen befüget? Certè hoc factum in constitutione pacis religiosæ, betreffent den Geistlichen Vorbehalt. Ac etiam ex recessu Imperii de Anno 44. §. Als wir aber/ꝛc. Aliud exemplum adfert Reinkingk. *fol. mihi 245. num.35.* Certè si hoc non posset Imperator, esset Anarchia in imperio Romano, nec ulla majestas satis plena. vide die schreiben/so tempore Rudolphi II. gewechselt worden/ und zu München gedruckt seind/ in einer Epistel an den Fürsten zu Anhalt. Sique Cæsari non concedatur hæc potestas; tunc factiones, liguæ, & tandem bella civilia suboriuntur. Ac graviter disserit de dissensionibus & unionibus, Reinkingk. *lib.1. class.2. cap. ult.* Tutissimum etiam videtur, hásq; quæstiones, non in regulas generales includi, non discursibus, thesibus, ac disputationibus (quæ omnia turbant) decidi: sed ex consuetudine & ordinum voto, circumstantiis & occasionibus aptato. Sæpéque sub umbra defensionis, libertas occultatur; quod tendit ad sceleris impunitatem: cujus rei exemplum habet Lehman. *lib.5. cap.27.* Quædam notatu digna hîc addere lubet ex Cusano & Pflugio: Nicolaus Cusanus Cardinalis, & Imperii Romani rerum maximarum, & absconditarum peritissimus, Imperatoris Sigismundi Consiliarius, de statu ante & post inter regnum sequentia literis mandavit, *de Concord. Catholic. lib.3. cap.26.* Regebatur quondam Imperium imperativè, quoniam vox imperialis, potentiâ & vigore armabatur. Non erat lex, quam impunè etiam maximus transire posset, nisi enim lex censuram, & pungitivam acutiem retineat, obtunditur, & in disuetudinem abit. Oportet enim, quòd appetitus noxius freno legis teneatur, & intra suos terminos limitetur. Lex sine correctione censuram non habens, vitâ perdit, nec lex dici meretur,

sicut

ſicut nec mortuus homo, homo. Tunc quidem vigebant leges, & timebantur imperialia ſtatuta. Et ut ſeveritas legum continuo uſu fortificaretur, annui, & maximi Principum conventus indicti fuêre, in quibus nullus quantæcunque potentiæ legis transgreſſor impunitus abſceſſit. Oportebat quidem non imperiale tâtùm, ſed omnium Principum, imò parentum & amiciſſimorum ſententiam æquanimiter tollerare. Non poterat quisquam ob jusjurandum imperio præſtitum, ſtatutam legem interrogatus non approbare, & non laudare, & per eam occurrentem caſum etiam contra filium non judicare; ſed erat neceſſarium, ſecundũ legem unam omnium ſententiam, & proferri & executioni mãdari. Sic absque partialitate, ex communi concordiâ, legalis ſanctio cenſuram obtinuit, nec poterat ſuâ libertate quisquam eandem impunè transgredi. Ex hoc pax communis, & patria felix. Idem, *cap.28.* Erat inſuper Imperatorum conſuetudo, facilè accuſationes fractæ fidei & perjurii admittere, ut fidelitas, per quam ſolùm perſiſtit imperium, nunquàm negligentiâ parvipenderetur. Pœna verò erat privationis, fidem non ſervanti. Erat tunc Imperator habens publicam, defendendæ pacis perſonam, adhæc habens de publico exercitum ſtipendiatum: undique per Principes & rectores timebatur, undique per populum defenſor patriæ, conſervator libertatis, relevator oppreſſorum, rigidiſſimus executor in reipublicæ turbatores adorabatur, venerabatur & colebatur: tunc rectè in eum delinquens, majeſtatem ſummam offendit: & hoc crimen maximum erat, qui in patriæ & omnium patrem peccavit. Quod ſi cuncta illa digniſſima relatui inſcriberẽ, prolixior propoſito fierem. *Ibid. c.29.* Ex his tamen reſpice, quantum abſceſſit hodierni regiminis ſtatus, ubi plenè nulla horum in uſu habentur: periit omnis cura reipublicæ, laxato freno, transtulit quisque leges impunè. Et ubi quondam veneratio cum tremore & timore, nũc deſpectus vel contemptus. Et leges omnes de aranearum telis cõnexæ ſunt, minutiſſimæ vix locuſtæ teneri in ipſis poſſunt: non ſicut quondam, quando in limitibus concupiſcentiæ ut aprorum fortiſsima retia continuè tenſa, importunos transgreſſores innectebant. Jam privato commodo invigilant cuncti, nulla de proximo & de futuro cura per incuriam Imperatorum, pietate tantùm putantiũ reficere poſſe, & reformare ab errato. Cenſura omnis ceſſavit, nec puniuntur rebelles: Et facti ſunt ex tyrannicâ dominatione Principes multi & potentes, imperio decreſcente, &c. Idem, *cap.30.* Eſt inſuper alia imperii deſtructio: quoniam cùm Imperator ſolùm adminiſtrator in utilitatem reipublicæ exiſtat, ſæpè per pacta electorum ſua quærentium intrat regimen. Et occupata contra jus imperialia ob jusjurandum repetere non audet telonea gravantia rempublicam deponere, ac alias utiles

ordinationes facere, & per antecessores inconsultè absque omnium cõventu amoris inordinati, aut affectiones, vel sanguinis tam in præjudicium imperii donata vel impignorata, revocare inhibetur. Imperatores non deberent permitti, facere alienationes præjudiciales, imperatori Principes assistere deberent, ut semper Augustus esset: sed quia eum ligant, ne ipsis donata vel obligata aliquando fictè, vel per consanguineos aut parentes, qui imperio præfuerunt, auferantur, tacent, dum idem facere vident imperatorem, ne seipsos damnent. Curantibus enim omnibus sua augmentare, imperio ad nihil tendente, quid sequitur, nisi universorum destructio? Quoniam non existente potentia majori conservativa, & pacativa imperii invidia, eadem semper crescens cupiditas, bella, schismata, divisiones quæ faciet, & tunc sicut omne regnum in se divisum, desolabitur iniquè collectum. Decipiuntur itaque Principes sub imperio, dum ob illum finem attrahunt & colligunt undique imperialia, ut potentiores & fortiore fiant, quoniam postquam totam capitis & imperii potestatem, membraque laniaverint & deglutiverint, desinet hierarchicus ordo Non enim est primus, ad quem concurratur. Et ubi non est ordo, ibi est confusio; & ubi confusio, ibi nullus tutus. Et sic nobilibus inter se altercantibus, jus omne in armis propriis quærentes surgent: quoniam sicut Principes imperium devorant; ita populares devorabunt Principes. Idem, *cap. 39. de concord. catholic.* Et consequenter ad hoc maximè studendum, ut potestas imperii resuscitetur: alioqui de omnibus ordinatis & ordinandis nullus sequeretur effectus. Vigor legis in coërctione est, coërctionem potentiæ custodit, & exequitur: quâ sublata (quia nitimur in vetitum, & sumus ab adolescentia proni ad malũ) legalis censura, & per consequens pax & justitia non diu persistent.

Quum ergò hoc ita sit, oportet per reformationem modus ad hoc detur. Quondam solebant Episcopi, Abbates, Principes, Comites secundum sibi subjectam Provinciam & terram, annua & quotidiana servitia, personalia & realia, imperio facere: Ex quibus quidam Stipendiarii exercitui quotidiano imperiali pro defensione Reipublicæ tenebantur: ac etiam ipse Imperator honestissimum Imperialem statum gestare solebat. Quo quidem Imperiali & Reipublicæ defensione exercitu deficiente, periit Respublica multùm. Perindè itaque foret, huic ordinationi diligentissimam operam dare, ut per annuas contributiones moderatas, secundum dominia & loca, talis exercitus erigeretur, ut & per ipsum justitia & pax servarentur. Posset itaque facilè de teloniis imperialibus & gabellis, Principibus pro Republica concessis, competens portio pro statu Imperij annuè reservari, & ab omnibus teloniis in portione moderatâ abstrahi. Consimilia ferè habet Julius Pflug. Episcopus

ſcopus Numburg. Vir exquiſitæ prudentiæ & magnæ virtutis, & ob hęc & alia animi ornamenta Imperatori Carolo V. perquam charus, *in libello de Republicâ Germaniæ.* Atque hæc (inquit) hactenus de optimo Reipublicæ noſtræ ſtatu, in quo nec emolumentum bonum, nec jus æquabile, nec concordia, nec libertas, nec dignitas vera, nec juſtum unius Imperium, nec denique illa Sacroſancta DEI immortalis Religio deſiderari poſſet. Nunc verò vellem, aut eadem Reſpublica nullas poſtea labes contraxiſſet, aut mihi integrum eſſet, easdem ipſas præterire. Quanto enim majore cum voluptate animi in cogitatione optimarum illarum rerum verſor, tanto acerbiore dolore afficior, quoties mihi malorum hujus ætatis atque temporis in mentem venit. Verùm quia non ſuperiorum ætatum bona recenſere, ſed etiam quæ poſteribus ſeculis accepimus vulnera aperire, atque tractare decrevi: Si quo modo & hæc ſanari & illa recuperari poſſint: faciendum eſt profectò, quod locus hic atque ſalus publica poſtulat. Ac primo quidem etſi Reſpublicæ eo minus labefactari poſſunt, quo melius conſtitutæ ſunt: tamen cum ita comparatum ſit, ut non minus quàm aliæ res humanæ ſint mutabiles, & harum, ut Plato inquit, converſiones naturales: profectò cùm diu & aliquot ſecula floruiſſet Imperium Germaniæ noſtræ, ita tulit tandem caſus, rebus noſtris infeſtus, ut poſt mortem Friderici Secundi idem duodevinti annos Imperatore careret. Interea cùm Majores noſtri non haberent, cui parerent uni, optimam illam, de quâ egimus, Reipublicæ ſuæ formam propè amiſiſſe videntur. Quam etſi poſtea per Rudolphum Habſpurgum Reſpublica recuperavit, non ita tamen, ut ante, interregnum floruit. Nam quo tempore, Magiſtratus, Principesque nationis noſtræ præſidio Principis ſui nudati erant, nec habebant, à quo defenderentur, opes ipſi ſuas, quibuſcunque rebus poſſent, firmarunt. Et multa eorum, quæ ante Imperatorum fuerunt propria, ad ſe tranſtulerunt, ut cùm quiſque in Civitate atque ditione ſuâ, & regenda & tuenda munus Imperatoris obiret, ipſe ejus nervis & quaſi viribus niteretur. Ac cùm Magiſtratus, Principesque noſtri illa uſurpaſſent aliquandiù, nec ſine vi ab eorum poſſeſſione dimoveri poſſet, maluit Rudolphus de jure ſuo decedere, quàm offendere voluntates eorum quorum opera & domi & militiæ utiliter uti poſſet: nec ſuſpicatus fuit unquàm fore, ut qui ex ipſo quaſi patrimonio Imperii creviſſent, non obtemperaturi eſſent ſibi, poſteriſque ſuis ultro, nec Rempublicam gratis animis adjuturi. Et quanquam Princeps hîc ſtatuebat, ſe Imperium beneficijs multò faciliùs, quàm vi atque armis tenere poſſe, deceſſit tamen non parum de publicis Imperii ejuſdem facultatibus, atque emolumentis. Quin ab eo tempore indies magis ac magis extenuata fuerunt jura atque vectigalia

Imperatorum nostrorum, ut post Carolum Quartum è publico nostro, & vectigalibus Imperii non modò non nervos bellorum, sed ne pacis quidem subsidia ampliùs Imperatores nostri habuerint. Debilitavit quidem ratio hæc potestatem, quam penes esse debebat summa rerū nostrarum, atq; ita convulsit, ut quibus Principibus, populisq; Germaniæ imperare oportebat Cæsarem, eorum ipse nutum intueri quodammodo cogeretur: cùm præsertim ei non ampliùs liceret, pecuniam atque Militem, sine quibus nihil rerum magnarum benè geri potest, populis Germaniæ nostræ imperare, nisi Principum atque Ordinum consensus publicus accederet. Quanquàm autem dignitas, atque majestas Imperatoris nostri posteà non iis opibus, nec ea potentia, quâ oportebat, sustentata fuit: tamen benevolentiâ atque virtute hominum nostrorum nixa stetit, ut Respublica nostra etsi foris minùs gloriosè, tamen domi satis benè administraretur. Quoad boni illi atque antiqui mores in natione nostrâ viguerunt. Nam & homines nostri juncti fuerunt inter se, & Imperatorem observarunt, & Patriam ita amarunt, ut se pro ea gravissimis offerre periculis, atque vitam adeò suam profundere non dubitarent. Quibus, ut nihil fuit antiquius, quàm honestè vivere, ac de Patria bene mereri, ita vicissim nihil odiosius, quàm turpiter vivere, & Patriā deserere, ut Respublica nostra cū minùs, quàm antè posset, moribus tamen bonis hominum nostrorum seipsam satis benè tuetur: & apparet verissimum esse, quod sapientissimi homines in ore habent, non esse cur [illegible] statum Reipublicæ bonum non virtute potius ac pietate, quàm pecuniâ, opibus, potentiâ metiatur; cùm finis ejusdem sit ipsa bene beatéque vivendi ratio. Verumtamen cùm Princeps nationis nostræ summus imbecillior foret, periculum erat, ne quemadmodū corpus humanum, si aliqua potiorum hujus partium languescat, ipsum ægrotare incipiat gravius: Ita Respublica etiam nostra in languorem perniciosum incideret. Itaque avi, atavi, atque majores nostri caverant sanè diligenter, ne mores illi hominum nostrorum boni, quibus Respublica nostra sustentari videbatur, depravarentur; & eam inierunt rationem, ut quas fortè officii atque disciplinæ quasi habenas attenuatio Imperatoriæ potestatis laxaret, eam legum severitas astringeret. Etenim magna quædam inter Magistratum & Legem conjunctio. Quare lege publicâ interdictum fuit, ne quis Majestatem Imperatoris læderet, neve vim publicam in Republica nostra susciperet: qui autem contra fecisset, gravissimâ pœnâ afficeretur. Atque hæc quidem Lex primò ab Henrico secundo lata, & deinceps ab aliis Imperatoribus sæpè renovata fuit, ut non facilè ullo tempore antiquari posset. Quæ cùm alios fructus, tùm eum attulit Reipublicæ, ut qui fortasè novarum rerum cupidi

pidi essent, statum hujus non facilè labefactare possent. Ac quo minùs nobiles, in quorum virtute magnum semper præsidium fuerat Reipublicæ, nescio quâ licentiâ fierent deteriores, atque corrumperentur: non passi sunt majores nostri leges Censorias è Republicâ nostrâ tolli; sed quicunque Nobilium gravibus se criminibus obstrinxisset, & Rempublicam ejusque Principes læsisset in certaminibus, quæ instar Olympiadum Græcarum instituta fuerant, publicè inspectante tota ferè Germania infamia gravia notati fuerunt, ut quos Charitas Patriæ, atque Imperatoris authoritas in officio non contineret, pœnæ atque infamiæ metus à sceleribus deterreret: eóque minus ordo hic Rempublicam armis, quibus eam sæpè tutatus fuisset, dilaceraret. Cautum item fuit prudentissimè, ne disciplina militaris, quæ Reipublicæ nostræ non solùm utilitatem magnam, sed etiam ornamenta præclara pepererat, facilè depravari posset; neque id injuria. Etenim si ullorum hominum, certè militum vita ac mores arctiorem, severiorémq; disciplinam desiderant. Quæ si laxatur, hi in illa gladiorum suorum licentia cupiditatibus suis non facilè ullum statuunt modum. Et non solùm hostibus, sed etiam sociis, amicis atque Provincialibus sunt infesti, nec iis, quos habent contubernales, parcunt, ab eisque manus abstinent. Et paulò post. Principio constat Imperatorem nostrum è publico Reipublicæ nostræ non habere, undè ipsa ac familia ejus commodè vivere possit; Abundare autem singularum regionum nostrarum Princeps atque Magistratus, ad eosque tantum bonorum atque fortunarum fluere, ut non solum commodè, sed etiam lautè atque cum quodam splendore vivere queant. Quod quale sit, & quantum de Imperatoris existimatione atque authoritate detrahat, non facilè dixerim: certè alterutrum horum usuvenire necesse est, ut aut Imperator noster ab iis, qui in potestate ipsius esse debent, contemnatur, ut nunc tempora sunt & mores: aut damna hæc Imperii patrimonio suo, si quod habet, uberius quoquo modo sarciat. Quorum alterum non potest non nocere reipublicæ, alterum verò eidem tanto minus commodum est, quantò diligentiùs ea, undè multum emolumentorum ad nos redit, quàm tenuia, si quæ habemus, curare solemus. Quare ut Imperator noster è publico nostro tantum utilitatis atque emolumentorum capere possit, quantum oportet, si suaderem Principibus, Magistratibus ejusdem reipublicæ nostræ, ut quæ vectigalia publica Imperii ad se transtulerunt majores ipsorum, ea restituerent, atque ita censum Principis sui ad communem omnium utilitatem augerent, non esset profectò, cur quisquam consilium hoc meum reprehendere deberet. Etenim si Longobardorum Principes, cùm primum regnum suum constituerent, de suo, quod publici juris

nullo tempore fuerat, in publicum tantum contulerunt, ut Rex eorum censum honestum habere posset: quãtò æquius esset ut nos Imperatori nostro redderemus, quæ majores ejus aliquando habuerunt? Sed quia verisimile non est, Principes, Magistratusque nostros à jure inveterato sponte suâ decessuros esse, & passuros, ut res tanti emolumenti à se auferantur, ne detur causa motibus periculosis: satius esse censeo institui vectigalia nova ad utilitatem Imperatoris nostri, quàm vetera restitui. Cùm præsertim populis non æquè grave fuerit pendere vectigal novũ, quàm Principibus atque Magistratibus sua, quæ multum utilitatis afferunt, vectigalia amittere. Ac mihi quidem videtur populis atque adeò cunctæ Germaniæ vectigal illud eò minus molestum futurum esse, quo singulorum rationes publicis commodis ita contineri videntur; ut quanto Imperator noster plus poterit, tantò singuli Reipublicæ nostræ Cives & quietiùs vivere, & è bonis ejusdem faciliùs crescere queant. Ac quid prosit habere Imperatorem, eumque potentem, notat (de interregno post Fridericum II. loquens) *Chron. Hirs.* His temporibus cùm non esset Rex in terris, qui motus prædonum reprimeret, omnia per tumultum sine lege, sine ordine prohibitu fiebant. Medio tempore in partibus Alemanniæ, & aliarum circumjacentium per diversos spoliatores viarum, & nobiles ipsius terræ, insolentiæ perpetratæ fuerunt quamplurimæ. *Fragm. Histor.* His etiam temporibus arma ubique, leges ferè nusquàm dominabantur, quisque occupat, quantum potuit per vim. Ex usu fuit Principibus, nullum Imperatorem haberi. Mutius, *rer. German. lib.* 21.

XIII. Ad hanc etiam, de quâ nunc agimus, Reipublicæ mixtæ speciem sive formam, non præter rationem, *Poloniæ* refero *Regnum*; ubi Nobiles magnam authoritatem obtinent in Comitiis Regni. Regem eligunt, dantq; ei potestatem, quam volunt; Chytræus. *lib.* 23. *Chronici.* Bodin. *lib.* 1. *cap.* 8. *de Republ.* vide le Mercure François. *fol* 109. & tamen auctoritas Regis, cùm electus est, in multis rebus absoluta emicat. Ejus enim muneris est, convocare Diætas, seu publicos conventus, assignare tempus & locum, ut ipsi placet. Consiliarios eligit, Episcopos nominat, est absolutus decretorum in conventibus factorum exequutor: est supremus Nobilium judex in criminalibus causis. Habet in manu omnes modos remunerandi, beneficioque afficiendi eos, qui ipsi placent. Boterus *in Relatione de Mundi Imperiis.* Stanisl. Krzistanowvic. *de statu Poloniæ.* Thuanus, *lib.* 56. *fol.* 1134. (ubi refert, Poloniæ Regem, ullam sine consilio status, assensuque Nobilitatis, legem ferre posse.) Schönborner. *lib.* 1. *politic. cap.* 16. *fol.* 92. vide tamen Keckermann. *disputat. practic. ultim. problem. ultim.* Sicque refert Thuanus,

lib. 62.

lib.62. à princip. fol. 132. cum clausula derogatoria electum fuisse Stephanum, Poloniæ Regem: ut nempe caderet Regno, si quid contra leges ab ipso fuerit factum. Et quod conditionaliter, eligatur habetur in Polonicis statutis, §. *Electio. &c.* Ac quod in conventu procerũ de bello debeat deliberari, eadem statuta habent. §. *Bellum &c.*

CAP. III.

De aliis speciebus, ac exemplis Reipublicæ mixtæ.

MOnarchia cum Aristocratiâ, vel Democratiâ, aut cum utrisq; permista censetur; ubi uni alicui gubernationis præcipua, sed non sola commissa est cura: aliquibus tamen, qui vel plebem, vel Nobiliores solum, vel utrosque simul repræsentant, ejus aliquam obtinentibus partem. Ad hunc statum Althusius, aliique Politici nonnulli, omnia præcepta principalia accommodaverunt; ac præter ejusmodi reipublicæ formam, nullum aliud Imperium adprobant, & legitimum agnoscunt. Auctor *vindic. contra Tyrannos.* Buchananus, *de jure Regni apud Scotos.* Hotoman. *de antiq. Regni Gall.* Phil. Hoenon. *disputat. polit.* 9. His Monarchia est, ubi regnum Aristocraticâ, vel insimul Democraticâ temperatur â alteratur. Aristocratia, ubi præter Senatum, Ephori sunt, populum repræsentantes. Democratia, ubi Nobilium nomine, aliqui plebis licentiam refrenant. Henning. Arnisæus, *doctrin. polit. cap.* 8. *fol.* 164. ut & Velstenius, *centur. quæstion. politic. decad.* 7. *thes.* 5. unicum illum mixtionis modum, de quo actum est capite præcedenti, admittunt, vide Keckermann. *disputat. practic.* 36. *probl.* 11. Et sanè hæc res, dubitatione carere non videtur: cùm ejusmodi civitas, ubi omnes tres Reipublicæ species commiscentur, nec jura majestatis distribuuntur, Democratia potiùs videatur. Verùm in Democratiâ, major pars populi concludit; hîc Rex, nobiles & plebs, constituunt ordines tres, & tria faciunt vota: nec major pars populi cæteris præjudicare potest.

II. Eorum, qui imperitant simul cum populo, Principe vel senatu; nomen & potestas est indaganda. Primum quod attinet: variis ii nominibus indigitari solent: Ordines, status, consiliarii vel senatores Regni, *Les trois estats.* Politici communius Ephoros (ex usu Lacedæmoniorum) vocant, (ἀπὸ τῦ ἐφορᾷν: quod ad civitatis salutem oculos habeant intentos, Drusius, *ad loca Genes. cap.* 92.) Judæi *Sanhedrim* appellaverunt. Ubi verò Aristocraticum solùm temperamentum Respublica admittit, ferè Duces, Barones, aliique nobiliores, ejusmodi pera-

gunt vices. Keckerman. *lib. 2. cap. 4. fol. 563.* Horum munus in eo consistere putatur; ut Magistratum summum in negotiis justis, ope juvent & consilio: in rebus injustis eundem refrenent & impediant; coercendo atque moderando licentiam illius, & denique omnibus modis prævideant, ne quid Respublica detrimenti capiat; privatis studiis, odio, facto, omissione vel cessatione magistratus summi. Et ideò penes Principem non semper est, jus Comitia Regni indicendi. Sicque libertatem, quam Ephori habent conveniendi, & in commune consulendi; unicum & præcipuum medium esse, quo omnia in Republicâ præter morem & modum inducta revocari, & in meliorem statum redigi soleant; ordines Regni Suetiæ, Polonorum optimatibus, qui Ephororum conventus, Rege inscio institutos, criminis Majestatis insimulabāt, Anno 1608. responderunt: & ipsorum Polonorum, simili in casu paribus conatibus excusârunt. Meteranus, in der Niderländischen Histor. *lib. 28. fol. 70.* Sic maximum privilegium est Electorum Romanorum, qui possunt convenire, & de communibus negotiis deliberare. Gravem illam Politicorum disputationem: An Ephori in hoc statu, Principe sint principaliores? de quâ post Hotomannum & Junium Brutū, disserit Keckerman. *d. cap. fol. 566. & disputat. practic. ultim. problemat.* 10. ita decido: ut sui naturâ Princeps, caput etiam Ephororum sit, (ita tamen, ut si contra officium aliquid agat; tum ut privatus ac inferior habeatur.) At ubi in omnibus, ex speciali pacto, Ephori superiores censentur; non tunc status mixtus, sed pura Aristocratia, Respublica illa æstimari debet. Ac, an Imperium majus sit Imperatore, tradit Reinkingk. *lib. 1. class. 5. c. 9.*

III. Sic reipublicæ forma apud Lacedæmonios à Lycurgo instituta, ex Monarchiâ constabat & Aristocratiâ: quando vero dominantibus Ephoris, magnâ tamen ex parte remansit regibus sua potestas, & Senatui adhuc sua constitit auctoritas; ex omnibus tribus mixtus fuit status. Aristotel. *3. polit.* 10. Polybius, *lib. 6. num.* 4. Cragius, 1. *de republic. Lacedam.* 4. Imò etiam antè fuit ex omnibus mixta; si credimus Justino, *lib. 3.* ubi ait: Lycurgus regibus potestatem dedit bellorum, magistratibus judicia, senatui custodiam legum, populo potestatem creandi magistratus. Jusjurandum regum & subditorum, habet Xenophon, *de republ. Lacedæm. fol.* 44. Ac Paruta, *lib. 1. discurs. 1. fol. 13.* etiam ante Ephoros constitutos, mirè commendat hunc statum, & ex tribus mixtum esse cēset: sed post Ephoros ad popularitatem declinâsse autumat. Quilibet enim Ephorus in vincula poterat conjicere regem, Æmil. Probus, *in Pausaniâ.*

IV. Talis Monarchiæ & Aristocratiæ mixtura fuit, in Israëlitico regno. Ubi publica rerum potestas erat penes 70. Seniores, quos & Re-

ges ipsi metuerunt.(ac 1.*Samuel.*14.*verſ.*38. dicuntur anguli populi) ab eorúmque poteſtate ſeparatum fuit imperium,& jurisdictio regia, quã aliàs Rex in ſubditos exercebat, quod plenè & eruditè Joachimus Stephani explicat.1.*de jurisdict.cap.*7.*num.*12.17.18. *& paßim.* ac etiam de Sanhedrim, vide Otth.Gualtperium,*in ſyllog. vocum exoticar. novi Teſtament.part.*1.*fol.*31. adde 1.*Paralip.cap.*11.*verſ.*3. Ita reges Philiſtæorũ, non planè fuerunt abſoluti. Ita Achis coactus fuit dimittere Davidem, 1 *Samuel.cap.*29.*ad fin.* Quin quoque antiquiſſimi Ægypti Reges, legibus adſtricti fuêre certis, ſi credendum eſt Diodoro Siculo, *lib.*1.*cap.*70. ubi ita ſcribit: Primi Ægyptiorum reges non pro cæterorum inſtituto, monarcharum vitam agebant,ut omnia ſcilicet ad ſuum arbitrium,nullis obnoxii cenſuris,moderarentur: Sed univerſa non modo publice gerenda,ſed & quotidianæ vitæ regimen, & victus ratio, ad legum normã conformata erant. Quippe ad miniſteria ipſorum nullus adhibebatur ſervus,neque emptitius neque verna: ſed nobiliſſimorum tantum Sacerdotum filii, X X.annos egreſſi,& præ ejusdem gentis hominibus cęteris optimè inſtituti;ut ſi curatores corporis, & familiares optimos nocte diéque ſecum Rex haberet,nihil pravum,aut vituperatione dignum committeret. Nullus enim Princeps ad nimium improbitatis procedit, niſi præſtò ſint,qui cupiditatibus ejus ſubſerviant. Horæ tamen noctis, quàm diei præfinitæ erant, quibus regem non ſibi placita, ſed legibus ſtatuta,omnimodè agere oportebat.Sub auroram experrecto,literæ undecunque ſcriptæ, omnium primò acceptandæ erant; ut omnia rectiùs moderari poſſet,ſi exactè ſingula regni negotia comperta haberet.Tum locus & regni inſignibus ſplendidáque trabeâ ornatus,diis ſacrificatum ibat.Adductis tùm ad aram victimis, mos erat Principem Sacerdotum regi adſtantem,magnâ voce in confertâ Ægyptiorum coronâ preces enunciare:ut dii ſanitatem,cum bonis cæteris omnibus regi,jus& æquũ, erga inferiores tuenti,largiantur. *Et quæ ibi ſequuntur, digniſſima lectu.* Talis etiam fuit olim ſtatus apud omnes ſeptentrionales.Et hodiè adhuc in Davico regno:Lauterbeck.*lib.*1.*cap.ult.* im Regentenbuch. quamvis diſſentiat Dn. Cluten.*in Syllog.rer.quotidianar.th.*10.*lit.e.* Et in Suecico item:quod probant formulæ juramenti,tam à rege novo, quàm legiferis & cõſiliariis præſtandi, vide *lib.*2.*legum Suecicar.capp.*4.5.*&* 8. Adde exegeſin depoſitionis Sigismundi Poloniæ regis, *fol.*79. *& ſeq.* ubi extat juramentum,quod rex præſtare tenetur. Et plures leges limitantes poteſtatem regis,*ibid.fol.*342.*& ſeq.*ut non catholicus ſit,ut catholicam nõ ducat,nec acceptet aliud regnum. Junge oration. Skyte, Suecici legati,ad Angliæ regem. Fuerunt etiam Bohemi olim tales; vide Böhemische Landsordnung vnd Landrecht paſſim. Licet planè regio jure cũ

iis processerit Ferdinandus I. Hortleder/ *tom.2.lib.3.* & nuper ipsorum etiam privilegia magnum passa sunt detrimentum. Est & in Hungariâ regnum mixtum. Bonfinius, *lib.9.in fin.& lib.10.in princ.* Idémque de Würtembergiâ scribit *in Politicis* Keckermannus. Islandi etiam, sub clausulâ derogatoriâ, Norvvegiæ regibus sunt subjecti. Angrinus Jonas. *de Islandia fol.*108. De more Carinthiæ vetusto, in eligendo rege, ex Æneâ Sylvio, & Sabellico, multa habet Mexia. *lib.3.cap.26.*

V. Monarchia cum Democratiâ mixta fuit Romæ, posteaquàm Servius Tullius populo multum permisit: ut patet ex Dionysio Halicarnasseo. vide me, *de appellat.1.num.*4. adde Alberic. Gentil. *3. de bello, cap.22.fol.683;* ut & in Germaniâ olim, quamplurimis in locis. Cluverius, 1. *cap.38.& cap.*40. *ad fin.* Lehman. 2. *cap.*4. Sed tamen idem sui oblitus, *lib.2.cap.*34. ait: tam potentes fuisse Francos, ut nec ob scelera aperta potuerint ab Episcopis notari banno. *ac eod.lib. cap.42.* de potestate Imperatorum Francicorum in suos status agit. Itidem olim in Arragoniæ regno, triplici formâ rempublicam constitisse puto. Etenim in communi concilio regem creabant, hominémque inducebant, cui juris Arragonici nomen imponebant: quem rege majorem ac potentiorem esse, communi populi decreto sanciebant, tandemque regem certis legibus & conditionibus creatum, his affabantur verbis; *Nos qui valemos tante come vos, y podemos mas que vos &c. vos eligimos Rey &c. con estas y estas conditiones.* Hotomann. in Franco-Galliâ. *cap.12.fol.* 98. Sed hæc pleraque, Castellanorum ambitione pedetentim imminuta, (aut forsan nimiâ licentiâ Arragonensium in discrimen posita) non ita pridem, cũ omnibus ejus regni immunitatibus, penitùs abolevit Philippus II. Hispaniarum Rex. Pierre Matthieu. 1. *fol.*114. Thuan. *lib.* 104. Antonius Perez. *in relation.* Ego *tractat. de appellat. cap.* 1. *ad fin.* Consimile ferè fuit Navarrenum. vide Histor. Gall. *de Regno Navarreno, à princ. tit. double de l'advu. item, mihi fol.361. &c.* ubi agitur de Coronatione Caroli, Anno Christi 1387.

VI. Status reipublicæ temperatus & mixtus, ex Aristocratiâ & Democratiâ est: in quo optimates ita imperant, ut simul quoque imperii sit particeps populus. Et hodiè urbes pleræ que istâ reguntur formâ; proindéque Stat Regiment vocat Keckerman. 2. *polit.cap.*5. Olim in Germanicis civitatibus liberis, oligarchia fuisse videtur: ubivis enim, ferè pauci quidam ex nobilitate rempublicam administrârunt. Sed cum respublicæ eorum impotenti dominatu pessundarentur, nobiles alicubi pulsi, alibi sponte cesserunt, alibi quosdam ex plebeis parili numero rerum gerendarum participes reddiderunt, vide Lehman, in der Speyrischen Chronick/ *lib.6.cap.*1. *& seqq.* adde etiam die Elsäßische Chronick/ ubi

ubi de motibus, hâc occasione concitatis Argentinæ: ac de tumultibus Erfordianis, vide Johann. Binhard, in der Thüringischen Chronick / de Anno 1509.

CAP. IV.

De Regno legitimo.

STatum quoque mixtum agnosco, liberior ubi potestas, personalísq; majestas, legibus præciditur, limitatúrque fundamentalibus: vel certæ imperādi præscriptæ sunt leges. Quod *Regnum Legitimum*, (eo quòd potestas rempublicam administrandi legibus ibi sit restricta) post Aristotelem Politici (alii principatum) vocant. Inter hoc, & regnum Ephoristicū (de quo proximis prædecentibus numeris fuit dictum) parùm interest, sæpèque concurrunt; nempè ut Ephori tantum custodes sint legum fundamentalium & privilegiorum, absolutam potestatem certis cancellis includentium. Inter regnum verò legitimum & plenū, licèt in utroque leges esse, & legibus parere debeat Princeps, hoc tamen discrimen existit: quod hîc Rex imperium legibus præscriptum ac definitum, certis in rebus habet; & arbitrium temperandarum legum, non penes ipsum est, sed penes rempublicam totam. Rex autem plenus, ipse arbitrium habet, vicémque totius reipublicæ gerit: & cùm aliquid accidit, legis contra rationem, per decretum & interpretationem, quæ vulgò dispensatio dicitur, mitigat legem. Genes. Sepulveda, ad Aristot. *pol. 4. cap. 4. num. 49.* Non secus ac in Democratiâ, leges existere convenit, eæ verò in potestate sunt populi: quemadmodum Romæ, populus quos volebat, legibus solvebat &c.

II. Sic non infinita potestas, permissa unquàm fuit principibus in *Belgas*: astringebantur enim certis privilegiorum ac rituum formulis, à quibus si recedebant, nec moniti meliora sequebantur; tunc ordinum fuit providere, ut respublica benè administretur. Hugo Grotius, *de antiquitat. reipublic. Batavicæ per totum.* Nobilis Belga Anonymus, *Oration. de jure belli belgici.* & passim Meteran. (præsertim *lib. 14. fol. 574.* cui hâc de re insertus est integer tractatus) ac Johann. Le Petit, *in historiâ belgicar. turbarum.* Isaacius Pontan. *in histor. urbis Ambstelodamensis.*

III. Leges illæ quæ regnum legitimum constituunt, variæ sunt, apud varias gentes. Ita multorum regnorum & civitatum fundamentalibus legibus hoc insertum reperitur, & in connubiis ac electionibus extraneorum Principum diligentissimè cavetur; ne magistratus ac honores, peregrinis commendentur. Exempla sunt in Sueciâ, Poloniâ,

Hunga-

Hungariâ, Bohemiâ, Belgio, & teste Guetta, *consil.13.* in Tirolensi Comitatu. Alia adhuc magis salubris lex est, ne bella suscipiantur, sine consensu civium, vel ii extra territorium (nisi pro patriâ) militare cogantur &c. Quid enim gravius, quàm animæ cum jacturâ, simúlque corporis & fortunarum damno, Principis sequi ambitionem.

IV. Leges & Privilegia hæcce, multiplici circumvallantur sepimento. Nempè vel jurejurando, vel apposito custode libertatis; vel eo pacto, ut liceat in casu contraventionis, indignum pronunciare Imperio Regem. Quam legem commissoriam Antonius Pitsillius vocat, *In imagine de instruendo Principe, fol.*17. Hócque pacto freti, Belgæ regem abdicaverunt Hispanum. Et procurante Botscaio, ante aliquot annos, regi suo idem facere Ungari in animo habuerunt. Juréne an injuriâ, nō est, quod sine penitiori cognitione illius status aliquis decernat. Parili etiā conditione à Suecis Reges olim eligebantur; qui nempe inter alia ita spondebant: Si nos, quod Deus avertat, vel alius, his in contrarium facere auderemus, aut fieri permitteremus; tum Senatores trium regnorū, Episcopi, Prælati, Equites, Nobiles, Cives, & promiscui indigenæ obligati erunt ad resistendum nobis, & illi, qui pro honore & jurejurando deposito, præmemorata servare noluerit, nihil hoc pacto contra regiam nostram authoritatem, rempublicam, vel alios ullo modo delinquentes. Retorsio adversus Petrum Parvum, *cap.13.fol.85.*

CAP. V.

De Principum Iuramentis.

NOn omnia autem Imperia, sub conditione aliquâ, aut certâ lege datâ, statim proindè mixta existunt: neq; omnia juramenta, quæ Principes ad leges reipublicæ obligant, jura quoque imminuunt majestatis, & vim, ut Tacitus loquitur, resolvunt Principatus. Quibusdam enim ad honestatem tantum, seu Dei & Naturæ leges observandas astringuntur: qualis mutua generalísque obligatio, juri naturali & divino consentanea, superioritatis nil derogat juri. Bodinus. *1. de republic. cap.8. num.*85. Arnisæus, *polit. cap.11. fol.*263. Cum (ut apud Jureconsultos tritum axioma habetur) juramentum non novam obligationem introducat, sed veterem saltem confirmet. Equidem Regum & Principum quia corda in manu Dei sunt, nescit quandoque humana imbecillitas, divinâ ope semper indigens, aliud remedium inquirere, & inquisitum agnoscere; nisi quod à Regentibus benè gubernaturis, verax juramentum de servandâ justitiâ exposcat. Ut cùm subditorum, ob injustum & crudele regimen, tumultum & rebellionem imminere non timeant, saltem Dei

poten-

potentiam expavescant. Olaus Magnus, *septentr. histor.* 14. *cap.* 10. pulchrè Cluten. *paradox.* 11. Ac horrendum exemplum pœnæ eorum qui etiam dedititiis pacta ac privilegia à majoribus jurata non servant, præbent posteri Saulis; ob pactum à Saule etiam ex zelo infracto; extat 2. *Samuel* 21. Regulariter autem Dominum subditis suis jurare debere, *in Polycratia*; Sarisberiensis notat, *lib.* 5. *cap.* 11. & consentit Jacobus Angliæ Rex, *in tractat. de Monarch. fol.* 11. ac Ritter, *in tractat. de Homag. num.* 117. *&c.* qui idem, *num.* 121. *&c.* latè, de formulis agit, quibus in variis Regnis, sese Reges obstringunt: plures etiam *in tractat. de Homag.* Dn. Brunning. congessit. Nulla quidem unquam instituta fundatáque Respublica fuit, nisi ultrò citroque priùs inito contractu, pactísq; inter subditos & magistratum conventis Danæ. 1. *polit. Christ. cap.* 4. & *lib.* 3. *cap.* 6. attamen Leges illæ ac conditiones, partim sunt in genere; de proprio magistratus & subditorum officio, tacitè vel expressè præscriptæ; partim in specie, de certâ cujusque reipublicæ administrationis ac subjectionis formâ, modóque, disertis verbis proponuntur. Hæc jura Regni, itémq; leges Regni fundamentales dicuntur: illæ in omni Regno locum habent; hæ singulorum quorundam populorum propriæ sunt, & plerunque constituunt Rempublicam mixtam. Zacharias Fridenreich 1. *polit.* 10. *fol.* 9. De hisque Imperiis capio illud; quòd homagium dicitur fœdus, & ut ad subjectionem subditi, sic Reges vicissim, ac parili nexu obligari ad fidelitatem. Ritter *de Homag. cap.* 1. *n. ult.*

II. Et quod Juramentum, quo se Princeps simpliciter ad bonam, rectámque administrationem obstringit, in absolutissimâ etiam Monarchiâ locum tueri possit, vel ex eo apparet: quod Trajanus Imperator populo juravit, apud Dionem. *lib.* 68. *fol.* 773. Plinius, *in Panegyr. in edit. Levinei. fol.* 71. vide Bodin. 1. *de Republic. cap.* 9. *num.* 93. Sicque Lex illa fundamentalis in Galliâ, quòd de coronæ adunatis, nihil alienando disjungere potest Rex, haud quicquam Monarchico axiomati decerpit Ego, *tractat. de appellat. cap.* 16. *num.* 16. *fol.* 62. Et quemadmodum liberum est nihilominus arbitrium ejus, qui Laudum suum, æquitati se conformaturum promittit: ita non minus legibus solutâ pollet potestate, justè qui se regnaturum, nec in Imperii detrimentum aliquid moliturum, juratò spondet.

III. Hîc quæritur, in casu, ubi Juramentum tàm subditi, quàm Princeps præstare habeant necesse: uter prius debeat jurare? Sanè si certa sint capitula, conditionésque, magis est ut priùs juret Princeps. Althus. *polit. cap.* 19. *num.* 7. Maulius, *de Homag. cap.* 1. *num.* 10. *&c.* Ritter, *de Homag. num.* 120. Reinkingk *lib.* 1. *class.* 5. *cap.* 3. *num.* 8. *&c.* Quia ubi subditi conditionaliter sunt obligati; oportet ut prius conditioni satis-

faciat Princeps. Quemadmodum, teste Meterano, Albertus & Isabella Belgii Principes, civitatibus priores jurârunt. Aliud responderem, juramentum si sit generale, non limitatum. Videatur responsum Academiæ Friburgensis, *inter consil. Brunsuicensia relatum.* Attamen Trajanus primùs, pòst consules jurârunt. Plin. *Panegyr. dict. fol.*71. Pertinet hûc quæstio; Ob ein hoch Thumbcapitul macht habe / bey erwöhlung eines Ertz: oder Bischoffen / die alte Capitulationes zu corrigiren / vnnd newe / die sonst Fürstlicher Reputation zuwider / vorzuschreiben: Als nemblichen / daß er keine Diener / auch in propriis servitiis annemmen / oder ohne jhren verlaubt / beurlauben soll / junctis aliis similibus, jure divino, & moribus quasi contrariis. Vnd ob nicht der Episcopus, da er etlich Jahr in der Regierung gewesen / vnnd zu seinem Alter kommet / solche Capitulationes zu rescindiren / vnd sich nach der alten zu reguliren / gebürliche Mittel gegen den Capitularen vornemmen möge? Ego (1) præsuppono, Episcopatum sapere naturam Regni electivi, & ex iis regulis dijudicandum quibus Regnum electivum. (2) Et ita Episcopus non habet jus aliquod à suo antecessore, pariter ut ab eo gravari nequit; ob debita ab illo contracta, &c. (3) Episcopus habet jus omne ab electione. (4) In Regno electivo integrum est ordinibus vel electoribus præscribere capitulationes, quas lubet, & quas è re communi, utilitatéque publica esse putent, ut alicubi in meo tractatu, *de successiön. & electione* dixi. (5) Exempla Imperiorum, ubi capitulationes duræ, & ex Regno absoluto tandem mixtum vel Aristocraticum fecerunt, passim in historiis extant. (6) Et inprimis exemplum præbet talis mutationis Imperium Romano-Germanicum, quod per capitulationes potestatem absolutam suorum Imperatorum mirè limitavit, nec ultimus Imperator ad capitulationem veterem priorum provocare potest. (7) Non obstat, quod rationi contrariæ censentur tales capitulationes, Ita sanè videtur Aulico-politicis, omnis libertatis inimicis; Non iis, qui sciunt, etiam aliis Regibus talia vel similia præscribi. Dictator Romanus non potuit equo insidere. (8) Ratio capitulationis consistit in eo, ne ministros Princeps habeat alienæ Religionis, adulatores, proditores, Tyrannidis ministros, &c. Conferunt huc omnes Auctores, qui de auctoritate capituli, sede vacante, de potestate Parlamentorum, & Senatorum Regni aliquid tradiderunt, addi etiam potest Arnisæus, *polit. lib. 2. c. 3. fol. 456. & seq.* Sed audio JC. eximium tractat. singularem & operosum meditari, vber die Frag: Ob die Reichsstände Anno 1522. auff dem Reichstag zu Nürnberg versamblet / rechtmessige Vrsachen gehabt / sich wegen offtemewerten / allzu hoch gespanneten vñ verknüpfften geschwornen Capitulationen / so die Thumbherzen den Superioribus vorhalten / derge-

dergestalt/ wie die verba bey dem Hortledern/ teutsch/ vnd etwas anders bey dem Goldasto, lateinisch/ befindlich/ zubeklagen. Cujus judicio, me lubens submitto. Pertinet tamen huc Discursus Arumæi 3. ubi contra Arnisæum & Florentinum à Venningen probat, Imperatorem, aliúmq; electum Principem juramento adstringi posse, eóque ipsius potestatem limitari, ac tale etiam Juramentum omninò servare debere.

CAP. VI.

De subditis, pactitiis, exemptitiis, ac privilegiatis.

PORrò initii ratione, leges, de quibus hîc ago, (quæ nempè absolutam restringunt potestatem) multiplices sunt. Et earum ratione, non impertinens est divisio subditorum, qua alii pactitii vocantur, exemptitii alii, alii privilegiarii, cum Johann. Dauth. *in hypotiposi.* Dissentiente Andr. Knichen. *in epopsi. num.* 130. vide omninò Joach. Cluten, *in fasciculo rer. quotidianar. thes.* 27. *lit. f. g. h.* Bruning. *disputat. de Vniversitat. specieb. th.* 15.

II. *Pactitii* sunt; qui liberi olim fuerunt, pactis tamen quibusdam sese submiserunt, subjectione pactitia. Qui enim in deditionem certis fœderibus pervenerunt; vel in electione sibi reservârunt certas conditiones, suas leges, & privilegia; tales, quantum ad plenitudinem potestatis, non subditi dicuntur. Alberic. Gentilis, *disput. reg.* 1. *fol.* 14. Hæcque pacta, utpotè cum nondum subditis facta; servanda sunt omni modo. Vincent. Cabotius. 2. *cap.* 11.

III. *Exemptitii* dicuntur; quòd aliquando fuerint municipales; et contractibus, aut præscriptione, quò ad certa jura sunt exempti. Non de totali hîc exemptione loquor; ea enim rempublicam constituit separatam. Hácque ratione Veneti, Helvetij &c. haud se membra Imperii esse fateri volunt. vid. Schönborner. *lib.* 5. *polit. cap.* 7. & jam dixi *in tractat. de rebellat. c ap.* 2. *num.* 6.

IV. *Privilegiarii* vocantur, propter privilegia, quæ obtinent. Privilegia autem quædam statum mixtum faciunt, quædam superioritati haud obsunt. Quo posteriori modo, omnes ferè subditi privilegiarii sunt: nullus enim vicus existit, privilegiis non præfulgens, eaque toties ingeminat, quoties visum. Privilegia generis posterioris secundum temporum diversitatem, rerumque varietatem mutantur. Nec enim minus Privilegia, seu privatæ, quàm Vniversales Leges, in manu Imperantis esse dicuntur. Et vulgata est traditio Jureconsultorum; Principes

gratia & privilegia, per se vel prædecessores concessa, prout ipsis videtur, revocare posse. Peregrin. 1. *de Iure Fisci, c. haben: es jura Fisca'. an possunt &c. num.* 19. Moditius. §. *Principum placita, dubitat.* 18. Rauchbar. 2. *quæstion.* 11. vide Maulium, *de homagio. cap.* 9. *num.* 105. *&c. item* 173. *&c.* Undè passim invenias clausulas in legibus, rescriptis, pragmaticis sanctionibus, & novis etiam privilegiis, expresse veteribus privilegiis derogantes. Ex quo privilegia non confirmata à successore, nullius reputantur valoris. Sueton. *in Tito. cap.* 8. vide tamen Buxtorff. *ad Auream Bullam thes.* 37. Verùm obiter hîc addo, eos Principes, qui à majoribus suis, subditis vel aliis, ob bene merita concessa privilegia, minuere vel adimere conantur, Pharaoni similes esse, qui nō agnoscebat Josephum. *Exod.* 1. *vers.* 8. Nec ideò sine magnâ causâ, ejusmodi privilegia revocari debent. Guetta. *consil.* 13. Lehman. *ult. cap.* 41. Et hoc magis mihi placet, quàm consilium Isabellæ, in Parnasso. 2. *ragguagl.* 7. daß man sie vergreiffen laß ut postea in servitutem rapi queant. Nam & Saul fuit punitus, quòd Gabaonitis non servavit, quæ Josua ante multos annos promiserat per errorem. *Iosuæ* 9. & 2. *Reg.* 21. ac monui jam suprà. vide etiam Illustrem Enenckelium, *tractat. de privileg. lib.* 3. *per tot.* ubi de remissione & revocatione privilegiorum agit latè. & adde Rauchbar. 2. *quæst.* 2. ubi, an per non usum amittantur? Ac communis est interpretum sententia, à Principe concessum privilegium, ad suos transire successores, eósque obligat, nempè quod justitiæ ac rationis ordo suadet, ut qui à successoribus sua mandata servari desiderant, prædecessoris sui voluntatem custodiant, nisi tamen enormiter præjudicetur ipsi dignitati. Peckius. *ad c. decet concessum, de reg. jur. in* 6. 7. & 8. Adde Cravett. *consil.* 732. Qui idem, *consil.* 731. disquirit, an beneplacitum Principis morte finiatur. *ac consil.* 909. tractat, Princeps quando privilegio possit derogare. Certè si per privilegium alicui dominium sit datum, tunc sine causâ adimi nequit: putà si quis nobilitetur &c. Sicque quædam privilegia precaria sunt, quædam habent vim donationis. Imperator Ludovicus IV. confirmat etiam privilegia, ab Episcopis Urbi Spirensi data. Lehman. *lib.* 7. *cap.* 21. *fol.* 758. & *fol. eod. col.* 2. privilegia concedit æterna. Revocari itidem privilegia non possunt, si transiverunt in contractum: Arumæus, *ad Auream Bullam, discurs.* 5. *th.* 23. Georg. Everhard. *vol.* 1. *consil* 18. (ubi quâ actione defendantur.) At vim contractus obtinere censentur; quando non subdito dantur; vel etiam subditis accepto pretio conceduntur. Peregrinus, *dict. cap. num.* 28. Moditius, *dict.* §. *Principum placita dubitat.* 37. & 43. Zecchius, 2. *cap.* 1. *sub nu.* 6. *vers. ulterius.* ac tunc sunt exempti, ut puto. Non etiam turpe est Principi, fœdus vel contractum cum subditis inire. Nam & ipse Deus, cum hominibus hoc

fecit.

fecit. *Genes.6.v.18. Gen.9.v.8. & seqq. Gen.15.v.18. Gen.17.v.2.4.7. Exod. 34.v.27.* Molan. *de fide henretic. servandâ lib.4. cap.12.* Nullo unquam verò modo, prioris generis privilegia, quæ statum scilicet alterant imperii, & legibus fundamentalibus accensentur; à Principe, alterius sine partis consensu violari, vel revocari queunt: quia stipulatione & contractu mutuo, ferè semper abeunt in pacta conventa. Húcque pertinent verba Eberhardi à Weihe, *tractat. de successß. & election. D. ult. & E.1,* cùm ait: in eâ se hæresi esse, ut putet firmam obligationem inter Principes & subditos consistere; nec ab eâ pro arbitrio Principi recedere licere &c. Indéque haud permittitur Regi, Regísve successori, privilegium ejusmodi irrevocabile, vel propter benè merita concessum, si clarum sit, (vel ex naturâ verborum, vel ratione in eo expressâ, aut tacite conjecturatâ) ita interpretari; ut vel restringatur vel corrigatur. vide Schrader. *consil. 21. num. 45. & c. num. 104. & c. vol. 2.* Rosenthal. *cap. 7. conclus. 9. nu. 18.* pulchre Gomes. *tom. 2. cap. 1. num. 1.* Et quibusdam consiliariis capitale fuit, privilegia Ordinum infregisse, vide Cominæum, *lib. 5. cap. 17. fol. m. 457.* Sed tamen ubivis reperiuntur (Aulicopolitici gestiunt nominari) qui ea perniciosa censent, Boccalini. *1. de Parnaß. cap. 6. fol. m. 26.* qui ea, tanquàm litis materiam aboleri, & ultra Garamantes relegari suadent: Cominæus, *5. cap. 16. fol. 447. & cap. 17. fol. 475.* aut quibus illa instar crepundiorum sunt, apta infantibus in fletum adductos propitiare. Boccalini. *2. cap. 1.* Et certè jam olim frequens apud Magnates fuit, privilegia restringere, odisse, non servare. Sic enim etiam Athenienses contra pacta dedititios oppresserunt. Aristot. *3. polit. cap. 9.*

V. Hûc tandem pertinet tractatio, confusarum potiùs, quàm ritè mistarum imperii formarum: putà, ubi distractæ & separatæ, ex privilegio vel consuetudine sunt jurisdictiones, ut scilicet alius hanc, alius aliam habeat speciem: alius criminalem, alius civilem. Reinkingk. *fol. m. 161.* Leipold. *de concurr. jurisd. th. 12.* Killinger. *discurs. 8. num. 9. & c.* Ubi cynosura existit, quod cùm quis est in generali possessione jurisdictionis, alius non plus præscripsisse putetur, quàm quantum possedit. Wesembec. *in paratitl. ff. de jurisdict. num. 12.* Et ita in Civitatibus Imperio immediatè addictis; Episcopi, Vicinique Principes multa jura habẽt: quæ tamen subjectionem non importare censentur. vid. consil. in causâ der Statt Friedberg / contra jhren Burggraffen. Sicque Colonia præstat Episcopo juramentum: & ad eum à quibusdam judiciis provocatur. Cölnische Statuta, *fol. 8. & 10.*

GLORIA DEO UNITRINO SOLI.

ELENCHUS OMNIUM CAPITUM, quæ in hisce Dissertationibus Politico-Juridicis pertractantur.

SECTIONIS I.
De Majestate in genere.

SECTIONIS II.
De Ecclesiastico Majestatis Iure.

CAP.

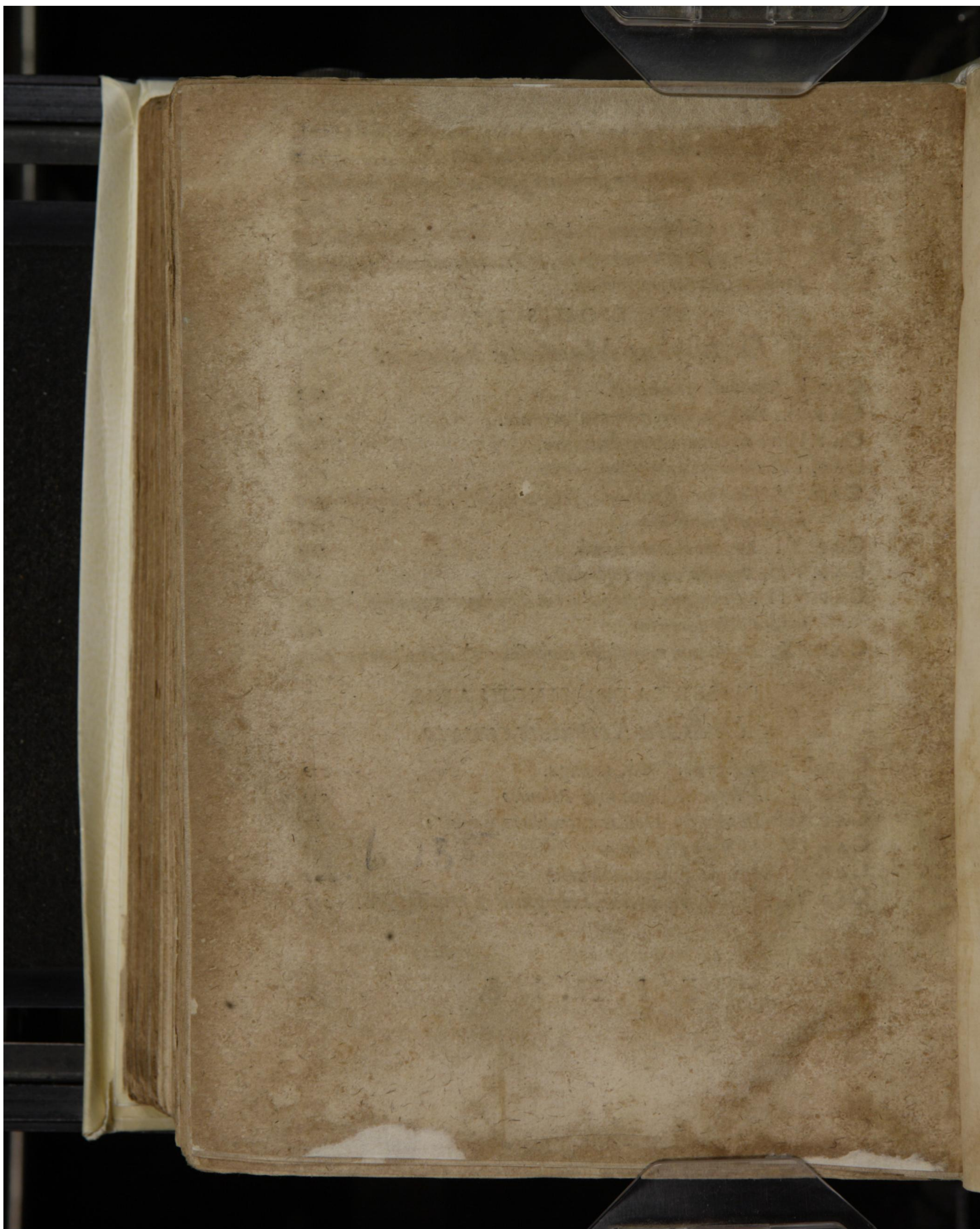
SECTIONIS III.

De Iuribus Majestatis Politicis.

DISSERTATIO SINGULARIS.

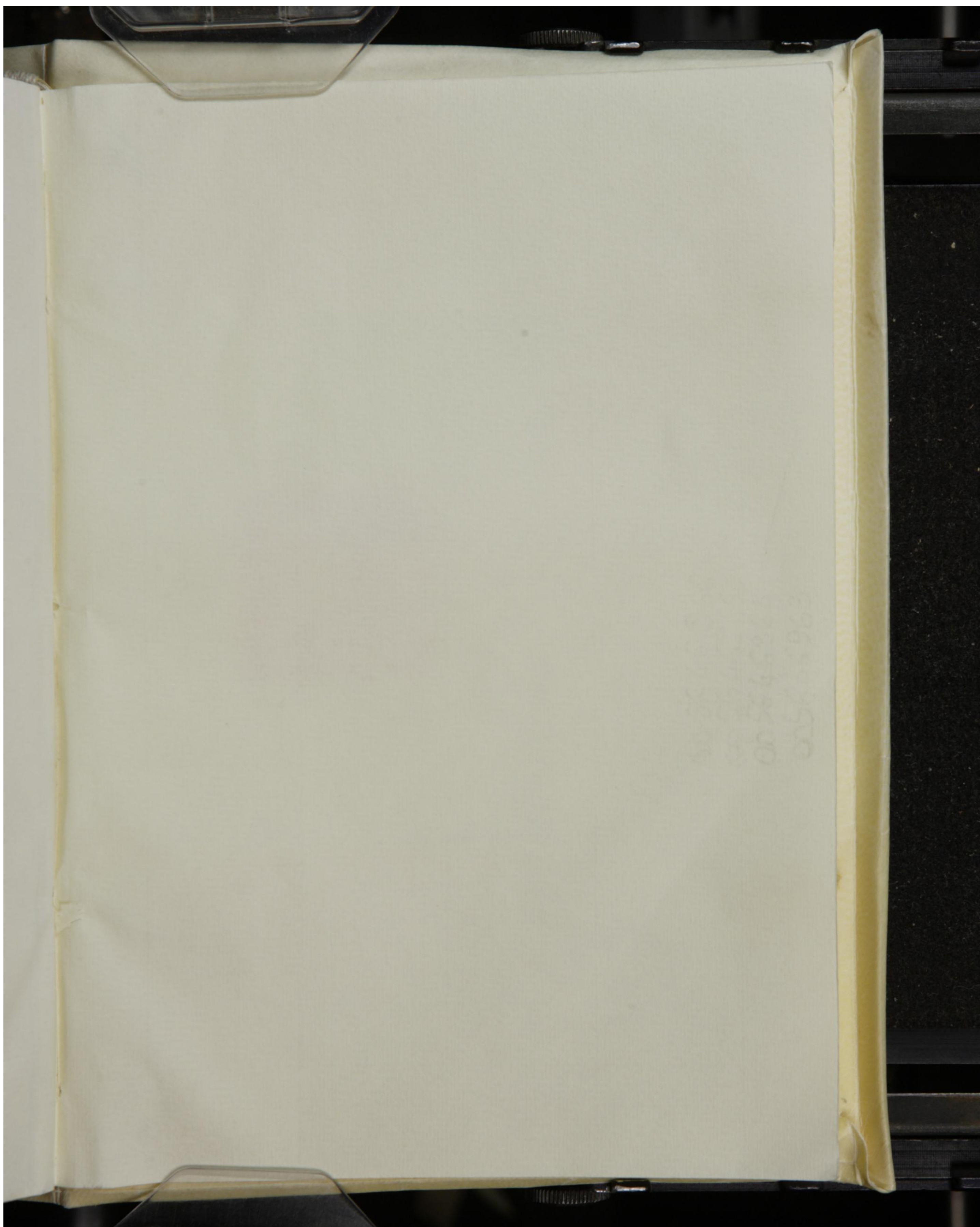
De Statu Reipublicæ mixto.

FINIS.

522

241

La Spezia
LABORATORIO
SANT AGOSTINO
vico S. Giovanni 4